

Nr 271.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående lönereglering för lärare vid de allmänna läroverken m. fl. statliga undervisningsanstalter m. m.; given Stockholms slott den 5 mars 1937.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts,
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Arthur Engberg.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 5 mars 1937.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför här efter chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Engberg:

Under åttonde huvudtiteln, punkterna 119, 121, 127, 140, 143, 156, 166, 168, 180 och 243 har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på, bland annat, den proposition angående lönereglering för vissa statsanställda lärare m. m., som kunde varda riksdagen förelagd, för budgetåret 1937/1938 beräkna

dels till *Högre lärarinneseminariet*: Avlöningar ett förslagsanslag av 314,000 kronor;

dels till *Allmänna läroverken*: Avlöningar ett förslagsanslag av 19,850,000 kronor;

Bihang till riksdagens protokoll 1937. 1 saml. Nr 271.

dels till *Kommunala läroverk: Understöd åt vissa kommunala gymnasier* ett anslag av 21,400 kronor;

dels till *Folkskoleseminarier: Avlöningar* ett förslagsanslag av 1,990,000 kronor;

dels till *Folkskoleseminarier: Omkostnader* ett förslagsanslag av 275,000 kronor;

dels till *Folkskoleseminarier: Materiel, böcker m. m.* ett reservationsanslag av 77,500 kronor;

dels till *Folkskoleseminarier: Stipendier* ett reservationsanslag av 110,000 kronor;

dels till *Folkskoleseminarier: Utrustning* ett reservationsanslag av 15,000 kronor;

dels till *Småskoleseminarier: Avlöningar* ett förslagsanslag av 290,000 kronor;

dels till *Småskoleseminarier: Omkostnader* ett förslagsanslag av 70,000 kronor;

dels till *Småskoleseminarier: Materiel, böcker m. m.* ett reservationsanslag av 12,500 kronor;

dels till *Småskoleseminarier: Stipendier* ett reservationsanslag av 18,000 kronor;

dels till *Småskoleseminarier: Utrustning* ett reservationsanslag av 7,000 kronor;

dels till *Folkskolinspektionen: Avlöningar* ett förslagsanslag av 520,000 kronor;

dels till *Nomadskolor: Avlöningar* ett förslagsanslag av 92,000 kronor;

dels till *Läroanstalter för blinda: Avlöningar* ett förslagsanslag av 183,000 kronor;

dels till *Vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte: Avlöningar* ett förslagsanslag av 78,000 kronor;

dels till *Tekniska läroverk: Avlöningar* ett förslagsanslag av 660,000 kronor;

dels till *Tekniska läroverk: Omkostnader* ett förslagsanslag av 74,400 kronor;

dels till *Tekniska läroverk: Materiel, böcker m. m.* ett reservationsanslag av 44,600 kronor;

dels ock till *Dyrctidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst* ett förslagsanslag av 5,700,000 kronor.

Sedan de förslag till lönerreglering för lärarpersonalen vid högre lärarinneseminariet, de allmänna läroverken m. fl. statliga läroanstalter, vilkas framläggande bebådades i statsverkspropositionen, numera kommit i det skick att desamma kunna föreläggas riksdagen, anhåller jag att få anmäla de frågor, som stå i sammanhang med förenämnda beräkningsvis gjorda anslagsäskanden.

I. Lönereglering för personal vid det statliga undervisningsväsendet.

Frågan om lönereglering för den statsanställda lärarpersonalen har varit aktuell, alltsedan ett nytt lönesystem under år 1920 infördes vid kommunikationsverken, vilket system från och med år 1922 genomfördes vid den centrala civila förvaltningen och därefter utsträckts att omfatta även största delen av civilförvaltningen i övrigt.

I det följande upptages till behandling frågan om lönereglering för personalen vid följande läroanstalter, nämligen

de allmänna läroverken,
högre lärarinneseminariet,
folkskoleseminarierna,
småskoleseminarierna,
läroanstalterna för blind,
vårdanstalten i Lund för blind med komplicerat lyte samt
de tekniska läroverken.

I förevarande sammanhang torde jämväl lönerna för folkskolinspektörerna och nomadskolinspektören bära regleras.

Jag har däremot ej ansett det ankomma på mig att framlägga förslag om lönereglering för personalen vid navigationsskolorna, då dessa höra under handelsdepartementet. Som emellertid sistnämnda personal bör regleras efter såvitt möjligt samma huvudgrunder som flertalet övriga statliga lärarkårer, har chefen för handelsdepartementet för avsikt att senare i dag föreslå framläggande av proposition om lönereglering för personalen vid navigationsskolorna i anslutning till lönesystemet för de statliga läroanstalterna i allmänhet.

Behandlingen av frågan om löneregleringen vid de under ecklesiastikdepartementet hörande läroanstalterna utgår från den nu gällande eller redan beslutade organisationen. De jämkningar i vissa avseenden, som föranledas av förslag till organisationsförändringar, vilka framläggas i följande avdelning av denna proposition, behandlas i sammanhang med äskandet av anslag för budgetåret 1937/1938.

1. Löneregleringsfrågans allmänna läge.

Utgångsläget för löneregleringen. Nu gällande lönesystem för det stora flertalet lärare vid statliga undervisningsanstalter grundar sig i huvudsak på de beslut, som fattades av 1918 års riksdag i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 260, angående löne- och pensionsreglering för lärarpersonalen vid de allmänna läroverken, högre lärarinneseminariet, folkskoleseminarierna, folk- och småskolorna, de högre folkskolorna och de kommunala mellan-skolorna. Enligt i huvudsak samma grunder, som fastställts för nämnda statliga läroanstalter, äro lönerna reglerade jämväl för de tekniska läroverken, statens läroanstalter för blinda och vårdanstalten i Lund för blindas med komplicerat lyte ävensom småskoleseminarierna. De sålunda antagna lönebestämmelserna återfinnas i ett flertal författningar, bland vilka här endast torde böra åberopas den år 1933 — efter ett flertal ändringar — i sin helhet omtryckta kungörelsen angående löne- och pensionsreglering för lärarpersonalen vid de allmänna läroverken (nr 251).

De löneförmåner, som utgå enligt berörda löneregleringsbeslut, kompletteras emellertid genom särskilda lönstillägg av olika slag. Från och med år 1919 har sålunda beviljats s. k. tillfällig löneförbättring. Å såväl avlöningen jämlikt respektive löneregleringar som nämnda löneförbättring utgår dyrtidstillägg enligt för icke-nyreglerade verk fastställda grunder. Slutligen hava från och med budgetåret 1929/1930 vissa lärare, placerade å de dyraste orterna, erhållit s. k. provisorisk avlöningsförbättring, varå dyrtidstillägg emellertid ej beräknas.

För vaktmästarpersonalen vid de berörda undervisningsanstalterna är för närvarande ingen enhetlig lönereglering genomförd. Vaktmästarna vid de tekniska läroverken äro uppförda å ordinarie stat. Enahanda är förhållandet beträffande vårdanstalten i Lund för blindas med komplicerat lyte. I övrigt saknar ifrågavarande personal ordinarie anställning, och avlöningsvillkoren bestämmas av vederbörande lokala skolstyrelse eller rektor. Frågan om enhetlig reglering av vaktmästarpersonalens avlöningsförhållanden kommer jag att upptaga till särskild behandling i det följande.

För flertalet lärare — dock med undantag för lärarna i s. k. övningsämnen — är den grundläggande avlöningen uppdelad i lön, som utbetalas månadsvis i förskott, och tjänstgöringspenningar, vilka utbetalas vid månadens slut. Förekommande ålderstillägg äro i regel hänförfda till lön, ehuru väl undantagsvis även här fördelning på lön och tjänstgöringspenningar förekommer. Enligt löneregleringsbestämmelserna äro såväl lön som tjänstgöringspenningar lika för alla rikets orter. Genom den tillfälliga löneför-

bättringen och den provisoriska avlöningsförbättringen har emellertid under senare år, på sätt av det följande kommer att framgå, en differentiering mellan lönerna å olika dyrorter åstadkommits. Det nu gällande lönesystemet är uppgjort efter nettolöneprincipen, vilket innebär, att eventuella naturaförmåner utgå utöver den kontanta avlöningen. Naturaförmåner tillkomma huvudsakligen rektorerna samt lärarpersonalen vid blindanstalterna ävensom viss vaktmästarpersonal. Särskilda lönetillägg och arvoden kunna utgå för uppdrag eller tjänstgöring, som åvilar vissa lärare, såsom för tjänstgöring vid provårsläroverk, förrättande av fyllnadsprövningar o. dyl.

Vissa lärare, särskilt i de största städerna, uppbära utöver sina av statsmedel utgående avlöningsförmåner kommunala lönetillägg, ett förhållande, som vid genomförandet av en enhetlig lönereglering kräver särskilt beaktande.

Vad beträffar den förut berörda tillfälliga löneförbättringen, som första gången beviljades av 1919 års riksdag, har densamma varit avsedd att bereda befattningshavarna vid oreglerade verk compensation för den intill mitten av år 1914 inträdda prisstegringen. Nu gällande grunder för den tillfälliga löneförbättringen hava i huvudsak blivit bestämda vid 1925 års riksdag. Den tillfälliga löneförbättringen för lärarna vid de statliga undervisningsanstalterna sattes från början till lägre belopp än för andra motsvarande tjänstemän, detta för att icke föregripa en eventuell ortsgropperung av lönerna för lärarna. Vid 1925 års riksdag genomfördes emellertid en viss differentiering beträffande den tillfälliga löneförbättringen för lärarna. Med utgångspunkt från dyrortsgropperungen av lönerna vid de nyreglerade verken beslöts sålunda, att den tillfälliga löneförbättringen skulle utgå efter fyra olika grupper, omfattande en A- och B-orter, en C-orter, en D-orter samt en E-, F- och G-orter. För de å den sistnämnda gruppen av orter placerade lärarna bestämdes löneförbättringen till samma belopp som gällde för tjänstemän i allmänhet vid oreglerade verk i motsvarande löneställning, oavsett placeringsorten.

Vid 1929 års riksdag framlade Kungl. Maj:t förslag om provisorisk avlöningsförbättring för lärare vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter (prop. nr 181). Propositionen var närmast föranledd av en utav 1928 års riksdag avlåten skrivelse, nr 292, vari hemställts att Kungl. Maj:t måtte taga under överbägande, huruvida förslag till förbättrade löneförhållanden för lärare vid de allmänna läroverken m. fl. statliga läroanstalter skulle kunna snarast föreläggas riksdagen.

Föredragande departementschefen framhöll i propositionen, bland annat, att då förslag till ny lönereglering för lärarpersonalen vid de allmänna läroverken och med dem i löneavseende jämförliga läroanstalter ännu icke på någon tid kunde föreläggas riksdagen, man syntes böra tillgodose åtminstone de lärargrupper, som av allt att döma skulle bliva mest lidande på en uppskjuten lönereglering, d. v. s. de å de högsta dyrorterna anställda lärarna, med något lönetillägg. Departementschefen framhöll vidare, att

det syntes vara möjligt att i viss begränsad omfattning genomföra en dylik avlöningsförbättring utan att föregripa en kommande lönereglering. Skulle i ett eller annat enstaka fall ett dylikt föregripande icke kunna undvikas, borde enligt departementschefens mening detta icke vara avgörande för frågan att bereda lärarkårerna i viss omfattning en förbättring i deras ekonomiska villkor och ett vederlag för den uppskjutna löneregleringen. För sådana lärare, vilka åtnjöto fri bostad eller ersättning därför, föreslogs icke någon provisorisk avlöningsförbättring. I fråga om övriga befattningshavare föreslogs, att avlöningsförbättringen skulle utgå med vissa angivna årsbelopp till ordinarie lärare placerade å F- och G-orter. Vidare föreslogs att å nämnda orter extra och vikarierande ämneslärare vid allmänt läroverk, högre lärarinneseminariet, folkskoleseminarium och tekniskt läroverk, vilken bestred tjänstgöring till den omfattning, som åligger lektor eller adjunkt vid allmänt läroverk, skulle erhålla avlöningsförbättring. Efter gemensam votering biföll riksdagen Kungl. Maj:ts förslag.

På sätt i det följande närmare beröres, beviljades vid 1931 års riksdag provisoriskt dyrortstillägg till befattningshavare vid de nyreglerade verken, placerade å de dyrare G-orterna. I samband härmed erhöles jämväl lärare, placerade i Stockholm och Luleå, förhöjning av den provisoriska avlöningsförbättringen (prop. nr 125). I anslutning till beslut vid 1935 års riksdag om förändrade grunder för det provisoriska dyrortstillägget för befattningshavare vid nyreglerade verk medgavs även förhöjd provisorisk avlöningsförbättring till befattningshavare vid det statliga undervisningsväsendet i Stockholm (prop. nr 237).

De orter, å vilka för närvarande provisorisk avlöningsförbättring utgår, äro utom Stockholm Sundbyberg, Sundsvall, Östersund, Luleå, Gällivare och Kiruna.

Kommunikationsverkens lönesystem. Efter beslut av 1919 års riksdag genomfördes från och med den 1 juli 1920 lönereglering för tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk — de så kallade kommunikationsverken. För 1921 års riksdag framlades i anslutning till avlöningsreglementet för kommunikationsverken förslag om ny lönereglering för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen. Detta förslag, som i huvudsak bifölls av riksdagen, är med vissa däri sedermera, särskilt i anslutning till beslut vid 1925 års riksdag, vidtagna ändringar fortfarande i princip gällande. Sistnämnda avlöningsreglemente (1921:451, omtryckt 1925:270), i det följande benämnt »avlöningsreglementet för allmänna civilförvaltningen», har efterhand erhållit utsträckt tillämpning till olika grenar av den civila statsförvaltningen, delvis i form av särskilda reglementen. Huvudgrunderna för allmänna civilförvaltningens avlöningsreglemente, vilket varit närmaste förebild för nu förevarande löneregleringsarbete, äro följande.

Lönesystemet är uppgjort efter bruttolöneprincipen. Tidigare förekommande naturaförmåner och ersättningar därför — såsom fri bostad, med eller utan bränsle, beklädnad in natura o. dyl. — hava fördenskull i regel borttagits. För ordinarie tjänstemän, tillsatta genom förordnande, vilket system huvudsakligen tillämpas i fråga om chefsbefattningar, gälla vissa mera summariska avlöningsbestämmelser. Ordinarie tjänstemän, som tillsätts genom fullmakt eller konstitutorial, hava inordnats i särskilda lönegrader i en löneplan, innehållande en avd. A, för tjänstemän i chefs- och därmed jämförlig ställning, med fyra lönegrader samt en avd. B, för andra tjänstemän, vilken år 1925 utökades att omfatta 30 lönegrader. Medan inom löneplan A endast finnes en löneklass för varje lönegrad, omfatta lönegraderna B 1—19 fem och lönegraderna B 20—30 fyra löneklasser. Inom varje löneklass är lönen fördelad på sju olika dyrortsgrupper. I en till reglementet fogad tjänsteförteckning har fastställts den lönegrad, till vilken en var befattning är att hänföra.¹

All lön utbetalas i efterskott. I stället för tjänstgöringspenningar hava införts särskilda tjänstledighetsavdrag, till reglerande av vad en tjänsteman skall avstå vid ledighet, respektive uppbära under vikariat. Uppflyttning till högre löneklass inom vederbörande lönegrad sker regelmässigt efter treårsintervaller. Ersättning för upplåten tjänstebostad erlägges genom avdrag å lönen. Bostadsavdragets storlek skall i vissa fall bestämmas av en för de nyreglerade verken gemensam bostadsnämnd. Under vissa förutsättningar kunna särskilda ersättningar utgå, såsom kallortstillägg, tjänstgöringstraktement under tjänstutövning å annan ort än stationeringsorten, ersättning för flyttningskostnad m. m. Läkarvård erhålles i viss omfattning, varjämte begravningshjälp utgår till avliden tjänstemans dödsbo.

Avlöningsförmånerna för icke-ordinarie tjänstemän äro reglerade genom beslut av Kungl. Maj:t, för allmänna civilförvaltningen senast genom kungörelsen 1935:397.

För nyreglerade verk utgår dyrtidstillägg enligt särskilda, i förhållande till motsvarande tillägg för de oreglerade verken mindre förmånliga grunder.

Genom införande från och med budgetåret 1931/1932 av det förut berörda provisoriska dyrortstillägget har medgivits en ytterligare ökning av de å de dyrare G-orterna — de så kallade H-orterna — placerade befattningshavarnas avlöningsförmåner. Provisoriskt dyrortstillägg utgår till tjänstemän, tillhörande 1—30 lönegraderna enligt löneplanen B i avlöningsreglementet för allmänna civilförvaltningen (motsvarande lönegrader för kommunikationsverken och övriga nyreglerade förvaltningsgrenar). Det provisoriska dyrortstillägget var ursprungligen beräknat till belopp, motsvarande löneskillnaden mellan två intill varandra liggande ortsgrupper inom vederbörande löneklass. Från och med budgetåret 1935/1936 har emellertid dyrortstillägget för befattningshavare i Stockholm och vissa andra därmed i levnadskostnadshänseende jämställda orter — de så kallade I-orterna — ökat med ett för alla löneklasser lika belopp av 120 kronor för år. Till icke-

¹ I det följande användes genomgående den lönegradsnumrering, som nu gäller enligt B-löneplanen.

ordinarie tjänstemän med avlöning enligt löneplan, som fastställts av Kungl. Maj:t, utgår provisoriskt dyrtortstillägg enligt samma grunder som för ordinarie tjänsteman, dock att för icke-ordinarie befattningshavare med avkortad tjänstgöringstid tillägget reduceras i förhållande till tjänstgöringstiden.

Å provisoriskt dyrtortstillägg beräknas dyrtidstillägg enligt grunderna för nyreglerade verk.

Tidigare förslag till lönereglering vid det statliga undervisningsväsendet. Frågan om det nya lönesystemets utsträckande till befattningshavare vid statliga och kommunala läroanstalter upptogs första gången till behandling ungefär samtidigt med införandet av systemet vid allmänna civilförvaltningen.

Lärlönekommittén. Den 3 december 1920 uppdrog Kungl. Maj:t åt en kommitté, sedermera benämnd lärlönekommittén, att verkställa utredning och avgiva förslag rörande ny definitiv lönereglering för befattningshavare vid rikets allmänna läroverk samt vid folk- och småskolor m. fl. läroanstalter. Vid tillsättandet av kommittén erinrade chefen för finansdepartementet till statsrådsprotokollet om önskvärdheten av att löneregleringsarbetet för då återstående förvaltningsgrenar kunde påskyndas. Såsom utgångspunkt för lärlönekommitténs arbete skulle tjäna det för kommunikationsverken fastställda avlöningsreglementet med där upptagna lönebelopp.

Den 15 augusti 1923 avgav lärlönekommittén betänkande med »Förslag till lönereglering för befattningshavare vid rikets allmänna läroverk samt vid folk- och småskolor m. fl. läroanstalter» (statens off. utr. 1924: 13).

Lärlönekommittén förordade principiellt tillämpande för lärarkårerna av kommunikationsverkens avlöningssystem, dock med undantag av att naturförmånerna föreslogos skola bibehållas. Med anledning härav tillämpade kommittén den regeln, att för befattningshavare med fri bostad den kontanta lönen sänktes två lönegrader under den, som kommittén eljest funnit vara den skäliga. Kommittén föreslog, att skilda avlöningsreglementen skulle gälla för statsanställda och för kommunalanställda lärare.

Av lönekommitténs ledamöter anmälde ordföranden i särskilt yttrande till betänkandet, att han endast med stor tvekan ansett sig böra förordra ett anpassande av kommunikationsverkens lönesystem å skolstaten. En ledamot meddelade, att han ej ansåge kommunikationsverkens avlöningssystem lämpligt för lärarkårerna och särskilt ej för folkskollärarna och småskollärarna. Ytterligare en ledamot uttalade, att några mera påtagliga fördelar icke syntes vara att vinna med sagda systems tillämpande å skolväsendet och att en lönereglering för lärarkårerna väl låtit sig genomföra på grundvalen av det för dem redan gällande lönesystemet.

I yttrande över lärlönekommitténs förslag ställde sig *statskontoret* betänksamt inför det nya lönesystemets införande vid undervisningsanstalterna, i synnerhet de kommunala. Att kommittén icke konsekvent kunnat tillämpa

systemet i avseende å naturaförmånerna, vore en omständighet, som med styrka talade mot att systemet lades till grund för löneregleringen.

Socialstyrelsen anförde bland annat, att kommitténs lönesystem skulle åt befattningshavare med bostad in natura eller ersättning därför enligt respektive orters hyresnivå medföra en ej oväsentligt högre realinkomst å orter inom de dyrare ortsgrupperna än inom de billigare. Därest det statliga lönesystemet skulle tillämpas även på lärarkårerna, syntes det nödvändigt att i en eller annan form indraga naturaförmånerna inom systemet.

Skolöverstyrelsen fann visserligen, att de föreslagna bestämmelserna skulle komma att i vissa hänseenden medföra olägenheter men att dessa, vid ett vägande mot fördelarna, icke kunde motivera ett avvisande av systemet beträffande lärarna. Vidare framhöll överstyrelsen, att likställighet i rättigheter givetvis borde för vederbörande befattningshavare medföra likställighet även i fråga om skyldigheter, samt att införandet av lärarna i det nya lönesystemet på grund härav kunde komma att ålägga dem förpliktelser, vilka icke innefattades i gällande avlöningsbestämmelser. Beträffande naturaförmånerna intog överstyrelsen samma ställning som socialstyrelsen.

1928 års lönekommitté. Den 29 juni 1928 beslöt Kungl. Maj:t att tillsätta en kommitté, benämnd 1928 års lönekommitté, med uppdrag att enligt i statsrådsprotokollet över finansärenden samma dag angivna riktlinjer verkställa utredning och avgiva förslag, dels i avseende å dyrtidstilläggens inarbetande i de fasta löne- och pensionsbeloppen, dels beträffande vissa ännu återstående löneregleringsfrågor, dels ock angående revision av gällande avlöningsförfattningar. Genom särskilt beslut samma dag uppdrog Kungl. Maj:t åt kommittén att, i samband med utredning av spörsmålet angående avveckling av dyrtidstilläggen, verkställa utredning och avgiva förslag om nyreglering av lönerna för lärarpersonalen vid de allmänna läroverken m. fl. undervisningsanstalter.

Med anledning av de sålunda meddelade uppdragen avgav 1928 års lönekommitté dels den 21 juli 1930 »Betänkande med förslag till allmänt avlöningsreglemente för ordinarie tjänstemän, tillhörande den civila statsförvaltningen» (statens off. utr. 1930:17), dels samma dag »Betänkande med förslag till lönereglering för befattningshavare vid undervisningsväsendet» (statens off. utr. 1930:20), dels ock den 27 maj 1931 »Betänkande med förslag till avlöningsreglemente för extra ordinarie och extra tjänstemän, tillhörande den civila statsförvaltningen, m. m.» (statens off. utr. 1931:12).

Under erinran, att kommittén såsom en huvuduppgift haft att revidera för kommunikationsverken och civilförvaltningen i övrigt gällande avlöningsreglementen, yttrade 1928 års lönekommitté, att den ansett angeläget att under ett reglemente inordna så många grupper av tjänstemän, som det visat sig möjligt och lämpligt att dit hänföra. Vid undersökning av huruvida det allmänna lönesystemet kunde göras helt gällande även för lärare, hade kommittén funnit detta kunna och böra ske, även om på grund av vissa särförhållanden ett särskilt avlöningsreglemente för kommunalt anställda lärare vore erforderligt eller i varje fall lämpligast. Till denna slut-

sats hade kommittén kommit efter synnerligen ingående undersökningar av olika möjligheter att ordna kommunalt anställda lärares löneförhållanden. Vid valet av olika lönesystem för kommunalt anställda lärare hade kommittén därför — liksom i fråga om de statsanställda — stannat för det allmänna lönesystemet. En tillämpning av detsamma i överensstämmelse med lärarlönekommitténs linje, bostad m. m. utom lönen, hade kommittén ansett icke böra ifrågasättas, då detta — såsom socialstyrelsen i yttrande över lärarlönekommitténs förslag visat — skulle innebära dubbel dyrortskompensation. — En ledamot av kommittén meddelade i särskilt yttrande till betänkandet, att han förordade det nuvarande avlöningssystemet, med anpassning i vissa punkter efter det allmänna avlöningssystemets linjer. En annan ledamot uttalade, att han endast med tvekan anslutit sig till majoritetens förslag beträffande avlöningssystemet.

Enligt 1928 års lönekommittés förslag skulle till det av kommittén förordade allmänna avlöningsreglementet för ordinarie tjänstemän vid den civila förvaltningen fogas en särskild tjänsteförteckning, upptagande det statliga undervisningsväsendets personal. I kungörelse med tilläggsbestämmelser till sagda reglemente skulle intagas sådana särbestämmelser, som vore erforderliga för statens undervisningsväsende. De icke-ordinarie lärarna vid det statliga undervisningsväsendet skulle inordnas under samma avlöningsreglemente, som skulle komma att gälla för extra ordinarie och extra tjänstemän, tillhörande den civila statsförvaltningen, dock med tillämpning av vissa särskilda föreskrifter.

I yttrande över 1928 års lönekommittés förslag anförde *statskontoret* beträffande det nya lönesystemets tillämpning på befattningshavare vid det statliga undervisningsväsendet, att det syntes ämbetsverket givet, att kravet på enhetlighet borde stå tillbaka för de praktiska synpunkterna och löne-regleringen i stället ansluta sig till de speciella förhållandena för vederbörande tjänstemannagrupp. Statskontoret fann det böra tagas under allvarligt övervägande, om förslaget borde bringas till utförande i den av kommittén föreslagna omfattningen. Även om löneregleringen genomfördes beträffande befattningshavare vid de allmänna läroverken, borde härav icke med nödvändighet följa, att det nya lönesystemet tillämpades jämväl å kommunalt anställda lärare.

Allmänna civilförvaltningens lönenämnd anförde i sitt över förslaget afgivna utlåtande beträffande lönesystemet bland annat följande. Vid den verkställda granskningen av lönekommitténs förslag hade det syntts nämnden, att — såvitt anginge de statsanställda lärarna — de olägenheter, som kunde befaras följa av en tillämpning å dem av allmänna avlöningsreglementet, visserligen vore avsevärda men att de dock icke vore så betydande, att nämnden ville ställa sig avvisande mot dessa lärares inordnande under nämnda reglemente. Nämnden hade vid bedömandet av detta spörsmål givetvis icke kunnat bortse från det förhållandet, att redan för närvarande lärarna vid åtskilliga statens undervisningsverk, nämligen de högre fackskolorna, vore löner reglerade enligt det allmänna lönereglementets principer.

Flertalet *länsstyrelser* och *domkapitel* ävensom — praktiskt taget enhäl-

ligt — läroanstalternas kollegier samt direktionen över Stockholms stads undervisningsverk, Stockholms folkskoledirektion, läroverkslärarnas riksförbund och allmänna adjunktsföreningen gävo också förslaget sin principiella anslutning.

Skolöverstyrelsen anslöt sig ock till lönekommitténs förslag, under framhållande bland annat, att de praktiska svårigheter och olägenheter, som måste inställa sig vid övergången till de nya avlöningsgrunderna, genom erforderliga jämkningar eller tilläggsbestämmelser kunde väsentligen avlägsnas.

Lönefrågans ytterligare behandling. Under hösten 1935 igångsattes arbeten för att förbereda frågan om framläggande för riksdagen av förslag till löne-reglering för olika grupper av i allmän tjänst anställda lärare. Härvid befanns det, att vissa skäl talade för att låta lönefrågorna för statliga och för kommunala lärare behandlas var för sig, ehuru de borde upptagas till avgörande i ett sammanhang. Trots de förut verkställda utredningarna visade det sig emellertid icke möjligt att framlägga frågan för 1936 års riksdag.

Vad särskilt angår löneregleringen för de statliga läroanstalterna, bemyndigade Kungl. Maj:t den 7 februari 1936 chefen för finansdepartementet att tillkalla högst fyra sakkunniga för att inom nämnda departement, i enlighet med de direktiv departementschefen efter samråd med chefen för ecklesiastikdepartementet ägde meddela, biträda med fortsatt överarbetning av föreliggande förslag till lönereglering för personal vid de allmänna läroverken m. fl. statliga läroanstalter. De med stöd av nämnda bemyndigande tillkallade sakkunniga, som antagit benämningen *läroverkslönesakkunniga*, hava varit generaldirektören E. R. Stridsberg, ordförande, rektorerna H. V. A. Grimlund och S. E. Norrbom samt kanslirådet F. W. E. Sandberg.

Då läroverkslönesakkunnigas uppdrag huvudsakligen varit att för propositionsändamål överarbeta de tidigare framlagda förslagen samt att fullständiga utredningsmaterialet, hava de icke utarbetat något särskilt betänkande, som gjorts till föremål för förnyade remissyttranden. De sakkunniga hava i stället i samarbete med finans- och ecklesiastikdepartementen i särskilda promemorior framlagt sina utredningar. De sakkunnigas förslag jämte motivering äro återgivna i det följande. I den mån härvid framkommit förslag, som skilja sig från vad jag ansett mig böra förorda, har detta särskilt angivits. I bilaga G till propositionen äro intagna de särskilda yttranden, som framförts av vissa bland de sakkunniga.

Läroverkslönesakkunniga hava i första hand utarbetat ett förslag till särskilt avlöningsreglemente för ordinarie lärare vid statens undervisningsväsen. Då de av 1928 års lönekommitté framlagda, mera principiella förslagen om dyrtidstilläggens inarbetande i lönerna, förändrad dyrortsindelning m. m., icke genomförts för andra delar av statsförvaltningen, hava de sakkunniga erhållit direktiv att utgå från det nu gällande avlöningsreglementet för befattningshavare vid allmänna civilförvaltningen, sådant detsamma lyder enligt de år 1925 vidtagna förändringarna. Lönekommitténs förslag hava

emellertid vid utredningen tagits till utgångspunkt för lönegradsplaceringarna samt för de särskilda avlöningsföreskrifter, som väsentligen konstituerade skillnaden mellan avlöningsreglementet för allmänna civilförvaltningen och det särskilda avlöningsreglementet för undervisningsväsendet.

Det av läroverkslönesakkunniga utarbetade avlöningsreglementet har begränsats till att omfatta allenast lärarpersonal, då därigenom reglementet kunnat bättre lämpas efter undervisningsväsendets särskilda förhållanden. Vaktmästarpersonalen vid de ifrågavarande läroanstalterna, för vilken nu endast kunna framläggas huvudprinciperna för anställningsformen m. m., föreslås av de sakkunniga skola inordnas under allmänna civilförvaltningens avlöningsreglemente. Samma avlöningsreglemente avses skola tillämpas beträffande vissa befattningshavare vid blindanstalterna, vilka icke äro lärare. Redan nu förekommer att vid vissa — särskilt militära — myndigheter endast en del av personalen inplacerats å allmänna civilförvaltningens tjänsteförteckning.

Då folkskolinspektörerna liksom nomadskolinspektören närmast äro att anse såsom förvaltningspersonal, hava läroverkslönesakkunniga förordnat, att jämväl dessa tjänstemän inordnas under allmänna civilförvaltningens avlöningsreglemente.

Läroverkslönesakkunniga hava vidare utarbetat utkast till kungörelse med avlöningsbestämmelser för icke-ordinarie befattningshavare ävensom till kungörelse med tillägsbestämmelser till avlöningsreglementet, vilka kungörelser äro avsedda att utfärdas av Kungl. Maj:t. Jämväl erforderliga övergångsbestämmelser i anledning av löneregleringen hava förberetts av de sakkunniga.

Ingivna framställningar m. m. Under det läroverkslönesakkunnigas arbete pågått, hava — förutom i officiella skrivelser, vilka komma att redovisas i vederbörligt sammanhang — från olika lärargrupper genom underhandskrivelser och muntliga framställningar såväl till de sakkunniga som till cheferna för finans- och ecklesiastikdepartementen framförts krav och önskemål i avseende å löneregleringen, särskilt beträffande lönegradsplaceringen. För dessa meningsyttringar, som under ärendets förberedande behandling tagits under överbägande, torde någon redogörelse i allmänhet icke vara påkallad. Med hänsyn till framställningens allmänna syftning torde dock här böra något beröras en skrivelse, som riktats till chefen för finansdepartementet personligen.

Läroverkslärarnas riksförbunds deputeradeförsamling hade vid ett möte den 7 januari 1937 beretts tillfälle att taga del av läroverkslönesakkunnigas utredning, så långt densamma i enlighet med meddelade direktiv hunnit framföras vid nämnda tidpunkt. Överläggningarna vid mötet resulterade i nämnda skrivelse, i vilken — bortsett från vissa specialönskemål — framhållits bland annat följande.

Placeringen i lönegrader borde baseras på den grundsyn, som vore den enda riktiga, då det gällde lönereglering för en relativt så lågt avlönad tjänstemannakår som läroverkslärarnas, nämligen den, att en förbättring i löneavseende skulle åvägabringas för samtliga av densamma berörda lärare. Den enda lönegradsplacering, som kunde anses bliva tillfredsställande, vore att lektorer och adjunkter placerades i 28 respektive 24 lönegraden — eller en lönegrad högre än som i det följande kommer att förordas — samt övriga befattningshavare i lönegrader, stående i skälig relation till nämnda tjänster.

För en sådan lönegradsplacering talade enligt skrivelsen ett mycket stort antal förhållanden, av vilka vissa, som syntes hava blivit alltför litet beaktade, särskilt andragits.

Att börja med har sålunda framhållits, att kraven på kårens arbetsprestationer i hög grad ökats, sedan lönereglering senast skedde för läroverkslärarna. Själva undervisningen hade med den specialisering, som inträtt genom de två senaste läroverksstadgorna, blivit vida mera krävande för lärarna i kvalitativt avseende, särskilt som undervisningstiden på flera sätt beskurits, och även kvantitativt hade densamma måst omvandlas så till vida, som den numera måste anpassas efter ett väsentligt större lärjungeantal och av mera skiftande sammansättning än tillförne.

Med avseende på frågan om utsträckning av undervisningstiden har i skrivelsen särskilt understrukits den inkonsekvens, som skulle komma att ligga i en lönereglering, som innebure oförändrade löner men ökat arbete, att icke tala om den situation, som komme att inträda vid minskning i lön och därjämte ökning av arbete. En bestämt avvisande ståndpunkt hade ansetts böra intagas gentemot ökad tjänstgöring, om densamma icke kunde befinnas sakligt motiverad genom en effektiv löneförbättring.

I huru hög grad en verklig löneförbättring vore av nöden för läroverkens vidkommande framginge av de svårigheter, som gjorde sig gällande vid besättande av lärarplatser. Vid upprepade tillfällen hade det visat sig, att lektorstjänster även vid sydliga läroverk måst ledigförklaras ett flertal gånger samt att det även vid centralt belägna läroverk varit hart när omöjligt att anskaffa vikarier med för ändamålet tillfredsställande utbildning och erfarenhet. Den tendensen hade ock iakttagits bland den studerande ungdomen, att begåvningar, som varit av värde för läroverken att förvärva, hellre utbildade sig för sådana yrken, som kunde erbjuda en förmånligare framtid än lärarbanan. Mot denna tendens funnes ingen annan bot än att göra lärarbanan ekonomiskt mera lockande.

I enlighet med de uppdrag, som meddelats såväl lärarlönekommittén och 1928 års lönekommitté som läroverkslönesakkunniga, har avsikten varit att söka få huvudprinciperna för de nyreglerade verkens avlöningssystem tilllämpade på de statliga undervisningsanstaltarnas personal liksom på de kommunalanställda lärarna.

De fördelar och olägenheter, som äro förenade med att inordna de statsanställda lärarkårerna under nämnda lönesystem, hava vid de förberedande undersökningarna blivit utförligt belysta. Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, har den övervägande uppfattningen varit, att de fördelar, som stå att vinna genom att låta det nya lönesystemet omfatta jämväl de

Departement-
schefen.

i statens tjänst anställda lärarna, äro så avsevärda, att denna reform nu bör genomföras. Genom upprättande, på sätt läroverkslönesakkunniga förordat, av ett särskilt avlöningsreglemente för lärarna vid de statliga undervisningsanstalterna, böra enligt min mening betänkligheterna mot övergången till det nya lönesystemet väsentligen kunna försvinna.

Mot ett framläggande redan för 1937 års riksdag av ett förslag om löne-reglering för här ifrågavarande befattningshavare skulle möjligen kunna anses tala, att 1936 års lönekommitté, vilken tillsatts genom Kungl. Maj:ts beslut den 24 april 1936, jämlikt densamma meddelade direktiv har att granska nu gällande avlöningsystem för den civila statsförvaltningen i allmänhet. Detta förhållande synes mig emellertid icke böra tillmätas någon större betydelse. En överflyttning vid 1937 års riksdag av befattningshavarna vid de statliga läroanstalterna till det redan nu för flertalet statstjänstemän gällande lönesystemet skulle snarare underlätta ett genomförande även för undervisningsväsendets del av ett eventuellt nytt lönesystem.

Jag anser mig därför böra tillstyrka, att löner reglering genomföres för lärarna vid det statliga undervisningsväsendet på grundval av de för allmänna civilförvaltningen nu tillämpade principerna.

Läroverkslönesakkunnigas förslag, att de befattningshavare vid ifrågavarande läroanstalter, vilka icke äro att anse såsom lärare, ävensom folkskolinspektörerna och nomadskolinspektören, skola inordnas under avlöningsreglementet för allmänna civilförvaltningen, biträder jag även.

I anknytning till den förut refererade framställningen från läroverkslärarnas riksförbund vill jag i detta sammanhang något yttra mig angående löner regleringens reella innebörd.

I skrivelsen har, såsom refererats, uttalats, att samtliga nu ifrågavarande lärare borde erhålla löneförbättring vid regleringen. I anledning av detta uttalande bör erinras, att vid de löner regleringar, som ägt rum enligt kommunikationsverkens, sedermera till allmänna civilförvaltningen utsträckta lönesystem, ingalunda kunnat tillämpas principen att undantagslöst åstadkomma en förbättring av de förut utgående lönerna. För sådana personalgrupper, som tidigare varit — absolut eller relativt — alltför ogynnsamt ställda, hava väl i samband med införandet på det nya lönesystemet lönerna tillmätts så, att en skäligen löneökning erhållits. Beträffande åtskilliga befattningar har löner regleringen däremot inneburit i stort sett oförändrad löneställning. Även en direkt lönenedsättning har förekommit, ehuru för de vid löner regleringens genomförande befintliga tjänstinnehavarna inkomstminskning i allmänhet förebyggts genom övergångsanordningar. Vissa tjänstemän hava likväl fått vidkännas en bestående inkomstminskning på grund av bortfallandet av tidigare åtnjutna inkomster i tjänsten, om än dessa i regel avvecklats under en viss övergångstid.

Vid den nu förestående löner regleringen för lärarpersonalen bör självfallet

eftersträvas att bereda någon förbättring i löneläget och undvika löneminskning. På grund av den olika konstruktionen av å ena sidan nu gällande avlöningsystem för statens läroanstalter och å andra sidan den vid den nyreglerade statsförvaltningen tillämpade löneskalan kan det icke undvikas, att i vissa lönelägen och å vissa ortsgrupper avlöningen efter löneregleringen icke blir bättre än förut utan t. o. m. något lägre. Därest en tjänstemannagrupp genom inplacering i en viss lönegrad skulle vinna en ej obetydlig genomsnittlig förbättring i löneställningen, kan det emellertid ej anses rimligt att — för att förhindra att å någon ortsgrupp eller i viss löneklass för ett fåtal befattningshavare löneminskning skulle inträda — höja lönegradsplaceringen för alla befattningshavare inom gruppen. Härigenom skulle löneregleringarna bli så kostsamma, att man tvingades avstå från att fullfölja desamma.

Det bör i detta sammanhang erinras, att sedan 1928 års riksdag — på sätt förut framhållits — hos Kungl. Maj:t hemställt om övervägande av frågan om förbättrade löneförhållanden för lärarna vid de allmänna läroverken m. fl. statliga läroanstalter, till 1929 års riksdag framlades förslag om provisorisk avlöningsförbättring, vilken var avsedd att tillgodose de lärargrupper, som ansetts bli mest lidande på uppskjutandet av den definitiva löneregleringen. Vid förordandet av detta förslag förutsatte emellertid föredragande departementschefen såsom möjligt, att den ifrågasatta avlöningsförbättringen i enstaka fall kunde komma att föregripa en kommande lönereglering. Det torde alltså icke hava ansetts uteslutet, att under vissa förhållanden det redan uppnådda löneläget kunde komma att ligga över vad som vore möjligt att uppnå vid en definitiv lönereglering.

De fall, då löneförbättring ej ernås genom den nu föreslagna löneregleringen, äro emellertid jämförelsevis få. Detta framgår i viss mån av de tabeller, som äro vidfogade propositionen och där för vissa representativa år jämförelse gjorts mellan nu utgående löner och de efter löneregleringen inträdande. I verkligheten äro de fall, då avlöningen kommer att — för framdeles tillträdande befattningshavare — bli lägre än den nu utgående, ännu färre än som tabellerna i första hand utvisa, då antalet lärare å de billigaste orterna är ringa i förhållande till de å dyrare orter placerade.

Det bör påpekas, att vid jämförelse mellan lönerna före och efter löneregleringen givetvis måste bortses från pensionsavdrag, såsom alltid vid dylik jämförelse eljest skett. Framhållas må även, att det nya lönesystemet innebär åtskilliga fördelar, vilka icke komma till synes i de siffermässiga jämförelserna av lönerna före och efter löneregleringen. Jag vill endast erinra om sådana förmåner som kallortstillägg, tjänstgöringstraktamente vid tjänstgöring utom stationeringsorten samt flyttningssättning. Därest den av Kungl. Maj:t redan beslutade propositionen om provisorisk avlöningsförstärkning vinner riksdagens bifall, komma för övrigt lärarlönerna efter löneregleringen att bli ytterligare förbättrade i jämförelse med de nu utgående.

Vad i den omhandlade framställningen antytts om läroverkslärarkårens låga avlöningsnivå såsom skäl för en speciell behandling av lärarnas lönefråga kan knappast anses vara riktigt. En personalgrupp, för vars huvudmassa det nuvarande löneläget anses motsvara minst 23 lönegraden och inom vilken en stor procent åtnjuter avlöning, som vid löneregleringen ansetts böra motsvaras av lägst 27 lönegraden, ligger i verkligheten jämfört med det stora flertalet förvaltningstjänstemän snarare högt än lågt.

Med anledning av vad i den berörda skrivelser från läroverkslärarnas riksförbund uttalats om utsträckningen av undervisningstiden och dess inverkan på löneregleringen anser jag mig böra framhålla, att vid löneregleringen för allmänna civiltjänstverksamheten en avsevärd utsträckning av arbetstiden ägt rum, alldeles oavsett om en viss grupp av tjänstemän erhållit någon nämnvärd löneförbättring eller icke. Härigenom beskars för ifrågasvarande tjänstemän möjligheten att bibehålla vid sidan av den ordinarie tjänsten tidigare innehavda icke-ordinarie anställningar. Det må ock påpekas, att av representanter för aspiranter på lärarbefattningar vid de högre läroanstalterna gjorts gällande, att möjligheterna för ordinarie lärare att bredvid tjänsten uppehålla timlärarundervisning borde starkt begränsas, detta för att bereda läraraspiranternas större anställningsmöjligheter. I detta sammanhang från läraraspiranthåll gjorda uttalanden om svårigheten att erhålla anställning tyda ock på, att uppfattningen angående tillströmningen till läroverkslärarbanan ej är så enhetlig, som skrivelser från läroverkslärarnas riksförbund ger vid handen.

Till slut vill jag — med föranledande av att till stöd för de från läroverkslärarnas riksförbund framförda yrkandena beträffande lönegradsplaceringen m. m. åberopats, att kraven på kårens arbetsprestationer ökats — allenast framhålla, att många andra statliga befattningshavare inom olika grader i sitt arbete fått känning av statsverksamhetens tilltagande omfattning och intensifiering, utan att någon höjning av lönenivån för dem kommit till stånd.

Beträffande tiden för ikraftträdandet av den nya löneregleringen vill jag framhålla följande. Redan vid en lönereglering endast för de statliga lärarkårerna hade det varit svårt att under den korta tid, som kan antagas komma att bli övrig mellan den tidpunkt, då riksdagen fattar sitt beslut i ärendet, och ingången av budgetåret 1937/1938, utfärda samtliga av övergången till det nya lönesystemet påkallade nya författningar och författningsändringar. De svårigheter, som i dessa hänseenden uppkomma vid en lönereglering för lärarkårerna vid de kommunala skolorna, bli av naturliga skäl än större. Då jag på grund härav kommer att i annat sammanhang förorda, att övergången till det nya lönesystemet för lärarna vid de kommunala skolorna skall äga rum från och med ingången av år 1938, och då löneregleringarna för såväl de statsanställda som de kommunalanställda lärarna samtidigt böra

träda i tillämpning, förordar jag, att jämväl förändringen av lönesystem för lärarna vid det statliga undervisningsväsendet såsom regel träder i kraft vid nyssnämnda tidpunkt.

Av särskilda skäl låter det sig emellertid icke göra att beträffande personalen vid småskoleseminarierna genomföra den nya löneregleringen förrän från och med den 1 juli 1938. Beträffande lärarna vid dessa seminarier föreslås nämligen vissa ändringar i avseende å kompetensvillkoren, vilka icke kunna genomföras under löpande läsår. Såsom redan antytts måste ock beslut rörande lönereglering för vaktmästarpersonalen vid omhandlade läroanstalter vid innevarande års riksdag begränsas till vissa principfrågor, då ytterligare utredningar krävas för definitiv inplacering av ifrågavarande personal å allmänna civilförvaltningens löneplan.

2. Lärarnas tjänstgöringsskyldighet.

Under det utredningsarbete, som föregått det nu föreliggande förslaget till lönereglering för olika kategorier av statsanställda lärare, har spørgsmålet om befattningshavarnas tjänstgöringsskyldighet varit föremål för särskild uppmärksamhet. Utgångspunkten har härvid varit det förhållandet att med de efter kommunikationsverkens lönesystem genomförda löneregleringarna allmänt förknippats föreskrift om utsträckning av den dagliga arbetstiden — där sådan varit bestämd till kortare tid — till sju timmar.

Den arbetskvantitet, som enligt gällande bestämmelser kan åläggas lärare vid olika slag av läroanstalter, bestämmes dels av läsårets längd, dels av det antal undervisningstimmar i varje vecka, som bestrides av läraren.

Någon utsträckning av läsårets längd vid här ifrågavarande läroanstalter har icke föreslagits i de yttranden rörande löneregleringsfrågan, som nu föreligga. Även jag anser, att ifrågavarande spørsmål i nu förevarande sammanhang bör helt lämnas å sido.

Vad därefter angår frågan om ökning av antalet undervisningstimmar per läsvecka, torde jag att börja med bära erinra om de nu gällande bestämmelserna beträffande olika lärarkategoriernas tjänstgöringsskyldighet.

För ämneslärarna vid *de allmänna läroverken* är föreskriven skyldighet att lämna undervisning under följande antal timmar: för rektor — utöver rektorsgöromålen — vid högre allmänt läroverk och lyceum 12—16, vid femårig realskola 18—20 och vid fyraårig realskola 18—22 undervisningstimmar i veckan; för lektor samt för adjunkt och ämneslärarinna, vilkas huvudsakliga tjänstgöring är förlagd till realskolans högsta klass, gymnasiet och lyceets tre högsta kretsar, 20—22 undervisningstimmar i veckan; för övriga adjunkter och ämneslärarinnor 24—28 undervisningstimmar i veckan.

I undervisningsskyldigheten ingå även vissa särskilda åligganden, såsom granskning av skriftliga arbeten, laborationsredogörelser och herbarier, handledning av lärjungarnas enskilda arbete, medverkan vid ledning av friluftsverksamheten, förrättande av morgonandakt, uppdrag som föreståndare för institution och annan vård av undervisningsmateriel. Förutom sålunda stadgad tjänstgöringsskyldighet åligger det lärare att efter av rektor uppgjord fördelning utöva uppsikt vid skrivningar och övriga lärjungarnas arbeten å läroverken samt att under raster, morgonandakt eller eljest biträda vid tillsynen över lärjungarna.

Minskning i omfattningen av den stadgade tjänstgöringen kan medgivas. Rektor vid provårsläroverk, vilken tillika är provårskursens föreståndare, ävensom vid läroverk, vars lärjungantal är särskilt stort, så ock rektor, som på grund av särskilda förhållanden fått sig ålagt ett avsevärt drygare arbete, kan efter medgivande i varje särskilt fall av skolöverstyrelsen beviljas en minsk-

ning i undervisningstiden, vid högre allmänt läroverk och lyceum intill 8 undervisningstimmar samt vid realskola intill 14 undervisningstimmar i veckan. För lärare, vilkens tid i större utsträckning tages i anspråk för handledning av provårskandidater eller för uppgift att vara tillsynslärare, ävensom för lärare, som fått sig ålagt ett avsevärt drygare arbete av förut angiven art eller annat därmed jämförligt arbete utom den egentliga undervisningstiden, kunna de stadgade lägsta timtalen minskas, dock icke utan skolöverstyrelsens medgivande med mer än 2 timmar i veckan.

För *högre lärarinneseminariet* gälla följande bestämmelser. Rektor har att utöver rektorsgöromålen undervisa 10—12 timmar i veckan, lektor 18—20 timmar. Härvid skall iakttagas att en föreläsningstimme eller en seminarieövningstimme i seminariets högre obligatoriska kurs eller valfria fortsättningskurs anses motsvara två vanliga undervisningstimmar, samt att den tid, varunder läraren tages i anspråk för ledningen och kontrolleringen av elevernas studier i dessa kurser i varje särskilt ämne, beräknas allt efter elevantalet motsvara en eller högst två eller vad angår lektor i pedagogik två eller högst tre vanliga undervisningstimmar i veckan. Seminariets biträdande föreståndarinna är skyldig — utöver henne tillkommande åligganden i avseende å den praktiska lärarinneutbildningen och tillsynen över ordningen inom seminariet — att, i den mån sådant kan ske utan hinder för hennes övriga göromål, bestrida någon undervisning antingen å seminariet eller i normalskolan. Normalskolans biträdande föreståndarinna har — utöver åligganden beträffande den praktiska lärarinneutbildningen och tillsynen över ordningen inom normalskolan — en undervisningsskyldighet av 10—12 timmar i veckan. Ordinarie ämneslärarinna är skyldig att bestrida undervisning 20—24 timmar i veckan. En sänkning av dessa timtal är i vissa fall medgiven på liknande sätt, som är stadgat i fråga om de allmänna läroverken. Vad slutligen angår det med seminariet förenade statens hushållsseminarium och hushållsskola, är den biträdande föreståndarinnan skyldig att för den fastställda avlöningen undervisa 12 timmar i veckan, annan ordinarie lärarinna i hushållsgöromål 22 timmar i veckan och ordinarie lärarinnan i handarbete 18 timmar i veckan.

För ämneslärarpersonalen vid *folkskoleseminarierna* gäller följande. Rektor skall, utöver rektorsgöromålen, hava en undervisningsskyldighet av 10—14 veckotimmar, dock att för rektor vid seminarium med mer än 4 elevavdelningar undervisningsskyldigheten må, efter medgivande i varje särskilt fall av skolöverstyrelsen, kunna efter omständigheterna minskas med högst 2 veckotimmar. Lektor har en undervisningsskyldighet av 20—22 veckotimmar med möjlighet till nedsättning med högst 2 veckotimmar, därest ej skolöverstyrelsen medger lägre timtal. Övningsskollärare skall lämna undervisning under 22—26 veckotimmar med enahanda möjlighet till nedsättning som medges lektor.

För lärarpersonalen vid *småskoleseminarierna* gälla för närvarande de bestämmelser, som av Kungl. Maj:t meddelats i fråga om lärare vid de tidigare förefintliga, av landsting eller stad inrättade småskoleseminarierna. Enligt dessa bestämmelser har rektor förutom fullgörande av rektorsgöromålen en undervisningsskyldighet av minst 18 och högst 22 undervisningstimmar och annan lärare en undervisningsskyldighet av minst 22 och högst 26 undervisningstimmar i veckan. I vissa fall kan rektors tjänstgöring minskas med högst 2 veckotimmar.

Vid *de tekniska läroverken* har rektor vid teknisk fackskola och tekniskt

gymnasium att, utöver rektorsgöromålen, undervisa 16—20 timmar i veckan i medeltal för år räknat, dock med rätt för skolöverstyrelsen att efter prövning av varje särskilt fall medgiva minskning i undervisningsskyldigheten; rektor vid teknisk elementarskola skall undervisa högst 20 timmar i veckan i medeltal för läsår räknat. Lektor vid teknisk fackskola och tekniskt gymnasium har att meddela undervisning 20—24 timmar i veckan i medeltal för läsår räknat, häri icke inberäknat den tid, som erfordras för att utom lärorummet granska och rätta lärjungarnas skriftliga arbeten eller som åtgår till förarbeten för lektioner, med viss möjlighet till nedsättning efter beslut av skolöverstyrelsen. Lektor vid teknisk elementarskola är skyldig att lämna undervisning i högst 24 timmar i veckan i medeltal för läsår räknat.

För *läroanstalterna för blinda* gälla följande bestämmelser. Rektor vid institutet och förskolan skall undervisa 5—7 timmar, rektor vid hantverksskola för män 5—7 timmar, rektor vid hantverksskola för kvinnor 10—12 timmar, första lärarinna vid förskolan 16—18 timmar, ämneslärare vid institutet 24—28 timmar, lärare vid förskolan 26—30 timmar, sådan lärare vid hantverksskola, vilken tillika undervisar i handarbete, 30—36 timmar, arbetslärare vid institutet 36—40 timmar, arbetslärarinna vid institutet eller hantverksskola 30—33 timmar och arbetslärare vid hantverksskola 40—42 timmar, allt för vecka räknat.

I fråga om *vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte* är föreskrivet, att undervisningsskyldigheten skall vara, för rektor 8—10 timmar, för ämneslärarinna 28—30 timmar samt för slöjdlärarinna 30—33 timmar, allt i veckan.

Vad *övningslärarna* i allmänhet beträffar, är deras tjänstgöringstid för närvarande direkt beroende av antalet lärotimmar, vilket i sin ordning är avhängigt av lärjungantalet och tillgängliga avlöningsmedel. Dessa lärares avlöning står således i proportion till tjänstgöringstidens omfattning. I det följande kommer att för ifrågavarande lärargrupp föreslås ett likartat avlöningssystem, varför anledning saknas att här ytterligare beröra frågan om dessa lärares undervisningstid.

Frågan om läroverkslärarnas tjänstgöringstid har tidigare uppmärksamats av riksdagen i samband med prövningen av äskanden om anslag för upprättande av nya ordinarie lärartjänster och för anställande av icke-ordinarie lärare. Behovet av dylika anslag är givetvis i väsentlig mån beroende av den arbetskvantitet, som uttages av redan anställda lärare, vilket förhållande varit anledningen till att riksdagen vid olika tillfällen förklarat sig anse, att lärarnas genomsnittliga undervisningstid borde bringas i närmare överensstämmelse med läroverksstadgans föreskrifter.

Under det tidigare utredningsarbetet beträffande löneregleringsfrågan hava ock vid behandlingen av frågan om undervisningstiden förhållandena vid de allmänna läroverken i första hand gjorts till föremål för behandling och tagits till utgångspunkt för bedömandet av övriga lärarkårers ställning i samma avseende.

Lärlärarlönekommittén verkställde på sin tid en undersökning beträffande de allmänna läroverken, avseende dels den faktiska tjänstgöringen läsåret 1920—

1921 för de olika lärarkategorierna, dels omfattningen av den arbetstid, som lärarna utöver de i läroverksstadgan föreskrivna timtalen ägnade åt sin tjänst. Av den förstnämnda utredningen hade kommittén funnit framgå, att lärarnas undervisningstid per vecka kunde anses falla omkring den stadgade medelgränsen. Undersökningen angående tjänstgöringstiden utöver lektionerna hade givit vid handen, att för adjunkt denna tid utgjorde 3 timmar samt för lektor några minuter mera och för ämneslärarinna ett par minuter mindre, allt per läsdag. Därjämte anskaffade kommittén uppgifter om den utsträckning, i vilken lärarna utöver sin ordinarie tjänst undervisade vid enskilda och kommunala läroanstalter.

Efter att hava anfört de skäl, som vanligen åberopas för och emot en utsträckt veckotjänstgöring, sade sig kommittén icke hava kunnat undgå finna skäl tala för såväl den ena som den andra ståndpunkten. En utsträckning av tjänstgöringstiden, sådan den tillämpats i avseende å den efter kommunikationsverken nyreglerade centralförvaltningen, kunde icke anpassas på lärarkårerna, enär förhållandena i detta som i så många andra hänseenden vore rätt olikartade emellan lärarnas tjänstgöring å ena sidan och den civila förvaltningstjänsten å den andra. Vid en utsträckning av tjänstgöringstiden uppnåddes rätt snart en maximigräns, olika för olika lärarkategorier, vilken ej kunde utan allvarliga olägenheter överskridas. Då en ökning av tjänstgöringstiden vore förenad med vittgående konsekvenser, berörande ej allenast lärarna själva utan ingripande i läroverkens organisatoriska förhållanden, hade kommittén såsom sådan icke tilltrött sig att i ifrågasvarande hänseende kunna göra ett i tillräcklig grad auktorativt uttalande, än mindre avgiva direkt förslag i ämnet. Blev i samband med nu ifrågasvarande lönereglering en ökning av lärarnas tjänstgöringstid ifrågasatt, syntes densamma enligt kommitténs förmenande ej böra få en automatisk och generell tillämpning över hela linjen. Det borde nämligen tagas i övervägande, huruvida icke skäl funnes att härvid göra ett undantag för dels lärarna vid provårsläroverken, vilkas tjänstgöring till omfattning i regel och relativt överträffade övriga lärares och näppeligen utan skada för undervisningen och provårsarbetet möjliggjorde någon ytterligare utsträckning, dels ock rektorerna, i fråga om vilkas undervisning en tendens gjort sig gällande till minskning i stället för ökning.

I fråga om övriga läroanstalter uttalade sig lärarlönekommittén mera bestämt för, att ökning av undervisningstiden icke borde ifrågakomma för vissa lärare vid högre lärarinneseminariet, övningsskollärarna vid folkskoleseminarierna, lärarna vid de tekniska läroverken och läroanstalterna för blinda ävensom personalen vid vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte.

Lärarlönekommitténs slutliga hemställan beträffande frågan om undervisningstiden inskränkte sig till, att Kungl. Maj:t måtte vid framläggande av förslag till ny lönereglering för ifrågasvarande personalgrupper taga den hänsyn till de av kommittén berörda förhållandena, som Kungl. Maj:t kunde finna skäligt.

Skolöverstyrelsen anförde i yttrande över lärarlönekommitténs betänkande, att de invändningar, som gjorts mot utsträckning av tjänstgöringstiden för läroverkslärarna, vore förtjänta av beaktande men icke tillräckligt vägande, för att överstyrelsen skulle helt kunna på dem bygga ett avstyrkande av arbetstidens utökande. En måttlig ökning kunde lämpligen vidtagas. Överstyrelsen föreslog, att för lektorer och adjunkter minimigränsen höjdes med

en timme och maximigränsen med två timmar, alltså till respektive 21—24 och 25—30 timmar. I relation härtill skulle tjänstgöringsskyldigheten höjas för adjunkt med tjänstgöring huvudsakligen i realskolans sjätte klass och gymnasiet. Härvid vore av vikt, att fullt tydliga bestämmelser gäves i fråga om vad som borde förstås med uttrycket »huvudsaklig tjänstgöring». Ämneslärarinna borde hava samma undervisningsskyldighet som adjunkt. Rektorernas undervisningsskyldighet borde minskas. Däremot behövde vid utsträckning av undervisningstiden undantag icke göras för lärarna vid prov-årsläroverken.

I fråga om högre lärarinneseminariet ansåg skolöverstyrelsen ökning böra ske endast för ämneslärarinnor, från 20—24 till 22—26 timmar. Vid folkskoleseminarierna borde lektors undervisningsskyldighet bestämmas till 21—24 veckotimmar, medan övningskollärarnas tjänstgöringstid borde bibehållas oförändrad. Ingen ökad tjänstgöring borde ifrågasättas för lärarna vid de tekniska läroverken, men i samband med en lönereglering borde en utjämnning ske mellan de tekniska läroverkens och de allmänna läroverkens lärares arbetsbörda, så att dessa läroanstalters lärare bleve så vitt möjligt likställda. Utsträckt tjänstgöring borde enligt överstyrelsens mening icke heller ifrågakomma för lärarpersonal vid blindundervisningsanstalterna och småskoleseminarierna.

1928 års lönekommitté ansåg i likhet med skolöverstyrelsen utsträckt tjänstgöring för rektorer ej kunna ifrågasättas. Beträffande övriga lärare vid här avsedda läroanstalter anslöt sig kommittén till skolöverstyrelsens förslag. Härvid förutsatte kommittén, att sådan möjlighet till sänkning i vissa fall av de lägsta timtalerna, som för närvarande vore stadgad, bibehölles. Denna möjlighet hade dittills anknutits till behovet av hänsynstagande till olika speciella arbetsuppgifter. Överstyrelsen hade ansett densamma böra medgivas även med avseende på äldre och fysiskt svagare lärare. Kommittén ställde sig tveksam härutinnan men ansåge, att Kungl. Maj:t och skolans högsta myndigheter därom borde för de särskilda fallen träffa det avgörande, som avlöningsreglementets föreskrifter i sådant avseende möjliggjorde. I sammanhang med de ändringar, som av förslaget nödvändiggjordes i läroverksstadgan, syntes kommittén den åtgärden lämplig, att fullt tydliga bestämmelser gäves i fråga om vad som borde förstås med uttrycket »huvudsakliga tjänstgöring» för adjunkt och ämneslärarinna i realskolans sjätte klass, gymnasiet och lyceets tre högsta ringar. Kommittén ville endast antyda följande möjlighet till förtydligande:

24 timmar å högre stadiet skulle motsvara 30 timmar å lägre stadiet, eller, uttryckt med mindre tal, 4 å högre skulle motsvara 5 å lägre stadiet. Med denna utgångspunkt kunde uppställas följande regel: För adjunkt och ämneslärarinna minskas maximi- och minimital med 1 timme för varje helt 4-tal timmar å överstadiet, minimitalet dock till lägst 21 timmar.

För de lärare vid andra läroanstalter än de allmänna läroverken, beträffande vilka skolöverstyrelsen ansett utsträckt tjänstgöring icke kunna ifrågasättas, hade lönekommittén icke heller föreslagit ändring i de gällande förhållandena.

Flera av de i lönekommitténs arbete deltagande representanterna för de olika lärarkategorierna hava i särskilda yttranden uttalat sig mot en utökning av undervisningstiden.

Statskontoret har i utlåtande över 1928 års lönekommittés betänkande med tillfredsställelse konstaterat, att kommittén föreslagit förlängd tjänstgörings-

tid för vecka för vissa grupper av lärare, även om statskontoret hölle före, att steget utan olägenhet skulle kunna tagas ännu längre.

Skolöverstyrelsen har yttrat bland annat följande: I väsentliga avseenden befunde sig frågan om undervisningstidens utsträckning i ett annat läge, än då överstyrelsen yttrade sig om lärarlönekommitténs förslag. Till det förhållandet, att läroverksreformen ökat lärarnas arbetsbörda, kunde man icke underlåta att taga hänsyn, därest man icke skulle direkt försvåra vinnandet av de syften, som varit ledande vid reformens tillkomst. Överstyrelsen ställde sig sålunda nu ganska tveksam om lämpligheten av så generellt skärpta bestämmelser, som utökning av både minimum och maximum innebure. Lyckligast vore, att någon mera nämnvärd utsträckning av tjänstgöringsskyldigheten icke nu behövde vidtagas. Överstyrelsen ville dock gärna medverka till att i samband med en effektiv lönereglering för ämneslärarna vid de allmänna läroverken och jämförliga läroanstalter en omreglering av tjänstgöringstiden vidtoges, varigenom en större latitud för den enskilde lärarens undervisningsskyldighet och därmed möjligheter för en rättvisare fördelning av tjänstgöringen mellan de olika lärarna erhöles. Med hänsyn till på frågan inverkande omständigheter hade överstyrelsen stannat vid att, ehuru med tvekan, tillstyrka förslaget om höjning av maximum med två timmar. Däremot hade överstyrelsen funnit sig nödsakad att avstyrka höjning jämväl av minimum. Helst skulle överstyrelsen vilja föreslå en minskning i nu gällande minimital. Av betydelse för fastställandet av tjänstgöringstiden vore ej endast maximi- och minimitalen utan även den medeltjänstgöring, från vilken överstyrelsen hade att utgå vid sina beräkningar av lärarbehovet för varje särskilt år och vid varje läroverk. Överstyrelsen hölle före, att det förutvarande medeltalet av 21 timmar för lektor och 26 timmar för adjunkt under inga förhållanden borde höjas med mer än 1 timme. En höjning av medeltalet härutöver skulle göra möjligheten av en sänkning under minimum praktiskt taget illusorisk. Till vad lönekommittén yttrat angående möjligheten för äldre och fysiskt svagare lärare att erhålla viss lindring i tjänstgöringsskyldigheten kunde överstyrelsen uttala sin anslutning.

Den av kommittén ifrågasatta graderade skalan för bestämmande av tjänstgöringsskyldigheten för adjunkt och ämneslärarinna med s. k. gymnasietjänstgöring accepterade överstyrelsen, dock med det tillägget, att den skulle användas endast till dess timtalet 18 å överstadiet vore nått. Adjunkt och ämneslärarinna, som meddelade minst 18 veckotimmars undervisning å överstadiet, borde sålunda få sin tjänstgöring beräknad efter vad som gällde för lektor. Å andra sidan kunde det ifrågasättas, om ej en motsvarande bestämmelse borde införas i fråga om lektors tjänstgöring i realskolan. På närmare angivna skäl och då hänsyn till tjänstgöringens förläggning borde tagas vid utmätandet av tjänstgöringsskyldigheten för den enskilde läraren inom den föreskrivna ramen, funne överstyrelsen anledning saknas att ifrågasätta särskilda bestämmelser om utökning av lektorernas tjänstgöring i de fall, då en del av denna förlagts till realskolan.

Beträffande lärare vid provårsläroverk vore det lämpligast att icke stadga andra särskilda bestämmelser än de redan gällande. Med hänsyn till dessa borde emellertid medeltalet för lärare vid provårsläroverk beräknas 1 timme lägre än för lärare vid andra läroverk.

Vad angår övriga läroanstalter, föreslog överstyrelsen, att tjänstgöringsskyldigheten för lektor vid folkskoleseminarium skulle ökas på samma sätt

som för lektor vid allmänt läroverk samt att för adjunkt och ämneslärarinnor vid högre lärarinneseminariet undervisningsskyldigheten skulle sättas till 22—26 veckotimmar. För adjunkt på övergångsstat vid folkskoleseminarium borde tjänstgöringsskyldigheten liksom för lektor bestämmas till 20—24 veckotimmar.

Vissa framställningar i fråga om bestämmandet av läroverkslärarnas tjänstgöringsskyldighet bör jag i detta sammanhang omnämna.

Läroverkslärarnas riksförbunds deputeradeförsamling har i sin förut omnämnda skrift bland annat hänvisat till arbetets såväl kvalitativa som kvantitativa stegring vid läroverken ävensom intagit en bestämt avvisande ståndpunkt gentemot ökad tjänstgöring, om densamma icke kunde befinnas sakligt motiverad genom en effektiv löneförbättring. Samtidigt betonades att en ökning av tjänstgöringen för äldre lärare kunde innebära en belastningsökning, som ej kunde bäras. *Lektorernas förening* har i en till Kungl. Maj:t ställd skrivelse påpekat, att den genom 1927 års skolreform föranledda ökade belastningen visserligen drabbade högst ojämnt, men att det för visso kunde sägas, att i regeln den genom det enskilda arbetet i läroverken och den ökade specialiseringen i de högsta gymnasieringarna uppkomna ökningen av lärarens arbete betydligt överstege två veckotimmar. Hänsyn till den sålunda ökade arbetsbördan borde tagas vid tjänstgöringstidens bestämmande. Ävenledes borde större hänsyn än nu tagas till den särskilt stora arbetsbörda, som lagts på institutionsföreståndarna. Dessas tjänstetid borde fastställas till minst 18 och högst 22 veckotimmar.

Läraraspiranternas förening i Lund har i en till chefen för finansdepartementet ställd skrift framhållit de menliga följder för läraraspiranternas framtidsutsikter, som en ökning av undervisningsskyldigheten skulle medföra. I en till läroverkslönesakkunniga ingiven skrift har vidare *Sveriges extralärareförening* — med hänsyn till verkningarna av ett beslut om ökning av läroverkslärarnas tjänstgöringstid — uttalat sig mot vidtagande av en dylik åtgärd.

Läroverkslönesakkunniga. En förhöjning av lärarnas tjänstgöringsskyldighet lär komma att nämnvärt påverka behovet av lärarkrafter allenast vid de allmänna läroverken. Läroverkslönesakkunniga hava ock företagit en undersökning i syfte att utröna inverkan på antalet icke-ordinarie lärare av en utsträckning av undervisningstiden vid dessa läroanstalter. De sakkunniga hava, i anslutning till de vid de föregående utredningarna framkomna huvudalternativen, beräknat dels den minskning i antalet extralärare, som skulle uppstå, om nuvarande minimiantal tjänstgöringstimmar ökades med en timme och maximiantalet samtidigt höjdes med två enheter, dels ock den uppkommande minskningen under förutsättning av bibehållet minimum men höjning av maximum med två enheter. Av undersökningen har framgått, att — vid bibehållen organisation med avseende på antalet klassavdelningar m. m. — antalet extralärare skulle minskas i förra fallet med 129 och enligt det senare med 105. Däremot skulle behovet av timlärtimmar betydligt växa, dock mest enligt det senare alternativet.

Läroverkslönesakkunniga hava sedermera från skolöverstyrelsen under

hand erhållit en promemoria, innehållande approximativ beräkning av antalet extralärare höstterminen 1938, under förutsättning att undervisningsskyldigheten ökades med två timmar, medan den undre gränsen behölls oförändrad. Beräkningen vilar på det antagandet, att lärare med gymnasietjänstgöring utgöra en tredjedel av hela antalet lärare och lärare med tjänstgöring i realskolan två tredjedelar. Antalet klassavdelningar läsåret 1938—1939 har beräknats med hänsyn tagen till de organisatoriska förändringar, som skolöverstyrelsen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 31 augusti 1936 föreslagit.

Det framgår av nämnda undersökning, att den på angivet sätt utsträckta undervisningsskyldigheten är tillräcklig att täcka undervisningsbehovet för de 60 nya avdelningar, som med hänsyn till sannolik ökning av lärjungeantalet skulle behöva inrättas höstterminen 1938, och därutöver göra 20 extralärare överflödiga. Detta motsvarar, då 1 avdelning absorberar 1,25 extralärare och alltså 60 avdelningar absorbera 75 extralärare, cirka $75 + 20 = 95$ extralärare. Utsträckningen av undervisningsskyldigheten skulle alltså innebära, att läsåret 1938—1939 inga nya icke-ordinarie lärarplatser skulle tillkomma utan i stället 20 av de förutvarande indragas.

Enighet angående här ifrågavarande spörsmål har ej rått bland läroverkslönesakkunniga. Medan de sakkunnigas ordförande och ledamoten Sandberg funnit en viss ökning av den genomsnittliga undervisningsskyldigheten för läroverkens lärare vara befogad, hava ledamöterna Grimlund och Norrbom, på skäl som angivas i berörda bilaga G, ansett någon dylik utsträckning av tjänstgöringsskyldigheten ej böra ifrågakomma.

Till stöd för den förstnämnda uppfattningen har framhållits bland annat följande. Även om icke löneregleringen komme att bereda alla lärare högre löneställning, vore dock densamma såsom helhet förenad med betydande kostnader för statsverket, även på grund av de särskilda förmåner av olika slag, som anknutits till det nya avlönningssystemet och beträffande vilka någon kostnadsberäkning icke kunnat utföras. Då kommunikationsverkens avlönningssystem infördes vid civilförvaltningen, hade en utsträckning av arbetstiden såsom regel genomförts med ej mindre än sex timmar per vecka, detta oaktat i flera avlöningsgrader någon löneförbättring icke inträtt. Beträffande undervisningsväsendet kunde visserligen ej en dylik generell arbetstidsförlängning komma i fråga. Arbetsbördan vore mycket olika för olika lärare, i det att den utanför lärorummet fallande tjänstgöringen i vissa fall vore ganska begränsad, i andra däremot högst betydande och betungande. Det vore därför enligt ifrågavarande ledamöters mening angeläget att tillse, att möjlighet alltjämt funnes till en så stor minskning i den författningsmässigt reglerade undervisningsskyldigheten, som den där utanför fallande tjänstgöringen skäligen kunde anses påkalla. Ur denna synpunkt vore fördenskull önskvärt att iakttaga en sådan begränsning vid bestämmandet av undervisningstiden för den enskilde läraren, att den medeltjänst-

göring, från vilken skolöverstyrelsen hade att utgå vid beräklandet av behovet av icke-ordinarie lärarkrafter, ej behövde höjas med mera än en halv timme. Ifrågavarande medeltal skulle alltså höjas för lektorer till 21 $\frac{1}{2}$ samt för adjunkter och ämneslärarinnor till 26 $\frac{1}{2}$ veckotimmar. Det maximumantal, som skolöverstyrelsen på sin tid accepterat, borde emellertid fastställas. Godtagandet av en medeltalsnivå på sätt nu förordats skulle innebära, att för de särskilt betungade lärarna möjligheten att underskrida det stadgade normala minimiantalet skulle kunna utnyttjas i avsevärt större omfattning än hittills varit möjligt. En dylik tillämpning skulle också väsentligt mildra de förut omnämnda följderna för de icke-ordinarie lärarna av en ökad undervisningsskyldighet. En överslagsberäkning med utgångspunkt från den inom skolöverstyrelsen utarbetade promemorian har givit vid handen, att i stället för minskning av antalet extralärare vid genomförandet av det nya systemet med ingången av läsåret 1938—1939 skulle komma att kunna nyanställas 25 à 30 icke-ordinarie lärare, behövliga timlärartimmar härvid inräknade.

I fråga om undervisningsskyldigheten vid andra läroanstalter än de allmänna läroverken har av de sakkunnigas majoritet i huvudsak förordats tillämpning av skolöverstyrelsens förslag i utlåtandet över 1928 års lönekommittés betänkande, dock med erforderliga jämkningar för erhållande av anslutning till de sakkunnigas eget förslag.

Departementschefen.

De av mig i det föregående återgivna stadgandena i fråga om undervisningsskyldigheten för lärarna vid här berörda läroanstalter hava ej underställts riksdagen utan utfärdats i administrativ väg. Att jag ändock här upptager frågan till omnämnande beror därpå, att, såsom jag redan påpekat, omfattningen av lärarnas undervisning — särskilt vid de allmänna läroverken — är nära förknippad med behovet av icke-ordinarie lärarkrafter. Detta förhållande är ock anledningen till att riksdagen vid olika tillfällen berört spörsmålet om omfattningen av lärarnas vid de allmänna läroverken undervisningsskyldighet. Härtill kommer att jag givetvis måst för min del redan i förevarande sammanhang taga ställning till nämnda spörsmål, främst för att kunna fatta ståndpunkt till frågan om storleken av avlöningen åt timlärare, en fråga som i sin mån är beroende av undervisningsskyldighetens omfattning.

Vid bedömandet av den förevarande frågan får man icke förbise, att den i vederbörande stadgor föreskrivna undervisningsskyldigheten alldeles icke är identisk med den läraren åliggande tjänstgöringen. Utöver den dagliga undervisningen har läraren så gott som undantagslöst att fylla arbetsuppgifter, som ofta äro av betydande omfattning. Av lärarlönekommittén på sin tid inhämtade uppgifter beträffande lärarna vid de allmänna läroverken äro i detta hänseende belysande: de visa, att tjänstgöringstiden för nämnda lärare utöver lektionerna vid tiden för undersökningen i medeltal utgjorde

17—19 timmar i veckan. Man finner härav, att den samlade arbetsbördan då var avsevärd, och de organisatoriska förändringar, som sedan dess ägt rum vid läroverken, hava för visso ökat densamma. På liknande sätt, som nu angivits i fråga om de allmänna läroverken, förhåller det sig även vid andra slag av läroanstalter. Med hänsyn till nu angivna förhållanden och då lärarkallet i och för sig måste anses innefatta moment av särskilt tröttande natur, är det enligt min mening nödvändigt att noga överväga de åtgärder, som i detta hänseende beslutas.

Vad först de allmänna läroverken beträffar, kan jag väsentligen ansluta mig till den mening, som uttalats av läroverkslönesakkunnigas majoritet. Jag är fullt medveten om att i många fall någon utökning av undervisningsskyldigheten för läraren icke rimligen kan påfordras, utan att tvärtom — dels med hänsyn till särskilt tyngande arbete utöver lektionstimmarna, dels även på grund av lärares vid högre ålder försvagade krafter — en minskning kan anses skälig och behövlig. Men i andra fall lärers arbetsbördan ej vara så betungande, att icke en måttlig ökning kan ske. Jag instämmer emellertid med nämnda sakkunniga däri, att tillämpningen av bestämmelserna bör så avvägas, att ökningen av medeltjänstgöringen för de största lärarkategorierna vid de allmänna läroverken stannar omkring en halv timme över den nuvarande. En dylik begränsning är därjämte, såsom de sakkunniga framhållit, önskvärd även med hänsyn till de följder för de icke-ordinarie lärarna, som en strängare tillämpning skulle medföra och om vilka såväl de sakkunniga som flera i förevarande sammanhang ingivna framställningar tala.

Beträffande undervisningsskyldigheten för lärarna vid övriga slag av läroanstalter instämmer jag med läroverkslönesakkunniga.

I sinom tid torde jag alltså komma att föreslå Kungl. Maj:t att meddela föreskrifter i den riktning, jag nu angivit. Då ändrade bestämmelser i nu förevarande hänseende icke lämpligen böra genomföras under pågående läsår, förutsätter jag, att nya föreskrifter i ämnet icke skola träda i tillämpning förrän under budgetåret 1938/1939.

Av 1928 års lönekommitté har, såsom förut anförts, till övervägande upptagits frågan om vad som vid bestämmande av lärares tjänstgöring på gymnasialstadiet bör menas med »huvudsaklig tjänstgöring», och framlagts ett förslag innebärande en viss evalvering av lektionstimmarna å gymnasiet i förhållande till realskolan. Enligt förslaget skulle för adjunkt och ämneslärarinna maximi- och minimitalet minskas med en timme för varje helt 4-tal timmar på gymnasialstadiet, minimitalet dock till lägst 21 timmar. Skolöverstyrelsen har tillstyrkt förslaget med det tillägget, att regeln skulle användas endast till dess timtalet 18 å gymnasialstadiet vore nått, vadan adjunkt och ämneslärarinna, som meddelar minst 18 veckotimmars undervisning å nämnda stadium, skulle få sin tjänstgöring beräknad efter vad som gäller för lektor. Mot nu ifrågavarande förslag med den av skolöver-

styrelsen förordade jämkningen har jag intet att invända, utan anser mig kunna förorda, att i läroverksstadgan införes en föreskrift av angivna innebörd. En dylik bestämmelse bör emellertid enligt min mening kompletteras med ett stadgande om att för lektor, som har sin tjänstgöring förlagd till realskolan, en motsvarande nedvärdering av undervisningstiden därstädes skall äga rum.

Vid utfärdandet av de bestämmelser, som i nu berörda hänseenden bliva erforderliga, bör ihågkommas, att om ämneslärarna vid småskoleseminarierna bliva i avseende på löneförmåner och kompetensfordringar likställda med adjunkter vid de allmänna läroverken, deras undervisningsskyldighet bör bestämmas på samma sätt som adjunkts.

I diskussionen om läroverkslärarnas tjänstgöringsskyldighet har från olika håll påpekats, att dessa lärare i avsevärd utsträckning meddela undervisning i andra läroanstalter än dem, där de äro anställda, och att en ökning av den med deras ordinarie befattning förenade tjänstgöringen fördenskull vore möjlig. Härtill vill jag framhålla, att påpekandet om lärarnas undervisning utanför den egna läroanstalten givetvis är riktigt men att förhållandet av naturliga skäl väsentligen är begränsat till några stora städer och således gäller endast en mindre del av lärarkåren. I huvudsaklig överensstämmelse med gällande lönebestämmelser för de allmänna läroverken har i förslaget till avlöningsreglemente för statens undervisningsväsen upptagits ett stadgande av innehåll, att lärare ej må åtaga sig undervisning i annan läroanstalt, så framt ej vad angår rektor, vederbörande centrala myndighet, eller vad angår annan lärare, vederbörande rektor, efter av nämnda myndighet angivna riktlinjer, uppå därom gjord framställning och efter prövning, att ifrågasvarande undervisning ej må anses inverka hinderligt för tjänstgöringen å den ordinarie befattningen, finner uppdraget kunna få mottagas och tills vidare bibehållas. Jag kan emellertid ej underlåta att framhålla — i viss anslutning till vad som från läraraspiranthåll gjorts gällande — att understundom en undervisningstid utöver den vid egen läroanstalt normalt stadgade förekommit, vilken förefaller vara mycket hög och som givetvis för icke-ordinarie lärare utan fast anställning beskär möjligheten att erhålla timlärarundervisning i den utsträckning, som eljest varit möjlig. Jag förutsätter, att skolöverstyrelsen ägnar uppmärksamhet åt, att gränserna för vad som i förevarande hänseende kan anses rimligt och lämpligt icke överskridas. Vad nu anförts beträffande ordinarie lärare bör även erhålla tillämpning å extra ordinarie lärarpersonal.

3. Förhållandet mellan manliga och kvinnliga lärares avlöning.

Bland de frågor av mera allmän natur, som varit föremål för övervägande vid de hittills skedda utredningarna rörande lönerreglering för lärarpersonalen vid det statliga undervisningsväsendet, har spörsmålet om förhållandet mellan manliga och kvinnliga lärares löner intagit en mycket framskjuten plats. Att så varit fallet har varit naturligt, särskilt efter tillkomsten av den s. k. behörighetslagen av år 1923.

Tidigare förslag. I sitt den 31 oktober 1914 avgivna betänkande anslöt sig *lärarlönenämnden* till vissa av 1902 års löneregeringskommitté i betänkande den 13 januari 1911 angivna huvudgrunder beträffande förhållandet mellan manliga och kvinnliga lärares avlöning. Dessa grunder sammanfattades sålunda, att de kvinnliga lärarnas avlöning borde sättas lägre än de manligas på grund av dels männens familjeförsörjningsplikt, dels och männens större arbetsprestation, där skillnad i sådant avseende förefunnes. Med tillämpning av dessa grunder kom *lärarlönenämnden* till det resultatet för de statsanställda kvinnliga lärarnas del, att avlöningen borde bestämmas till sådant belopp, att den kvinnliga tjänstemannens effektiva avlöning bleve i medeltal omkring 90 procent av motsvarande manlige tjänstemans effektiva avlöning.

1902 års löneregeringskommitté fann i yttrande över *lärarlönenämndens* betänkande icke anledning frågå den i huvudsak för kommittén och nämnden gemensamma ståndpunkten. Kommittén vidtog emellertid vissa omräkningar av nämndens förslag. Det löneregeringsförslag, som Kungl. Maj:t förelade 1918 års förra riksdag och som sedermera av riksdagen bifölls, grundades i huvudsak på löneregeringskommitténs förslag.

Lärlönekommittén erinrade i sitt betänkande om att Kungl. Maj:t den 29 juni 1921 tillsatt en kommitté med uppdrag att med hänsyn till den då pågående utredningen av spörsmålet angående utsträckt tillträde för kvinnor till statstjänst verkställa ytterligare utredning av frågan om ordnandet av kvinnliga befattningshavares avlönings- och pensionsförhållanden. Då denna kommitté icke avslutat sitt arbete vid den tid, då *lärlönekommittén* avgav sitt förslag, ansåg sig kommittén böra avstå från ett ståndpunktstagande till de i kvinnornas lönefråga förut framlagda förslag och i stället för kvinnliga lärare uppbygga en löneplan, som vilade på de dåvarande grunderna för kvinnliga lärares avlöning. Kommittén betonade därvid, att en dylik anordning vore att betrakta som ett provisorium, vilket i sinom tid borde avlösas av de definitiva anordningar, som kunde framgå som det slutliga resultatet av 1921 års lönekommittés utredningsarbeten. För andra kvinnliga befattningshavare än lärare föreslog kommittén den löneplan, som då gällde för civilförvaltningens kvinnliga tjänstemän.

Sedan lag angående kvinnas behörighet att innehava statstjänst och annat allmänt uppdrag utfärdats den 22 juni 1923, framlade Kungl. Maj:t i *1925 års statsverksproposition* förslag om ordnandet av kvinnliga befattnings-

havares avlönings- och pensionsförhållanden. Utgångspunkten för propositionen var ett av 1921 års lönekommitté avgivet förslag, vilket dock blivit överarbetat inom finansdepartementet. Överarbetningen hade resulterat i två alternativa förslag till ordnandet av kvinnornas lönefråga. Den principiella skillnaden mellan de båda alternativen var den, att enligt alternativ I man och kvinna alltid skulle erhålla lika lön i en och samma befattning, medan alternativ II medförde en lägre lön för kvinnlig innehavare av befattning i 1—21 lönegraderna. Enligt båda förslagen skulle de kvinnliga befattningshavarna erlägga avgifter till samma belopp som männen för såväl egen pensionering som den familjepensionering, vilken staten skulle bereda dem. Departementschefen anslöt sig till de grunder, på vilka alternativ I var byggt. Han ansåg vidare, att de dåvarande kvinnliga befattningarna borde i regel öppnas för män och kvinnor och att allenast sådana tjänster borde förbehållas kvinnor, vilkas natur krävde, att de besattes uteslutande med kvinnor. Enligt propositionen skulle likalönsprincipen tillämpas på det sätt, att därest kvinna erhöle befattning, som dittills varit förbehållen man, lönen till henne skulle utgå såsom förut till man, och att, därest man erhöle befattning, som förut varit reserverad för kvinna, lönen skulle för honom utgå såsom förut till kvinna.

Kungl. Maj:ts förslag, i vad det avsåg lika lön för manlig och kvinnlig befattningshavare, vann så till vida icke riksdagens bifall, som enligt riksdagens beslut lön enligt sista löneklassen i vederbörande lönegrad icke må utgå till kvinnlig tjänstinnehavare.

I sitt betänkande angående lönereglering för befattningshavare vid undervisningsväsendet anförde 1928 års lönekommitté i fråga om riksdagens nu omförmälda beslut följande. Riksdagens beslut hade framgått såsom resultat av en gemensam omröstning. På grund av den gemensamma voteringen hade ingen motivering kommit att inflyta i riksdagens skrivelse. I den mån vägledning för riksdagsmajoritetens ställning till dessa principer kunde sökas i 1925 års riksdagsbehandling av ärendet, syntes kunna fastslås,

att riksdagen icke uttalat sig till förmån för likalönsprincipen,

att riksdagen velat hålla öppen möjligheten att — närmast i samband med en kommande inarbetning av dyrtidstilläggen i den fasta lönen — framdeles pröva spörsmålet om behovsprincipens tillämpning i det statliga lönesystemet, samt

att riksdagen betraktat 1925 års lönereglering vara av mera provisorisk natur.

Statsutskottet vid 1925 års riksdag hade även uttalat, att den av utskottet förordade, av riksdagen sedermera godkända löneställningen för de kvinnliga befattningshavarna icke finge anses äga prejudicerande betydelse för behandlingen av statens lönefrågor i övrigt.

Beträffande sin egen ståndpunkt i frågan yttrade 1928 års lönekommitté bland annat följande. Kommittén hade i sitt betänkande angående allmänt avlöningsreglemente föreslagit, att den nu för de kvinnliga tjänstemän, som vore inordnade i det allmänna lönesystemet, gällande begränsningen i fråga om rätt till avlöningsförhöjningar skulle upphävas och att kvinnorna alltså måtte kunna uppnå sista löneklassen inom vederbörliga lönegrader. Den år 1925 vidtagna omläggningen av statsanställda kvinnors avlöningsförhållanden kunde icke sägas innebära något steg i riktning mot genomförande av den s. k. likalönsprincipen. I realiteten bibehölle de kvinnliga tjänstemännen i avlöningshänseende samma ställning som förut. Beträffande under-

visningsväsendet föresloge kommittén, att den dåvarande relationen mellan manliga och kvinnliga befattningshavares löner i huvudsak bibehölls. 1925 års riksdags beslut hade icke givit något erkännande åt ett likalönssystem, i den mening man från kvinnohåll velat giva åt detta begrepp. Vid genomförandet av löneregleringen för den egentliga statsförvaltningen hade icke skillnaden mellan manlig och kvinnlig lön genomförts fullständigt så, att en kvinna alltid för sitt arbete avlönades lägre än en man med motsvarande uppgifter, utan tvärtom använts en form, som teoretiskt innebure, att man och kvinna i en och samma befattning erhöles lika lön. Alla befattningar hade inplacerats i samma löneplan, och lönesättningen vore lika, vare sig innehavaren vore man eller kvinna, bortsett från att kvinnorna ditiills icke kunnat uppnå högsta löneklassen i vederbörande lönegrad. Emellertid hade de befattningar, som uteslutande eller huvudsakligen bekläddes med kvinnor, erhållit en inplacering i löneplanen, som i huvudsak motsvarade den förutvarande lönesättningen, även om manliga befattningar inom samma arbetsområde och med väsentligen samma uppgifter vore högre placerade. För att i dylika fall skilja de av män och kvinnor innehavda befattningarna åt hade givits dem olika benämningar, den ena befattningen placerad i en högre och den andra i en lägre lönegrad. Teoretiskt kunde män innehava även de lägre befattningarna och kvinnor de högre, men i praktiken räknade man med såsom regel, att de förra skulle innehavas av kvinnor, de senare av män. En dylik fördelning av arbetskraften hade man förutsatt skola åvägbringas genom rekryterings- och befördringsväsendet.

Inom undervisningsväsendet kunde man enligt kommitténs mening icke lämpligen förfara på samma sätt. För befördringar gällde här mera uteslutande examensmeriter och andra teoretiska kvalifikationer, till följd varav det näppeligen låte sig göra att genom rekrytering och befördran uppdelas manlig och kvinnlig arbetskraft på olika avlöningslägen, som motsvarade den allmänna skillnaden i värdesättning av manligt och kvinnligt arbete. Kommittén föresloge därför, att inom undervisningsväsendet befattningar placerades i en lägre lönegrad, när de innehades av kvinnor, och i en högre, när de innehades av män. Med det system för lönesättning åt män och kvinnor i statsförvaltningen, som genomförts år 1925, hade man ansett sig böra fastställa lika stora pensionsavgifter för man och kvinna, i syfte att nettoavlöningen i en och samma befattning alltid skulle bliva densamma. I fråga om undervisningsväsendet borde, vid ett bifall till kommitténs förslag beträffande olika lönesättning för man och kvinna, familjepensioneringen icke medföra samma avgifter för kvinnor som för män.

Det system, som 1928 års lönekommitté sålunda uttalade sig för, tillämpades av kommittén beträffande det statliga undervisningsväsendet så, att kvinnliga lärare såsom regel placerades tre lönegrader lägre än motsvarande manliga lärare.

En reservant inom lönekommittén hemställde, att kvinnliga lärare måtte placeras i samma lönegrad som man i respektive slag av befattning. Jämväl vissa tillfälliga ledamöter av kommittén framställda liknande yrkanden beträffande respektive lärargrupper.

Statskontoret anförde i sitt utlåtande över 1928 års lönekommittés betänkande, att ämbetsverket för sin del visserligen måste principiellt hävda likalönsprincipens berättigande men dock hölle före, att det för närvarande av rent praktiska skäl måhända icke vore görligt att helt genomföra densamma. —

En reservant ansåg, att statskontoret bort uttala sig för, att likalönsprincipen tillämpades beträffande lärare.

Allmänna civilförvaltningens lönenämnd yttrade sig i förevarande hänseende sålunda. Ett ordnande av de kvinnliga lärarnas löner efter principen lägre lön för kvinnlig än för manlig innehavare av samma tjänst måste få i mer eller mindre grad karaktären av ett provisorium, som förr eller senare måste ersättas av ett system, som toge vederbörlig hänsyn till de konsekvenser, 1923 års behörighetslag medfört och kunde väntas medföra med avseende å de statliga tjänsternas rekrytering. Frågan om likalönsprincipens tillämpning sammanhänge emellertid med spörsmålet om behovsprincipens tillämpning. Nämnden förordade, att en allmän utredning verkställdes rörande båda dessa löneprincipers införande, icke blott för undervisningsväsendet utan för den civila förvaltningen över huvud taget. Här för vore den dåvarande tidpunkten lämplig. Nämnden hade — i enlighet med sin förut angivna uppfattning om kvinnliga befattningshavares löner — icke särskilt granskat kommitténs förslag om de kvinnliga lärarnas inplacering å löneplanen utan utgått från att samma lön borde utgå till man och kvinna i en och samma tjänst.

Skolöverstyrelsen anförde, att överstyrelsen i det hela taget anslöte sig till lönekommitténs förslag, att den proportion mellan inom undervisningsväsendet anställda manliga och kvinnliga befattningshavares avlöning, som för närvarande tillämpades, i stort sett fortfarande borde få äga bestånd. — Inom överstyrelsen framhöll konsumenten för ärenden angående husligt arbete behovet och rättvisan av en sådan lönereglering, att det icke blott bleve likhet mellan männen inbördes utan mellan män och kvinnor i samma befattningar i fråga om lönen.

Bland övriga i anledning av lönekommitténs förslag inkomna yttranden må här nämnas dem, som ingivits av *akademiskt bildade kvinnors förening, de svenska kårsammanslutningarnas centralråd och centralkommittén för kvinnoorganisationen i Göteborg*. I dessa yttranden har framförts krav på principiell likställighet mellan man och kvinna i statstjänst.

Läroverkslönesakkunniga hava erhållit direktiv att vid utarbetande av löneplan utgå från lika lön för män och kvinnor i samma befattning. Vid fullgörandet av detta uppdrag hava de sakkunniga kommit till den uppfattningen, att införandet av likställighet i nämnda hänseende icke bör föranleda, att löneställningen sättes lägre än som skulle hava bestämts för manliga befattningshavare vid systemet med lägre lön för kvinnor. Vidare hava de sakkunniga utgått från att, i de fall då viss befattning för närvarande är avsedd endast för kvinnlig innehavare och alltså en motsvarande lön för manlig lärare icke finnes fastställd, avlöningen enligt det nya systemet bör flyttas upp till den nivå, som kan anses vara betingad av tjänstens beskaffenhet, oavsett att densamma även i framtiden torde komma att besättas med kvinnliga innehavare.

De resultat med avseende å lönegradsplaceringen, som ansetts följa av den av läroverkslönesakkunniga sålunda intagna principiella ståndpunkten, framgå av den i det följande lämnade redogörelsen för förslagen rörande de olika lärarbefattningarnas inplacering å löneskalan.

Så länge kvinnliga lärare haft anställning vid statliga anstalter, har avlöningen utgått med lägre belopp till dem än till motsvarande manliga lärare. Vid de allmänna läroverken hava sålunda de kvinnliga rektorerna, lektorerna och adjunkterna löner, som väsentligt understiga deras manliga kollegers. För ämneslärarinnebefattningarna, vilka endast äro avsedda för kvinnliga innehavare, har vidare fastställts en avlöning, som tillmätts väsentligt lägre än som torde hava blivit fallet, om befattningarna varit inrättade för män. Liknande hava förhållandena varit jämväl beträffande andra lärargrupper, om vilka nu är fråga.

Såsom av den förut lämnade redogörelsen framgår, genomfördes år 1925 — i samband med slopandet av de vid kommunikationsverken och allmänna civilförvaltningen förut gällande särskilda löneplanerna för kvinnliga tjänstemän — principiell likställighet i lönehänseende mellan manliga och kvinnliga befattningshavare, bortsett från att kvinnlig tjänstinnehavare tills vidare icke åtnjuter lön enligt högsta löneklassen inom vederbörande lönegrad. Vid de kvinnliga befattningshavarnas inflyttande på den förut endast för män gällande löneplanen gjordes emellertid, såsom ock erinrats av 1928 års lönekommitté, en uppdelning på skilda lönegrader av vissa befattningar, som förut under samma tjänstebenämning avlönats olika, beroende på om innehavaren var man eller kvinna. De manliga befattningshavarna placerades härvid omedelbart på de — under särskilda benämningar — inrättade tjänsterna i högre lönegrad. Sedermera har i avseende å såväl tjänstegörörmålen som kompetensen en viss differentiering genomförts, vilket gjort ifrågavarande uppdelning mera berättigad än från början var fallet.

Jag har för min del ansett det böra göras ett försök att för den största enhetliga gruppen av de statsanställda lärarna — läroverksadjunkterna — göra en undersökning, huruvida en motsvarande uppdelning skulle kunna vidtagas, vilken sedermera kunde utsträckas att gälla jämväl andra lärargrupper. Denna undersökning, som utförts av läroverkslönesakkunniga, har emellertid givit vid handen, att betydande olägenheter skulle uppstå vid en sådan klyvning av adjunktgruppen. Att på ett tillfredsställande sätt ordna förhållandet i avlöningshänseende mellan de lägre adjunkterna och ämneslärarinnorna vid läroverken skulle knappast låta sig göra. Ur befodrings-synpunkt skulle vidare avsevärda svårigheter uppstå, med hänsyn särskilt till att ämneskombinationerna äro mycket skiftande vid de olika läroverken. För att undvika alltför talrika förflyttningar skulle visserligen kunna ordnas så, att den lägre gruppens lärare automatiskt — efter utnämningsdatum — finge uppflyttas i den högre gruppen. Detta skulle emellertid i verkligheten innebära, att klyvningen av adjunktgruppen närmast finge karaktär av en utsträckning nedåt av avlöningsskalan. Någon rationell uppdelning av det adjunkterna åvilande arbetet i göromål av mera respektive mindre krävande beskaffenhet torde ej heller kunna genomföras.

Med hänsyn till nu anförda och ytterligare omständigheter har jag — i

likhet med läroverkslönesakkunniga — funnit en uppdelning av adjunktsgruppen icke böra förordas. Vid sådant förhållande torde ock få övergivas tanken på att vidtaga en motsvarande åtgärd beträffande andra befattningshavare vid de statliga läroanstalterna. Det torde ock böra erinras, att det i 1925 års statsverksproposition såsom alternativ II omnämnda förslaget till ordnande av kvinnornas lönefråga upptog lägre lön för kvinnor än för män i samma befattning blott i lönegraderna under den nuvarande 22:a. Även med tillämpning av den så kallade kvalitativa inplaceringsmetoden har alltså tidigare i fråga om högre förvaltningstjänster någon åtskillnad mellan lönen för manlig och för kvinnlig tjänsteman icke ansetts vara motiverad.

När avsikten nu är att utsträcka det för närvarande gällande civila avlöningssystemet till att avse jämväl befattningshavarna vid det statliga undervisningsväsendet, synas, med hänsyn till vad förut anförts, tillräckliga skäl saknas att icke för statens undervisningsväsen tillämpa likalönsprincipen, givetvis med den begränsning tillsvidare i fråga om åtnjutandet av lön enligt högsta löneklassen, varom jag i det föregående talat.

Jag delar läroverkslönesakkunnigas mening, att ett konsekvent tillämpande av likalönsprincipen kräver, att de specifikt kvinnliga lärarbefattningarna flyttas upp på den lönenivå, som betingas av de med tjänsten förenade göromålen. Eljest erhålles icke den rätta relationen de olika befattningarna emellan.

De principer i fråga om lönegradsplaceringen för kvinnliga lärare, som jag sålunda funnit mig böra förorda, medföra givetvis i åtskilliga fall relativt stora individuella löneökningar. Jag har på grund härav ansett det ur flera synpunkter önskligt, att övergången för de kvinnliga lärarna till den nya lönenivån ej blir alltför oförmedlad, och jag har därför låtit utarbeta en särskild löneplan för dessa lärare, vilken är avsedd att över en tid av fem och ett halvt år utsträcka övergången från nuvarande lönenivå till den slutliga lönegradsställningen. Närmare redogörelse för det sålunda tilltänkta systemet lämnas i avdelningen om övergångsanordningar vid löne regleringens genomförande.

4. Avlöningsförfattningar m. m.

Jag övergår här efter till att behandla frågan om de avlöningsförfattningar, som bliva erforderliga i samband med den nu ifrågavarande löneregleringen.

A. Avlöningsreglemente för ordinarie lärare.

Tidigare förslag. *Lärlönekommitténs* förslag innebar särskilda avlöningsreglementen för det statliga och för det kommunala undervisningsväsendet. Förslaget till avlöningsreglemente för befattningshavarna vid statens undervisningsväsen avsåg såväl ordinarie som icke-ordinarie befattningshavare. De läroanstalter och institutioner, som reglementet omfattade, voro: de allmänna läroverken, högre lärarinneseminariet, folkskoleseminarierna, småskoleseminarierna, de tekniska läroverken, läroanstalterna för blindas, vårdanstalten i Lund för blindas med komplicerat lyte, dövstumskolorna, skeppsgosseskolorna, navigationsskolorna, veterinärinrättningen i Skara samt folkskolinspektörerna. Den till reglementet fogade tjänsteförteckningen, vilken omfattade såväl ordinarie som icke-ordinarie befattningshavare, upptog förutom lärarpersonal av olika slag och folkskolinspektörer även skolläkare, viss ekonomipersonal vid abnormanstalter samt vaktmästar- och därmed jämförlig personal. Kommittén föreslog tre särskilda löneplaner, en för manliga befattningshavare, en för kvinnliga lärare och en för övriga kvinnliga befattningshavare. Naturaförmåner föreslogos, såsom inledningsvis erinrats, skola i förekommande fall utgå utöver lönen. Lärlönekommittén yttrade beträffande den »hyreshjälp» eller det »hyresbidrag», som av kommunala medel frivilligt utgår till vissa statliga lärare, främst i Stockholm och Göteborg, allenast att detta icke vore ett förhållande, som kommit till uttryck i lönestaterna, varför kommittén förklarade sig icke hava att i förevarande sammanhang fästa avseende därpå.

1928 års lönekommitté. Såsom inledningsvis framhållits, föreslog 1928 års lönekommitté, att till det allmänna avlöningsreglemente, vartill kommittén framlagt förslag, skulle fogas en särskild tjänsteförteckning, upptagande det statliga undervisningsväsendets ordinarie personal. Bland de till det nya avlöningsreglementet hörande »tilläggsbestämmelserna» skulle inflyta, under vederbörliga huvudtitlar, sådana särbestämmelser, som vore erforderliga för statens undervisningsväsen, d. v. s. de allmänna läroverken, högre lärarinneseminariet, folkskoleseminarierna, småskoleseminarierna, de tekniska läroverken, läroanstalterna för blindas, vårdanstalten i Lund för blindas med komplicerat lyte, dövstumskolorna och statens folkskolinspektörer; skeppsgosseskolorna; veterinärinrättningen i Skara samt navigationsskolorna.

Den tjänsteförteckning, som innefattades i 1928 års lönekommittés förslag, upptog alla ordinarie befattningshavare vid vederbörande statliga läroanstalter, således lärarpersonal av olika slag, folkskolinspektörer, viss ekonomipersonal vid abnormanstalter samt vaktmästar- och därmed jämförlig personal. En gemensam löneplan föreslogs för alla ordinarie tjänstemän. Naturaförmåner förutsattes skola inordnas i lönen. Beträffande de i vissa städer förekommande kommunala hyresbidragen till lärare vid statliga läroanstalter förutsatte kommittén, att dessa framdeles skulle bortfalla.

Läroverkslönesakkunniga hava, såsom inledningsvis framhållits, utarbetat förslag till särskilt avlöningsreglemente för ordinarie lärare vid statens undervisningsväsen (Bilaga A). De läroanstalter, å vilkas lärarpersonal detta reglemente skall äga tillämpning, äro — efter den i riksstaten iakttagna ordningen följande: högre lärarinneseminariet och därmed förenade läroanstalter, de allmänna läroverken, folkskoleseminarierna, småskoleseminarierna, läroanstalterna för blindade (d. v. s. institutet och förskolan för blindade å Tomtebodas samt hantverksskolorna för blindade i Kristinehamn och Växjö), vårdanstalten i Lund för blindade med komplicerat lyte, samt de tekniska läroverken (tekniska elementarskolor, fackskolor och gymnasier). Vidare förutsattes, att beträffande navigationsskolorna genom särskild kungörelse föreskrives, att avlöningsreglementet skall i tillämpliga delar utsträckas att omfatta även lärare vid dessa skolor.

Beträffande de statliga läroanstalter, för vilka lärarlönekommittén eller 1928 års lönekommitté föreslagit lönereglering men vilka icke återfinnas bland de ovan uppräknade läroanstalter, som omfattas av läroverkslönesakkunnigas förslag, torde få hänvisas till den såsom bilaga B vid denna proposition fogade specialmotiveringen till avlöningsreglementet, 1 §.

Vid uppgörandet av förslag till avlöningsreglemente för det statliga undervisningsväsendet hava läroverkslönesakkunniga såsom regel följt avlöningsreglementet för allmänna civilförvaltningen. Bruttolönesystem förutsattes sålunda, med utgivande av ersättning enligt fastställda regler för förekommande naturaförmåner. Kommunala tillägg utöver lön förutsättas icke skola utgå. Av specialmotiveringen till reglementet framgår, på vilka punkter nämnvärda avvikelser från de för allmänna civilförvaltningen gällande bestämmelserna ansetts motiverade, liksom även de förebilder, som följts vid utformandet av reglementsförslaget. Här torde få lämnas en redogörelse för de viktigare hänseenden, i vilka avlöningsreglementet för lärarna avviker från avlöningsreglementet för allmänna civilförvaltningen, med beaktande tillika av de mera framträdande skiljaktigheterna i förhållande till nu gällande bestämmelser.

I 3 § 2 mom. har införts ett stadgande, varigenom i fråga om de allmänna läroverken bestämmelserna om prebenden vid vissa lärartjänster

i nu gällande löneförfattning dels bibehållits, dels kompletterats med ett av såväl lärarlönekommittén som 1928 års lönekommitté ifrågasatt tillägg, avseende att vad genom donation av enskild tillförsäkrats innehavare av viss tjänst, i syfte att bereda denne särskild förmån utöver honom eljest tillkommande avlöning, skall oavkortat komma tjänstinnehavaren till godo.

Från det allmänna förbudet mot förening av tjänster har, i anslutning till nu gällande bestämmelser, i 4 § 1 mom. undantagits innehavare av lärarbefattning i övningsämne. Å andra sidan har i 4 § såsom ett 3 mom. införts i huvudsak nu gällande bestämmelse om inskränkning i rätten för lärare att åtaga sig undervisning i annan läroanstalt.

De under »2 kap. Ordinarie lärare, som tillsätts genom förordnande», avsedda befattningshavarna — rektorerna — föreslås skola erhålla förordnande på sex år, dock att den första perioden efter löneregleringens ikraftträdande skulle omfatta fem och ett halvt eller, beträffande småskoleseminarierna, fem år. Den 1 juli 1943 skulle nya rektorsförordnanden träda i kraft över hela linjen. I övrigt hänvisas till vad som i denna fråga säges vid behandlingen av avlöningsställningen för rektorerna vid de allmänna läroverken.

I 8 § 2 mom. föreslås ett nytt system för avlöande av lärare i övningsämne (teckning, musik, gymnastik med lek och idrott, manlig slöjd, kvinnlig slöjd och hushållsgöromål). Här torde få lämnas en kort redogörelse för nu gällande bestämmelser och tidigare förslag i detta hänseende.

Det nuvarande avlöningssystemet för dessa lärare kännetecknas av följande huvudgrunder:

1:o) Lönen bestämmes med hänsyn till det minsta antal undervisningstimmar i ämnet, som är bestämt för ordinarie lärare vid det slag av läroanstalter, varom i varje särskilt fall är fråga.

2:o) För tjänstgöring utöver nämnda antal undervisningstimmar lämnas ersättning, beräknad efter veckotimme och utgående med högre belopp, allt eftersom läraren befinner sig i högre lönegrad (d. v. s. erhållit ålderstillägg).

3:o) Lärare må ej erhålla ersättning för mer än ett visst antal timmar i veckan, däri inräknat det timtal, med hänsyn till vilket den ordinarie lönen bestämts, dock att, där särskilda förhållanden sådant påkalla, Kungl. Maj:t må kunna medgiva vissa lärare ersättning för ytterligare två veckotimmar.

4:o) Ersättningen för tjänstgöring utöver det antal timmar, som motsvara lönen, utgår efter läsår och tillgodoräknas lärare vid bestämmandet av pension.

Lärarlönekommittén hade ansett sig böra taga under omprövning, huruvida en omläggning av övningslärarnas nuvarande avlöningsgrunder kunde och borde vidtagas, ävensom på vad sätt en dylik omläggning lämpligen borde kunna åvägabringas, för att ett enhetligt avlöningssystem måtte komma till stånd för samtliga befattningshavare vid ifrågakvarande skolformer.

Vid frågans bedömande och efter en ingående undersökning hade kommittén funnit det vara möjligt att för övningslärarna åvägabringa ett avlöningssystem, som helt skilde sig från det nuvarande och mer överensstämde

med grunderna för ämneslärares avlöning. Med utgångspunkt från systemet med minimi- och maximisiffror för ämneslärares tjänstgöringsskyldighet räknade kommittén även för övningslärares med vissa fixa lönegrader, vilka skulle anpassas till en med vissa minimi- och maximisiffror angiven tjänstgöringsskyldighet per vecka.

Kommittén hade vid övervägande av frågan om den lägsta undervisningsskyldighet enligt stat — d. v. s. med frånseende av övertimmar — vilken skulle berättiga till ordinarie anställning, ansett sig böra stanna vid ett författningsenligt föreskrivet minimiantal av 10 timmar i veckan. Visserligen kunde även denna siffra, som utgjorde den ordinarie undervisningsskyldigheten för teckningslärare vid real- och samskolor, synas vara alltför låg, för att ordinarie anställning borde på densamma grundas; men härvid borde ej förbises, att den i verkligheten icke förekomme vid någon enda av nämnda skolor, som alla fått sig tilldelade ett större eller mindre antal övertimmar.

De veckotimtal, som kommittén ansett böra grunda placering i olika ordinarie lönegrader, hade i det av kommittén föreslagna systemet uppställts på följande sätt: a) 10—14 timmar; b) 15—19 timmar; c) 20—24 timmar; d) 25—29 timmar; e) 30—34 timmar. Inom var och en av de sålunda fixerade timserierna skulle läraren kunna åläggas ökad eller minskad undervisningsskyldighet utan ändring i den honom tillkommande lönen, vilken utginge i överensstämmelse med den för varje serie bestämda lönegraden.

Lärlönekommittén upptog även till övervägande vissa svårigheter, som visat sig vara förenade med det av kommittén föreslagna systemet, men framhöll i fråga om dessa, att de vid övergången till en ny lönereglering vore ofrånkomliga, för så vitt man över huvud taget ville åstadkomma en förenklande omläggning av övningslärares avlöningsförhållanden. Kommittén ansåg dock icke dessa olägenheter vara av så allvarlig art, att de borde stå hindrande i vägen för en sådan länge påyrkad omläggning.

Det av lärlönekommittén föreslagna systemet med viss latitud i fråga om antalet timmar för vecka ansåg *skolöverstyrelsen* icke äga samma tillämpning för övningslärare som för ämneslärare. Överstyrelsen ansåg sig icke kunna tillstyrka det av kommittén framlagda förslaget, utan förordade ett inom styrelsen utarbetat förslag, benämnt alternativ I, vilket i huvudsak anslöt sig till lärlönekommitténs huvudprinciper men med ett större antal timserier, envar omfattande ett mindre timantal än kommitténs förslag. Antalet använda lönegrader utökades i samband härmed. Inom överstyrelsen hade emellertid generaldirektören och två ledamöter förordat ett annat av styrelsen utarbetat förslag, benämnt alternativ IV, enligt vilket man vid avlöningens bestämmande hade att utgå från en viss tjänstgöringstid såsom den normala och reglerade avlöningen för avvikande tjänstgöringstid genom avdrag eller tillägg å den normala lönen.

1928 års lönekommitté ansåg det hittills tillämpade systemet för ifrågasättande övningslärares avlöning böra ersättas med ett annat och sådant, som överensstämde med det för statliga läroanstalter i övrigt förordade. Vid granskning av de olika förslagen, lärlönekommitténs och skolöverstyrelsens, hade kommittén kommit till den övertygelsen, att det lämpligaste vore det, som skolöverstyrelsen kallade alternativ IV. Med vissa modifikationer av detta alternativ föreslog lönekommittén följande bestämmelse: »Till gymnastik-, musik- eller teckningslärare ävensom till annan lärare i övnings-

ämne utom vid blindundervisningsanstalt och dövstumskola utgår lön med det för vederbörande löneklass gällande beloppet för tjänstgöring av 30 veckotimmar; för varje veckotimme, som över- eller understiger 30, sker tillägg respektive avdrag å årslönen med 3 procent, dock att så uppkommet tal avrundas till närmaste med 3 jämnt delbara kronor».

Detta system borde enligt lönekommittén tillämpas icke endast beträffande övningslärarna vid läroverk, högre lärarinneseminariet och folkskoleseminarier. Det kunde och borde användas å undervisningsväsendets övningslärare över huvud, utom naturligtvis timplärare, vilka erhöles avlöning per veckotimme. Således borde övningslärare, varmed kommittén avsåge alla lärare i andra ämnen än läs- eller s. k. läroämnena, avlönas enligt ovan angivna grunder. Dock funnes några lärare i övningsämnen, vilka icke borde så avlönas utan erhålla lön enligt vederbörlig löneklass liksom lärare i läs-ämnena. Sådana lärare vore handarbetslärarinnor (slöjdlärarinnor), hushållslärarinnor och arbetslärare vid blindundervisningsanstalter samt folkskoleseminariernas lärare i trädgårdsarbete.

Med det föreslagna avlöningssystemet vore det möjligt att bibehålla övningslärartjänster såsom ordinarie i samma utsträckning som hittills. Kommittén kunde icke annat än finna det vara med undervisningsväsendets krav bäst förenligt, att även vid smärre skolor, t. ex. realskolor, åtminstone de övningslärargrupper, som för det dåvarande innehade ordinarie anställning, bibehölle densamma orubbad.

För lärare i gymnastik vid allmänt läroverk föreslog 1928 års lönekommitté dessutom, med hänsyn till dessa lärares arbete med och ansvar för planläggningen och övervakandet av ungdomens friluftsliv, att gymnastiklärares vid läroverken extra arbete skulle räknas såsom underlag för lön på följande sätt: vid intill 13 veckotimmars undervisningsskyldighet ökas den tid, som i varje fall beräknas såsom underlag för lön, med en timme, vid 14—21 veckotimmars undervisningsskyldighet ökas sagda tid med två timmar, och vid 22 eller flera veckotimmars undervisningsskyldighet ökas densamma med tre timmar.

Skolöverstyrelsen hade för sin del vid förnyat övervägande av de olika alternativen funnit sig böra stanna vid det, som lönekommittén föreslagit. Överstyrelsen påpekade den fördel för avlöningssystemets enkelhet och reda, som låge däri, att undervisningsskyldigheten för samtliga övningslärare på sätt, som skett i kommitténs förslag, bragtes i överensstämmelse med vad som gällde i fråga om adjunkterna vid de allmänna läroverken. Överstyrelsen ville alltså ansluta sig till vad kommittén föreslagit rörande de allmänna grunderna för övningslärarnas inplacering i avlöningssystemet.

Läroverkslönesakkunniga hava i huvudsak anslutit sig till det av 1928 års lönekommitté förordade systemet för övningslärares avlöande, jämväl i fråga om den särskilda compensationen åt de allmänna läroverkens gymnastiklärare. Vid utformningen av författningsbestämmelserna i ämnet hava de sakkunniga dock förordat ett par modifikationer i och tillägg till 1928 års lönekommittés förslag. Sålunda utgå de sakkunniga från att avrundningen av tilläggs- respektive avdragsbeloppet äger rum först sedan samtliga förekommande treprocentstillägg respektive avdrag verkställts. Vidare hava de sakkunniga med hänsyn till nu gällande lönebestämmelser föreslagit bestäm-

mande av ett högsta antal veckotimmar, för vilket avdrag å lönen må göras, detta för att garantera lärarna i övningsämnen en viss minimilön. Sålunda skulle lärare i teckning, musik och gymnastik (med lek och idrott) åtnjuta lön för lägst 9 veckotimmar samt lärarinna i kvinnlig slöjd åtnjuta lön för lägst 6 veckotimmar. Den sålunda föreslagna bestämmelsen kommer att kunna bli av betydelse för en och annan av de nu i tjänst varande lärarna i övningsämnen; ett nyinrättande av ordinarie lärartjänster i dessa ämnen brukar däremot icke medgivas, med mindre timantalet väsentligt överstiger de ovannämnda talen och således en betryggande marginal finnes.

En annan jämkning, som läroverkslönesakkunniga förordat i 1928 års lönekommittés förslag, angår den ovan berörda, särskilda compensationen åt gymnastiklärarna vid de allmänna läroverken. Lönekommittén hade, sannolikt med utgångspunkt från de i hittills gällande löneförfattning föreskrivna lägsta timtalen för ordinarie lön, dragit gränserna för de olika timtalsgrupperna mellan 13 och 14 samt mellan 21 och 22 veckotimmar. Läroverkslönesakkunniga hava, i anslutning till numera föreliggande faktiska förhållanden, förordat en gränsdragning i förevarande avseende mellan 12 och 13 samt mellan 20 och 21 veckotimmar. Slutligen hava läroverkslönesakkunniga — med anledning av ett av skolöverstyrelsen väckt förslag — föreslagit att även för högre lärarinneseminariets gymnastiklärare skall gälla sistberörda särskilda beräkningsgrund, dock endast i fråga om tjänstgöring, fullgjord inom realskolan eller flickskolan.

Utöver de av 1928 års lönekommitté i nu förevarande avseende föreslagna bestämmelserna hava läroverkslönesakkunniga föreslagit införande av en bestämmelse, som förhindrar att en lärare i övningsämne med tjänstgöring vid mer än en statlig läroanstalt får högre sammanlagd årslön än han skulle hava uppburit, om han haft tjänstgöring av samma omfattning vid allenast en läroanstalt.

I fråga om de i 11 § 1 mom. intagna bestämmelserna om tillgodoräkning för löneklassplacering av tidigare tjänstgöring vid tillträddandet av ordinarie tjänst märkes, att i anslutning till nu gällande bestämmelser vissa angivna avbrott i anställning såsom icke-ordinarie lärare — för genomgående av provår m. m. — föreslagits icke skola utesluta rätt för lärare att för löneklassplacering tillgodoräkna anställningstid före avbrottet.

Den för allmänna civilförvaltningen gällande generella regeln om tillgodoräkning efter Kungl. Maj:ts prövning i varje särskilt fall av tjänstgöringstid utom statens tjänst har upptagits även i avlöningsreglementet för lärare (2 mom.). Skolöverstyrelsen har, på grund av Kungl. Maj:ts uppdrag, den 18 november 1935 avgivit en utförlig utredning jämte förslag angående

nya lönetursbestämmelser för statsanställd ordinarie lärare, som tjänstgjort vid statsunderstödda kommunala och enskilda läroanstalter, m. fl. Huvudsyftet har härvid varit att möjliggöra hänsynstagande vid lönetursberäkningen till tjänstgöring vid kommunala och enskilda läroanstalter, och utredningen innehåller detaljerade förslag om vilka kategorier av lärare, som böra tillerkännas sådan lönetursrätt, varom här är fråga. Vid inordnandet av lärarpersonalen under de för allmänna civilförvaltningen gällande reglerna har emellertid icke ansetts lämpligt att i avlöningsreglementet införa bestämmelser av den betydande räckvidd, som skolöverstyrelsen föreslagit. I stället hava i reglementet särskilt angivits vissa mera allmänt förekommande fall, beträffande vilka för närvarande särbestämmelser om tillgodoräkningsrätt finnas meddelade. Den av skolöverstyrelsen verkställda utredningen torde emellertid komma att bliva av betydelse vid den prövning från fall till fall, som Kungl. Maj:t förutsättes skola verkställa i enlighet med vad nyss sagts.

I 19 § har i fråga om vikariatsersättning vid förordnande å befattnings inom högre lönegrad upptagits den av 1928 års lönekommitté för statsförvaltningen över huvud och alltså även för undervisningsväsendet föreslagna anordningen, enligt vilken sådan ersättning skall utgå även vid vikariat under kortare tid än åtta dagar.

I de under 22 § intagna bestämmelserna om tjänstebostad har i stället för den för allmänna civilförvaltningen gällande bestämmelsen om tjänstemans skyldighet att »bebo» anvisad tjänstebostad införts en bestämmelse om skyldighet att »mottaga» sådan bostad. Därjämte har föreskriften om bostadsersättnings erläggande i förskott icke medtagits. Vad sålunda av läroverkslönessakkunniga föreslagits överensstämmer med vad 1936 års lärarlönessakkunniga föreslagit beträffande lärare vid folk- och småskolor.

I 28 § hava sammanförts bestämmelser om särskilda arvoden och ersättningar, vilka antingen redan nu utgå eller ansetts böra tillkomma såsom en följd av löneregleringen. Ifrågavarande arvoden m. m. motsvara närmast vad som enligt allmänna civilförvaltningens avlöningsreglemente 30 § förutsättes kunna utgå för särskilda uppdrag.

Bestämmelserna i allmänna civilförvaltningens avlöningsreglemente om tjänstedräkt, felräkningspenningar och ersättning för övertidsarbete hava icke medtagits i avlöningsreglementet för lärarpersonalen. Bestämmelserna om gottgörelse för övertidsarbete ersättas emellertid i viss mån för lärarnas vidkommande av de bland avlöningsbestämmelserna för icke-ordinarie lärare ingående stadgandena om arvode till timlärare.

Departement-
schefen.

Jag har tidigare förklarat mig biträda läroverkslönesakkunnigas förslag, att de grundläggande nya avlöningsbestämmelserna meddelas i ett avlöningsreglemente för ordinarie lärare vid statens undervisningsväsen. Beträffande detaljerna i själva avlöningsreglementet, sådana dessa utformats av läroverkslönesakkunniga, har jag ingen erinran att göra, helst som de sakkunnigas förslag i allt väsentligt tillkommit såsom resultat av under arbetets gång givna direktiv. Jag hänvisar härutinnan till den förut omnämnda, såsom bilaga vid propositionen fogade specialmotiveringen, till vilken jag alltså jämväl ansluter mig.

Vad angår den vid avlöningsreglementet fogade tjänsteförteckningen har jag i ett avseende, nämligen i fråga om lärarna i teckning, musik och gymnastik med lek och idrott, funnit mig böra föreslå en annan lönegradsplacering än den läroverkslönesakkunniga gemensamt förordat. Den i tjänsteförteckningen angivna lönegradsplaceringen ansluter sig till den av mig intagna ståndpunkten.

Beträffande frågan om de hyresbidrag, som av vissa städer frivilligt beviljats läroverkslärare, hava läroverkslönesakkunniga förutsatt, att sådana bidrag utöver lön icke skola utgå efter löneregleringens ikraftträdande. Jag delar i princip denna de sakkunnigas uppfattning. Ett bibehållande av systemet med kommunala tillägg utöver lön skulle medföra, att den enhetlighet på löneområdet, som det nya avlöningssystemet är avsett att åvägabringa, skulle bli omintetgjord. Emellertid bör vid själva övergången till det nya lönesystemet tillses, att icke de lärare, som för närvarande åtnjuta kommunal hyreshjälp, genom dennas bortfallande lida minskning i löneinkomst. Till denna fråga återkommer jag vid behandlingen av erforderliga övergångsanordningar.

B. Kungörelse med avlöningsbestämmelser för icke-ordinarie lärare.

Tidigare förslag. *Lärlönekommittén* erinrade, att inom de lärarkårer, beträffande vilka kommittén hade att avgiva förslag, jämväl funnes ett stort antal icke-ordinarie lärare, vare sig dessa vore betecknade som extra lärare, extra ordinarie lärare, vikarierande lärare eller timlärare. Dessutom vore vid åtskilliga anstalter anställd även annan icke-ordinarie personal. Avlöningsförhållandena för samtlig nu ifrågavarande extra personal hade reglerats efter olika grunder.

Vad först beträffade extra lärare, extra ordinarie lärare, vikarierande lärare och timlärare, ansåg kommittén, att ifrågavarande lärares avlöningsbelopp i det stora flertalet fall borde underställas riksdagen, varför sagda belopp eller grunder för beloppens utgående borde inrymmas i vederbörande avlöningsreglementen, men att erforderliga tillämpningsbestämmelser, såsom grunderna för uppflyttning i löneklass m. m., borde av Kungl. Maj:t ut-

färdas i administrativ väg. Avlöningsbeloppen för extra och vikarierande ämneslärare hade kommittén beräknat efter den relation, som av Kungl. Maj:t fastställts för icke-ordinarie befattningshavare i centralförvaltningen i förhållande till motsvarande ordinarie tjänstemän. En dylik relation hade kommittén funnit i det stora hela tillämplig i fråga om flertalet extra och vikarierande ämneslärare.

Lärarlönekommittén, vars avlöningsreglemente innefattade gemensam löneplan för ordinarie och icke-ordinarie befattningshavare, föreslog inplacering av extra och vikarierande ämneslärare i vissa angivna löneklasser, med rätt till löneklassuppflyttning enligt Kungl. Maj:ts bestämmande. Sålunda föreslogs för manlig extra och vikarierande adjunksbehörig lärare vid allmänt läroverk begynnelseavlöning, liggande fyra löneklasser under begynnelselöneklassen för ordinarie adjunkt.

Beträffande timlärarsystemet hade kommittén icke i stort sett funnit anledning förorda någon ändring av gällande bestämmelser i de olika fallen. Då utgående, av riksdagen fastställda timarvoden hade kommittén föreslagit skola höjas i proportion till avlöningen för icke-ordinarie lärare med full tjänstgöring.

Vad anginge de olika grupperna av övriga icke-ordinarie befattningshavare, vare sig dessa utgjordes av lärare eller andra, syntes, i den mån icke riksdagens medverkan vid bestämmandet av dess avlöningsgrunder redan påkallats, bestämmanderätten böra tillkomma Kungl. Maj:t eller vederbörande överordnade centralmyndighet. Härvid erinrades om de med riksdagens medverkan tillkomna grunderna för ersättning åt läkare vid de allmänna läroverken och folkskoleseminarierna, vilka grunder kommittén funnit vara av beskaffenhet att alltjämt böra förbehållas riksdagens prövning. Givetvis kunde eller borde några generella avlöningsgrunder för den övriga extra personalen näppeligen tänkas. För sådan personal, beträffande vilken Kungl. Maj:t skulle hava att bestämma sagda grunder, syntes nämligen i tillämpliga delar böra, endast där sådant visade sig möjligt och lämpligt, gälla de grunder, kommittén föresloge för därmed jämförliga ordinarie eller icke-ordinarie befattningshavare. Vid prövningen av de erforderliga anslagsbeloppen erhöle riksdagen i allt fall tillfälle till skärskådande av de utav Kungl. Maj:t eventuellt beslutade avlöningsgrunderna.

Sveriges extralärareförening påpekade, att en extra ordinarie lärare förordnades per läsår eller termin, varav följde, att hans anställning varje år avbrötes och att han därigenom försattes i ett sämre läge än andra statens icke-ordinarie tjänstemän. Föreningen påyrkade kontinuerlig anställning åtminstone för de icke-ordinarie lärare, som genomgått provår och som redan nu förordnades per läsår.

I sammanhang med yttrande över lärarlönekommitténs förslag till avlöningsreglemente berörde *skolöverstyrelsen* frågan om de icke-ordinarie befattningshavarnas ställning. Det kunde ifrågasättas, huruvida icke i samband

med det nya lönesystemets införande vid undervisningsanstalterna åtgärder borde vidtagas i syfte att för dessa befattningshavare skapa en mera fast organisatorisk anknytning till statens undervisningsväsen. Den nuvarande anordningen med antagande för varje läsår av erforderligt antal icke-ordinarie lärarkrafter vid varje särskild läroanstalt syntes i flera hänseenden ur såväl statens som befattningshavarnas synpunkt vara otillfredsställande. Såsom en utväg till åstadkommande av en förbättring härutinnan kunde tänkas en anordning, motsvarande den vid statsdepartement och centrala ämbetsverk förekommande inskrivningen av amanuenser och med dessa jämförliga icke-ordinarie tjänstemän. För de icke-ordinarie befattningshavarna skulle tydligen en dylik inskrivning — som i varje fall syntes böra äga rum först efter viss aspiranttjänstgöring, vilken ådagalagt vederbörandes lämplighet för lärarkallet, och endast under förutsättning att befattningshavaren avlagt vederbörliga kunskapsprov — vara ägnad att åtminstone i någon mån bereda en fastare ställning och en större trygghet. — Beträffande lärarlönekommitténs förslag till inplacering i lönegrad av icke-ordinarie befattningshavare förordade skolöverstyrelsen allenast ett par ändringar.

1928 års lönekommitté behandlade frågan om de icke-ordinarie lärarnas anställnings- och avlöningsförhållanden dels i sitt betänkande angående löne-reglering för befattningshavare vid undervisningsväsendet, dels ock i betänkandet angående avlöningsreglemente för icke-ordinarie tjänstemän vid den civila statsförvaltningen. I sistnämnda betänkande vidtog kommittén vissa jämkningar i det tidigare förslaget.

Kommittén framhöll i förevarande fråga bland annat följande. De avlöningsbestämmelser, som ägde tillämpning på huvudparten av civilförvaltningens extra ordinarie och extra tjänstemän, borde så långt ske kunde tillämpas på undervisningsväsendets icke-ordinarie personal. De olika förutsättningar, som för skolväsendet förelåge i avseende å personalförhållanden och organisation, syntes utan större svårighet kunna beaktas. De grupper icke-ordinarie lärare, på vilka avlöningsreglementet för extra ordinarie och extra tjänstemän syntes kunna tillämpas, vore nu så kallade extra lärare, extra ordinarie lärare, vikarierande lärare och timlärare. I vissa fall vore tilläggbestämmelser till nämnda reglemente av nöden, som toge fasta på undervisningsväsendets särskilda organisationsförhållanden.

Även för möjliggörandet av en fastare ordnad rekrytering av lärarkåren syntes inordnandet under ett med civilförvaltningen i övrigt gemensamt avlöningsreglemente vara lämpligt. De icke-ordinarie lärarnas ställning vunno därigenom sådan trygghet, som både skolans högsta myndigheter och de icke-ordinarie lärarna själva ansett böra åvägbringas i samband med införandet av nytt lönesystem för undervisningsanstalterna. Kommittén ansåge, att de statliga icke-ordinarie lärarna borde vid anställande såsom extra ordinarie inregistreras inom undervisningsväsendet, på sätt Kungl. Maj:t när-

mare föreskreve, samt antagas till extra ordinarie lärare i huvudsaklig överensstämmelse med vad som föreskrivits rörande extra ordinarie tjänstemän inom den civila statsförvaltningen i övrigt.

Den icke-ordinarie lärarpersonalen fördelades av kommittén på tre olika kategorier: extra ordinarie lärare, extra lärare och timlärare. Av dessa fölle den förstnämnda kategorien in under begreppet extra ordinarie tjänstemän, medan extra lärare och timlärare vore att i löneteknisk bemärkelse hänföra till gruppen extra tjänstemän. Till extra ordinarie lärare skulle kunna antagas den, som uppfyllde de kompetenskrav, vilka vore fastställda för närmast motsvarande ordinarie befattning. För anställning såsom extra lärare skulle fordras att hava avlagt föreskriven examen eller eljest föreskrivna kunskapsprov. Extra ordinarie lärares löneförmåner vore beräknade för kalenderår, extra lärares för läsår i förhållande till den tid, som tjänstgöringen vid läroanstalten omfattat. Lönerna till timlärare vore i huvudsak beräknade med de för extra lärare å billigaste ort bestämda såsom utgångspunkt.

Grunderna för avlöning till de flesta kategorier icke-ordinarie lärare hade dittills bestämts av riksdagen. Beträffande flertalet icke-ordinarie befattningshavare vid civilförvaltningen i övrigt hade däremot Kungl. Maj:t eller vederbörande verkstyrelse fastställt avlöningsvillkoren. Någon anledning att vid lärarpersonalens inordnande i det gemensamma lönesystemet bibehålla denna olikhet förefunnos enligt kommitténs mening icke. Riksdagen syntes fördenskull böra på Kungl. Maj:t överlåta att närmare reglera även de icke-ordinarie lärarnas löneförhållanden. Däremot hade det synts kommittén angeläget, att den stabilitet, som varit utmärkande för den nuvarande ordningen, erhöles sin motsvarighet även efter övergången till det nya systemet. Med hänsyn härtill hade för de extra ordinarie lärarnas vidkommande intagits en tilläggsbestämmelse till avlöningsreglementet för icke-ordinarie tjänstemän, som bestämt fixerade, till vilka lönegrader de vore att hänföra.

Extra ordinarie lärare hänfördes av 1928 års lönekommitté till lönegrad två nummer lägre än den, som blivit fastställd för ordinarie lärare med motsvarande arbetsuppgifter, vilket — med tillämpande av de år 1925 genomförda grunderna för bestämmandet av extra ordinarie tjänstemäns löner, vilka av lönekommittén bibehöllos oförändrade — innebar, att begynnelseavlöningen låg fyra löneklasser lägre än för ordinarie lärare i respektive lönegrad. För extra ordinarie adjunkt vid allmänt läroverk, folkskoleseminarium eller tekniskt läroverk samt extra ordinarie ämneslärarinna vid allmänt läroverk eller högre lärarinneseminariet föreslog dock lönekommittén en placering i lönegraden liggande närmast under den för motsvarande ordinarie lärare gällande.

Extra tjänstemän i allmänhet hänfördes av 1928 års lönekommitté till lönegraden närmast lägre än den, som gällde för extra ordinarie tjänstemän

med jämförliga arbetsuppgifter. Med det av kommittén föreslagna systemet innebar detta, att avlöningen utgick enligt löneklassen närmast under den för extra ordinarie tjänstemän gällande lägsta löneklassen, utan rätt till uppflyttning i högre löneklass. För vissa extra ämneslärare föreslogs dock placering i den lönegrad, som var två nummer lägre än den för extra ordinarie lärare föreslagna. Extra lärare i övningsämne och extra övningsskol-lärare hänfördes däremot till samma lönegrad som motsvarande extra ordinarie lärare. Extra ämneslärare med adjunktskompetens vid allmänt läroverk, högre lärarinneseminariet och folkskoleseminarium föreslogs skola åtnjuta avlöning enligt löneklass närmast högre än den, som eljest vore för befattningen stadgad.

Skolöverstyrelsen framhöll i utlåtande över 1928 års lönekommittés betänkande, att antagning såsom extra ordinarie lärare borde avse anställning icke vid ett visst läroverk utan vid de allmänna läroverken såsom en enhet. Överstyrelsen borde äga möjlighet att vid behov förflytta läraren till ändrad tjänstgöring. Särskilt starkt framträdde nödvändigheten härav under omorganisationstider eller då av andra skäl, till exempel nativiteten, svårighet föreläge att för någon tid framåt överblicka varje särskilt läroverks lärarbehov.

Överstyrelsen föreslog, att till extra ordinarie lärare måtte kunna antagas den, som vore behörig till ordinarie tjänst av närmast motsvarande slag. Härvid räknade överstyrelsen även med inrättande av extra ordinarie lektorsbefattningar. I stället för den av lönekommittén föreslagna bestämmelsen, att extra ordinarie lärare skulle antagas endast för full tjänstgöring under helt läsår, föreslog överstyrelsen en bestämmelse av innehåll, att med anställning såsom extra ordinarie lärare skulle följa skyldighet till full tjänstgöring vid den läroanstalt skolöverstyrelsen bestämde.

Extra lärare borde icke, såsom de extra ordinarie lärarna, antagas tills vidare vid de allmänna läroverken utan förordnas för viss tid vid visst läroverk. Extra lärare borde vidare antagas endast för full tjänstgöring, vare sig under helt läsår eller under kortare tid. Som extra lärare skulle kunna anställas den, som vore behörig att antagas till extra ordinarie lärare av motsvarande slag, så ock den, som avlagt föreskriven examen eller eljest föreskrivna kunskapsprov. Dock skulle ej anställas extra lektor.

Läroverkslönesakkunniga hava utgått ifrån att avlöningsbestämmelser för icke-ordinarie lärare vid statens undervisningsväsen böra fastställas av Kungl. Maj:t, i likhet med vad som skett beträffande kungörelsen 1935:397 med avlöningsbestämmelser för icke-ordinarie befattningshavare vid nyreglerade verk inom allmänna civilförvaltningen. I enlighet med de i nämnda kungörelse fastslagna principerna hava de sakkunniga utarbetat förslag till kungörelse med avlöningsbestämmelser för icke-ordinarie lärare m. fl. vid statens undervisningsväsen. Denna kungörelse avser dels extra ordinarie

lärare, extra lärare och timlärare, dels viss icke-lärarpersonal, nämligen tillsynslärare och kvinnlig sakkunnig vid allmänt läroverk samt biträde å rektorsexpedition, bibliotekarie och läkare. I fråga om de tre sistnämnda kategorierna innehåller kungörelsen dock endast föreskrift, att ersättning utgår efter grunder, som fastställas av Kungl. Maj:t.

Läroverkslönesakkunnigas förslag till avlöningsbestämmelser för icke-ordinarie lärare vid statens undervisningsväsen ansluter sig så nära som möjligt till de nyligen utfärdade avlöningsbestämmelserna för allmänna civilförvaltningens icke-ordinarie tjänstemän (kungörelsen 1935: 397). Läroverkslönesakkunniga hava emellertid i sitt förslag icke upptagit någon motsvarighet till kategorien tjänstemän å extra stat inom allmänna civilförvaltningen.

Extra ordinarie lärare förutsättes antagen för full tjänstgöring, varmed förstås för annan lärare än lärare i övningsämne tjänstgöring till minst den omfattning, som är föreskriven för ordinarie lärare med närmast jämförliga arbetsuppgifter, samt för lärare i övningsämne minst 8 veckotimmars undervisningsskyldighet. Extra ordinarie lärare antages av vederbörande centrala myndighet, som utfärdar erforderliga detaljbestämmelser i ämnet. Sådan lärare antages från och med viss tidpunkt tillsvidare, med lön efter budgetår, och skall vara skyldig att tjänstgöra vid den eller de läroanstalter, som myndigheten bestämmer. Läroverkslönesakkunniga hava för sin del utgått ifrån, att antagning till extra ordinarie lärare, där så lämpligen kan ske, äger rum för tjänstgöring vid statens undervisningsväsen såsom helhet, varefter särskilt beslut meddelas angående vederbörande lärares placering i det enskilda fallet. Härvid kan läraren allt efter omständigheterna tagas i anspråk för att tjänstgöra antingen såsom lärare utöver läroanstaltens ordinarie stat (= nuvarande extra lärare) eller såsom vikarie.

Vad beträffar kompetenskraven för antagning till extra ordinarie lärare, böra dessa, i likhet med vad som gäller i fråga om ordinarie lärare, angivas i vederbörande stadga. Ett ansökningsförfarande torde bliva nödvändigt, varvid böra bifogas i stort sett samma kompetenshandlingar, som skola fogas vid ansökan till ordinarie tjänst. Särskilt bör framhållas, att — i enlighet med föreskrifterna i kungörelsen 1935:460 — läkarintyg bör fordras. Som en allmän regel hava läroverkslönesakkunniga uppställt, att ingen lärare antages till extra ordinarie lärare av i tjänsteförteckningen för sådan lärare angivet slag, med mindre han dels med avseende å examina och, där så erfordras, provårstjänstgöring är behörig att söka och innehava ordinarie tjänst av närmast motsvarande slag, dels — så vitt kan bedömas — kan beredas stadigvarande anställning inom det statliga undervisningsväsendet. Läroverkslönesakkunniga hava härvid räknat med att alla icke-ordinarie lärare med akademisk examen och provår skola kunna — om de finnas i övrigt lämpliga — antagas till extra ordinarie adjunkter. Med »extra ordinarie adjunkt» förstå de sakkunniga härvid sådan icke-ordinarie lärare,

manlig såväl som kvinnlig, som med avseende å examina och prov är behörig till adjunkts- eller lektorstjänst; sådan till extra ordinarie lärare antagen kvinnlig lärare, som avlagt examen vid högre lärarinneseminarium, bör erhålla ställning av »extra ordinarie ämneslärarinna». Tillräcklig anledning att ifrågasätta inrättandet av extra ordinarie lektorsbefattningar hava läroverkslönessakkunniga icke ansett föreligga.

Den av läroverkslönessakkunniga för extra ordinarie lärare föreslagna löneplanen (vilken ansluter sig till allmänna civilförvaltningens löneplan för extra ordinarie tjänstemän) ävensom den för dessa lärare föreslagna lönegradsplaceringen framgå av bilagorna C¹ och D till propositionen. Erinras må, att den här ifrågasättande löneplanen är så konstruerad, att varje lönegrad inom densamma börjar med en löneklass två nummer lägre än motsvarande lönegrad inom löneplanen för ordinarie tjänstemän. I fråga om de av läroverkslönessakkunniga iakttagna principerna för lönegradsplaceringen av extra ordinarie lärare må följande framhållas. De sakkunniga hava utgått ifrån att den markerade skillnad i lönegradshänseende, som inom allmänna civilförvaltningen iakttages mellan å ena sidan de högsta förekommande lönegraderna för amanuenser och därmed jämförliga icke-ordinarie tjänstemän och å andra sidan den lägsta normallönegraden för närmast motsvarande ordinarie tjänstemän, i viss mån bör äga sin motsvarighet även i förhållandet mellan undervisningsväsendets närmast jämförliga icke-ordinarie och ordinarie tjänstemän. I enlighet med denna uppfattning föreslås t. ex. extra ordinarie adjunkt vid allmänt läroverk m. fl. läroanstalter till placering i 20 lönegraden, medan närmast motsvarande ordinarie lärare i regel placerats i 23 lönegraden. Från och med 16 lönegraden och nedåt har skillnaden satts till blott en lönegrad.

Extra lärare likaväl som extra ordinarie lärare anställas endast för full tjänstgöring. De anställas — liksom de extra ordinarie lärarna — antingen för att fylla ett behov av lärarkrafter utöver den på den ordinarie staten upptagna personalen eller för att tjänstgöra såsom vikarier. Men medan de extra ordinarie lärarnas anställning löper kontinuerligt med viss uppsägningstid och följaktligen är förenad med lön efter budgetår, avser de extra lärarnas anställning allenast viss begränsad tid, högst ett läsår i sänder, och utgår deras lön efter läsår i förhållande till den tid, anställningen omfattat. Beträffande tiden för anställningen har, med hänsyn till de förmåner av olika slag, som skola tillkomma extra lärare, den begränsningen nedåt ansetts böra göras, att dessa lärare skola vara anställda för minst en termin; av samma skäl har det ansetts nödvändigt att föreskriva, att extra lärare alltid skola anställas av vederbörande centrala myndighet. För anställning såsom extra adjunkt vid allmänt läroverk eller seminarium bör fordras att hava avlagt sådana lärdomsprov, som medföra behörighet att genomgå prov-

årskurs; för anställning såsom extra ämneslärarinna bör fordras att hava avlagt examen vid högre lärarinneseminarium.

Den av läroverkslönessakkunniga för extra lärare föreslagna löneplanen (vilken ansluter sig till allmänna civilförvaltningens löneplan för extra tjänstemän) ävensom den för dessa lärare föreslagna lönegradsplaceringen framgå av bilagorna C³ och D till propositionen. Löneplanen är så konstruerad, att varje lönegrad inom densamma börjar med en löneklass ett nummer lägre än motsvarande lönegrad inom löneplanen för extra ordinarie lärare. Av vad ovan i fråga om denna sistnämnda löneplan sagts följer således, att varje lönegrad inom löneplanen för extra lärare börjar med en löneklass tre nummer lägre än motsvarande lönegrad inom löneplanen för ordinarie lärare. För extra lärare förutsättes rätt till *en* löneklassuppflyttning; efter sådan uppflyttning uppnår alltså extra lärare en löneställning, som motsvarar extra ordinarie lärares begynnelselön inom samma lönegrad. Vad lönegradsplaceringen av extra lärare angår, hava läroverkslönessakkunniga genomgående placerat extra lärare i samma lönegrad som extra ordinarie lärare av motsvarande slag.

De icke-ordinarie lärare, som icke äro vare sig extra ordinarie eller extra lärare, benämnas *timlärare*. Under sistnämnda rubrik falla sålunda närmast följande kategorier: 1) lärare, som anställts för partiell tjänstgöring, vare sig för helt läsår eller del därav; samt 2) lärare, som anställts för full tjänstgöring men icke kunnat anställas såsom extra lärare, antingen på grund av bristande kompetens eller på grund av att anställningen omfattar kortare tid än en termin. Detta innebär en utvidgning av det nu gällande timlärarbegreppet, vilket hittills såsom regel inneburit, att vederbörande lärare haft partiell tjänstgöring. Den nya kategorien timlärare kommer att bland annat innefatta alla vikarier, som anställts för kortare tid än en termin. Medan extra ordinarie och extra lärare endast kunna anställas av vederbörande centrala myndighet, förutsätts timlärarna kunna allt efter omständigheterna anställas av central eller lokal myndighet, i sistnämnda fallet närmast vederbörande rektor; frågan om gränsdragningen mellan olika myndigheters befogenhet med avseende på timlärares anställande regleras i vederbörande stadga.

Läroverkslönessakkunnigas förslag till avlöningsplan för timlärare finnes som bilaga E fogat till denna proposition. Avlöning till timlärare skall i regel utgå med de i avlöningsplanen angivna beloppen för veckotimme och läsår. Emellertid finnas timlärare i vissa specialämnena vid högre lärarinneseminarier, vilka för närvarande åtnjuta högre arvoden än de vanliga timlärararvodena. För dessa bör liksom nu Kungl. Maj:t bestämma särskild avlöning för veckotimme. Vidare förutsättes det i fråga om de i realskolan inbyggda praktiska linjerna, att Kungl. Maj:t skall taga under överbägande, i vad mån särskilda timläraravlöningar för de praktiska läroämnena erford-

ras. Slutligen torde vid de tekniska läroverken erfordras särskilda bestämmelser rörande avlöning för veckotimme för undervisning i sådana tekniska specialämnena, som falla utanför de vanliga skolämnenas krets.

De i avlöningsplanen för timlärare upptagna beloppen äro konstruerade med utgångspunkt från lönen i den högre av de båda för extra lärare av motsvarande slag ifrågakommande löneklasserna. Att sagda löneklass lägges till grund har ansetts motiverat med hänsyn till att timläraren icke såsom den extra läraren har några särskilda förmåner sig tillförsäkrade, såsom avlöning vid sjukledighet etc. Med hänsyn till timlärarbegreppets utvidgning till att i vissa fall omfatta även lärare med full tjänstgöring och då timlärares avlöning konstruerats med utgångspunkt från extra lärares lön, har det befunnits nödvändigt att uppställa en begränsning i fråga om det antal veckotimmar, för vilket avlöningen för vissa timlärare må beräknas. En extra adjunkt får samma lön vare sig han tjänstgör 24 eller 30 veckotimmar. En timlärare bör då i princip icke få uppbära avlöning för mer än 24 veckotimmar, även om han tjänstgör flera, helst som timlärarens avlöning enligt det ovan sagda konstruerats med utgångspunkt från en högre löneklass än den, enligt vilken extra lärares begynnelselön utgår. I enlighet med denna uppfattning ingår i avlöningsbestämmelserna för timlärare ett stadgande av innehåll, att avlöning för timlärare i annat ämne än övningsämne må beräknas högst för ett antal veckotimmar, som är lika med det för motsvarande extra lärare fastställda minimiantalet. Att timlärare i övningsämne undantages från den sålunda uppställda begränsningen sammanhänger därmed, att även extra lärares i övningsämne lön är bestämd i förhållande till det antal veckotimmar han tjänstgör.

Timlärare i läsämne vid högre lärarinneseminariet, allmänt läroverk och folkskoleseminarium åtnjuter för närvarande högre arvode, om han avlagt de examina och prov, som erfordras för behörighet till adjunktstjänst vid allmänt läroverk, än om han icke avlagt sådana prov. Enligt vad tidigare sagts har emellertid i förevarande förslag gjorts den skillnad i lönegradshänseende mellan olika slag av extra ämneslärare, att extra adjunkt alltid placerats i högre lönegrad än extra ämneslärarinna. Konsekvensen härav är att timläraravlönings differentiering följer motsvarande linjer. Nu föreslås därför, att den högre timläraravlönningen i läsämne skall normalt tillkomma sådan lärare, som avlagt akademisk lärarexamen, medan den lägre avlöningen skall utgå i övriga fall, bland annat alltså för sådana lärare, som avlagt examen vid högre lärarinneseminarium. Då lönen till extra adjunkt utmätts med hänsyn endast till den kompetens, som är föreskriven, har vid utmätande av avlöningen till häremot svarande timlärare hänsyn icke tagits till eventuellt förefintlig högre kompetens.

För timlärare i trädgårdsskötsel vid folk- och småskoleseminarier föreslås icke några avlöningsbelopp; med hänsyn till olikheten i arbetsbörda under olika årstider har det synts enklast, att avlöning till vikarier i detta ämne — liksom för närvarande gäller i fråga om folkskoleseminarierna — be-

stämmes av skolöverstyrelsen med hänsyn till omständigheterna i varje särskilt fall.

Frågan om en förbättring av den icke-ordinarie lärarpersonalens anställningsförhållanden har länge stått på dagordningen. Avsikten har därvid varit att så mycket som möjligt inskränka extralärarsystemet genom att bereda lärarna ordinarie anställning men även att göra ställningen tryggare och bättre för innehavarna av sådana lärartjänster, som fortfarande böra vara placerade å icke-ordinarie stat.

Departement-
schefen.

I det förra av dessa hänseenden har nyligen ett stort steg till förbättrade förhållanden tagits, i det att 1935 års riksdag på Kungl. Maj:ts förslag beslutat inrättande vid de allmänna läroverken av 294 ordinarie ämneslärarbefattningar, därav 19 lektors-, 266 adjunkts- och 9 ämneslärarinnetjänster. Med vad sålunda beslutats torde — sett ur synpunkten av en tillfredsställande befordringsgång för lärarkåren — för avsevärd tid framåt det mest trängande behovet av nya ordinarie tjänster vara tillgodosett.

Emellertid böra förbättrade förhållanden nu åvägabringas även för den lärarpersonal, som alltjämt måste förefinnas i icke-ordinarie ställning. Generellt skulle detta kunna ske genom att de icke-ordinarie lärarna vid statens undervisningsväsen i princip bereddes samma ställning och förmåner som de icke-ordinarie tjänstemännen inom allmänna civilförvaltningen. Med hänsyn till undervisningsväsendets speciella förhållanden kan detta emellertid icke i full utsträckning ske annat än för de lärare, som komma att antagas till extra ordinarie. Gruppen extra lärare kommer nämligen väsentligen att innehålla vikarier av olika slag samt eljest lärare, vilka icke kunna beredas kontinuerlig anställning. För de extra lärarna böra fördenskull gälla de numera för extra tjänstemän föreskrivna förmånerna av olika slag med det undantag, att anställning sker för högst ett läsår i sänder och lön utgår efter läsår i förhållande till den tid anställningen omfattat. Beträffande det för undervisningsväsendet säregna timlärarsystemet böra fortfarande särskilda regler gälla.

Läroverkslönesakkunniga hava föreslagit, att för icke-ordinarie lärare vid statens undervisningsväsen av Kungl. Maj:t utfärdas en särskild kungörelse, med avlöningsbestämmelser efter mönster av den för allmänna civilförvaltningens icke-ordinarie tjänstemän gällande kungörelsen. Förslagets huvudlinjer äro i det föregående angivna. Till dessa huvudlinjer vill jag uttala min anslutning. Såsom av det tidigare sagda framgår, har jag funnit mig böra i bilagor till propositionen framlägga dels de löneplaner, dels de lönegradsplaceringar, som avsetts skola ifrågakomma för de icke-ordinarie lärarna.

C. Kungörelse med tilläggsbestämmelser till avlöningsreglementet.

Det för ordinarie lärare vid statens undervisningsväsen föreslagna avlöningsreglementet är, i likhet med vad som skett i fråga om allmänna civilförvaltningens avlöningsreglemente, avsett att kompletteras genom av Kungl. Maj:t i särskild kungörelse fastställda tilläggsbestämmelser. Dessa tilläggsbestämmelser skulle, i anslutning till bestämmelserna i avlöningsreglementet, innehålla detaljföreskrifter väsentligen i fråga om följande förhållanden, nämligen: arvode till vikarie för rektor; kallortstillägg; avlöningsförmåner för sådan lärare, som åtnjuter tjänstledighet från sin ordinarie tjänst för att tjänstgöra vid annan läroanstalt; avlöning vid ledighet av annan anledning än som angives i 15 och 16 §§ avlöningsreglementet; läkarvård, läkemedel m. m.; tjänstgöringstraktamente; ersättning för flyttningskostnad; samt särskilda arvoden till vissa rektorer jämlikt 7 § 4 mom. avlöningsreglementet.

Läroverkslönesakkunniga hava utarbetat ett utkast till tilläggsbestämmelser till avlöningsreglementet för ordinarie lärare vid statens undervisningsväsen, vilket utkast innehåller förslag till bestämmelser i ovan angivna hänseenden. Såsom förebilder vid utkastets utarbetande hava i allmänhet tjänat tilläggsbestämmelserna till avlöningsreglementet för allmänna civilförvaltningen. I det följande lämnas en kort redogörelse för de tilltänkta bestämmelserna, i vad desamma skilja sig från de för allmänna civilförvaltningen gällande.

Arvode till vikarie för rektor har ansetts böra bestämmas olika, allt efter som den vikarierande rektorn är lärare vid läroanstalt, å vilken avlöningsreglementet äger tillämpning, eller annan person. I förra fallet har vikariatsarvudet enligt vanliga grunder satts lika med skillnaden mellan rektors A-avdrag — bestämmelser härom ingå i tilläggsbestämmelserna och behandlas i det följande — och A-avdraget i lägsta löneklassen för den vikarierandes egen tjänst. För det fall åter, då annan person än en lärare måste anlitas såsom vikarie för rektor, vilket särskilt kan inträffa under ferietid, har förordats ett arvode av 6 kronor för dag, om vikariatet avser rektorsbefattning vid högre lärarinneseminariet, högre allmänt läroverk, folkskoleseminarium, institutet och förskolan för blindas eller tekniskt läroverk, och av 5 kronor för dag vid vikariat å rektorsbefattning vid realskola, småskoleseminarium, vårdanstalten i Lund för blindas med komplicerat lyte eller hantverksskola för blindas.

Sådan lärare vid läroanstalt, å vilken avlöningsreglementet äger tillämpning, som erhållit ledighet för att såsom vikarie bestrida full tjänstgöring vid annan i reglementet avsedd läroanstalt, har — i anslutning till för närvarande gällande bestämmelser — ansetts böra åtnjuta lön till samma belopp, som om han i innehavande tjänst vore ordinarie lärare vid den läroanstalt, där han tjänstgör. Är därvid fråga om lärare i övningsämne, torde

lönen böra beräknas efter det antal veckotimmar, som åligger läraren vid sist-nämnda läroanstalt, d. v. s. det antal timmar, som läraren faktiskt tjänstgör.

I fråga om annan lärare än rektor överensstämma de ifrågasatta bestämmelserna om olika slags tjänstledighetsavdrag i stort sett med dem, som gälla för allmänna civilförvaltningens tjänstemän. Medan allmänna civilförvaltningens tjänstemän äga uppbära lön mot C-avdrag under sammanlagt högst tre månader vid ledighet i och för studier för vinnande av kompetens till viss uppgiven högre befattning inom verket, förordas för lärarna rätt till C-avdrag under sammanlagt högst sex månader vid ledighet i och för studier för vinnande av högre lärdomsmeriter i visst ämne. Att tiden härvid utsträckts till sex månader har sin grund i önskvärdheten av att möjliggöra, att en hel termin kan inrymmas i ledigheten. Vid bestämmelsens tillämpning förutsättes, att lärare under hela den tid han tillhör viss lönegrad icke må kunna utfå mera än sex månaders sammanlagd ledighet mot nämnda avdrag.

Vad angår tjänstledighetsavdragen för rektorer, har det förhållandet, att ett antal rektorer föreslås skola åtnjuta högre lön än som motsvarar 33 löneklassen enligt allmänna civilförvaltningens avlöningsreglemente, ansetts böra föranleda, att det för nämnda förvaltning gällande systemet i fråga om beloppen för A-, B- och C-avdragen utbygges uppåt, på sätt tillämpats i fråga om landssekreterare och landskamrerare på grund av dem tillagd s. k. avlöningsförstärkning. Härvid hava tillämpats samma intervaller, som gälla för löneklasserna närmast under den 33:e, eller för dag räknat 50 öre vid A-avdrag, 70 öre vid B-avdrag och 90 öre vid C-avdrag. För rektor vid ett högre allmänt läroverk av grupp I, vilkens lön enligt avlöningsreglementet skall utgå med ett belopp, motsvarande 33 löneklassen med tillägg av 1,440 kronor, blir sålunda A-avdraget 11 kronor för dag.

I fråga om läkarvård och läkemedel m. m., tjänstgöringstraktamente samt ersättning för flyttningskostnad ansluta sig de föreslagna tilläggsbestämmelserna väsentligen till motsvarande bestämmelser för allmänna civilförvaltningen.

Såsom av specialmotiveringen till 7 § 4 mom. avlöningsreglementet närmare framgår, föreslås i samband med löneregleringen tvenne särskilda arvoden åt rektorer vid vissa blindanstalter, vilka arvoden ansetts böra få sin plats i tilläggsbestämmelserna till avlöningsreglementet. De ifrågavarande bestämmelserna hava ansetts böra kompletteras med ett stadgande av innehåll, att närmare bestämmelser rörande utbetalning m. m. av de nämnda arvoden meddelas av Kungl. Maj:t.

Förslag till kungörelse med nu omhandlade tilläggsbestämmelser torde jag i sinom tid, efter vederbörandes hörande, få anmäla för Kungl. Maj:t, varvid jag torde få tillfälle att taga slutlig ståndpunkt till de olika detalj-spörsmålen.

Departement-
schefen.

Det sålunda föreslagna nya avlöningsreglementet för ordinarie lärare vid statens undervisningsväsen medför med nödvändighet ändrade bestämmelser i fråga om de för den berörda lärarpersonalen gällande *pensionsförhållanden*. Vad tjänstepensionen beträffar, är ett förslag till nya bestämmelser för närvarande under utarbetande inom finansdepartementet, vilket förslag är avsett att framläggas för innevarande års riksdag. Vad åter angår familjepensionen, kan förslag i fråga om dennas ordnande föreläggas först 1938 års riksdag.

5. Övergångsanordningar.

På sätt eljest tillämpats vid genomförande av lönereglering för befattningshavare i statens tjänst, erfordras även vid den förestående löneregleringen för de statsanställda lärarna särskilda övergångsbestämmelser, vilka böra utfärdas av Kungl. Maj:t. Dessa bestämmelser böra i huvudsak ansluta sig till de bestämmelser, som utfärdats vid löneregleringarna för allmänna civilförvaltningens tjänstemän (jfr kungörelsen 1921: 616). I anslutning till hittills tillämpade principer bör härvid ordinarie tjänsteman tillförsäkras att vid övergången icke lida minskning i förut innehavd avlöning, bortsett från pensionsavdrag. I vissa avseenden erfordras emellertid särskilda bestämmelser för lärarnas vidkommande, bland annat på grund av de särskilda förhållanden, som sammanhånga med rektorernas naturaförmåner. Det torde dock i regel ej vara erforderligt att här närmare ingå på dessa detaljspörsmål. På ett par punkter bör dock riksdagen taga direkt ställning till frågor i sammanhang med övergången till det nya reglementet.

Till vissa läroverkslärare utgå för närvarande av vederbörande kommuner frivilligt beviljade hyresbidrag. Detta är för närvarande fallet beträffande lärare vid de allmänna läroverken i Stockholm, Göteborg, Norrköping och Lidingö. I Norrköping utgår emellertid ej bidrag till lärare, som anställts efter år 1933. Enligt erhållna uppgifter uppgå för närvarande hyresbidragen till ordinarie lärare sammanlagt för var och en av nämnda städer till följande belopp, nämligen: i Stockholm 228,400 kronor, i Göteborg 91,450 kronor, i Norrköping 4,600 kronor och i Lidingö 8,400 kronor. Beträffande de icke-ordinarie lärare beviljade hyresbidragen kan någon uppgift om bidragskostnaden nu ej lämnas, då dessa bidrag utbetalas först vid vårterminens slut. I fråga om såväl Stockholm som Göteborg — vilka städer i förvarande sammanhang äro av väsentlig betydelse — framgå grunderna för bidragen huvudsakligen av det följande.

Förekomsten av nämnda kommunala hyresbidrag i Stockholm och Göteborg har nämligen föranlett, att lärare vid högre lärarinneseminariet samt folkskoleseminarierna i dessa städer av statsmedel beviljats särskilda ersättningar, motsvarande de respektive lärarkategorier vid de allmänna läroverken tillkommande kommunala bidragen. Sålunda utgår till manlig lektor och manlig adjunkt vid högre lärarinneseminariet i Stockholm hyresbidrag av 950 respektive 750 kronor. Vid folkskoleseminariet i Stockholm utgå hyresbidrag med följande belopp: till ordinarie lektor 950 kronor, till ordinarie lärare i teckning och i gymnastik 650 kronor, till ordinarie lärare i musik 450 kronor, till extra ordinarie ämneslärare, som tjänstgjort under

fyra lästerminer vid folkskoleseminarium, allmänt läroverk eller annan under skolöverstyrelsens inseeende ställd läroanstalt, 650 kronor och till extra ordinarie ämneslärare, som fullgjort sådan tjänstgöring under tio lästerminer, 750 kronor. Vid folkskoleseminariet i Göteborg äro hyresbidragen: för ordinarie lektor i första lönegraden 700 kronor, i andra graden 850 kronor och i tredje graden 1,000 kronor, för ordinarie lärare i teckning och i gymnastik 300 kronor, för vikarierande lektor å vakant tjänst 700 kronor och för annan extra ordinarie ämneslärare 300 kronor.

Jag har redan tidigare — i kapitlet angående de nya avlöningsförfattningarna — uttalat, att enligt min åsikt kommunala bidrag till de statsanställda lärarna icke böra medgivas efter införandet av det nya lönesystemet. Därest sålunda lärare nu uppbär kommunalt hyresbidrag, som vederbörande kommun åtagit sig under sådana förhållanden, att bidraget skulle kunna av läraren utkrävas även efter det ny lönereglering trätt i kraft, bör såsom en förutsättning för inträdandet å den nya lönestaten uppställas, att läraren frånträder varje anspråk på det kommunala bidraget. Med hänsyn till bland annat förekomsten av dylika förhållanden synes vid övergången till det nya lönesystemet skälig hänsyn böra tagas till den förmån, som lärarna i berörda städer nu åtnjuta och som ofta torde hava utgjort en bidragande anledning till att vederbörande sökt erhålla de av dem innehavda tjänsterna. Jag anser mig fördenskull böra tillstyrka, att staten påtager sig viss kostnad för avveckling av ifrågavarande kommunala lönetillägg.

Ordinarie lärare vid de allmänna läroverken i Stockholm, Göteborg, Norrköping och Lidingö, som den 1 januari 1938 övergår på den nya lönestaten och som då kvarstår i den befattning han innehade den 30 juni 1937, bör sålunda enligt min mening tilldelas ett särskilt personligt lönetillägg motsvarande det vid sistnämnda tidpunkt av kommunens medel utgående hyresbidraget. Nämnda tillägg bör utgå, så länge vederbörande bibehåller den tjänst, som han innehade den 30 juni 1937, eller inom samma kommun innehar tjänst i den lönegrad han tillhörde samma dag. Vidare synas de icke-ordinarie lärarna i sagda städer böra på det sättet kompenseras för kommunalt hyresbidrag, att bidragsbeloppet får inräknas i den avlöning enligt nu gällande bestämmelser, som lägges till grund för beräkningen av eventuellt erforderlig lönefyllnad vid övergången till de nya avlöningsbestämmelserna. För att dylik lönefyllnad — som reduceras i den mån avlöningen genom uppflyttning i löneklass stiger — skall medgivas, synes dock böra krävas, att vederbörande under minst sex terminer i följd uppburit hyresbidrag inom samma kommun.

De lärare vid högre lärarinneseminariet samt vid folkskoleseminarierna i Stockholm och Göteborg, som uppbära hyresbidrag av statsmedel, böra givetvis erhålla kompensation för dessa bidrag efter samma grunder, som tillämpas beträffande de kommunala hyresbidragen till lärare vid de allmänna läroverken. Jag vill här erinra, att — sannolikt på grund av rent förbise-

ende — de kvinnliga lärarna vid högre lärarinneseminariet hittills icke kommit i åtnjutande av ersättning motsvarande det hyresbidrag, som utgår till motsvarande lärare vid de allmänna läroverken i Stockholm. Då enligt min mening detta missförhållande bör rättas, varom jag i annat sammanhang framlägger förslag, böra ifrågavarande lärarinnor vid övergången på den nya lönestaten i nu förevarande avseende behandlas, som om de den 30 juni 1937 uppburit hyresersättning.

Såsom jag vid behandlingen av frågan om förhållandet mellan manliga och kvinnliga lärares avlöning framhållit, medför tillämpandet av likalönsprincipen, på sätt jag förordat, att i åtskilliga fall relativt stora löneökningar komma att inträda för kvinnliga lärare. Då jag funnit det ej vara sakligt motiverat att sprången i löneutvecklingen ske alltför häftigt, har det emellertid synts mig lämpligt, att de kvinnliga ordinarie lärarna successivt inflyttas på den för manliga och kvinnliga lärare gemensamma löneskalan. Jag har fördenskull meddelat direktiv åt läroverkslönesakkunniga att undersöka möjligheten av att fastställa en övergångslöneplan för kvinnliga ordinarie lärare, avsedd att uppmjuka verkningarna av övergången till det nya lönesystemet.

Den i enlighet härmed utarbetade övergångslöneplanen skulle tillämpas under två tidsperioder enligt följande grunder.

Under tiden från och med löneregleringens ikraftträdande den 1 januari 1938 till och med den 30 juni 1940 skola kvinnliga lärare uppbära lön enligt en löneplan, som för varje ifrågakommande lönegrad genomgående ligger två löneklasser lägre än motsvarande lönegrad i den vanliga löneplanen. 21 lönegraden exempelvis börjar sålunda under sagda tidrymd med 19 löneklassen och slutar med 21 löneklassen. Lärarinna, som vid övergången till det nya lönesystemet tillträder reglerad tjänst i en viss lönegrad utan att hava någon tjänstetid att tillgodoräkna för löneklassuppflyttning, skall åtnjuta lön enligt övergångslöneplanens lägsta löneklass. Om hon åter vid övergången till reglerad lön äger tillgodoräkna sig någon tid för löneklassuppflyttning, tages vid löneklassplaceringen hänsyn härtill, dock med den begränsningen, att lärarinnan icke må under den nu ifrågavarande tidsperioden åtnjuta lön i högre löneklass än övergångslöneplanens högsta för den ifrågavarande lönegraden. En kvinnlig lärare, som inträder på reglerad tjänst i 21 lönegraden den 1 januari 1938 och som äger att räkna sig tillgodo två år, åtnjuter sålunda lön enligt 19 löneklassen under år 1938, enligt 20 löneklassen från och med den 1 januari 1939 etc. Äger hon räkna sig tillgodo 12 år, erhåller hon likväl icke högre löneklassplacering än i 21 löneklassen, i vilken hon kvarstår till utgången av den nu ifrågavarande övergångsperioden.

Under tiden från och med den 1 juli 1940 till och med den 30 juni 1943 skola kvinnliga lärare uppbära lön enligt en löneplan, som för varje

ifrågakommande lönegrad genomgående ligger en löneklass lägre än den vanliga löneplanen. 21 lönegraden börjar sålunda under denna tid med 20 löneklassen och slutar med 22 löneklassen. En lärarinna, som tillträder ämneslärarinnetjänst i 21 lönegraden den 1 juli 1940 och som äger räkna sig tillgodo tre år, åtnjuter lön enligt 21 löneklassen under tiden till och med den 30 juni 1943, enligt 22 löneklassen under nästföljande tre år o. s. v. Äger hon räkna sig tillgodo 15 år, erhåller hon likväl icke omedelbart högre löneklassplacering än i 22 löneklassen, i vilken hon kvarstår till och med den 30 juni 1943. Först därefter kan hon placeras i 23 löneklassen.

Närmare bestämmelser angående ifrågavarande övergångslöneplan och dess tillämpning torde få utfärdas av Kungl. Maj:t.

Lärare, som icke vilja övergå på den nya lönestaten och som därom i vederbörlig tid och ordning gjort anmälan, komma att få bibehållas vid den avlöning, som utgår enligt nu gällande stat, ävensom dyrtidstilläggen enligt grunderna för oreglerade verk. Däremot kommer — i likhet med vad som skett i fråga om tidigare reglerade förvaltningsgrenar — den tillfälliga löneförbättringen att bortfalla. På enahanda sätt förhåller det sig beträffande den provisoriska avlöningsförbättringen.

Beträffande en grupp av lärare bör dock — i viss anslutning till vad som tidigare tillämpats beträffande å äldre övergångsstat kvarstående befattningshavare — viss avvikelse från nämnda huvudregler äga rum. I fråga om sådana adjunkter, som i samband med förstatligande av kommunala mellanskolor överförts till adjunktsbefattning vid realskola utan att äga för sådan befattning föreskriven kompetens, gälla särskilda avlöningsbestämmelser i huvudsaklig överensstämmelse med de för mellanskolornas ämneslärare gällande. Dessa lärare kunna fördenskull i realiteten anses tillhöra övergångsstat, ehuru de formellt icke uppförts å sådan stat. Det synes fördenskull befogat, att dem medges rätt att, därest de så önska, bibehållas vid nu utgående avlöningsförmåner, tillfällig löneförbättring och provisorisk avlöningsförbättring däri inräknade.

Liksom beträffande andra nyreglerade personalgrupper tillämpats böra även de ordinarie befattningshavare, som nu löneregleras, tillförsäkras s. k. övergångslön för att vid ingången av januari månad 1938 komma i åtnjutande av samma lönebelopp, som med tillämpande av förut gällande bestämmelser skulle hava såsom »lön» i förskott utbetalats vid nämnda tidpunkt.

För jämförelse mellan de nu utgående lönerna och de enligt det nya avlöningssystemet gällande hava upprättats tabellariska sammanställningar, av vilka vissa avtryckts såsom bilaga F vid propositionen, medan andra föreligga i stencilerad upplaga, för att kunna tillhandahållas vederbörande utskott och andra inom riksdagen intresserade.

Beträffande principerna för upprättandet av jämförelsetabellerna torde här

böra framhållas, att såsom jämförelsepunkter i allmänhet valts — förutom första anställningsåret — de senare år, då enligt nu gällande bestämmelser avlöningsförhöjning normalt erhålles. I den stencilerade upplagan har emellertid endast begynnelse- och slutavlöningen medtagits.

Det bör i detta sammanhang allenast påpekas, att de löneminskningar, som i vissa fall framgå av tabellerna, sakna betydelse i praktiken, då ifrågasvarande slag av lärare icke finnas å en del ortsgrupper. Detta är exempelvis för I-ort fallet beträffande rektorer vid den lägsta gruppen av högre allmänna läroverk och vid de båda lägre grupperna av realskolor.

Närmare upplysningar rörande de speciella, tryckta tabellerna äro meddelade i förklaringar, som intagits efter tabellerna.

6. De allmänna läroverken.

De allmänna läroverken äro för närvarande sammanlagt 137, därav 54 högre allmänna läroverk och 83 realskolor. Av de högre allmänna läroverken äro 10 högre läroverk för gossar, 5 högre läroverk för flickor, 7 högre goss-läroverk med samgymnasium och 32 högre samläroverk. Av realskolorna äro 5 realskolor för gossar och 78 samrealskolor.

Jämlikt de för de allmänna läroverken gällande staterna finnas under budgetåret 1936/1937 följande ordinarie lärartjänster vid dessa läroverk:

Art av läroverk	B e f a t t n i n g s s å s o m								
	rektor	lektor	adjunkt	första lära- rinna	ämnes- lära- rinna	lärare i			
						teck- ning	musik	gym- nastik med lek och idrott	slöjd för flickor
Högre allmänna läroverk	54	389	849	2	98	53	52	53	9
Realskolor	83	—	396	4	152	49	31	35	9
Summa	137	389	1,245	6	250	102	83	88	18

Rektorer.

Gällande bestämmelser. För närvarande utgår avlöning till manlig rektor vid högre allmänt läroverk med 7,500 kronor och till kvinnlig rektor med 6,200 kronor. Vid realskola utgår avlöningen till manlig rektor med 6,400 kronor och till kvinnlig rektor med 5,000 kronor. I likhet med ordinarie lärare i allmänhet vid de statliga läroanstalterna åtnjuter rektor tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg. Däremot uppbär rektor icke provisorisk avlöningsförbättring. Utöver nu nämnda, från statsverket utgående avlöningsförmåner äger rektor att av vederbörande läroverkskommun erhålla fri bostad eller ersättning därför.

Bostadsförmåner. Innan jag framlägger förslag rörande rektorernas avlöningsställning, torde till behandling böra upptagas spørgsmålet om den till rektorerna vid de allmänna läroverken utgående bostadsförmånen.

Vid bestämmandet enligt nu gällande lönesystem av avlöningarna för vissa grupper av lärare vid skilda undervisningsanstalter hava naturaförmåner varit av väsentlig betydelse. I de fall, då kostnaderna för det statliga undervisningsväsendet fördelats mellan staten och vederbörande kommun, har det fallit på kommunernas lott att svara ej endast för undervisningslokaler utan även för tillhandahållandet av bostad eller ersättning därför

åt vederbörande rektor. Detta gäller framförallt de allmänna läroverken. I andra fall har staten åtagit sig en motsvarande förpliktelse.

Det nya lönesystemet innebär i förevarande avseende principiellt, att den kontanta lönen tillmätts så, att av densamma ersättning kan uttagas för anvisad tjänstebostad. Enligt de för allmänna civilförvaltningen gällande bestämmelserna skall ersättning för anvisad tjänstebostad bestämmas med hänsyn till det hyrespris, som å orten i allmänhet gäller för liknande lägenhet. Kan överenskommelse mellan vederbörande myndighet och tjänstemannen icke träffas, skall frågan hänskjutas till statens bostadsnämnd, över vars beslut klagan ej må föras. I utlåtande den 29 september 1927 (statens off. utr. 1927: 30) har bostadsnämnden avgivit förslag till riktlinjer för bestämmandet av ersättning för tjänstebostad, vilka riktlinjer i allmänhet följas av nämnden.

Tidigare förslag. *Lärlönekommittén* gjorde för sin del gällande, att något behov av en ändring av den i förevarande hänseende rådande ordningen icke förefunnnes, såvitt gällde lärarpersonalens löneförhållanden, även vid tillämpning av kommunikationsverkens lönesystem i övrigt. Givetvis borde placeringen i lönegrader ske med skälig hänsyn till åtnjuten naturaförmån, respektive i dess ställe uppburen ersättning.

Statskontoret framhöll i utlåtande över lärlönekommitténs betänkande att — ehuru befattningshavare med bostadsförmån placerats i en lägre lönegrad än som eljest ansetts skälig — denna minskning i lönen likväl i flertalet fall icke på långt när syntes komma att motsvara förmånens värde. *Socialstyrelsen* ansåg, att kommitténs förslag beträffande naturaförmånerna måste betraktas som mindre tillfredsställande, då detta skulle innebära dubbel dyrortskompensation. En rektor i Stockholm skulle sålunda komma att placeras mer än fyra löneklasser högre än kommittén i sina motiv angivit och skulle i verkligheten bliva jämställd med chefstjänsteman i andra lönegraden. Även *skolöverstyrelsen* förordade tillämpning av bruttolönesystemet.

1928 års lönekommitté. En tillämpning av det allmänna lönesystemet i överensstämmelse med lärlönekommitténs linje, med bostad m. m. utom lönen, ansåg 1928 års lönekommitté icke böra ifrågasättas. Naturaförmånernas inordnande i lönen fann kommittén vara nödvändigt. Härom anförde kommittén bland annat: Den omständigheten, att kommunerna och icke staten lämnade naturaförmånerna till vissa statsanställda lärare, t. ex. läroverksrektorerna, vållade visserligen smärre svårigheter i några detaljer, men dessa kunde utan större olägenheter överkommas och vore i jämförelse med fördelarna av systemets allmänna tillämpning å statsanställda lärare oväsentliga.

Statens bostadsnämnd återopade sitt utlåtande över 1928 års lönekommittés förslag till allmänt avlöningsreglemente, i vilket nämnden hävdade den tolkningen av gällande bestämmelser, att för värderingen av alla de bostäder, som berördes av avlöningsreglementet, i den mån så låte sig göra, skulle tillämpas i stort sett samma regler som å den allmänna hyresmarknaden. Denna grundsats måste vara allmänt vägledande, om avlöningsreglementets syfte att förhindra beredandet av en förstucken löneförmån i samband med hyresersättningen skulle kunna upprätthållas. Härvid borde

givetvis sådana omständigheter, som att en befattningshavare tvångsvis tilldelades en bostad, belägen i en dyrbar stadsdel, eller att bostaden vore behäftad med särskilda olägenheter, kunna medföra nedsättning av den hyra, som eljest skolat åsättas lägenheten.

Skolöverstyrelsen framförde i sitt utlåtande i ämnet huvudsakligen samma synpunkter som 1928 års lönekommitté.

Läroverkslönesakkunniga. Jämväl läroverkslönesakkunniga hava tillstyrkt, att för de allmänna läroverkens rektorer — liksom för andra lärare, beträffande vilka lönereglering nu är avsedd att genomföras — systemet med bostad in natura eller ersättning därför avskaffas. Då det av dessa sakkunniga utarbetade avlöningsreglementet för undervisningsväsendet bygger på det för allmänna civilförvaltningen gällande avlöningsreglementet, ansluter sig de sakkunnigas förslag formellt till detta reglemente och ej till det av 1928 års lönekommitté framlagda reglementsförslaget. På ett par, mera oväsentliga punkter förordas dock av de sakkunniga avvikelser från berörda, nu gällande reglemente, detta på grund av önskvärdheten av att vinna överensstämmelse med avlöningsreglementet för folk- och småskolor.

De sakkunniga hava vidare angivit följande allmänna riktlinjer för behandlingen av frågan om uppbörden och redovisningen av de hyresersättningar, som enligt det nya lönesystemet skola erläggas av kommuner, respektive befattningshavare.

När rektor bebor av kommun upplåten bostad, bör han, efter verkställd värdering av bostaden, erlägga hyra härför till statsverket. Därest rektorsbostad icke finnes utan kommun skall lämna ersättning härför, skall denna — likaledes efter verkställd uppskattning av hyresvärdet för en bostad av ifrågavarande beskaffenhet — inlevereras till statsverket. Med hänsyn till att det här är fråga om kommunernas bidrag till avlöning av vissa lärarkategorier, har synts lämpligast att ersättningsmedlen redovisas såsom uppbördsmedel på avlöningsanslaget till de allmänna läroverken.

Då bostad tillhandahålles befattningshavare i statsverket tillhörig byggnad, böra framdeles de i vederbörlig ordning fastställda hyresbeloppen ingå till statens allmänna fastighetsfond.

**Departement-
schefen.**

Ett genomförande av det allmänna lönesystemet för befattningshavarna vid det statliga undervisningsväsendet förutsätter jämväl enligt min mening full anslutning till bruttolönesystemet, d. v. s. inläggande av hittills utgående naturaförmåner, respektive ersättning därför, i den kontanta lönen. Ett av huvudskälen för löneregleringens anpassning efter det allmänna lönesystemet — att för de under systemet inordnade befattningshavarna bereda efter enahanda grunder beräknade avlöningsförmåner — skulle annars icke kunna nås.

Av nu anförda skäl ansluter jag mig följaktligen till den standpunkt, som förordats av 1928 års lönekommitté, på sätt densamma utformats av läroverkslönesakkunniga.

I fråga om övergången till det nya systemet har en förberedande undersökning givit vid handen, att för vissa läroverk förefintliga donationsbestämmelser liksom vid åtagande av nu gällande förpliktelser gjorda förbehåll kunna påfordra vidtagande av särskilda åtgärder, vilka emellertid torde böra ankomma på Kungl. Maj:t.

Beträffande fastställande av hyresbelopp för av stat eller kommun upplåten bostad anser jag mig böra framhålla, att vid värdering av rektorsbostäderna bör beaktas, att i de fall, då bostäderna äro större än vad enligt nutidens fordringar kan anses motiverat, hyrorna bestämmas med hänsyn härtill.

Under ärendets tidigare handläggning har framförts förslag om att för rektorerna vid de allmänna läroverken en boställsordning skulle fastställas. Då utfärdandet av en boställsordning ankommer på Kungl. Maj:t efter vederbörandes hörande, torde denna fråga framdeles få upptagas till prövning.

Rektorernas avlöningsställning. Den löneställning, som bör tillkomma rektorerna, är givetvis i väsentlig grad beroende av, om å dem skall tillämpas netto- eller bruttolönesystem.

Tidigare förslag. *Lärlönekommittén* ansåg, att rektors avlöning borde hava karaktär av chefslön, utan ålderstillägg. Med hänsyn till rektorerna tillkommande fri bostad eller ersättning därför föreslog *lärlönekommittén* dock icke rektorernas inordnande i en särskild löneplan för tjänstemän i chefs- eller därmed jämförlig ställning utan i samma löneplan som för övrig lärarpersonal.

För inplacering i lönegrader föreslog *lärlönekommittén* en indelning av rektorerna i tre olika avlöningsklasser, i huvudsak efter läroverkens lärjungeantal.

Vad de högre allmänna läroverken beträffar, skulle enligt *lärlönekommitténs* förslag sådana med ett lärjungeantal under 350 hänföras till den lägsta gruppen. De övriga skulle indelas i två grupper, en med lärjungeantal mellan 350 och 600 och en med lärjungeantal över 600. Grunderna för indelningen borde bestämmas av riksdagen, medan Kungl. Maj:t skulle avgöra, vilka läroverk som definitivt skulle hänföras till ena eller andra gruppen, dock att högst en tredjedel av läroverken skulle hänföras till den högsta respektive till den lägsta.

De olika gruppernas rektorer inplacerades vid mindre läroverk i 28 lönegraden 31 löneklassen, vid medelstora läroverk i 29 lönegraden 32 löneklassen och vid större läroverk i 30 lönegraden 33 löneklassen. Härtill skulle för varje rektor komma av vederbörande kommun tillhandahållen fri bostad (utan värme) eller hyresersättning.

Även i fråga om rektorerna vid real- och samskolor föreslog *lärlönekommittén* en gruppindelning med i huvudsak samma grunder för uppdelningen som för de högre allmänna läroverken men med endast två grupper. Högst en femtedel av antalet skolor av detta slag år 1923 skulle hänföras till de större, vilka skulle hava ett lärjungeantal av minst 250. De manliga rektorerna placerades i 27. lönegraden 30 löneklassen, respektive 26 lönegraden 29 löneklassen.

Skolöverstyrelsen förordade i sitt yttrande över kommittébetänkandet, att samtliga högre läroverks rektorer skulle placeras i 30 lönegraden, 33 löneklassen, men med skyldighet att erlagga ersättning för dem tillkommande bostadsförmån. Överstyrelsen föreslog emellertid för samtliga rektorer särskilda arvodesbelopp, att utgå utöver lönen men utan att medföra rätt till förhöjd pension och icke heller nödvändigtvis graderade efter ortsgrupp. Denna löneförstärkning borde fixeras till skillnaden mellan två på varandra följande löneklasser i 30 lönegraden eller 480 kronor för rektorer vid mindre läroverk, dubbla beloppet eller 960 kronor vid medelstora läroverk och 1,440 kronor vid de största läroverken, varvid lärarlönekommitténs beräkningar av läroverkens storleksgrad i det stora hela ansågos kunna följas.

Överstyrelsen föreslog vidare, att samtliga rektorer vid realskolor och samskolor skulle hänföras till en för alla gemensam lönegrad 27, löneklass 30, och därutöver såsom arvode erhålla löneförstärkning med 480 kronor vid mindre och 960 kronor vid större skolor.

Enligt förslaget skulle på grund av bostadsförmånens indragning vissa rektorer genom reglering komma att drabbas av löneminskning. I dylika fall borde befattningarnas dåvarande innehavare erhålla ersättning för mistade löneförmåner.

För kvinnlig rektor föreslog *överstyrelsen* löneplacering med sådan relation mellan manlig och kvinnlig befattningshavares lön, som lärarlönekommittén i övrigt iakttagit beträffande lön för manliga och kvinnliga lärare men med löneförstärkning av samma storlek som för man.

1928 års lönekommitté. I likhet med lärarlönekommittén och skolöverstyrelsen ansåg lönekommittén, att rektorerna vid de högre allmänna läroverken borde fördelas i tre avlöningsgrupper. Vilka läroverk, som skulle hänföras till varje grupp, borde bestämmas av Kungl. Maj:t efter det grunderna för indelningen godkänts av riksdagen, som skulle bestämma antalet rektorstjänster inom varje grupp. Kommittén ansåg sådana grunder böra utgöras av läroverkens storlek med hänsyn till antal avdelningar efter skolomorganisationens fullständiga genomförande samt möjligen andra särskilda förhållanden, till vilka vid gruppindelningen Kungl. Maj:t kunde finna skäligt taga hänsyn. Enligt kommittén borde högre läroverk med minst 23 avdelningar föras till grupp I, med 17—22 avdelningar till grupp II och med högst 16 avdelningar till grupp III. Ändringar i den ursprungliga grupperingen borde efter skolöverstyrelsens hörande kunna företagas av Kungl. Maj:t inom ramen av det utav riksdagen bestämda antalet rektorstjänster inom varje grupp. Enligt kommitténs förslag skulle av de dåvarande 49 högre läroverken 17 hänföras till grupp I, 11 till grupp II och 21 till grupp III.

Beträffande löneställningen för rektorerna vid de högre allmänna läroverken fann kommittén skäligt, att i allmänhet ingen rektorsbeställning bleve vid lönereglering lägre avlönad än dittills varit förhållandet. En förutsättning för bestämmandet av rektorlöner hade för kommittén varit, att rektorer tillsattes medelst förordnande på viss tid. Kommittén hade i sitt betänkande med förslag till allmänt avlöningsreglemente för ordinarie tjänstemän, tillhörande den civila statsförvaltningen (statens off. utr. 1930: 17) ansett lämpligt att inordna förordnandetjänstemännen i det allmänna lönesystemet, med därav följande lönedifferentiering efter dyrtid men utan rätt till avlöningsförhöjningar. I överensstämmelse härmed ansågo kommittén jämväl rektorerna böra inordnas i detta system. Därvid inräknade kommittén även

bostadsförmånen i lönen. Kommuns skyldighet att för rektor vid allmänt läroverk anskaffa och underhålla bostad eller lämna skälig hyresersättning borde bibehållas. Den nu tillämpade principen, att rektor omedelbart och utan intjänande av ålderstillägg erhöles för honom avsedd lön, ansåg kommittén böra bibehållas och föreslog därför, att rektor omedelbart skulle komma i åtnjutande av lön enligt högsta löneklassen i vederbörlig lönegrad.

Med tillämpande av den utav lönekommittén föreslagna utbyggda löneskalan föreslog kommittén följande löner för rektorer vid de högre allmänna läroverken.

Grupp I, manlig rektor	34	lönegraden,	36	löneklassen;
kvinnlig »	30	»	33	»
» II, manlig »	33	»	35	»
kvinnlig »	29	»	32	»
» III, manlig »	32	»	34	»
kvinnlig »	28	»	31	»

Jämväl i fråga om rektorerna vid realskolorna ansåg lönekommittén en indelning i tre avlöningsgrupper böra göras. Realskolor med minst 14 klassavdelningar borde hänföras till grupp I, med 8—13 avdelningar till grupp II och med 7 eller färre avdelningar till grupp III. Med tillämpning av dessa grunder skulle 5 realskolor hänföras till grupp I, 21 till grupp II samt 43 till grupp III.

I fråga om lönebelopp för de olika gruppernas rektorer ansåg kommittén, att samma relation som i fråga om de högre allmänna läroverkens rektorer borde bibehållas. Kommittén föreslog följande löner för realskolrektorer:

Grupp I, manlig rektor	30	lönegraden,	33	löneklassen;
kvinnlig »	27	»	30	»
» II, manlig »	29	»	32	»
kvinnlig »	26	»	29	»
» III, manlig »	28	»	31	»
kvinnlig »	25	»	28	»

Statskontoret framhöll i yttrande över 1928 års lönekommittés förslag, att ämbetsverket icke kunnat undgå att uppmärksamma den synnerligt höga lönegradsplacering, som skulle komma rektorerna vid de skilda lagen av läroanstalter till del. Det syntes kunna ifrågasättas, huruvida en så hög lönegradsplacering, som förslaget inrymde, kunde i jämförelse med förhållandena inom andra delar av statsförvaltningen anses vara fullt riktig.

Allmänna civilförvaltningens lönenämnd ansåg rektorernas föreslagna löneställning något för hög i jämförelse med åtskilliga andra närmast jämförbara befattningshavare inom den civila statsförvaltningen. Rektorerna vid de till grupp I hörande läroverken skulle sålunda komma att intaga en högre ställning å löneschemat än cheferna för vissa s. k. lärda verk, t. ex. riksbibliotekarien, överintendenten och chefen för nationalmuseum, riksantikvariern m. fl. För sin del förordade nämnden en genomgående nedflyttning med en lönegrad av rektorstjänsterna.

Skolöverstyrelsen anslöt sig till förslaget om indelning av de högre allmänna läroverken och realskolorna i tre grupper vardera. Dock borde högre allmänt läroverk med mycket stort lärjungeantal kunna hänföras till en viss högre grupp och icke endast antalet klassavdelningar vara bestäm-

mande. Därjämte skulle överstyrelsen i fråga om de högre allmänna läroverken finna naturligare, att läroverk med minst 22 avdelningar hänfördes till grupp I samt läroverk med 16—21 avdelningar till grupp II. Ändring i den en gång fastställda gruppindelningen syntes knappast böra ske annat än i samband med förordnande av rektor. Ett av överstyrelsen den 19 maj 1921 framlagt förslag angående boställsordning syntes böra bli va föremål för överarbetning, innan det eventuellt lades till grund för en ifrågasatt boställsordning. Kommitténs förslag om formerna för tillhandahållande av tjänstebostad eller ersättning härför hade i övrigt icke lämnat anledning till erinran.

Styrelsen för *rektorsföreningen* vid de allmänna läroverken hemställde i underdånig skrivelse den 3 januari 1931, att vid blivande lönereglering för läroverkens lärare lönerna för respektive rektorsgrupper måtte bestämmas i enlighet med vad 1928 års lönekommitté föreslagit.

Läroverkslönesakkunniga hava erhållit direktiv att framlägga förslag till lönesystem för rektorerna i anslutning närmast till skolöverstyrelsens yttrande över lärarlönekommitténs förslag, dock med lika löneförmåner för män och kvinnor.

Det av läroverkslönesakkunniga för rektorerna vid de allmänna läroverken utarbetade avlöningssystemet innebär i huvudsak, att rektorsbefattningarna principiellt hänföras till kategorien förordnandetjänster. Till utgångspunkt för lönesättningen har tagits högsta löneklassen inom 30 lönegraden för högre läroverk samt 27 lönegraden för realskolor. De sålunda erhållna avlöningsbeloppen hava utökats med vissa tillägg efter läroverkens storlek. Ifrågavarande tilläggsbelopp uppgå för såväl högre allmänna läroverk som realskolor till respektive 480, 960 och 1,440 kronor. Dessa lönetillägg äro direkt inlagda i lönen.

Samma system har tillämpats beträffande rektorerna vid övriga kategorier av läroanstalter. För vissa av dessa har dock icke föreslagits tillägg utöver högsta löneklassen.

Ehuru lönerna för rektorerna i princip anslutits till de för förordnandetjänster gällande avlöningsgrunderna, har dock dyrortsgradering bibehållits för rektorslönerna. Likaså hava beträffande åtnjutandet av speciella avlöningsförmåner rektorerna likställts med lärare, utnämnda medelst fullmakt, även beträffande provisoriskt dyrortstillägg.

I anslutning till vad sålunda angivits hava de sakkunniga i förslaget till avlöningsreglemente för ordinarie lärare vid statens undervisningsväsen (6 § 1 mom.) inlagt en särskild löneplan för samtliga innehavare av rektorsbefattning vid de statliga läroanstalterna.

Den högre löneställning, som vissa rektorer enligt nu berörda förslag komma att intaga i förhållande till befattningshavare i 30 respektive 27 lönegraden, föranleder, att i kungörelsen med tilläggsbestämmelser till avlöningsreglementet för ordinarie lärare vid statens undervisningsväsen särskilda bestämmelser måste meddelas beträffande storleken av de löneavdrag,

rektorerna böra vidkännas under olika slag av tjänstledighet. I detta hänseende finnes en motsvarighet i gällande särbestämmelser angående tjänstledighetsavdrag för landssekreterare och landskamrerare, vilka utöver lön enligt lönegraden B 30 åtnjuta viss avlöningsförstärkning.

Beträffande själva uppdelningen av de allmänna läroverken föreslog, såsom tidigare erinrats, lärarlönekommittén, att antalet lärjungar skulle utgöra huvudgrund för indelningen. 1928 års lönekommitté åter ansåg grunderna för gruppindelningen böra utgöras av läroverkens storlek med hänsyn till antalet klassavdelningar efter skolorganisationens fullständiga genomförande.

Läroverkslönesakkunniga hava utgått från en kombination av båda de nyssnämnda beräkningsgrunderna. De hava förordat ett system med poängberäkning, vars grunder äro följande. Varje fullt 50-tal lärjungar räknas som 1 poäng. Varje klassavdelning å realskolan samt lyceets tre lägre kretsar räknas som 1 poäng. Varje klassavdelning å gymnasiet samt lyceets tre högre kretsar räknas som $1\frac{1}{2}$ poäng. Poängen summeras och gränserna dragas på följande sätt:

högre allmänna läroverk: grupp I fr. o. m. 45,5 poäng och uppåt, grupp II fr. o. m. 30,5 t. o. m. 45 poäng och grupp III högst 30 poäng;

realskolor: grupp I fr. o. m. 26 poäng och uppåt, grupp II fr. o. m. 12 t. o. m. 25 poäng och grupp III högst 11 poäng.

Vid fördelningen av läroverken på grupperna hava högre allmänna läroverken i Haparanda och Lidingö samt högre allmänna läroverket i Bromma i Stockholm, vilka för närvarande befinna sig under upprättande eller utbildning, inräknats med sin beräknade, slutgiltiga omfattning. Vidare hava alla provårsläroverk förts till grupp I, oaktat ett par av dem med tillämpande av de ovannämnda grunderna skulle hava förts till grupp II.

Beträffande de allmänna läroverkens fördelning på olika grupper enligt läroverkslönesakkunnigas förslag hänvisas till en vid handlingarna i ärendet fogad bilaga. Här torde endast följande översikt böra lämnas av antalet läroverk i olika grupper:

Läroanstalt	Grupp I	Grupp II	Grupp III	Summa
Högre allmänt läroverk	18	23	13	54
Realskola	5	27	51	83

Vad angår den tidrymd, rektorsförordnande bör omfatta, hava läroverkslönesakkunniga förordat, att sexårsperioder såsom allmän regel tillämpas, dock att den första perioden efter löneregleringens genomförande bör avse tiden 1 januari 1938—30 juni 1943. Detta skulle gälla för alla läroanstalter, som löneregleras från och med förstnämnda dag.

Om en rektorsbefattning blir ledig under loppet av löpande sexårsperiod, bör vid tillämpande av detta system den nye innehavaren av befattningen till en början erhålla förordnande allenast för den tid, som kan återstå till utgången av den löpande perioden, och först därefter erhålla förordnande

på sex år. Den 1 juli 1943 skulle alltså nya rektorsförordnanden träda i kraft över hela linjen. Denna anordning har befunnits önskvärd bland annat ur den synpunkten, att för flertalet läroanstalter rektorsbefattningarna avses skola indelas i avlöningsgrupper, varvid fördelningen av befattningarna på de olika grupperna skall bestämmas av Kungl. Maj:t. Vart sjätte år bör fördenskull frågan om den grupp, till vilken en viss rektorsbefattning skall i avlöningshänseende hänföras, normalt komma under omprövning. Erforderliga föreskrifter i förevarande hänseenden avses skola lämnas i vederbörande stadga. I detta sammanhang erinras, att den nuvarande anordningen med femårsperioder för t. ex. de allmänna läroverkens rektorsförordnanden uppkommit genom praxis och icke är föreskriven i läroverksstadgan.

Skulle under en löpande sexårsperiod ett läroverk undergå sådan organisatorisk förändring, som mera väsentligt inverkar på dess poängställning, bör ändring i grupperingen kunna vidtagas, i fall av behov efter beslut av riksdagen.

Av läroverkslönesakkunniga hava ledamöterna Grimlund och Norrbom i förut berörda särskilda yttrande framställt önskemål om högre lönetillägg och förbättrad pensionsställning för rektorerna.

Läroverkslärarnas riksförbunds deputeradeförsamling har i sin tidigare berörda skrivelse framhållit, att rektorernas löneförmåner icke syntes bli rätt avvägda, därest icke den högsta rektorsgruppen tillerkändes ett tilläggsarvode av 1,920 kronor.

Departementschefen.

Det av läroverkslönesakkunniga utarbetade förslaget rörande lönereglering för rektorerna vid de statliga undervisningsanstalterna är så nära anpassat efter vad 1928 års lönekommitté härutinnan förordat, som med utgångspunkt från nu gällande avlöningsreglemente för civilförvaltningen och inför den förestående allmänna lönerrevisionen lämpligen låter sig göra. Jag förordar för min del, att läroverkslönesakkunnigas förslag lägges till grund för löneregleringen för rektorerna vid allmänna läroverken. Till frågan om de konsekvenser detta ställningstagande har för övriga läroanstalter återkommer jag i det följande.

Läroverkslönesakkunnigas förslag ifråga om principerna för gruppindelningen av de allmänna läroverken — vilket i anslutning till skolöverstyrelsens yttrande över 1928 års lönekommittés betänkande utgör en kombination av lärarlönekommitténs förslag om lärjungeantalet och 1928 års lönekommittés förslag om antalet klassavdelningar som utgångspunkt för indelningen — synes mig innebära en god lösning av det förevarande spörsmålet. Även den av läroverkslönesakkunniga föreslagna gränsdragningen mellan de olika grupperna finner jag mig kunna godtaga.

Grunderna för gruppindelningen böra godkännas av riksdagen, som likaledes bör fastställa antalet rektorsbefattningar inom varje grupp. Själva fördelningen av läroverken på avlöningsgrupperna bör däremot fastställas av Kungl. Maj:t.

Då läroverkslönesakkunniga såsom utgångspunkt för löneställningen för rektorerna vid de högre allmänna läroverken valt 30 lönegradens högsta löneklass, vilket av skolöverstyrelsen förordats i yttrande över lärarkommitténs betänkande, bör härav följa, att rektorerna vid de högre allmänna läroverken erhålla samma pensionsställning som undervisningsråd. Härigenom skulle underlättas en i och för sig önskvärd övergång från dylika rektorsbefattningar till undervisningsrådsbefattningar eller omvänt. Rektorerna skulle väl icke erhålla fullt samma gynnsamma ställning i pensionshänseende, som följde av 1928 års lönekommittés förslag, enligt vilket rektorsbefattningarna vid de högre allmänna läroverken inplacerades i högre lönegrader än den 30. Då rektorerna hänförs till så kallade förordnandetjänster enligt nu gällande lönesystem, bliva de emellertid icke genom de sakkunnigas förslag försatta i sämre pensionsställning än andra chefs- och därmed jämförliga tjänstemän, vilka tillsätts medelst förordnande. Dylika befattningshavare med avlöning ända upp till 16,000 kronor komma nämligen ej i åtnjutande av högre pension än som gäller för befattningshavare i 30 lönegraden. Erinras må ock, att landssekreterare och landskamrerare, vilka utöver lön enligt 30 lönegraden uppbära avlöningsförstärkningar till ej obetydliga belopp, erhålla pension enligt nämnda lönegrad. Skulle emellertid, på sätt 1928 års lönekommitté föreslog, nu gällande löneplan utvidgas och förordnandetjänster inordnas i lönegrad enligt en sådan löneplan, får givetvis jämväl rektorernas ställning i löne- och pensionshänseende tagas under förnyad omprövning.

Slutligen vill jag uttala min anslutning till läroverkslönesakkunnigas uppfattning, att en förutsättning för att det nya avlöningssystemet i fråga om rektorsbefattningarna skall kunna fungera tillfredsställande är, att rektorerna erhålla sina förordnanden för sammanfallande perioder. Jag biträder även de sakkunnigas förslag om en normal förordnandetid av sex år. Vid ombyte av rektor under löpande sexårsperiod bör förordnande endast meddelas för den återstående tiden av perioden, varigenom gruppindelningen i sin helhet kan på en gång ställas under omprövning.

Lektorer.

Gällande bestämmelser och tidigare förslag. För närvarande utgår grundavlöning till manlig lektor med 5,800 kronor. Härtill komma två ålders-tillägg, vardera å 500 kronor. Till kvinnlig lektor utgår grundavlöning med 4,800 kronor, vartill komma två ålderstillägg å vardera 400 kronor. I vissa större städer hava lektorerna beviljats kommunala lönetillägg, beträffande vilka hänvisas till vad härom i det föregående anförts.

Lärarlönekommittén fann, med hänsyn till längden av och kostnaderna för lektorernas akademiska utbildning, en placering i den 27 lönegraden vara med rättvisa och billighet förenlig. Kommittén föreslog alltså, att manlig lektor hänfördes till nämnda lönegrad och kvinnlig lektor till 24 lönegraden.

De flesta av de i ärendet hörda myndigheterna anslöto sig till eller hade i varje fall icke något att erinra mot lärarlönekommitténs förslag. Det torde fördensskull här vara tillräckligt att erinra om *skolöverstyrelsens* yttrande. Överstyrelsen förklarade sig vara av den mening, att lektorerna i lönehänseende icke intagit den plats, som bort tillkomma dem. Åtskilliga års erfarenhet hade också givit vid handen, att bland dem, som vid universitet och högskolor utbildade sig för lärarkallet, relativt få underkastade sig de starkt förhöjda kostnader, som förvärvandet av lektorskompetens oavvisligen krävde. För så vitt utvecklingen i detta avseende fortginge i samma riktning, syntes det vara ganska tydligt, att förr eller senare den stund måste inträda, då den högre skolundervisningen ej längre kunde i mera avsevärd omfattning bestridas av därför utbildade lärarkrafter. Överstyrelsen slutade med att tillstyrka lönekommitténs förslag.

1928 års lönekommitté anslöt sig till lärarlönekommitténs förslag. Så länge det nuvarande kompetenskravet för lektorat — akademiska studier fram till doktorsgraden eller likvärdig lärdomsgrad — ansåges böra oförändrat upprätthållas, nödgades man enligt lönekommittén sätta lektorslönen relativt högt. Med den betydelse, som givits åt lektoraten vid våra högre allmänna läroverk — en betydelse, som måhända ökats i och med den senast genomförda läroverksorganisationen — syntes lärarlönekommitténs förslag vara riktigt avvägt.

I avgivna yttranden över 1928 års lönekommittés förslag tillstyrktes det samma i här förevarande del av flertalet hörda myndigheter.

Domkapitlet i Göteborg höll före, att den av lönekommittén för universitetsprofessorerna föreslagna avlöningen i en 34 lönegrad borde såsom konsekvens medföra lektorernas placering i den 28 lönegraden. *Domkapitlet i Visby* yttrade, att en jämförelse med de inkomster, som vore förbundna med många av de befattningar, som innehades av präster, jurister och läkare m. fl., visade hän på en placering av lektor i 28 lönegraden. *Länsstyrelsen i Göteborg och Bohus län* uttalade, att lektorerna syntes böra placeras, manliga i 28 och kvinnliga i 25 lönegraden.

Direktionen över Stockholms stads undervisningsverk framhöll, att den föreslagna placeringen för lektorerna av många skäl måste anses vara den lägsta, som borde ifrågakomma. Enligt *läroverkslärarnas riksförbund* borde det uttryckligen framhållas, att de jämförelser, som kunde göras mellan lektorerna och vissa dem ganska närstående tjänstemän, vilka placerats i 28 lönegraden, syntes fullt berättiga påståendet, att 27 lönegraden vore ett minimikrav för lektorernas del. Åtskilliga *kollegier* vid de allmänna läroverken uttalade sig i samma riktning. Även krav på en placering i 28 lönegraden framfördes, i de flesta fall dock endast i avgivna reservationer.

Statskontoret framhöll i sitt utlåtande i ämnet, att enligt det föreliggande förslaget såväl de statligt som de kommunalt anställda lärarna i stort sett erhöles en betydlig löneökning. Något ändringsförslag beträffande lektorernas lönegradsplacering framfördes icke av ämbetsverket.

Allmänna civilförvaltningens lönenämnd erinrade, att de föreskrivna kompetensfordringarna för lektorsbefattning vid högre allmänt läroverk, högre lärarinneseminarier och folkskoleseminarierna vore något högre än vad som gällde för de i 26 lönegraden placerade befattningarna vid de s. k. lärda verken. Om sålunda av denna anledning en något högre lönegradsplacering kunde anses påkallad i fråga om lektorerna, vore å andra sidan att märka, att dessa i allmänhet vunne sin befordran vid relativt tidig ålder,

varjämte icke helt borde bortses från att dessa befattningshavare vore i åtnjutande av ferier under skilda perioder av året, som sammanlagt betydligt överstege den semester, vilken högst tillkomme statens befattningshavare i allmänhet. Även om dessa långa uppehåll i arbetet vore motiverade icke av hänsyn till lärarna utan till eleverna, så medförde dock dessa ferier reella fördelar för lärarna. Det borde i detta sammanhang även framhållas, att vid de i egentlig mening förvaltande verken ett väsentligen strängare urval ägde rum vid befordran till befattning över den 21 (i vissa verk 22) lönegraden än vad fallet vore vid läroanstalterna. Det låge i väsentlig mån i läraraspirantens egen hand att bestämma, om han på grund av den utbildning han ville bestå sig skulle ernå lektorsbefattning. Under hänvisning till vad förut sagts om vissa befattningshavare vid de s. k. lärda verken, ville lönenämnden jämväl framhålla, att från ifrågavarande tjänstemäns sida med skäl kunde framställas krav på uppflyttning till 27 lönegraden, därest lektorerna hänfördes till denna lönegrad. Yrkanden i sådant avseende hade redan framförts. Vilka konsekvenser en dylik löneuppflyttning skulle erhålla beträffande de i egentlig mening förvaltande verken kunde ej överblickas. Med hänsyn till samtliga berörda omständigheter förordade lönenämnden, att lektorerna vid de allmänna läroverken — liksom vid folkskoleseminarierna och de tekniska läroverken — placerades i 26 lönegraden, såväl män som kvinnor.

Skolöverstyrelsen framhöll bland annat följande: Att de ekonomiska förhållanden, som vore förbundna med lektorskompetens, icke ansåges motsvara kostnaderna för dess vinnande, finge anses styrkt av det förhållandet, att tillgången på väl kvalificerade lektorskompetenta lärarkrafter vore avgjort otillräcklig. Då överstyrelsen funne sig böra tillstyrka bifall till kommitténs förslag om lektorernas placering i 27 lönegraden, ansåge sig överstyrelsen böra förbinda denna tillstyrkan med ett uttalande, att en lägre lönesättning för lektorer än 27 lönegraden under inga förhållanden borde förekomma. Även i jämförelse med de så kallade andragsradstjänstemännens placering — vilka med hänsyn till utbildning och befodringsförhållanden vid 1918 års lönereglering ansågos böra stå tillbaka för lektorerna och vilka, i fråga om de närmast jämförbara befattningshavarna, inrangerats i 26 lönegraden — syntes 27 lönegraden vara den, som närmast anslöte sig till den vid senaste lönereglering följda relationen. Särskilt nära till hands, med tanke på den likartade men dock icke helt lika utbildningen, låge en jämförelse med t. ex. förste bibliotekarier och förste arkivarier. Dessa vore upptagna i 26 lönegraden, och relationen till dem funne överstyrelsen ganska avgjort hänvisa till 27 lönegraden för lektorer.

Skolöverstyrelsen har senare haft tillfälle att ånyo yttra sig i frågan, detta med anledning av en utav *lektorernas förening* den 17 juni 1935 gjord framställning till Kungl. Maj:t, i vilken — i avvaktan på en allmän reglering av lärarnas löner — bland annat påyrkades en avsevärd förbättring av lektors begynnelselön. I detta yttrande framhöll överstyrelsen, att de skäl, som redan 1930 talade för placering av lektorerna högre än i 27 lönegraden, vunnit ökad styrka.

Läroverkslärarnas riksförbunds deputeradeförsamling har i förut berörda framställning yrkat, att lektorerna måtte placeras i 28 lönegraden.

I en till Kungl. Maj:t ingiven skrivelse av den 28 januari 1937 har *lektorernas förening* gjort gällande, att endast en placering av lektorerna i 28 lönegraden syntes kunna för framtiden säkerställa en någorlunda tillfreds-

ställande rekrytering av lektorsbefattningarna. Såsom skäl härför har bland annat framhållits, att i många fall en placering i 27 lönegraden ej skulle medföra höjning utan tvärtom sänkning av nu utgående kontanta nettolönen. Detta vore särskilt betänkligt, då en betydande del av inkomsten måste räknas såsom amortering av studiekostnader, ett förhållande som ej ändrades av den omständigheten att lektorernas pensionsförhållanden skulle bli betydligt förbättrade. Beträffande studiekostnaderna återopades i skrivelsen en utredning, vilken utvisade, att kostnaderna för förvärvande av fullständig lektorskompetens skulle gå till omkring 30,000 kronor. Av denna summa fölle betydligt över hälften på den del av studierna, som följde efter avläggandet av ämbetsexamen.

Läroverkslönessakkunniga. I fråga om lönegradsplaceringen av lektorerna hava de sakkunnigas ordförande samt en ledamot tillstyrkt 27 lönegraden, medan två ledamöter, herrar Grimlund och Norrbom, påyrkat en placering i 28 lönegraden.

Huru lektorernas avlöningsförhållanden ställa sig enligt nu gällande bestämmelser samt vid en placering i 27 lönegraden framgår för vissa representativa år av de vid propositionen fogade sammanställningarna rörande lönebeloppen före och efter löneregleringen. Här torde endast böra anföras följande siffror beträffande manlig lektor. Begynnelselönen till sådan lektor placerad å billigaste ort utgår nu med 8,385 kronor, vilket belopp efter löneregleringen skulle höjas till 8,419 kronor. Å dyraste ort äro motsvarande siffror 9,392 och 10,344 kronor. Slutlönen skulle å billigaste ort ökas från 9,588 kronor till 9,984 kronor samt å dyraste ort från 10,508 kronor till 11,784 kronor. I dessa siffror ingå icke kommunala tillägg, då nuvarande innehavare av med dylika tillägg förenade befattningar förutsättas skola av statsmedel beredas gottgörelse för sagda förmåns avskaffande i och med löneregleringen. Vid denna jämförelse har icke heller tagits hänsyn till pensionsavdrag. — För kvinnliga lektorer blir givetvis löneförbättringen avsevärt större än för manliga.

**Departement-
schefen.**

Såsom framgår av den lämnade redogörelsen har, åtminstone tidigare, en stor enighet rått om lämpligheten av att placera läroverkslektorerna i 27 lönegraden. På senare tid hava emellertid framställts yrkanden om en placering av lektorerna i 28 lönegraden.

Av dem, som yrkat på en lägre lönegrad för lektorerna än den 27, har främst pekats på de konsekvenser, som vid en placering av lektorerna i nämnda lönegrad skulle kunna uppkomma för lönegradsplaceringen av vissa förutvarande så kallade andragradstjänstemän, vilka nu äro hänfödda till 26 lönegraden. Såvitt jag kan se, bör emellertid en inplacering i 27 lönegraden icke i och för sig kunna tagas till intäkt för uppflyttning i högre lönegrad av tjänstemän inom andra förvaltningsgrenar. Den nämnda lönegradsplaceringen kan nämligen efter min mening anses vara väl avvägd i förhållande till den faktiska löneställningen för närmast jämförliga, redan löne-

reglerade befattningar. Att på sätt i vissa avgivna yttranden påyrkats, hänföra lektorstjänsterna till 28 lönegraden skulle däremot efter min bestämda uppfattning framkalla ej oberättigade anspråk på lönegradsuppflyttning från avsevärda grupper förvaltningstjänstemän i ansvarsfylld ställning.

Av anförda skäl finner jag mig fördenskull böra för lektorerna vid de allmänna läroverken föreslå placering i 27 lönegraden.

Adjunkter.

Gällande bestämmelser och tidigare förslag. Vid 1918 års lönereglering följdes beträffande läroverksadjunkterna ett av 1902 års löneregleringskommitté upprättat förslag. Den av kommittén föreslagna begynnelseavlöningen för lektor, 5,800 kronor, ansåg kommittén böra utgöra slutavlöning för adjunkt. Med beräkning av tre ålderstillägg å 500 kronor föreslog kommittén en begynnelseavlöning för adjunkt av 4,300 kronor. Denna summa översteg med 600 kronor avlöningen åt tjänsteman i den dåvarande så kallade första normalgraden utan ortstillägg, som för nämnda tjänsteman varierade mellan 100 och 300 kronor. För kvinnlig adjunkt föreslog kommittén en avlöning av 3,600 kronor jämte tre ålderstillägg å 300 kronor. Dessa förslag blevo av Kungl. Maj:t och riksdagen godkända. Beträffande de adjunkterna i vissa större städer beviljade kommunala lönetilläggen hänvisas till vad härom i det föregående anförts.

Vid vissa allmänna läroverk finnas adjunkter, som i samband med förstatligande av kommunal mellanskola överflyttats från befattning såsom ämneslärare vid förutvarande mellanskola men som sakna formell behörighet som adjunkt. För dessa adjunkter, vilka för närvarande äro 44, gälla särskilda avlöningsbestämmelser, i huvudsaklig anslutning till de för mellanskolornas lärare föreskrivna. Av nämnda lärare äro emellertid 15 förordnade såsom rektorer, och i deras ställe äro utnämnda adjunktskompetenta lärare.

Lärlönekommittén framhöll, bland annat, att en allt större del av gymnasieundervisningen småningom överflyttats på adjunkterna. Denna omständighet hade i viss mån medfört en förändring i arten av adjunkternas arbete, som ej kunde förbises vid bedömande av lönefrågan. I avseende å befordringsmöjligheter torde om adjunkterna kunna sägas detsamma som om lektorerna, nämligen att adjunktstjänsterna i stort sett vore slutbefattningar. I nu gällande lönesystem förefunnes en viss relation mellan lektors och adjunkts avlöning i så måtto, att adjunkts slutavlöning vore lika med lektors begynnelseavlöning. Bibehållandet av en dylik relation ansåge kommittén icke vara en nödvändig förutsättning vid bedömande av den lönegrad, till vilken adjunkt borde hänföras. Kommittén hade icke kunnat finna annat, än att adjunkternas lönefråga kunde och borde skärskådas särskilt för sig och oberoende av vad som kunde komma att i löneavseende tillerkännas lektor. Kommittén föreslog inplacering av manlig adjunkt i en lönegrad sammanfallande med den år 1925 tillkomna 23 lönegraden samt av kvinnlig adjunkt i en lönegrad, närmast motsvarande den nuvarande 20 lönegraden. Om med hänsyn till lönetekniska synpunkter tvekan skulle

råda i fråga om lämpligheten av en placering för adjunkterna i en nybildad lönegrad, ansåge kommittén (de manliga) adjunkterna närmast böra placeras i 24 lönegraden.

I yttrande över lärarlönekommitténs förslag föreslogs av vissa *domkapitel* uppflyttning av adjunkterna till 24 lönegraden. Även bland *länsstyrelserna* höjdes röster för en dylik placering, ehuru jämväl yrkande om en lägre löneställning framkom.

Skolöverstyrelsen redogjorde till en början för vad de allmänna läroverkens kollegier m. fl. framhållit därom, att för bibehållande av adjunkternas hit-tillsvarande lönerelation å ena sidan till förstagradsjäntemännen, å andra sidan till lektorerna samt med hänsyn jämväl till andra tungt vägende omständigheter, särskilt det förhållandet, att adjunkterna bestrede 51 procent av all undervisning å gymnasiet, ävensom därtill, att adjunkternas befordran till ordinarie tjänst inträffade vid relativt sen ålder, adjunkterna rättvisligen borde placeras i 24 lönegraden.

För egen del hade överstyrelsen icke velat bestrida, att vad sålunda anförts ägde fullt fog ej mindre beträffande adjunkternas omfattande tjänstgöring å ett högre undervisningsstadium än det, som deras tjänst egentligen avsåge, än även beträffande den tilltagande förseningen av extra ordinarie lärares tillträde till ordinarie tjänst, vilken i väsentlig grad berodde på otillräckligheten av antalet ordinarie lärartjänster samt hårdare drabbade adjunkterna än andra lärare. Ehuru sålunda på dessa och andra grunder en gottgörelse syntes böra tillkomma adjunkterna, kunde överstyrelsen icke bortse från det förhållandet, att det stora flertalet förutvarande andragradsjäntemän, vilka på goda grunder tidigare ställts före adjunkterna i lönesystemet, såsom förste aktuarie och förste arkivarie i riksarkivet, förste bibliotekarie vid riksbiblioteket och universitetsbiblioteken, förste arkivarie i utrikesdepartementet, krigsarkivarien, förste statsmeteorolog, statsgeolog, sekreterare och kamrerare i åtskilliga verk m. fl., genom avlösningsreglementet den 26 juni 1921 för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, fått sin plats i 24 lönegraden. Med hänsyn till anförda omständighet ansåge sig överstyrelsen förhindrad att förorda adjunkternas placering i 24 lönegraden, så mycket mera som det beträffande lönerelationen mellan lektor och adjunkt andragra icke syntes överstyrelsen ägnat att stödja detta krav. I likhet med kommittén vore överstyrelsen sålunda av den meningen, att manlig adjunkt rättvisligen borde placeras i 23 lönegraden och kvinnlig adjunkt i 20 lönegraden.

Läroverkslärarnas riksförbund, med vilket *Sveriges extralärareförening* instämde, anförde bland annat, att enligt förbundets mening adjunkterna borde placeras en lönegrad högre än enligt kommitténs förslag. Den av kommittén föreslagna löneplaceringen för å ena sidan adjunkter och å andra sidan adjunktskompetenta lärare vid kommunala mellanskolor måste med nödvändighet leda till, att de mest meriterade lärarna med adjunktskompetens skulle lockas över till de kommunala mellanskolorna.

1928 års lönekommitté fann i likhet med lärarlönekommittén och skolöverstyrelsen adjunkterna böra placeras i 23 lönegraden. Av adjunkterna själva begärd placering i 24 lönegraden skulle innebära ett bortseende från vissa förhållanden, som enligt kommitténs mening borde tagas i betraktande vid tillämpning av det föreslagna lönesystemet på läroverkens lärare. I jämförelse med befattningshavare inom den övriga statsförvaltningen, vilka i fråga

om utbildning och arbetets beskaffenhet vore närmast jämställda med adjunkterna, intoge adjunkterna en bestämt förmånligare ställning både i fråga om de långa ferierna och den i viss mån friare tjänstgöringen under terminerna. Tillströmningen, sådan den kunde bedömas på grund av till lediga tjänster anmälda antal sökande, gäve vid handen, att för läroverkens adjunktstjänster även med nuvarande avlöningsförhållanden funnes erforderlig tillgång på väl kvalificerade lärarkrafter. Det kunde med hänsyn till nämnda omständigheter icke anses motiverat att för adjunkterna förorda en placering i 24 lönegraden, utan kommittén föreslog, att manlig adjunkt hänfördes till 23 lönegraden och kvinnlig adjunkt till 20 lönegraden. För de adjunkter, som utan formell adjunktskompetens överflyttas från kommunala mellanskolor, föreslog kommittén placering en lönegrad lägre än för övriga adjunkter.

Allmänna civilförvaltningens lönenämnd framhöll i yttrande över 1928 års lönekommittés förslag, att enär 22 lönegraden närmast motsvarade de löneförmåner, som för närvarande tillkomme adjunkterna, och då adjunkterna i likhet med lektorerna vore med avseende å den årliga ledigheten från arbetet avsevärt gynnsammare ställda än den civila förvaltningens tjänstemän, nämnden ansåge det tillfyllest, att adjunkterna placerades i nämnda lönegrad. Lönenämnden framhöll, att därest adjunkterna skulle placeras i 23 lönegraden, minst samma löneställning måste tillerkännas vissa tjänstemän vid de lärda verken, vilka nu tillhörde 21 lönegraden och för vilka delvis högre lärdomsmeriter gällde än för adjunkterna. Vid ett godtagande av de sålunda utav lönenämnden förordade lönegradsplaceringarna syntes i vissa fall befattningshavare, tillhörande omnämnda lärargrupper, komma att lida minskning i de dem för närvarande tillkommande löneförmåner, därest sådant icke genom särskilda övergångsbestämmelser förebyggdes. Nämnden förutsatte såsom självfallet, att dylika föreskrifter utfärdades.

Skolöverstyrelsen underkastade de i adjunkternas löneregleringsfråga anförda huvudskälen förnyad prövning. Då denna överstyrelsens omprövning omfattar praktiskt taget alla de skäl, som — huvudsakligen från lärarhåll — anförts för läroverksadjunkternas placering i 24 lönegraden, återgives överstyrelsens yttrande i det följande tämligen utförligt.

Kommitténs huvudsakliga skäl för adjunkternas placering i 23 lönegraden syntes överstyrelsen vara, att adjunkterna, i jämförelse med de befattningshavare inom den övriga statsförvaltningen, med vilka de i fråga om utbildning och arbetets beskaffenhet vore närmast jämställda, intoge en bestämt förmånligare ställning både i fråga om de långa ferierna och den i viss mån friare tjänstgöringen undar terminerna, samt att tillströmningen till adjunktstjänsterna voro kvalitativt och kvantitativt tillfredsställande. Man syntes vara berättigad antaga, att vid jämförelsen kommittén i första hand tänkt på de så kallade förstagradsstjänstemännen, d. v. s. notarier och aktuarier, med vilka jämförelse gjorts tidigare, måhända även på vissa sekreterare, vilka dock i allmänhet torde räknas till de så kallade andragsgradstjänstemännen. Notarier och aktuarier vore i kommitténs tjänsteförteckning placerade i lönegrad 21, sekreterare i lönegrad 24 eller ibland 26. I överstyrelsens yttrande år 1924 hade även jämförelse gjorts med vissa andra befattningshavare, vilka tidigare ställts före adjunkterna i lönesystemet och på goda grunder alltså ansåges böra göra det. Dessa befattningshavare hade genom avlöningsreglementet av år 1921 fått sin plats i 24 lönegraden, vilket överstyrelsen då funnit utgöra hinder för adjunkternas placering i

samma lönegrad. Gent emot berörda befattningshavare åtnjöte adjunkterna förmånen av avsevärt längre ferier, ehuru detta gällde alla lärare i lika mån och icke speciellt läroverksadjunkterna. Från denna förmån syntes visserligen ej kunna helt bortses, då det gällde lönens bestämmande för de olika lärarkategorierna. Men det finge å andra sidan icke förbises, att läsårets längd vore avhängigt av faktorer, över vilka lärarna icke ägde att bestämma, och att, så länge det med hänsyn till lärjungarnas behov icke ansåges tillräddligt att utsträcka arbetstiden vid skolorna, det icke heller funnes tillfälle för lärarna att genom ett längre arbetsår komma i paritet med andra tjänstemän i förevarande avseende. Förvärvsarbete under ferierna vore endast i undantagsfall möjligt. Under sådana förhållanden funne överstyrelsen det icke riktigt, att lönen för en adjunkt eller annan lärare i jämförelse med en annan befattningshavare, med vilken han i övrigt ansåges böra jämsättas, utmättes i direkt proportion till arbetsårets längd för ifrågavarande båda kategorier av befattningshavare. Att en viss hänsyn till förhållandet toges vid utmätande av lönevillkoren, funne överstyrelsen rimligt, men överstyrelsen funne det dock i hög grad angeläget, att detta förhållande icke nu komme att tillmätas större betydelse än vad tidigare skett. En förskjutning i motsatt riktning vore snarare motiverad med hänsyn ej mindre därtill, att kraven på lärarnas arbetsintensitet och arbetseffektivitet i vår tid vore avgjort större än tidigare, än även därtill, att i fråga om de allmänna läroverken och med dem jämförliga läroanstalter en utsträckning av tjänstgöringsskyldigheten nu ifrågasattes för de olika kategorierna av ordinarie ämneslärare. Vad beträffade den friare tjänstgöring under terminerna, som kommittén anförde såsom en annan förmån, höll överstyrelsen före, att lärarens sammanlagda arbetstid per dag vore fullt lika stor som den, vilken påvilade en tjänsteman inom den övriga statsförvaltningen.

Efter att hava lämnat en redogörelse för ålder vid befordran till ordinarie tjänst m. m., vilken redogörelse efter de senaste årens inrättande av nya tjänster åtminstone i viss mån torde ha förlorat aktualitet, anförde skolöverstyrelsen vidare:

De av kommittén åberopade förhållandena syntes enligt överstyrelsens mening icke utgöra anledning till någon mera nämnvärd reduktion av de lönebelopp, som med hänsyn till arbetets art och betydelse kunde anses böra tillkomma en adjunkt i jämförelse med en tjänsteman inom den civila förvaltningen. Å andra sidan måste enligt överstyrelsens uppfattning vid löneplaceringen bestämt beaktas adjunkternas längre utbildning och mindre befordringsmöjligheter i jämförelse med förstagradsjämbärdiga: den akademiska utbildningen och provåret krävde 5 å 6 år efter studentexamen, och adjunktstjänsterna vore väsentligen att betrakta som sluttjänster. Till alla nämnda omständigheter måste hänsyn också anses hava blivit tagen vid 1918 års lönereglering, och utan att direkt uttala sig om, huruvida den relation, som då åvägabragtes mellan adjunkterna och befattningshavare inom den civila förvaltningen, vore den i alla avseenden riktigast, hölle överstyrelsen likväl före, att adjunkternas lönestandard, relativt sett, icke borde förändras i för dem ogynnsam riktning, därest det icke kunde uppvisas, att den tidigare varit alltför hög i jämförelse med andra tjänstemannagrupper. Överstyrelsen ansåge sig sålunda böra tills vidare utgå från att den relativa lönestandard, som vid 1918 års lönereglering fastställdes

för adjunkterna, borde, så långt detta inom det nya lönesystemets ram vore möjligt, bibehållas.

Överstyrelsen har härefter till jämförelse upptagit dels adjunkternas och förstagradsjämböjens, dels adjunkternas och lektorernas löneförhållanden enligt det föreliggande förslaget. Enligt denna jämförelse skulle för ett exakt bibehållande av 1918 års relation mellan adjunkter och förstagradsjämböj de förra placeras ungefär mitt emellan 23 och 24 lönegraderna. Jämförelsen mellan de nu av kommittén föreslagna lönerna för adjunkter och lektorer fann överstyrelsen giva vid handen, att enligt kommitténs förslag relationen skulle förskjutas till adjunkternas fördel i fråga om begynnelselönen och till deras nackdel i fråga om slutlönen.

Då det sålunda vid inplacering av undervisningsväsendets befattningshavare i det allmänna lönesystemet av tekniska skäl uppenbarligen icke vore möjligt att helt bibehålla de år 1918 fastställda relationerna, kunde beträffande adjunkternas löneplacering tvekan onekligen uppstå, huruvida den 23 eller den 24 lönegraden borde väljas. Överstyrelsen kunde därvid för sin del icke bortse därifrån, att kommitténs förslag innebure en faktisk om också icke mera avsevärd reduktion av slutlönen för adjunkter inom de lägsta dyrortsgруппerna. Denna absoluta lönereduktion drabbade visserligen endast ett jämförelsevis litet antal adjunkter, och det syntes vara avsett att för de nuvarande befattningshavarna undvika minskningen genom lämpliga övergångsanordningar. Men relativt sett, med tanke på den samtidigt ifrågasatta och av överstyrelsen tillstyrkta utsträckningen av tjänstgöringstiden från 28 till 30 veckotimmar, torde löneminskning inträda för de nuvarande befattningshavarna i betydande utsträckning.¹ Även om man icke kunde bortse från vissa fördelar i andra avseenden, som löneregleringen medförde och av vilka vederbörande befattningshavare torde önska komma i åtnjutande, funne överstyrelsen det under sådana förhållanden dock obestriddt, att den välbehövligen effektiva löneförbättringen med den föreslagna lönesättningen uteblev.

Även en jämförelse mellan de lönebelopp, som överstyrelsen tidigare och nu funnit sig böra föreslå för övningslärare och ämneslärarinnor och en adjunktslön enligt 23 lönegraden, gäve enligt överstyrelsens mening vid handen, att adjunkterna genom en sådan placering komme i en oförmånlig ställning i jämförelse med nyssnämnda kategorier av lärare.

Då överstyrelsen i sitt yttrande år 1924 hade ansett sig förhindrad förorda den 24 lönegraden, hade detta skett icke minst under hänvisning till det förhållandet, att vissa tjänstemän, som tidigare på goda grunder ställts före adjunkterna i löneavseende och ansågos alltjämt böra sättas före dessa, erhållit placering i 24 lönegraden. Genom senare skedd lönereglering hade emellertid flertalet av ifrågavarande befattningar flyttats upp i 26 lönegraden. Därmed måste det av överstyrelsen då åberopade hindret för en placering av adjunkterna i 24 lönegraden anses hava bortfallit och uppflyttningen av de nyssnämnda tjänstemännen till 26 lönegraden tvärtom utgöra ett tungt vägande skäl för att adjunkterna nu placerades en lönegrad högre än kommittén föreslagit.

Visserligen torde icke utan fog mot adjunkternas placering i 24 lönegraden kunna anföras, att lektorerna icke samtidigt ansetts böra tillerkännas

¹ Beträffande frågan om utökning av tjänstgöringstiden hänvisas till den särskilda behandlingen av detta ämne (2 kap.).

lön i 28 lönegraden. Den nuvarande relationen mellan adjunkter och lektorer torde få anses ogynnsam för lektor, därest skillnaden i avlöning skulle kunna någorlunda täcka den merkostnad, som vore förbunden med förvärvande av lektorskompetensen. Men å andra sidan syntes 23 lönegraden icke i och för sig rätt väl motsvara den allt annat än korta utbildning, som en adjunkt måste underkasta sig, och med tanke jämväl på det förhållandet, att adjunkterna i stor utsträckning toges i anspråk för gymnasieundervisning, hade överstyrelsen svårt att icke finna adjunkternas placering i 23 lönegraden innebära en lönesättning i underkant, som icke gjorde rättvisa åt denna lärarkårs betydelsefulla arbete och som icke kunde vara till undervisnings- och uppfostringsarbetets gagn.

Överstyrelsen framhöll slutligen, att överstyrelsen icke ansåge sig kunna bedöma, huruvida det med hänsyn till statsekonomiska förhållanden kunde komma att befinnas omöjligt att genomföra en lönereglering för undervisningsväsendets befattningshavare, därest 23 lönegraden icke ansåges böra under några förhållanden ifrågakomma för adjunkterna. Skulle detta vara förhållandet, ville överstyrelsen, med tanke jämväl därpå, att överstyrelsen tidigare tänkt sig denna placering, icke motsätta sig kommitténs förslag i förevarande avseende. Men med hänsyn till ovan anförda förhållanden funne överstyrelsen en sådan lönesättning icke vara den för ifrågavarande befattningshavare riktigaste och mest rättvisa, och överstyrelsen ansåge sig därför böra föreslå, att adjunkterna vid inplaceringen i det allmänna lönesystemet borde komma i åtnjutande av lön i 24 lönegraden.

Beträffande avlöningen för kvinnlig adjunkt föreslog överstyrelsen, att kvinnlig befattningshavare skulle placeras tre lönegrader lägre än manlig, d. v. s. i 21 lönegraden. För de förut omnämda adjunkterna, vilka tidigare varit lärare vid kommunala mellanskolor och vilka icke äro formellt adjunksbehöriga, föreslog överstyrelsen i likhet med 1928 års lönekommitté en lönegrads lägre placering än för övriga adjunkter.

Läroverkslärarnas riksförbund har i den av förbundets deputeradeförsamling avgivna, förut berörda skrivelsen yrkat, att adjunkterna måtte hänföras till 24 lönegraden.

Läroverkslönesakkunniga. Såsom jag tidigare omnämnt hava läroverkslönesakkunniga på grund av erhållet uppdrag verkställt en utredning angående uppdelning av läroverksadjunkterna i två kategorier.

Härvid förutsattes att den lägre lönegruppen av adjunkter skulle placeras i 20 eller 21 lönegraden samt den högre i 23 eller 24 lönegraden. Efter slutförd utredning hava emellertid de sakkunniga kommit till den uppfattningen, att den tilltänkta anordningen skulle vara förenad med så avsevärda tekniska och praktiska svårigheter, särskilt ur beföringssynpunkt, att de sakkunniga bestämt avrått en dylik åtgärd.

Sedan de skäl, som läroverkslönesakkunniga anfört för denna sin uppfattning, tagits under omprövning och i stort sett funnits bärande, hava de sakkunniga därefter meddelats direktiv att framlägga utredning avseende en enhetlig placering i lönegrad av de läroverksadjunkter, som äga formell kompetens för dylik befattning. De sakkunniga hava härvid haft att taga hänsyn till de konsekvenser, som en inplacering av adjunkterna i de ifråga-

kommande lönegraderna kunde medföra i avseende å andra lärare vid de allmänna läroverken.

Sedan utredningen verkstälts, hava läroverkslönesakkunniga meddelat, att de såtillvida uppnått enighet, att de i fråga om lönegradsplaceringen för de läroverksadjunkter, vilka äga formell kompetens till sådan befattning, ansett endast 23 och 24 lönegraderna böra komma i fråga. Men medan ordföranden och en ledamot förordat den lägre av dessa lönegrader, hava ledamöterna Grimlund och Norrbom uttalat sig för den högre.

Beträffande de konsekvenser, som kunna anses följa av den ena eller den andra lönegradsplaceringen, har bland de sakkunniga enighet rått därom, att adjunkt, som överflyttats från kommunal mellanskola utan att innehava formell kompetens såsom adjunkt, bör hänföras till 22 lönegraden. Beträffande ämneslärarinnorna hava däremot meningarna delat sig, i det att de ledamöter, som förordat den lägre löneställningen för adjunkterna, givit uttryck för den uppfattningen, att en placering i den högre lönegraden måste föranleda, att ämneslärarinnorna placeras en lönegrad högre än den de sakkunniga gemensamt funnit vara i och för sig riktig, medan de båda övriga ledamöterna icke ansett en sådan konsekvens ofrånkomlig. De skäl, som av herrar Grimlund och Norrbom anförts till stöd för att adjunkterna böra hänföras till 24 lönegraden, framgå av den förut omnämnda bilagan.

Förhållandet mellan de till läroverksadjunkterna nu utgående lönerna och dem, som efter en lönereglering med inplacering i 23 lönegraden skulle komma att utgå, framgår av den i bilaga F intagna jämförelsen rörande lönerna för vissa representativa år. Av denna sammanställning inhämtas bland annat följande.

För manlig adjunkt placerad å A-ort är begynnelseavlöningen nu 6,321 kronor och å I-ort 7,328 kronor. Efter löneregleringen skulle motsvarande belopp bliva 6,498 kronor och 8,356 kronor. Slutavlöningen är nu å A-ort 8,256 kronor och å I-ort 9,263 kronor. Motsvarande löner bliva efter löneregleringen 7,897 kronor och 9,864 kronor. För kvinnlig adjunkt inträder löneökning överlag, efter det att den definitiva löneplanen trätt i tillämpning.

Läroverksadjunkternas lönegradsplacering har under den tid, frågan om lönereglering för befattningshavare vid de statliga undervisningsanstalterna varit under utredning, varit den, om vilken meningarna skarpast brutit sig. I likhet med läroverkslönesakkunniga finner jag emellertid, att diskussionen nu kan begränsas till 23 och 24 lönegraderna.

Det synes mig icke vara av omständigheterna påkallat att ingå på och låta ställningstagandet på ett avgörande sätt påverkas av en jämförelse i detalj mellan de löner, som vid 1918 års lönereglering bestämdes för adjunkterna, och de, som då utgingo till de så kallade förstagrads tjänstemännen. Jämförelsen måste av olika skäl bliva haltande, särskilt med hänsyn till de

Departement-
schefen.

ortstillägg, som tillkommo förstegradstjänstemän på vissa orter. Uppenbart är emellertid, att den skillnad i lönehänseende, som år 1918 gjordes mellan adjunkterna å ena sidan och förstegradstjänstemännen å andra sidan, ej var så stor, att den kan anses motivera, att adjunkterna vid förevarande löne-reglering jämföras med det avsevärda antal tjänstemän, som nu äro placerade i 24 lönegraden och som närmast svara mot de förut så kallade andra-gradstjänstemän, vilkas löneställning närmast togs till utgångspunkt för lektorernas löne reglering år 1918. Vid bedömandet av adjunkternas löne-gradsplacering bör ej heller förbises, att aspiranterna på läroverkslärtjänst såväl enligt samtliga föreliggande utredningar som enligt mitt i det följande framlagda förslag förutsatts skola under en följd av år uppbära avsevärt högre avlöning än motsvarande icke-ordinarie förvaltningstjänstemän.

En placering av läroverksadjunkterna i 24 lönegraden skulle medföra ej blott en merkostnad utöver den, som följer av en placering i 23 lönegraden, på omkring 600,000 kronor utan även kostnader för uppflyttning i lönegrad av ett flertal andra lärare, vilka kostnader äro svåra att beräkna men som sammanlagt röra sig om betydande belopp. Härtill kommer, att en placering av adjunkterna i 24 lönegraden enligt min mening måste framkalla berättigade krav på uppflyttning av förvaltningstjänstemän ej endast från 21 eller 22 lönegraden till 24 lönegraden utan även — och i än högre grad — från 24 till 26 lönegraden. Konsekvenserna äro sålunda mycket vittgående.

Även med beaktande av det betydelsefulla arbete, adjunkterna hava att utföra, kan jag fördenskull ej tillstyrka högre placering för dem än i den 23 lönegraden, vilken i och för sig snarast ligger över ett genomsnitt för den nuvarande adjunktslönen, omräknad till nyreglerad lön. Såsom jag i annat sammanhang framhållit, måste nämligen vid en jämförelse mellan oreglerad och reglerad avlöning helt bortses från avdrag för pensionering.

Jag tillstyrker alltså, att läroverkens adjunkter inplaceras i 23 lönegraden.

Ämneslärarinnor.

Gällande bestämmelser och tidigare förslag. I samband med inrättandet år 1904 av statliga samskolor beslöts, att vid dessa skolor skulle vara anställda jämväl kvinnliga lärare i läroämnena, s. k. ämneslärarinnor. Enligt stadgan för de allmänna läroverken gäller såsom villkor för behörighet till ämneslärarinnebefattning, att lärarinna antingen erhållit avgångsbetyg från den treåriga kursen vid högre lärarinneseminariet eller i fråga om examina, provårskurs och tjänstgöring uppfyllt villkoren för att kunna utnämnas till lektor eller adjunkt. Avlöningen för ämneslärarinnorna bestämdes från början till samma belopp, oberoende av lärarinnans kompetens. I detta hänseende gjordes år 1927 den ändringen, att ämneslärarinna, som innehar behörighet till adjunktsbefattning vid allmänt läroverk, berättigades åtnjuta samma löneförmåner som kvinnlig adjunkt. I samband med det samma

år fattade beslutet om flickors intagning i flertalet högre allmänna läroverk och realskolor, inrättades även vid sistnämnda slag av läroanstalter ett antal ämneslärarinnebefattningar.

Vid de allmänna läroverken finnas, såsom tidigare framhållits, för närvarande 256 ämneslärarinnebefattningar. Av dessa har ett sextiotal besatts med adjunktskompetenta innehavare. Vad beträffar de särskilda läroverken, är antalet ämneslärarinnor för närvarande allenast provisoriskt fastställt, i det att 1928 års riksdag uttalade sig för viss, av skolöverstyrelsen föreslagen proportion mellan manliga och kvinnliga lärare. På grund av senare uttalanden av riksdagen har nämnda proportion sedan dess iakttagits.

Slutligen torde få erinras, att vid vissa läroverk finnas så kallade första lärarinnor, vilka efter närmare anvisningar av rektor hava att utöva uppsikt över de kvinnliga lärjungarna samt att i avseende å dem gå rektor till handa med råd och upplysningar ävensom att lämna rektor erforderligt biträde i övrigt. Dessa första lärarinnor, vilka uppbära särskilt arvode i denna egenskap, ersättas numera i mån av avgång från tjänsten av s. k. tillsyningslärare; dessa behöva icke tagas ur ämneslärarinnornas krets utan kunna utses bland ett samläroverks ordinarie eller icke-ordinarie lärare över huvud. Om vid samläroverk rektor är kvinnlig, skall tillsyningsläraren vara man och närmast hava uppsikt över de manliga lärjungarna.

De till ordinarie ämneslärarinna vid allmänt läroverk utgående avlöningsförmånerna äro följande. Ämneslärarinna, som innehar behörighet till adjunktsbefattning vid allmänt läroverk, åtnjuter i likhet med kvinnlig adjunkt grundavlöning av 3,600 kronor, vartill kunna komma tre ålderstillägg, vart och ett å 300 kronor. För ämneslärarinna, vilken icke innehar nämnda behörighet, är grundavlöningen 2,800 kronor, med samma rätt till ålderstillägg som nyss sagts. Första lärarinna åtnjuter, utöver avlöningen som ämneslärarinna, arvode å 500 kronor. I vissa städer utgå till ämneslärarinnor kommunala hyresbidrag.

Lärlönekommittén ansåg, att ämneslärarinna vid samskola borde i avlöningshänseende i möjligaste mån likställas med kvinnlig ämneslärare vid kommunal mellanskola, samt föreslog, att ämneslärarinna vid allmänt läroverk skulle hänföras till 19 lönegraden. Kommittén framhöll härvid, att den ingalunda förbisett den relativt stora löneförhöjning, som härigenom skulle komma dessa lärarinnor till del. Å andra sidan erinrade kommittén om den enligt dess mening låga avlöning och i förhållande till motsvarande lärare vid de kommunala mellanskolorna ofördelaktiga ställning, som, utan att vara av förhållandena motiverad, tillkomme samskolelärarinnorna. För första lärarinna föreslogs särskilt arvode av 700 kronor.

Skolöverstyrelsen anförde i yttrande över lärlönekommitténs förslag, att överstyrelsen hade så mycket större anledning att biträda kommitténs förslag, som överstyrelsen i annat sammanhang för ämneslärarinna vid samskola ifrågasatt en stark utökning av tjänstgöringsskyldigheten. Även förslaget om höjning av arvodet till första lärarinna tillstyrktes av överstyrelsen.

1928 års lönekommitté delade lärarlönekommitténs och skolöverstyrelsens mening beträffande likställighet mellan ämneslärarinnor vid statsläroverk och kommunala mellanskolor eller, som kommittén benämnde dem, kommunala realskolor. Skillnaden i lönehänseende mellan adjunktskompetent och icke-adjunktskompetent lärare vid kommunal realskola föreslog kommittén skola bestå däri, att den förre i och för löneuppflyttning finge tillgodoräkna sig tre år. I överensstämmelse härmed föreslog kommittén, att adjunktskompetent och icke-adjunktskompetent ämneslärarinna placerades i samma lönegrad, den 19, men med nämnd rätt för den förra.

Det av lärarlönekommittén föreslagna arvodet till första lärarinnan av 700 kronor kunde kommittén icke tillstyrka. Endast med tvekan ville kommittén förorda bibehållandet av sådan särskild ersättning, med ett högsta belopp av 500 kronor. Ersättningen borde, efter prövning av skolöverstyrelsen, utgå till sådan lärare, vare sig kvinnlig eller manlig, som vid samläroverk förordnas såsom tillsynslärare.

Skolöverstyrelsen framhöll i sitt yttrande över 1928 års lönekommittés betänkande, att den såsom utgångspunkt för ämneslärarinnornas löneplacering ansåge sig böra taga kvinnlig adjunkts lön. Överstyrelsen ansåge det nämligen av praktiska skäl oundgängligt, att adjunktskompetent ämneslärarinna och kvinnlig adjunkt åtnjöte samma löneförmåner. Visserligen kunde en skillnad så till vida synas motiverad, som kompetensfordringarna för adjunkts- och ämneslärarinnetjänst icke vore desamma. Därest emellertid en åtskillnad i lönehänseende på denna grund skulle göras mellan kvinnlig adjunkt och ämneslärarinna, måste det befaras, att de adjunktskompetenta ämneslärarinnorna komme att söka befordran till adjunktstjänst och därvid tack vare de tjänsteår, de vunnit såsom ordinarie lärarinnor, vinna företräde på de obefordrade sökandenas bekostnad. En dylik utökning av de redan alltför talrika transporterna av ordinarie lärare syntes böra så långt sig göra låte undvikas. Då överstyrelsen föreslagit kvinnlig adjunkt till placering i 21 lönegraden, följde sålunda av vad här anförts, att adjunktskompetent ämneslärarinna likaledes borde placeras i 21 lönegraden. Men då uppställdes sig frågan, hur den icke-adjunktsbehöriga ämneslärarinnan borde placeras i förhållande till den adjunktsbehöriga. Överstyrelsen såge ingen annan utväg än att i detta fall föreslå olika lönegrader för de båda kategorierna av lärarinnor. Ehuru skillnaden i utbildning måste anses så betydande, att en större lönedifferens vore motiverad, ansåge sig överstyrelsen dock knappast böra ifrågasätta, att denna differens utmättes till större belopp än som motsvarade skillnaden i lön mellan 20 och 21 lönegraden. Beträffande det av lönekommittén föreslagna arvodet till tillsynslärare ansåg överstyrelsen detta böra växla mellan 200 och 500 kronor och utgå efter grunder, som det skulle ankomma på Kungl. Maj:t att efter förslag av överstyrelsen fastställa.

Allmänna civilförvaltningens lönenämnd framhöll bland annat, att därest vad nämnden föresloge beträffande lönesättningen för de allmänna läroverkens huvudgrupper av befattningshavare ävensom för folkskolans lärare vunne godkännande, det borde tagas under ytterligare omprövning, i vad mån jämkningar i kommitténs förslag i övrigt påkallades. Vad särskilt ämneslärarinnorna anginge, borde vid denna omprövning hänsyn tagas till ämneslärarna vid de kommunala realskolorna, då dessa båda grupper av kommittén likställts i lönehänseende.

Läroverkslönesakkunniga. De sakkunniga hava till en början till behandling upptagit frågan om bibehållande av den nuvarande uppdelningen i avlöningshänseende mellan adjunktskompetenta och icke-adjunktskompetenta ämneslärarinnor och härvid förordat, att denna uppdelning bör försvinna. De sakkunniga hava påpekat, att det inom allmänna civilförvaltningen icke förekommer, att befattningshavare, som har högre teoretisk utbildning än vad som kräves för den av honom innehavda befattningen, på grund härav erhåller högre avlöning. De sakkunniga hava vidare framhållit, att de skäl, som anförts till stöd för högre löneställning för adjunktskompetenta ämneslärarinnor, även skulle kunna åberopas för att tillerkänna adjunkt, som avlagt disputationssprov, samma lön som lektor.

I fråga om ämneslärarinnornas lönegradsplacering hava läroverkslönesakkunniga närmast anslutit sig till 1928 års lönekommittés förslag, med den förändring, som betingas av att kommittén räknat med så kallad kvinnlig lön för ämneslärarinnorna, under det att läroverkslönesakkunniga haft att tillämpa principen om lika lönegradsplacering för manliga och kvinnliga befattningshavare. På grund härav hava läroverkslönesakkunniga för ämneslärarinnorna vid de allmänna läroverken förordat 21 lönegraden.

I fråga om de ännu kvarstående ämneslärarinnor, som tjänstgöra som första lärarinnor, hava de sakkunniga ej ifrågasatt ändring i nu gällande bestämmelse, att första lärarinna skall åtnjuta särskilt arvode med 500 kronor för år. Första lärarinnorna, som hava fullmakt i sådan egenskap, äro för närvarande endast fem, vilket antal inom den närmaste tiden kommer att ytterligare reduceras.

Frågan om särskilt arvode åt de lärarinnor vid samläroverk, som numera övertagit första lärarinns uppgift att öva tillsyn över vissa lärjungar, har av läroverkslönesakkunniga behandlats i samband med lönesättningen för icke-ordinarie lärare m. fl.

Innan jag tar ställning till frågan om lönegradsplacering av ämneslärarinnorna vid de allmänna läroverken, vill jag erinra om, att spørsmålet rörande ämneslärarinneinstitutionen vid dessa läroverk gjorts till föremål för omprövning i olika sammanhang.

Den 29 september 1933 avgavs av inom ecklesiastikdepartementet tillkallade sakkunniga betänkande med förslag rörande organisation av högre lärarinneseminariet och därmed sammanhängande frågor (statens off. utr. 1933: 34). Beträffande ämneslärarinneinstitutionen föreslog häri de sakkunnigas majoritet, att densamma skulle avvecklas vid de allmänna läroverken, medan en ledamot förordade, att institutionen skulle bibehållas utom vid de *högre* allmänna läroverken. I yttrande över detta betänkande förordade skolöverstyrelsen, att ämneslärarinnebefattningar borde bibehållas vid samskolorna.

I enlighet med Kungl. Maj:t den 30 december 1935 givna bemyndigande

**Departement-
schefen.**

hava sedermera tillkallats sakkunniga för ytterligare utredning av frågan om utbildningen av lärare för de allmänna läroverken och med dem jämförliga läroanstalter. Vid tillstyrkandet av berörda bemyndigande uttalade jag, att då spörsmålet om högre lärarinneseminariets ställning ägde samband med nämnda utbildningsfråga, ett avgörande beträffande seminariets organisation icke borde träffas, förrän resultatet av omförmälda sakkunnigutredning föreläge.

Den sålunda pågående utredningen synes mig icke böra utgöra hinder för att ämneslärarinnornas löneställning regleras samtidigt med lönerna för övriga lärare vid de allmänna läroverken.

Vad själva lönegradsplaceringen angår, biträder jag läroverkslönesakkunnigas förslag. Jag tillstyrker alltså, att oberoende av om ämneslärarinna förvärvat allenast den föreskrivna minimikompetensen eller innehar högre kompetens, tjänsten i fråga hänföres till 21 lönegraden. Förslaget, att de ännu kvarvarande första lärarinnorna få bibehålla särskilt arvode å 500 kronor utöver lön såsom ämneslärarinnor, biträder jag även.

Ordinarie lärare i övningsämnen.

De övningsämnena vid de allmänna läroverken, i vilka ordinarie lärare finnas, äro teckning, musik, gymnastik med lek och idrott samt slöjd för flickor.

Beträffande de nu tillämpade allmänna grunderna för dessa lärares avlöande ävensom föreliggande förslag till ändring härutinnan har redogörelse lämnats under kapitlet om avlöningsförfattningar. I nu förevarande sammanhang upptages till behandling frågan om lönegradsplaceringen för dessa lärare.

Gällande bestämmelser och tidigare förslag. Enligt nu gällande bestämmelser är avlöningen för lärare i övningsämnena principiellt olika vid högre allmänna läroverk och vid realskolor. Detta sammanhänger bland annat med, att den fasta lönen är beräknad efter ett visst minimiantal undervisningstimmar, vilket är olika vid de båda slagen av skolor. För undervisning utöver minimitimtalet utgår arvode för veckotimme. Beträffande såväl lön som arvode räknas med fyra s. k. avlöningsgrader, vilket innebär att avlöningen efter respektive 5, 10 och 15 år höjes, varje gång med samma belopp.

Med tillämpning av dessa allmänna grunder kunna de nuvarande avlöningsbestämmelserna i sammandrag återgivnas sålunda.

Manlig lärare.

1. vid högre allmänt läroverk:

lärare i teckning och musik: dels lön med i första avlöningsgraden 1,800 kronor och i fjärde 2,475 kronor, dels arvode för varje veckotimme utöver 15 med — efter avlöningsgraderna — lägst 120 kronor och högst 165 kronor;

lärare i gymnastik med lek och idrott: dels lön med i första avlöningsgraden 2,520 kronor och i fjärde 3,465 kronor, dels arvode för varje veckotimme utöver 21 med samma belopp som för tecknings- och musiklärare.

2. vid realskola:

lärare i teckning: dels lön med i första avlöningsgraden 1,150 kronor och i fjärde 1,600 kronor, dels arvode för varje veckotimme utöver 10 med lägst 115 kronor och högst 160 kronor;

lärare i musik: dels lön med i första avlöningsgraden 1,035 kronor och i fjärde 1,440 kronor, dels arvode för varje veckotimme utöver 9 med samma belopp som för teckningslärare;

lärare i gymnastik med lek och idrott: dels lön med i första avlöningsgraden 1,495 kronor och i fjärde 2,080 kronor, dels arvode för varje veckotimme utöver 13 med samma belopp som för teckningslärare.

Kvinnlig lärare.

1. vid högre allmänt läroverk:

lärarinna i teckning och musik: dels lön med i första avlöningsgraden 1,575 kronor och i fjärde 2,115 kronor, dels arvode för varje veckotimme utöver 15 med lägst 105 kronor och högst 141 kronor;

lärarinna i gymnastik med lek och idrott: dels lön med i första avlöningsgraden 2,205 kronor och i fjärde 2,961 kronor, dels arvode för varje veckotimme utöver 21 med samma belopp som för lärarinna i teckning och musik.

2. vid realskola:

lärarinna i teckning: dels lön med i första avlöningsgraden 1,000 kronor och i fjärde 1,360 kronor, dels arvode för varje veckotimme utöver 10 med lägst 100 kronor och högst 136 kronor;

lärarinna i musik: dels lön med i första avlöningsgraden 900 kronor och i fjärde 1,224 kronor, dels arvode för varje veckotimme utöver 9 med samma belopp som för lärarinna i teckning;

lärarinna i gymnastik med lek och idrott: dels lön med i första avlöningsgraden 1,300 kronor och i fjärde 1,768 kronor, dels arvode för varje veckotimme utöver 13 med samma belopp som för lärarinna i teckning;

lärarinna i slöjd för flickor (kvinnligt handarbete): dels lön med i första avlöningsgraden 480 kronor och i fjärde 696 kronor, dels arvode för varje veckotimme utöver 6 med lägst 80 kronor och högst 116 kronor.

Lärlönekommittén ansåg, att skillnaden i avlöningshänseende mellan de högre allmänna läroverkens och realskolornas övningslärare borde upphävas. Kommittén framhöll, att beträffande gymnastiklärarna yrkanden gjorts, vilka ginge ut på ett likställande av dessa lärare vid de allmänna läroverken med läroverksadjunkter. Även med behjärtande av de skäl, som talade för en dylik anordning, hade emellertid kommittén ansett sig böra tillstyrka, att tills vidare ingen ändring vidtoges i det gjorda yrkandets syfte.

Kommittén föreslog för nedannämnda kategorier lärare i övningsämnen följande lönegradsplacering, allt efter undervisningsskyldighetens omfattning (lägst 10, högst 34 veckotimmar):

tecknings-, musik- och gymnastiklärare 5, 11, 15, 18 och 21 lönegraderna för manlig och 2, 7, 11, 15 och 18 lönegraderna för kvinnlig lärare. Lärarinnor i handarbete föreslogos av lärlönekommittén skola anställas såsom icke-ordinarie.

Skolöverstyrelsen ansåg i likhet med lärarlönekommittén tillräckliga skäl icke föreligga för att göra skillnad i avlöningshänseende mellan övningslärare vid högre allmänt läroverk och sådana lärare vid realskola. Däremot fann överstyrelsen lärarna i gymnastik böra tillerkännas något högre löneförmåner än övriga övningslärare. Enligt överstyrelsens, i nära anslutning till kommitténs huvudgrunder utarbetade förslag skulle manliga lärare i teckning och musik — efter undervisningstiden — placeras i endera av lönegraderna 5, 8, 11, 13, 15, 17, 19 och 21 samt lärare i gymnastik genomgående en lönegrad högre. Såsom tidigare under kapitlet »Avlöningsförfattningar» omnämnts, framfördes inom överstyrelsen reservationsvis ett annat förslag till avlöningsystem för övningslärare än det av majoriteten förordade. I enlighet därmed skulle manlig gymnastiklärare placeras i 22 och kvinnlig i 19 lönegraden samt tecknings- och musiklärare en lönegrad lägre. Vid undervisning, som understeg respektive översteg ett visst timantal, skulle avlöningen reduceras respektive höjas.

1928 års lönekommitté tillstyrkte i huvudsak det inom skolöverstyrelsen reservationsvis förordade systemet för övningslärarnas avlönande, med utgångspunkt från att full lön enligt vederbörande lönegrad skulle utgå vid en undervisningstid av 30 veckotimmar. Överstyrelsen ansåg vidare likställighet böra råda mellan övningslärare vid högre allmänt läroverk och vid realskola. Beträffande det av skolöverstyrelsen väckta förslaget om högre löneställning för gymnastiklärare än för övriga övningslärare ansåg kommittén, att vid lönesättningen viss hänsyn kunde tagas till det arbete med och ansvar för planläggningen och övervakandet av ungdomens friluftsliv, som numera påvilade läroverkens gymnastiklärare. I sådant hänseende föreslog kommittén, att gymnastiklärares vid läroverken hemarbete skulle, med tillämpning av det av kommittén föreslagna systemet för övningslärarnas avlönning, räknas såsom underlag för lön på följande sätt: för intill 13 timmars tjänstgöring ökas den tid, som i varje fall beräknas såsom underlag för lön, med en timme, för 14—21 timmars tjänstgöring ökas sagda tid med två timmar och för 22 eller flera timmars tjänstgöring ökas tiden med tre timmar.

Kommittén föreslog, att lärare i teckning, musik och gymnastik skulle placeras, manlig i 20 och kvinnlig i 18 lönegraden. Lärarinna i kvinnligt handarbete föreslogs till placering i 13 lönegraden. Kommittén förordade dessutom inrättande av ordinarie lärartjänster i manlig slöjd och hushållsgöromål och föreslog härvid beträffande manlig slöjd 14 lönegraden för manlig och 12 lönegraden för kvinnlig lärare samt beträffande hushållsgöromål 13 lönegraden för kvinnlig lärare.

Av de myndigheter, som yttrade sig över 1928 års lönekommittés förslag i förevarande hänseende, uttalade sig tre *domkapitel* för en bättre ställning för övningslärarna än kommittén föreslagit.

Musikaliska akademien ansåg, att den nya högre musikleärexamen med en studietid av fyra år borde föranleda musikleärarnas placering högre än kommittén föreslagit. Man kunde icke gå lägre än till 21 lönegraden.

Skolöverstyrelsen, som anslöt sig till 1928 års lönekommittés system beträffande avlöningen av övningslärarna, föreslog 21 lönegraden för manlig tecknings-, musik- och gymnastiklärare men bibehöll kvinnlig lärare i enlighet med kommitténs förslag i 18 lönegraden. Det föreläge enligt styrelsens åsikt ännu starkare skäl då än år 1924 att bereda gymnastiklärarna bättre lön än tecknings- och musikleärarna. Överstyrelsen hade intet väsent-

ligt att erinra mot kommitténs förslag i fråga om sättet att bereda nämnda lärare den högre löneförmånen. Lärarinna i slöjd för flickor placerades av skolöverstyrelsen i 14 lönegraden. Överstyrelsen ansåg, att för det dåvarande icke kunde komma i fråga att upprätta ordinarie tjänster i slöjd för gossar och hushållsgöromål. Frågan härom borde upptagas tillsammans med frågan om den nya undervisningsplanens ikraftträdande, och båda dessa frågor borde ingå i en utredning angående övningsämnenas ställning. Överstyrelsen föreslog slutligen, att ordinarie lärartjänster i teckning, musik, gymnastik och slöjd för flickor skulle upprättas under förutsättning av minst tio veckotimmars undervisningsskyldighet.

Inkomna framställningar. *Skolöverstyrelsen* har i skrivelse till Kungl. Maj:t den 14 januari 1935 föreslagit vissa ändringar i gällande lönekungörelse, åsyftande bland annat utsträckning av det fastställda maximiantalet undervisningstimmar per vecka för lärarinna i slöjd för flickor.

Svenska gymnastiklärarsällskapet har i skrivelse den 3 april 1936 hemställt, att Kungl. Maj:t ville hos riksdagen föreslå, att gymnastiklärarna i lönehänseende måtte jämställas med ämneslärare vid den skolform, där ordinarie anställning vunnits. Med detta yrkande torde för de allmänna läroverkens del avses, att gymnastiklärarna skulle erhålla samma lönegradsplacering som adjunkterna.

Även till läroverkslönesakkunniga hava skriftliga framställningar ingivits angående övningslärarnas lönegradsplacering m. m.

Slöjdlärarnas riksförbund har sålunda yrkat, att ordinarie lärartjänster i gosslöjd inrättas vid de allmänna läroverken och att dessa tjänster placeras i relation med 15 lönegraden i 1928 års lönekommittés utlåtande.

Sveriges slöjdläraryrkesförening har hemställt, att lärarinna i slöjd vid de statliga skolorna måtte i lönehänseende jämställas med motsvarande lärarinna i teckning, sång, gymnastik och hushållsgöromål.

Svenska skolkökläraryrkesförening har gjort gällande, att samtliga övningslärargrupper böra likställas i lönehänseende.

Teckningslärarnas riksförbund har slutligen ingivit en avskrift av ett yttrande över 1928 års lönekommittés betänkande, som förbundet i september 1930 avlät till skolöverstyrelsen. Enligt sistnämnda yttrande borde manlig teckningslärare vid allmänt läroverk icke placeras lägre än i 21 lönegraden och kvinnlig icke lägre än i 19 lönegraden. Ifall de anspråk, som framförts beträffande adjunkts placering i 24 lönegraden, vunne beaktande, borde manlig teckningslärare uppflyttas i 22 och kvinnlig i 20 lönegraden. Principiellt borde undervisning i övningsämne värdesättas lika med undervisning i läsämne.

Läroverkslönesakkunniga hava, såsom tidigare omförmålts, förordat ett system för avlönande av lärare i övningsämnen, vilket nära ansluter sig till 1928 års lönekommittés förslag. De sakkunniga hava för sin del funnit sig böra i likhet med skolöverstyrelsen förorda en placering i 21 lönegraden av de allmänna läroverkens lärare i teckning, musik och gymnastik med lek och idrott, vilken placering jämväl skulle gälla för kvinnlig lärare. De sakkunniga hava ävenledes förordat, att lärare i gymnastik med lek och

idrott skola få räkna sig tillgodo vissa timmar för arbetet med planläggandet och övervakandet av ungdomens friluftsliv. Enligt de sakkunnigas förslag skulle sålunda vid bestämmandet av det antal veckotimmar, för vilket lön enligt bestämmelserna i 8 § 2 mom. i avlöningsreglementet för ordinarie lärare beräknas, antalet tjänstgöringstimmar ökas med en, om det utgör högst 12, med två, om det utgör lägst 13 och högst 20, och med tre, om det utgör mer än 20.

För lärarinna i kvinnlig slöjd vid allmänt läroverk hava de sakkunniga förordat inplacering i 16 lönegraden, vilken uppräkningsföranletts av lika lönsprincipens genomförande.

Ordinarie tjänster i manlig slöjd och i hushållsgöromål hava med hänsyn till gällande undervisningsplan icke ansetts böra för närvarande inrättas vid de allmänna läroverken.

Departementschefen.

Jag har tidigare förklarat mig biträda läroverkslönesakkunnigas förslag om ersättande av de nu tillämpade principerna för avlöande av lärare i övningsämnen med ett nytt system, i nära anslutning till vad 1928 års lönekommitté föreslagit. Beträffande det nya systemets detaljer torde jag få hänvisa till kapitlet »Avlöningsförfattningar m. m.»

Vad härefter angår själva lönegradsplaceringen av övningslärarna vid de allmänna läroverken, vill jag biträda läroverkslönesakkunnigas förslag, i vad det avser placering av lärarinna i kvinnlig slöjd i 16 lönegraden. I likhet med de sakkunniga anser jag ock, att ordinarie tjänster i manlig slöjd och i hushållsgöromål för närvarande icke böra inrättas vid läroverken.

Däremot har jag icke kunnat ansluta mig till läroverkslönesakkunniga, då det gällt att bestämma lönegradsplaceringen för den stora massan av läroverkens övningslärare, nämligen lärarna i teckning och musik samt gymnastik med lek och idrott. I detta hänseende har jag funnit mig böra i stället förorda 1928 års lönekommittés förslag om inplacering av dessa lärare i 20 lönegraden, vilken nu skulle komma att gälla även för kvinnliga lärare. Jag vill erinra, att jag tidigare förordat en placering av läroverkens ämneslärarinnor i 21 lönegraden. Det bör även framhållas, att skolöverstyrelsen i sitt yttrande över 1928 års lönekommittés betänkande placerade kvinnlig lärare i teckning, musik och gymnastik två lönegrader lägre än icke-adjunktskompetent ämneslärarinna.

Det framkomna förslaget om viss compensation åt läroverkens gymnastiklärare för arbetet med planläggandet och övervakandet av ungdomens friluftsliv, sådant detsamma utformats av läroverkslönesakkunniga, har jag redan tidigare förklarat mig biträda.

Icke-ordinarie ämneslärare.

Gällande bestämmelser och tidigare förslag. Löneförmånerna till icke-ordinarie ämneslärare vid de allmänna läroverken utgå enligt följande grunder.

Extra och vikarierande manlig ämneslärare med full tjänstgöring åtnjuter arvode av 3,300 kronor, därest läraren avlagt de examina och prov, som erfordras för behörighet till adjunktstjänst vid allmänt läroverk, eljest 2,900 kronor. För kvinnlig lärare äro motsvarande arvoden 3,000 respektive 2,600 kronor.

Till manlig timlärare i läsämne och partiellt vikarierande ämneslärare, som innehar behörighet till adjunktstjänst vid allmänt läroverk, utgår ersättning med 140 kronor för veckotimme. För annan manlig lärare är timlärararvodet 120 kronor. Till motsvarande kvinnlig lärare utgår timlärararvode efter 130 respektive 110 kronor.

Vikarierande ämneslärarinna med full tjänstgöring, som innehar adjunktskompetens, uppbär arvode av 3,000 kronor; sådan lärarinna, som innehar behörighet endast till ämneslärarinnebefattning, åtnjuter arvode av 2,600 kronor samt annan vikarie å dylik befattning 2,400 kronor.

För närvarande åtnjuta dessutom icke-ordinarie ämneslärare med adjunktsbehörighet arvodesförhöjning efter sex respektive tolv terminers tjänstgöring. Denna arvodesförhöjning, som utgår med 350 respektive 700 kronor för manlig och med 250 respektive 500 kronor för kvinnlig lärare, är emellertid beviljad endast till och med läsåret 1936—1937.

Provisorisk avlöningsförbättring utgår till extra och vikarierande ämneslärare (på F- och G-orter), vilken bestrider tjänstgöring till den omfattning, som åligger lektor eller adjunkt vid allmänt läroverk.

Lärlärarlönekommittén. I förslag till avlöningsreglemente upptog lärlärarlönekommittén jämväl bestämmelser rörande avlöning till extra och vikarierande ämneslärare vid allmänt läroverk samt vikarierande ämneslärarinnor vid samskola ävensom till timlärare i läsämne. Då detta förslag var grundat på den år 1925 upphävida kungörelsen 1921: 778 med avlöningsbestämmelser för icke-ordinarie befattningshavare vid allmänna civilförvaltningen och då 1928 års lönekommitté framlagt fullständigt förslag rörande avlöningsbestämmelser för icke-ordinarie lärare, torde det icke vara erforderligt att närmare redogöra för de av lärlärarlönekommittén föreslagna bestämmelserna i förevarande avseende, liksom ej heller för skolöverstyrelsens häröver avgivna yttrande. Det torde allenast böra erinras, att enligt lärlärarlönekommitteéns förslag — som ej skilde på extra ordinarie och extra lärare — för extra och vikarierande manlig ämneslärare med adjunktskompetens föreslogs en begynnelseavlöning liggande fyra löneklasser under den för ordinarie adjunkt föreslagna lägsta löneklassen samt att för sådan lärare utan dylik kompetens begynnelseavlöningen sattes ytterligare en löneklass lägre. Motsvarande system tillämpades beträffande vikarierande ämneslärarinnor.

1928 års lönekommitté. Beträffande lönegradsplaceringen för icke-ordinarie lärare har 1928 års lönekommitté i sitt den 27 maj 1931 avgivna betänkande med förslag till avlöningsreglemente för extra ordinarie och extra tjänstemän, tillhörande den civila statsförvaltningen, m. m. intagit en delvis annan ståndpunkt än i sitt tidigare, den 21 juli 1930 avgivna betänkande med förslag till lönereglering för befattningshavare vid undervisningsväsendet. Här torde endast böra redogöras för det slutliga förslaget.

Extra ordinarie lärare hänfördes till lönegrad två nummer lägre än den, som blivit fastställd för ordinarie lärare med motsvarande arbetsuppgifter; dock att extra ordinarie adjunkt vid allmänt läroverk hänfördes, manlig till

22 och kvinnlig till 19 lönegraden, varjämte extra ordinarie ämneslärarinna vid allmänt läroverk hänfördes till 18 lönegraden. Extra ordinarie ämneslärarinna med adjunktskompetens skulle för placering i löneklass få tillgodoräknas tre tjänstår.

Extra ämneslärare hänfördes till lönegrad närmast lägre än den, som gällde för extra ordinarie lärare med jämförliga arbetsuppgifter; dock att manlig extra ämneslärare vid allmänt läroverk hänfördes till 20 lönegraden. Extra ämneslärare med adjunktskompetens föreslogs skola åtnjuta avlöning enligt löneklass närmast högre än den eljest för befattningen stadgade.

För timlärare i läsåmnen föreslogs avlöning, efter ortsgrupper, med särskilda belopp för adjunktskompetent och särskilda för icke-adjunktskompetent lärare, olika för manlig och kvinnlig lärare. Lönebeloppen angavos i huvudsak vara beräknade med utgångspunkt från de för extra lärare för billigaste ort föreslagna.

Kommittén anslöt sig till skolöverstyrelsens förslag om andel i handledararvode för extra ordinarie eller extra lärare vid provårsläroverk, som anlitas för handledning av lärarkandidater.

Allmänna civilförvaltningens lönenämnd uttalade i yttrande över lönekommitténs förslag, att vissa jämkningar av lönegradsplaceringen för extra ordinarie adjunkter borde ske i anslutning till nämndens förslag beträffande ordinarie adjunkter. Vid lönegradsplaceringen av vissa extra lärare syntes väl stor hänsyn hava tagits till nu utgående löneförmåner, varigenom vissa ojämnheter uppkommit i proportionen mellan extra ordinarie och extra befattningshavares löneförmåner.

Skolöverstyrelsen föreslog i fråga om placering i lönegrad sådana ändringar i kommitténs förslag, som voro betingade av överstyrelsens ändringsförslag beträffande motsvarande ordinarie lärare. Extra ordinarie ämneslärare borde åtnjuta avlöning, manlig i 22 och kvinnlig i 19 (om hon vore behörig till adjunktstjänst) eller i 18 lönegraden. Överstyrelsen, som även föreslog inrättande av extra ordinarie lektorsbefattningar, föreslog för dessas innehavare 25 lönegraden för manlig och 22 lönegraden för kvinnlig lärare.

I fråga om extra ämneslärare föreslog överstyrelsen, att extra lärare, som hade en utbildning svarande mot någon av de föreslagna grupperna av extra ordinarie lärare, måtte placeras i den lägsta löneklassen inom den lönegrad, dit vederbörande grupp av extra ordinarie lärare hänförts, och annan extra lärare i närmast lägre löneklass. Härav skulle då följa denna placering av de extra ämneslärarna: manlig adjunktskompetent 20 löneklassen, annan manlig 19 löneklassen; kvinnlig adjunktskompetent 17 löneklassen, kvinnlig lärarinnekompetent 16 löneklassen, annan kvinnlig 15 löneklassen.

Beträffande slutligen timlärare hade lönekommittén framhållit, att dessas löner vore i huvudsak beräknade med de för extra lärare för billigaste ort bestämda såsom utgångspunkt. I detta avseende ville skolöverstyrelsen endast påpeka, att om de extra lärarnas löner bestämdes på annat sätt än enligt kommitténs förslag, det givetvis borde företagas en däremot svarande omräkning av timlärarlönerna. Därvid borde bland annat uppmärksammas, att det även bland timlärarna kunde förekomma sådana, som hade avlagt examen och prov för adjunktskompetens.

Sveriges extraläraryörening har i skrivelse till statsrådet och chefen för finansdepartementet den 20 januari 1937 anhållit, att extra ordinarie lärare måtte placeras i lönegrad 21, varvid varje lärare med provårsutbildning

borde erhålla tjänsteställning som extra ordinarie lärare, och att extra lärare måtte placeras i 20 lönegraden för extra befattningshavare.

Läroverkslöneseakkunniga — vilka, såsom tidigare framhållits, föreslagit en indelning av de icke-ordinarie lärarna i extra ordinarie lärare, extra lärare och timlärare — hava i anslutning till erhållna direktiv förordnat följande lönegradsplacering av icke-ordinarie ämneslärare vid de allmänna läroverken: extra ordinarie och extra adjunkt 20 lönegraden samt extra ordinarie och extra ämneslärarinna 18 lönegraden. De sakkunniga hava utgått från att praktiskt taget alla provårsutbildade icke-ordinarie ämneslärare erhålla anställning såsom extra ordinarie adjunkter. — Ledamöterna Grimlund och Norrbom hava föreslagit, att extra ordinarie ämneslärare placeras i 21 lönegraden.

För timlärare hava de sakkunniga föreslagit avlöning, för veckotimme räknat, med härefter angivna belopp:

	O r t s g r u p p						
	A	B	C	D	E	F	G
Lärare, som genomgått eller innehar behörighet att genomgå provårskurs	170	177	184	191	198	205	212
Annan	147	153	159	165	171	177	183

De i 28 § avlöningsreglementet för ordinarie lärare föreslagna bestämmelserna rörande särskilda arvoden och ersättningar hava av läroverkslöneseakkunniga förutsatts skola i tillämpliga delar gälla även för extra ordinarie lärare. Sålunda skulle extra ordinarie adjunkt kunna åtnjuta bland annat ersättning för förrättande av fyllnadsprövningar, särskilt arvode å 300 kronor för år för tjänstgöring vid provårsläroverk ävensom ersättning för hållande av i provåret ingående metodiska föreläsningar och kurser samt för handledning av lärarkandidater.

Jag har i det föregående uttalat min anslutning till de framkomna kraven på förbättrade anställningsförhållanden för de icke-ordinarie lärarna vid statens undervisningsväsen. Detta skulle vinnas genom att flertalet lärare med full undervisning erhöle ställning av extra ordinarie och extra lärare enligt för dessa personalkategorier numera gällande bestämmelser. Vid de allmänna läroverken skulle förekomma följande grupper icke-ordinarie ämneslärare, nämligen extra ordinarie adjunkter, extra adjunkter, extra ordinarie ämneslärarinnor, extra ämneslärarinnor samt timlärare. I fråga om kompetenskraven m. m. för dessa olika kategorier torde jag få hänvisa till vad därom anförts under kapitlet om avlöningsförfattningar.

Departementschefen.

Vad beträffar lönegradsplaceringen av de extra ordinarie och extra adjunkterna, har jag vid denna frågas övervägande icke kunnat underlåta att taga hänsyn till förhållandena inom allmänna civilförvaltningen, sådana dessa senast reglerats genom kungörelsen den 15 juni 1935 (nr 397) med avlöningsbestämmelser för icke-ordinarie befattningshavare vid nyreglerade verk inom allmänna civilförvaltningen. Enligt nämnda kungörelse är den 20 lönegraden för extra ordinarie tjänstemän angiven såsom den högsta lönegrad, i vilken extra ordinarie befattning må inrättas utan särskilt tillstånd av Kungl. Maj:t. Meningen med denna bestämmelse har varit, att extra ordinarie befattning i högre lönegrad än den 20 endast i särskilda undantagsfall bör förekomma. Vidare föreskrives i nämnda kungörelse, att för amanuens lönen utgår högst enligt 18 lönegraden, d. v. s. tre till fyra lönegrader lägre placering än närmast jämförliga ordinarie tjänstemän. Inom allmänna civilförvaltningen har emellertid ett stort antal amanuenser avsevärt lägre placering än i 18 lönegraden, oaktat de äro behöriga till ordinarie tjänst och utföra arbete, som är likvärdigt med ordinarie tjänstemäns i 21 eller 22 lönegraden. Med hänsyn till vad sålunda anförts har jag ansett mig icke kunna tillstyrka, att de extra ordinarie adjunkterna vid de allmänna läroverken placeras högre än i 20 lönegraden. Detta innebär teoretiskt en begynnelselöen enligt 18 löneklassen. Emellertid bör här understrykas, att det torde bliva relativt få extra ordinarie adjunkter, som icke komma att få högre begynnelselöen än enligt 18 löneklassen. Normalt fordras nämligen för att erhålla hänvisning till provårskurs ett ganska avsevärt antal terminers tjänstgöring, och om denna tjänstetid är fullgjord i statens tjänst, kan den i viss utsträckning sedermera räknas lärare till godo utan hinder av det avbrott i tjänstgöringen, som föranletts av genomgående av provårskursen. På detta sätt torde det bliva ganska vanligt, att en extra ordinarie adjunkts begynnelselöen kommer att utgå enligt 19 löneklassen i stället för enligt den 18:e och alltså kommer att motsvara begynnelselönen i 21 lönegraden för extra ordinarie tjänstemän.

För de extra adjunkterna förordar jag placering i samma lönegrad som de extra ordinarie adjunkterna. Genom att begynnelselönen för extra tjänsteman ligger en löneklass lägre än för motsvarande extra ordinarie tjänsteman, synes skälig hänsyn komma att tagas till att extra adjunkt i motsats till extra ordinarie adjunkt förutsättes icke hava genomgått provår.

Vad de icke-ordinarie ämneslärarinnorna beträffar, har jag i likhet med läroverkslöneseakkunniga ansett dem böra placeras två lönegrader lägre än de icke-ordinarie adjunkterna, alltså i 18 lönegraden. Därigenom kommer skillnaden i lönegradshänseende mellan icke-ordinarie adjunkt och icke-ordinarie ämneslärarinna att bliva densamma som mellan motsvarande ordinarie lärare.

Beträffande slutligen timlärarna har jag tidigare uttalat min anslutning till de av läroverkslöneseakkunniga framlagda principerna för avlöningens bestämmande. Vad beträffar avlöningen till timlärare vid inbyggda prak-

tiska realskollinjer, vilka linjer föreslagits skola fast inordnas i skolorganisationen, bör densamma tills vidare utgå såsom till övriga timlärare. Framdeles torde dock få tagas under övervägande, i vad mån särskilda bestämmelser erfordras i fråga om timläraravlöning för undervisning i sådana specialämnena, som falla utanför de vanliga skolämnenas krets.

Icke-ordinarie övningslärare.

Gällande bestämmelser och tidigare förslag. Enligt nuvarande lönesystem åtnjuta alla icke-ordinarie övningslärare vid de allmänna läroverken arvode, beräknat för veckotimme. Detta arvode utgör:

för lärare i teckning, musik eller gymnastik med lek och idrott, 90 kronor för manlig och 85 kronor för kvinnlig;

för lärare i slöjd för gossar, 85 kronor för manlig och 75 kronor för kvinnlig;

för lärarinna i slöjd för flickor 75 kronor; samt

för lärarinna i hushållsgöromål 80 kronor.

Till icke-ordinarie övningslärare — vilka i likhet med övriga läroverkslärare åtnjuta tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg — utgår icke provisorisk avlösningsförbättring.

Lärlönekommittén föreslog, att alla icke-ordinarie övningslärare skulle åtnjuta arvode såsom timlärare. Kommittén föreslog sålunda, att extra eller vikarierande övningslärare skulle åtnjuta arvode, beräknat med vissa för olika ortsgrupper bestämda belopp, allt för veckotimme räknat. Med »extra övningslärare» åsyftade lärlönekommittén därvid närmast sådana icke-ordinarie övningslärare, vilka med hänsyn till det för vederbörande ämne rådande låga timtalet icke kunnat beredas ordinarie anställning.

Skolöverstyrelsen biträdde lärlönekommitténs förslag till avlösningsgrunder för timlärare.

1928 års lönekommitté föreslog, att för extra ordinarie och extra lärare i övningsämne lönen skulle beräknas i enlighet med samma grunder, som tillämpats för motsvarande ordinarie lärare (d. v. s. efter en normal tjänstgöring av 30 veckotimmar).

Med utgångspunkt från att extra ordinarie lärare skulle hänföras till lönegrad två nummer lägre än den, som blivit fastställd för ordinarie lärare med motsvarande arbetsuppgifter, föreslogs för lärare i teckning, musik eller gymnastik 18 lönegraden för manlig och 16 lönegraden för kvinnlig lärare. För andra extra ordinarie befattningshavare än de nämnda skulle grunderna för avlösningsförmånerna fastställas av Kungl. Maj:t eller, i särskilda fall, av vederbörande myndighet.

Extra lärare i övningsämne hänfördes till samma lönegrad som motsvarande extra ordinarie lärare.

För timlärare i övningsämne föreslogs avlöning beräknad efter liknande principer, som kommittén tillämpat beträffande timlärare i läsämnen.

Skolöverstyrelsen föreslog i sitt yttrande över 1928 års lönekommittés betänkande, att extra ordinarie lärare i teckning, musik eller gymnastik skulle

placeras, manlig i 19 och kvinnlig i 16 lönegraden. Med tillämpning av de av lönekommittén föreslagna grunderna skulle härvid extra lärare i samma ämnen placeras, manlig i 17 och kvinnlig i 14 löneklassen, om de voro behöriga till ordinarie lärartjänst i vederbörande ämne, eljest i 16 respektive 13 löneklassen, samt timlärarlöner beräknas i proportion härtill. För det fall, att någon lärarinna skulle antagas till extra ordinarie lärarinna i slöjd för flickor, föreslog överstyrelsen sådan lärarinna till placering i 12 lönegraden; extra lärarinna i slöjd för flickor borde placeras i 10 löneklassen, om hon vore behörig till ordinarie lärartjänst i ämnet, eljest i 9 löneklassen. Från denna utgångspunkt borde lön till timlärarinna i samma ämne beräknas. Mot vad kommittén föreslagit rörande ämnena slöjd för gossar och hushållsgöromål hade överstyrelsen intet att erinra.

Läroverkslönésakkunniga hava — i anslutning till den av dem förordade indelningen av de icke-ordinarie lärarna — föreslagit följande lönegradsplacering av de icke-ordinarie övningslärarna vid de allmänna läroverken: extra ordinarie och extra lärare i teckning, musik eller gymnastik med lek och idrott 18 lönegraden samt extra ordinarie och extra lärare i manlig slöjd, kvinnlig slöjd eller hushållsgöromål 15 lönegraden.

För timlärare i dessa ämnen hava de sakkunniga föreslagit avlöning, för veckotimme räknat, med följande belopp:

	O r t s g r u p p						
	A	B	C	D	E	F	G
Lärare i teckning, musik eller gymnastik med lek och idrott	123	128	133	138	143	148	153
Lärare i manlig slöjd, kvinnlig slöjd eller hushållsgöromål	101	106	111	116	121	126	131

Den sålunda av läroverkslönésakkunniga förordade placeringen av extra ordinarie lärare i teckning, musik och gymnastik med lek och idrott överensstämmer med den av 1928 års lönekommitté för manlig lärare föreslagna. Beträffande ämnena manlig slöjd, kvinnlig slöjd och hushållsgöromål hava de sakkunniga funnit anledning saknas att icke föreslå en direkt lönegradsplacering, helst som den extra ordinarie anställningen skulle bli den enda, mera fasta anställningsformen för lärare i manlig slöjd och hushållsgöromål.

De sålunda av läroverkslönésakkunniga föreslagna lönerna för extra ordinarie och extra lärare i övningsämnen äro beräknade för en tjänstgöring av 30 veckotimmar. Vid större respektive mindre antal veckotimmar förutsättes tillägg till, respektive avdrag å lönen ske i enlighet med de för ordinarie lärare i 8 § 2 mom. avlöningsreglementet för sådana lärare föreslagna bestämmelserna. Jämväl de särskilda bestämmelserna i fråga om beräkningen av lönen till lärare i gymnastik med lek och idrott avses skola gälla för extra ordinarie och extra lärare i detta ämne.

Jag biträder läroverkslönesakkunnigas ovan omförmälda förslag till lönegradsplacering av de extra ordinarie och extra lärarna i övningsämnen vid de allmänna läroverken ävensom förslaget till avlönande av timlärare i dessa ämnen. Då det tidigare omförmälda, av mig biträdda förslaget till nytt avlönningssystem för lärarna i övningsämnen bör äga tillämpning även beträffande de extra ordinarie och extra lärarna i dessa ämnen, biträder jag läroverkslönesakkunnigas förslag även på denna punkt.

Övriga icke-ordinarie befattningshavare.

Läroverkslönesakkunnigas förslag till kungörelse med avlöningsbestämmelser för icke-ordinarie lärare m. fl. vid statens undervisningsväsen upptager — förutom extra ordinarie lärare, extra lärare och timlärare — även ett par kategorier befattningshavare vid de allmänna läroverken, vilka å ena sidan kunna, i annan egenskap, vara ordinarie eller icke-ordinarie lärare men å andra sidan icke nödvändigtvis behöva vara lärare. Dessa kategorier äro tillsynslärare vid vissa allmänna läroverk samt kvinnlig sakkunnig vid högre gossläroverk med samgymnasium.

Tillsynslärare — vilken benämning läroverkslönesakkunniga i enlighet med 1928 års lönekommittés förslag ansett böra ersätta den nu gällande, mindre tillfredsställande »tillsyningslärare» — tillerkändes år 1929 ett arvode av 500 kronor eller samma belopp, som utgått till de så kallade första lärarinnorna. År 1933 sänktes arvodet till 350 kronor, med vilket belopp det för närvarande utgår.

Med hänsyn till att erfarenheten visat, att arbetsuppgifterna för ifrågasvarande befattningshavare på vissa håll äro av mycket ringa omfattning, hava läroverkslönesakkunniga förordat, att arvodet, efter skolöverstyrelsens närmare beprövande, sättes i direkt relation till arbetsuppgifterna å befattningen, eventuellt helt bortfaller. Arvodets maximibelopp har ansetts kunna sättas till 300 kronor.

Kvinnlig sakkunnig — vilken har att gå rektor tillhanda med råd och upplysningar angående de kvinnliga lärjungarna — finnes sedan år 1930 vid de högre gossläroverk, vilkas gymnasier äro tillgängliga även för flickor. Arvodet, som år 1930 bestämdes till 300 kronor, sänktes år 1933 till 150 kronor, med vilket belopp det för närvarande utgår.

I bestämmelsen om arvode till kvinnlig sakkunnig vid högre gossläroverk med samgymnasium hava läroverkslönesakkunniga icke ifrågasatt någon ändring.

Jag biträder läroverkslönesakkunnigas förslag rörande arvode åt tillsynslärare och kvinnlig sakkunnig vid vissa allmänna läroverk.

7. Högre lärarinneseminariet.

Frågan om omorganisation av högre lärarinneseminariet har under senare år varit föremål för upprepade utredningar. För närvarande befinner den sig under handläggning av 1936 års lärarutbildningssakkunniga.

Sistnämnda utredning beräknas bli slutförd under år 1937 och kan sålunda måhända föreläggas 1938 års riksdag. Att av denna anledning undanskjuta löneregleringen för högre lärarinneseminariet kan dock ej anses befogat. Under nuvarande förhållanden måste man givetvis vid löneregleringen utgå från lärarinneseminiariets nu gällande organisation.

Högre lärarinneseminariet, som i huvudsak erhållit sin nuvarande organisation i samband med 1927 års riksdags beslut om det högre skolväsendet, består av följande avdelningar:

det egentliga lärarinneseminariet;

statens skolköksseminarium och hushållsskola; samt

statens normalskola för flickor, innefattande dels en sjukklassig flickskollinje, dels en fyrklassig realskollinje, dels ock en sexklassig folkskollinje, avsedd att utgöra en övningsskola för eleverna vid högre lärarinneseminariet.

Förutom rektor finnas enligt den fastställda avlöningsstaten vid högre lärarinneseminariet jämte därtill anslutna avdelningar följande ordinarie lärare: 9 lektorer, 2 adjunkter, 11 ämneslärarinnor, 4 övningsskollärare, 1 lärare i teckning, 1 lärare i musik, 1 lärarinna i gymnastik och 1 lärarinna i handarbete ävensom, vid statens skolköksseminarium och hushållsskola, 5 lärarinnor i hushållsgöromål och 1 lärarinna i handarbete.

Rektor.

Gällande bestämmelser och tidigare förslag. Vid 1918 års lönereglering erhöll manlig rektor vid högre lärarinneseminariet utöver den avlöning, som utgår till rektor vid högre allmänt läroverk, ett särskilt arvode av 500 kronor.

Dessutom åtnjuter rektor vid högre lärarinneseminariet hyresersättning, som gäldas av statsverket ur avlöningsanslaget och som för närvarande är bestämd till 3,500 kronor för år eller till ungefär samma belopp, som Stockholms stad utbetalar till rektorerna vid stadens högre allmänna läroverk.

Lärarlönekommittén ansåg, att rektor vid högre lärarinneseminariet borde jämfästas med rektor vid de största högre allmänna läroverken, och hänförde honom till 30 lönegraden, 33 löneklassen, med bibehållande av särskilt arvode, höjt från 500 till 600 kronor. Härtill skulle komma hyresersättning av statsmedel. Kvinnlig rektor placerades i 26 lönegraden, högsta löneklassen.

Skolöverstyrelsen ville likställa rektor vid högre lärarinneseminariet med rektorerna vid provårsläroverken och föreslog ett särskilt arvode av 1,800 kronor — vid läroverken 2,000 kronor — att utöver lön, lika med de högst ställda läroverksrektorernas, utgå till den förre. Dessutom skulle rektor vid högre lärarinneseminariet erhålla samma löneförstärkning, 480 kronor, som skulle tilläggas det stora flertalet läroverksrektorer, medan hyresersättningen komme att bortfalla. För kvinnlig rektor föreslogs 26 lönegraden 29 löneklassen.

1928 års lönekommitté förklarade, att den icke kunde ansluta sig till den av skolöverstyrelsen uttalade meningen, att rektor vid högre lärarinneseminariet borde åtnjuta sådant tilläggsarvode, som tillkomme rektor vid provårsläroverk i dennes egenskap av föreståndare för provårskurs. Den praktiska utbildningen av blivande lärare vore för rektor vid ett provårsläroverk en uppgift vid sidan om hans egentliga rektorsuppgift, medan däremot ledningen av motsvarande utbildning av högre lärarinneseminariets elever vore dess rektors väsentliga uppgift.

Kommittén ansåge rektor vid högre lärarinneseminariet, med hänsyn till dettas omfattning och betydelse samt rektors befattning med utbildning av lärare, böra jämföras med den högsta gruppen av läroverksrektorer. Enär för dessa föreslagits 34 lönegraden 36 löneklassen, respektive för kvinnlig 30 lönegraden 33 löneklassen, föreslog kommittén alltså för rektor vid högre lärarinneseminariet samma löneplacering.

Allmänna civilförvaltningens lönenämnd, som förordat en genomgående nedflyttning med en lönegrad av de högre allmänna läroverkens rektorer, ansåg, att rektor vid högre lärarinneseminariet — med hänsyn till arten av undervisningen vid seminariet och de olika skolformer, som inginge i läroanstalten i dess helhet — borde erhålla avlöning enligt 34 lönegraden, högsta löneklassen.

Skolöverstyrelsen erinrade, att högre lärarinneseminariet, med dess olika avdelningar — lärarinneseminarium, skolköksseminarium, flickskollinje, realskollinje och folkskollinje — i avseende på antalet undervisningsavdelningar vore fullt jämförligt med högre allmänt läroverk av den största gruppen, varför rektor redan av den anledningen syntes böra jämföras med rektorer vid nyssnämnda grupp av läroverk. Det syntes med hänsyn till kraven på hög lärdomskompetens och fortsatta vetenskapliga studier ofrånkomligt, att även rektor, i likhet med seminariets lektorer, bereddes högre löneställning än vid de högre allmänna läroverken. Vid avgörandet av frågan, huru denna högre löneställning skulle uppnås, hade överstyrelsen ej funnit skäl frångå sin i sitt tidigare yttrande uttalade åsikt och föreslog därför, att till rektor, utöver lön i 34 lönegraden 36 löneklassen för manlig och 31 lönegraden 34 löneklassen för kvinnlig, skulle utgå det högsta särskilda arvode, som kunde komma att tillerkännas föreståndare för provårskurs.

Läroverkslönesakkunniga hava för rektor vid högre lärarinneseminariet föreslagit lön med, efter G-ort, 13,860 kronor för år, d. v. s. 480 kronor mera än vad enligt deras förslag skulle utgå till rektor vid de största högre allmänna läroverken på motsvarande dyrort. Läroverkslönesakkunniga hava icke ansett tillräckliga skäl föreligga att för denne rektor tillstyrka särskild ersättning motsvarande den, som tillerkännes föreståndare för provårskurs.

Departementschefen.

Läroverkslöneseakkunnigas förslag innebär i stort sett ett bibehållande av relationen mellan rektors vid högre lärarinnesseminariet och rektorernas vid de största högre allmänna läroverken löner. Jag finner ingen anledning frångå den härutinnan rådande ordningen och tillstyrker alltså de sakkunnigas förslag.

Frågan om nu till rektor liksom till vissa andra ordinarie lärare utgående hyresersättningar har redan behandlats av mig i annat sammanhang, var- till jag här hänvisar.

Lektorer.

Gällande bestämmelser och tidigare förslag. Jämlikt nu gällande avlöningsbestämmelser åtnjuter lektor särskilt arvode av 500 kronor utöver den avlönning, som tillkommer lektor vid allmänt läroverk, samt dessutom tillsvidare hyresbidrag av statsmedel, motsvarande vad som av kommunala medel utgår till läroverkslektor i Stockholm.

Lärläroverkslöneseakkunniga fann ingen anledning att jämka på nu gällande grund- sats, att högre lärarinnesseminariets lärare skulle i avlöningshänseende vara bättre tillgodosedda än läroverkens, detta enär undervisningen vid semina- riet måste hållas på en mera vetenskaplig nivå och i viss mån hade den akademiska undervisningens form. Då kommittén för de allmänna läro- verkens lektorer föreslagit 27 lönegraden för manlig och 24 lönegraden för kvinnlig, föreslog kommittén därför placering vid högre lärarinnesseminariet av manlig lektor i 28 och kvinnlig i 25 lönegraden. Därtill skulle tillsvidare komma det hyresbidrag, som i vederbörlig ordning bestämdes.

Skolöverstyrelsen instämde till alla delar i lärläroverkslöneseakkunnigas förslag.

1928 års lönekommitté anslöt sig till förslaget om lön för lektorer enligt 28 lönegraden för manlig och 25 lönegraden för kvinnlig, i vilket förslag *skolöverstyrelsen* instämde.

Läroverkslöneseakkunniga hava, i principiell anslutning till lärläroverkslöneseakkunnigas förslag, förordnat, att lektorerna vid högre lärarinnesseminariet erhålla en löneställning, som med en lönegrad överskjuter vad som bestämts för de allmänna läroverkens lektorer.

Departementschefen.

Jag biträder läroverkslöneseakkunnigas uppfattning och tillstyrker alltså, att lektorerna vid högre lärarinnesseminariet placeras i 28 lönegraden.

Adjunkter.

Gällande bestämmelser och tidigare förslag. För adjunktsbefattningarna vid högre lärarinnesseminariet, vilka tillkommo först år 1927, gälla samma avlöningsbestämmelser som för de allmänna läroverkens motsvarande be- fattningar, dock att vid lärarinnesseminariet utgår särskilt arvode av 500 kronor jämte hyresbidrag av statsmedel, för närvarande 750 kronor.

1928 års lönekommitté föreslog, att adjunkt vid högre lärarinnesseminariet skulle placeras, manlig i 24 och kvinnlig i 21 lönegraden.

Skolöverstyrelsen instämde i detta förslag.

Läroverkslönessakkunniga hava biträtt 1928 års lönekommittés och skolöverstyrelsens förslag, att adjunkterna vid högre lärarinneseminariet placeras en lönegrad högre än motsvarande lärare vid de allmänna läroverken.

Jag förordar, att adjunkterna vid högre lärarinneseminariet hänföras till 24 lönegraden.

Departementschefen.

Ämneslärarinnor.

Gällande bestämmelser och tidigare förslag. Adjunktskompetent ämneslärarinna vid högre lärarinneseminariet åtnjuter samma lön som motsvarande lärarinna vid de allmänna läroverken, under det att den till icke-adjunktskompetent ämneslärarinna vid högre lärarinneseminariet utgående avlöningen är 400 kronor högre än motsvarande lön vid de allmänna läroverken. Till två ämneslärarinnor, vilka äro biträdande föreståndarinnor, den ena vid seminariet, den andra vid normalskolan, utgår, utöver avlöning som ämneslärarinna, hyresersättning med 1,250 kronor för år.

Lärlönekommittén förordade för de ordinarie ämneslärarinnorna 20 lönegraden, med bostad eller hyresersättning till biträdande föreståndarinna.

Skolöverstyrelsen biträdde lärlönekommitténs förslag beträffande lönegradsplaceringen. För de två ämneslärarinnor, vilka äro biträdande föreståndarinnor, föreslog överstyrelsen särskilt arvode av 1,500 kronor, motiverat främst av bortfallandet av hyresersättningen.

1928 års lönekommitté föreslog beträffande högre lärarinneseminariet en placering av ämneslärarinnorna en lönegrad högre än vid de allmänna läroverken, vilket innebar en placering i 20 lönegraden, med rätt till tre års tillgodoräknande för adjunktskompetent. Beträffande de biträdande föreståndarinnorna föreslog kommittén för envar ett särskilt arvode av högst 1,500 kronor.

Skolöverstyrelsen föreslog i yttrande över kommitténs betänkande för adjunksbehörig ämneslärarinna 22 lönegraden och för icke-adjunksbehörig 21 lönegraden. För biträdande föreståndarinna föreslogs särskild ersättning med 1,500 kronor.

Läroverkslönessakkunnigas förslag beträffande här ifrågavarande ämneslärarinnor har uppgjorts under förutsättning, att avlöningen föres upp till den nivå, som betingas av tjänsteuppgifterna, utan hänsyn till att ifrågavarande lärare äro kvinnor. I anslutning till sitt förslag om placering av ämneslärarinnorna vid de allmänna läroverken i 21 lönegraden hava de sakkunniga för ämneslärarinnorna vid högre lärarinneseminariet fördenskull föreslagit inplacering i 22 lönegraden, vilken löneställning avsetts jämväl för adjunktskompetent ämneslärarinna.

I fråga om tilläggsarvode till biträdande föreståndarinnor hava läroverkslönessakkunniga föreslagit, att arvodet sättes till 960 kronor, detta med hänsyn till dels den högre löneställning, de sakkunnigas förslag innebär i förhållande till 1928 års lönekommittés förslag, dels ock till att enligt sistnämnda förslag dyrtidstillägg ej skulle utgå.

Departement-
schefen.

I likhet med läroverkslöneseakkunniga tillstyrker jag, att ämneslärarinorna vid högre lärarinneseminariet hänföras till 22 lönegraden. Jämväl beträffande det särskilda arvodet till ämneslärarinna, som förordnats såsom biträdande föreståndarinna, ansluter jag mig till de sakkunnigas förslag.

Övningsskollärare.

Gällande bestämmelser och tidigare förslag. Övningsskollärbefattningarna vid högre lärarinneseminariet inrättades i samband med 1927 års omorganisation. Innehavarna av dessa tjänster erhöello härvid samma löneförmåner, som tillkomma folkskoleseminariernas övningsskollärare. Då allmän enighet råder därom, att denna likställighet bör bibehållas, torde här få beträffande utredningarna om övningsskollärarnas lönegradsplacering hänvisas till den fullständigare redogörelse, som i det följande lämnas rörande folkskoleseminariernas övningsskollärare.

I detta sammanhang torde allenast böra erinras om att 1928 års lönekommitté för övningsskollärare vid högre lärarinneseminariet föreslog placering i 19 lönegraden för manliga och 16 lönegraden för kvinnliga lärare samt att *skolöverstyrelsen* i yttrande över kommitténs förslag förordade 21 respektive 18 lönegraden.

Läroverkslöneseakkunniga hava beträffande övningsskollärarna vid samtliga statliga seminarier stannat vid att förorda en inplacering i 20 lönegraden.

Departement-
schefen.

Jag biträder läroverkslöneseakkunnigas förslag rörande lönegradsplaceringen för övningsskollärarna vid högre lärarinneseminariet.

Lärare i övningsämnen.

Gällande bestämmelser och tidigare förslag. I fråga om de till ordinarie lärare i övningsämnen utgående avlöningsförmånerna hänvisas till kungörelsen angående löne- och pensionsreglering för lärarpersonalen vid högre lärarinneseminariet (1933: 252).

Beträffande lärare i teckning, musik och gymnastik föreslog *lärarlönekommittén*, att lönerna skulle utgå efter samma grunder som för motsvarande lärare vid högre allmänt läroverk. För lärarinna i handarbete beräknade *lärarlönekommittén* lönegradsplacering alltefter timantalet per vecka mellan lägst 5 lönegraden (15—19 timmar) och högst 16 lönegraden (30—34 timmar).

Skolöverstyrelsen ansåg framkomna anspråk på likställighet i lönehänsende med lärarna i övningsämnen vid folkskoleseminarierna icke taga skäligen hänsyn till övningsämnenas mera dominerande och krävande ställning vid folkskoleseminarierna. Överstyrelsen föreslog därför, att avlöning till högre lärarinneseminariets övningslärare måtte utgå enligt samma grunder, som komme till tillämpning vid de allmänna läroverken.

1928 års lönekommitté, som jämväl föreslog löne reglering för personal vid det med högre lärarinneseminariet förenade skolköksseminariet, förordade

för lärare i gymnastik, musik och teckning samma placering som för motsvarande lärare vid läroverk, alltså för manlig lärare 20 lönegraden och för kvinnlig 18 lönegraden. Lärarinna i handarbete vid högre lärarinneseminariet ävensom vid skolköksseminariet syntes kommittén böra placeras en lönegrad högre än sådan lärarinna vid läroverk, d. v. s. i 14 lönegraden. För lärarinnor i hushållsgöromål vid statens skolköksseminarium förordade kommittén placering i 16 lönegraden. För sådan lärarinna, som tillika är biträdande föreståndarinna, föreslog kommittén särskild ersättning med högst 1,500 kronor.

Skolöverstyrelsen föreslog i yttrande över 1928 års lönekommittés betänkande för lärare i gymnastik, musik och teckning samma placering som vid de allmänna läroverken ävensom att löneunderlaget för lärare i gymnastik borde beräknas på samma sätt som för lärare i gymnastik vid de allmänna läroverken, enär såväl realskol- som flickskollinje inginge i läroanstalten. För lärarinna i handarbete föreslog *överstyrelsen* 16 lönegraden och för lärarinna i hushållsgöromål 18 lönegraden. *Överstyrelsen* tillstyrkte vidare lönekommitténs förslag om tilläggsarvode till biträdande föreståndarinna vid skolköksseminariet.

Läroverkslönesakkunniga hava i anslutning till sitt förslag om lönegradsplacering för ordinarie lärare i övningsämnen vid de allmänna läroverken för här ifrågavarande lärare vid högre lärarinneseminariet föreslagit följande lönegradsplacering: för lärare i teckning, musik eller gymnastik med lek och idrott 21 lönegraden samt för lärarinna i kvinnlig slöjd 16 lönegraden. Det av skolöverstyrelsen framställda förslaget om sättet för beräkning av gymnastiklärares löneunderlag hava de sakkunniga funnit sig kunna tillstyrka, dock endast såvitt angår tjänstgöring förlagd till realskolan eller flickskolan. För lärarinna i hushållsgöromål (vid statens skolköksseminarium och hushållsskola) hava de sakkunniga — med beaktande av principen om enhetlig lönenivå för såväl manliga som kvinnliga lärare — föreslagit en placering i 19 lönegraden. I anslutning till vad de sakkunniga förordat beträffande de biträdande föreståndarinnorna vid lärarinneseminariet och normalskolan hava de jämväl föreslagit ett särskilt arvode å 960 kronor för hushållslärarinna, som förordnas att vara biträdande föreståndarinna vid skolköksseminariet och hushållsskolan.

Läroverkslönesakkunnigas förslag finner jag mig böra tillstyrka, dock med den förändring, som betingas av vad jag tidigare förordat beträffande lönegradsplaceringen för lärarna vid de allmänna läroverken i teckning, musik och gymnastik med lek och idrott. Jag tillstyrker alltså, att lärare i teckning, musik eller gymnastik med lek och idrott placeras i 20 lönegraden, lärarinna i hushållsgöromål (vid statens skolköksseminarium och hushållsskola) i 19 lönegraden samt lärarinna i kvinnlig slöjd i 16 lönegraden. Jämväl de sakkunnigas förslag om särskilt arvode till biträdande föreståndarinna vid skolköksseminariet och hushållsskolan tillstyrker jag. I den utsträckning läroverkslönesakkunniga förordat, finner jag mig böra tillstyrka

Departementsschefen.

skolöverstyrelsens förslag om ersättning till lärare i gymnastik med lek och idrott för visst arbete utöver de å läsoordningen upptagna timmarna.

Icke-ordinarie lärare.

Gällande bestämmelser och tidigare förslag. Nu gällande avlöningsbestämmelser beträffande icke-ordinarie lärare vid högre lärarinneseminariet och därmed förenade läroanstalter återfinnas i kungörelsen angående löne- och pensionsreglering för lärarpersonalen vid högre lärarinneseminariet (1933: 252), i motsvarande kungörelse rörande statens skolköksseminarium och hushållsskola (1927: 263) samt i vissa särskilda bestämmelser, beträffande vilka må hänvisas till statsliggaren. I fråga om extra och vikarierande ämneslärare samt vikarierande lärare i teckning, musik och gymnastik med lek och idrott överensstämmer de för lärarinneseminariet gällande bestämmelserna i stort sett med de för allmänna läroverken gällande, dock att vikarierande lektor samt vikarie å rektors undervisningsskyldighet åtnjuter, om förordnandet avser vakanssatt tjänst eller helt läsår, det arvode, som Kungl. Maj:t för varje gång bestämmer. I sistnämnda hänseende har Kungl. Maj:t plägat bestämma, att arvodet åt vissa vikarier, vilka, envar med partiell tjänstgöring, gemensamt uppehålla vakanta lektorstjänster vid seminariet, skall för veckotimme utgå med 240 kronor vid tjänstgöring i seminariets högre kurs och med 200 kronor vid tjänstgöring i seminariets lägre kurs, således ett arvode, som väsentligt överstiger det som i allmänhet tillkommer ämneslärare med avlöning för veckotimme. Timplärare i vissa specialämnena, vilka hålla föreläsningar eller seminarieövningar, exempelvis i välläsning, talteknik, konsthistoria och hälsolära, uppbära likaledes 240 eller i vissa fall 200 kronor för veckotimme. Enahanda arvoden utgå till timplärare i teoretiska ämnena vid skolköksseminariet och hushållsskolan.

Lärlarlönekommittén ansåg i fråga om vikarierande lektorer omständigheterna motivera en begynnelselön en löneklass högre än extra lärares vid de allmänna läroverken. Vikarierande ämneslärarinna likställdes med sådan vid samskola. För extra och vikarierande lärare i teckning, musik, gymnastik och handarbete föreslogs arvode, beräknat efter veckotimme och med samma belopp, som föreslagits för motsvarande lärare vid de allmänna läroverken.

För vikarierande lektors placering en löneklass högre än dylik befattningshavare vid de allmänna läroverken ansåg *skolöverstyrelsen* behörighet till lektorstjänst böra föreligga.

1928 års lönekommitté föreslog, i anslutning till sitt förslag om anställning och avlöning för icke-ordinarie lärare, följande grunder för lön till icke-ordinarie lärare vid högre lärarinneseminariet, nämligen:

extra ordinarie adjunkt manlig 23 och kvinnlig 20 lönegraden; extra ordinarie ämneslärarinna 19 lönegraden; extra ämneslärare 20 och extra ämneslärarinna 17 lönegraden; extra ordinarie och extra övningsskollärare manlig 17 och kvinnlig 14 lönegraden; extra ordinarie och extra lärarinna i hushållsgöromål 14 lönegraden; extra ordinarie och extra lärare i annat övnings-

ämne enahanda avlöningsförmåner som de, vilka skulle tillkomma motsvarande lärare vid allmänt läroverk.

Timlärare i läsämne föreslogs skola åtnjuta avlöning enligt av Kungl. Maj:t fastställda grunder; för timlärare i teckning, musik och gymnastik föreslogs samma avlöning som för motsvarande lärare vid de allmänna läroverken, vilken avlöning föreslogs skola tillkomma jämväl timlärarinna i hushållsgöromål; för timlärarinna i handarbete slutligen föreslogs något högre avlöning än för motsvarande lärarinna vid allmänt läroverk.

Skolöverstyrelsen föreslog, i anslutning till sitt förslag till placering av motsvarande ordinarie lärare, följande lönegradsplacering av den icke-ordinarie lärarpersonalen:

extra ordinarie ämneslärare manlig 23, adjunktsbehörig kvinnlig 20 och annan kvinnlig 19 lönegraden; extra ordinarie övningsskollärare manlig 21 och kvinnlig 18 lönegraden; extra ordinarie lärarinna i hushållsgöromål 16 och i handarbete 14 lönegraden; extra ordinarie lärare i andra övningsämnen samma lönegrad som av överstyrelsen föreslagits för motsvarande lärare vid allmänt läroverk;

extra övningsskollärare ävensom extra lärare i övningsämnena föreslogs skola åtnjuta lön enligt lägsta löneklassen för motsvarande extra ordinarie lärare;

arvodet till timlärare i hushållsgöromål och handarbete föreslogs skola omräknas i anslutning till föreslagen placering av extra lärare i dessa ämnena; i andra övningsämnena borde timlärararvodet utgå som för motsvarande lärare vid de allmänna läroverken.

Läroverkslönesakkunniga hava för de extra ordinarie och extra lärare vid högre lärarinneseminariet, vilka äga motsvarighet vid de allmänna läroverken, föreslagit samma lönegradsplacering som för lärarna vid de sistnämnda läroanstalterna, nämligen för extra ordinarie och extra adjunkt 20 lönegraden, för ämneslärarinna 18 lönegraden, för lärare i teckning, musik eller gymnastik med lek och idrott 18 lönegraden samt för lärarinna i kvinnlig slöjd och i hushållsgöromål 15 lönegraden. För extra ordinarie och extra övningsskollärare hava de sakkunniga föreslagit 18 lönegraden, vilken förordats jämväl för motsvarande befattningshavare vid folk- och småskoleseminarier. För extra ordinarie och extra lärarinna i hushållsgöromål vid statens skolköksseminarium och hushållsskola har föreslagits 17 lönegraden.

Beträffande arvoden till de timlärare, vilkas avlöning konstruerats med utgångspunkt från lön för extra lärare, hänvisas till det av de sakkunniga framlagda förslaget till avlöningsplan för timlärare. Framhållas må, att nämnda avlöningsplan i fråga om högre lärarinneseminariet innehåller en helt ny kategori timlärare, nämligen timlärare i övningsskolan. Härmed förstås enligt läroverkslönesakkunnigas terminologi närmast vikarier å övningsskollärartjänst, förordnade för kortare tid än en termin; anställning som extra lärare skulle enligt de sakkunnigas förslag icke kunna komma i fråga för vikarier, förordnade för så kort tid. Beträffande slutligen de i det föregående omförmälda timavlönade vikarierna å vakanta lektorstjänster samt timlärarna i vissa specialämnena hava läroverkslönesakkunniga förordat,

att de till dem utgående arvoden för veckotimme måtte omräknas till sådant belopp, att ersättningen, inklusive dyrtidstillägg, ungefär motsvarar nu utgående ersättning.

Departement-
schefen.

Jag ansluter mig till läroverkslönessakkunnigas förslag beträffande de icke-ordinarie lärarnas löneställning. Jag biträder sålunda också de sakkunnigas förslag om högre timläraravlöning åt de av dem berörda vikarierna med partiell tjänstgöring ävensom timlärarna i vissa specialämnen; avlöningen till sistnämnda lärare torde få av Kungl. Maj:t fastställas inom ramen för därför anvisade medel.

8. Folkskoleseminarierna.

Jämlikt 1936 års riksdags beslut skola folkskoleseminarierna erhålla följande organisation, att träda i successiv tillämpning från och med läsåret 1936/1937.

Seminarierna skola vara till antalet tio, därav sex skola vara anordnade såsom dubbelseminarier och fyra såsom enkelseminarier, varav två tillsvidare. Dubbelseminarierna skola omfatta en 4-årig och en 2-årig linje. Sistnämnda linje utgöres vid fem av seminarierna (i Göteborg, Linköping, Lund, Umeå och Uppsala) av studentkurs, medan den vid ett seminarium (i Falun) är avsedd för utbildning av småskollärarinnor till folkskollärarinnor. De fyra enkelseminarierna (i Kalmar, Karlstad, Luleå och Stockholm) skola innefatta en 4-årig linje. Vid två av enkelseminarierna (i Karlstad och Luleå) finnas reservutrymmen för att möjliggöra utvidgning till dubbelseminarium.

Seminarierna i Karlstad, Linköping och Uppsala äro avsedda för manliga elever, seminarierna i Falun, Kalmar och Stockholm för kvinnliga elever samt seminarierna i Göteborg, Luleå, Lund och Umeå för såväl manliga som kvinnliga elever.

Enligt de den 30 juni 1936 fastställda avlöningsstaterna för folkskoleseminarierna skola efter den beslutade organisationens genomförande vid de olika seminarierna finnas de ordinarie befattningshavare, som angivas i efterföljande sammanställning. Det torde böra anmärkas, att vid de tre seminarier, varest endast manliga elever finnas, lärarinnan i kvinnlig slöjd är avsedd för seminariets övningsskola.

Seminarium	B e f a t t n i n g s h a v a r e									
	Rek- tor	Lek- tor	L ä r a r e i							Öv- nings- skol- lärare
			teck- ning	mu- sik	gym- nastik med lek och idrott	man- lig slöjd	kvinn- lig slöjd	hus- hålls- göro- mål	träd- gårds- sköt- sel	
Falun	1	10	1	1	1	—	1	1	1	7
Göteborg	1	9	1	1	2	1	1	1	1	11
Kalmar	1	6	1	1	1	—	1	1	1	5
Karlstad	1	6	1	1	1	1	1	—	1	5
Linköping	1	9	1	1	1	1	1	—	1	9
Luleå	1	6	1	1	1	1	1	—	1	5
Lund	1	9	1	1	2	1	1	1	1	9
Stockholm	1	6	1	1	1	—	1	1	1	7
Umeå	1	9	1	1	2	1	1	1	1	9
Uppsala	1	9	1	1	1	1	1	—	1	9
Summa	10	79	10	10	13	7	10	6	10	76

Rektorer.

Gällande bestämmelser och tidigare förslag. Rektorerna äro för närvarande i avlöningshänseende likställda med rektorerna vid högre allmänna läroverk, dock att förekommande fria bostäder tillhandahållas av statsverket, liksom eventuell hyresersättning utgår av statsmedel.

Lärlönekommittén föreslog beträffande folkskoleseminariernas rektorer en gruppindelning i avlöningshänseende, motsvarande den för de högre allmänna läroverken föreslagna. Den lämpliga indelningsgrunden fann kommittén utgöras av läroanstalternas organisation. I fråga om placering i lönegrad föreslog kommittén för de olika grupperna densamma som för de högre allmänna läroverken, respektive 28, 29 och 30 lönegraden, med omedelbar placering i lönegradens högsta löneklass. Härtill skulle komma bostadsförmån eller ersättning därför.

Skolöverstyrelsen förordade i yttrande över kommittéförslaget, att å rektorerna vid folkskoleseminarierna skulle tillämpas samma avlöningsgrunder som å de allmänna läroverkens rektorer, d. v. s. slutavlöning enligt 30 lönegraden jämte arvodestillägg. Dessa senare borde utgå på det sättet, att dubbelseminarierna likställdes med de största högre läroverken, enkelseminarier med studentkurs med de medelstora läroverken och enkelseminarier utan studentkurs med de mindre.

1928 års lönekommitté fann, att även beträffande seminariernas rektorer en indelning i avlöningsgrupper borde göras. Den indelning i tre dylika, som av skolöverstyrelsen föreslagits, förklarade kommittén sig anse lämplig. Därvid likställde kommittén de olika grupperna med motsvarande vid de högre allmänna läroverken och föreslog samma lönegradsplacering som för dessa.

Skolöverstyrelsen fann förslaget icke föranleda någon erinran.

Det av *statskontoret* avgivna utlåtandet beträffande rektorernas löner, för vilket redogjorts i samband med behandlingen av avlöningsförmånerna för rektorerna vid de allmänna läroverken, avsåg, såsom där framhållits, samtliga rektorslöner. Detsamma var förhållandet med *allmänna civilförvaltningens lönenämnds* förslag om sänkning av de olika rektorslönerna med en lönegrad.

Läroverkslönesakkunniga hava förordat, att likställtheten mellan rektorerna vid de högre allmänna läroverken och folkskoleseminarierna principiellt bibehålles. Med hänsyn till den nya organisationen av folkskoleseminarierna hava emellertid de sakkunniga funnit sig böra utgå från delvis olika grunder för gruppindelningen av seminarierna än dem, som tidigare förordats av skolöverstyrelsen. Det är att märka, att enligt den nya organisationen dubbelseminarierna ej längre hava 4 + 4 klassavdelningar utan allenast 4 + 2 avdelningar.

Läroverkslönesakkunnigas gruppindelning är följande:

till grupp I föras samtliga dubbelseminarier,

till grupp II föres enkelseminariet i Stockholm, på grund av att detta är avsett att vara provårsseminarium,

till grupp III föras återstående enkelseminarier.

Herrar Grimlunds och Norrboms yrkande om i vissa avseenden förbättrade löne- och pensionsförmåner för rektorer avser även folkskoleseminariernas rektorer.

De skäl, som tidigare föranlett mig att biträda läroverkslönesakkunnigas förslag beträffande löneställningen för rektorerna vid de högre allmänna läroverken, föreligga i huvudsak även i fråga om folkskoleseminarierna. Då jag ej funnit anledning till erinran mot de grunder för gruppindelningen, som de sakkunniga förordat, tillstyrker jag alltså deras förslag i dess helhet.

Departement-
schefen.

Lektorer.

Gällande bestämmelser och tidigare förslag. Lektorerna vid folkskoleseminarierna likställdes vid 1918 års lönereglering med motsvarande befattningshavare vid de högre allmänna läroverken. Vid seminarierna i Stockholm och Göteborg tillkommer emellertid av statsmedel hyresbidrag, motsvarande de kommunala bidrag, som utgå till lektorerna vid läroverken i sagda städer.

Lärarlönekommittén ansåg likställigheten mellan lektorer vid folkskoleseminarierna och de högre allmänna läroverken böra bibehållas. *Skolöverstyrelsen* följde lärarlönekommitténs förslag.

1928 års lönekommitté förordade inplacering i 27 lönegraden av manlig och i 24 lönegraden av kvinnlig lektor. *Skolöverstyrelsen* ansåg inga skäl förefinnas att för folkskoleseminarierna avvika från vad överstyrelsen förordat för de allmänna läroverken. Kommitténs förslag föranledde alltså ingen erinran från överstyrelsens sida. *Allmänna civilförvaltningens lönenämnd* förordade även för dessa lektorer en placering i 26 lönegraden.

Läroverkslönesakkunniga hava ansett, att lektorerna vid folkskoleseminarierna böra placeras i samma lönegrad som lektorerna vid de allmänna läroverken, nämligen i den 27:e.

Herrar Grimlund och Norrbom hava i anslutning till sin uppfattning angående lönegradsplaceringen av läroverkslektorerna förordat en placering i 28 lönegraden av folkskoleseminariernas lektorer.

Den likställighet mellan de allmänna läroverkens och folkskoleseminariernas lektorer, som förefunnits sedan 1918 års lönereglering, synes böra bibehållas. Jag tillstyrker fördenskull, att dessa befattningshavare placeras i 27 lönegraden.

Departement-
schefen.

Adjunkt å övergångsstat.

Gällande bestämmelser och tidigare förslag. Då vid 1918 års lönereglering de förutvarande adjunktstjänsterna vid folkskoleseminarierna blevo omvandlade till lektorat med höjda kompetensvillkor, vidtogs den anordningen, att adjunkt, som icke fyllde sagda kompetensvillkor, överflyttades på övergångsstat samt i fråga om avlöningsvillkoren likställdes med läroverksadjunkt.

Av dessa befattningshavare kvarstår för närvarande endast en, placerad vid folkskoleseminariet i Falun.

Lärarlönekommittén och *1928 års lönekommitté* hava tillstyrkt, att jämväl efter ny lönereglering samma lön som till adjunkt vid allmänt läroverk utgår till adjunkt å övergångsstat vid folkskoleseminarium. Detta förslag har ej föranlett erinran från de hörda myndigheterna.

Läroverkslönesakkunniga hava för sin del förordat, att ifrågavarande adjunkt jämställas med de allmänna läroverkens adjunkter.

Beträffande de å övergångsstat för folkskoleseminarierna i övrigt uppförda befattningshavarna hava de sakkunniga i detta sammanhang påpekat, att då ifrågavarande befattningar motsvara dem, för vilka lönereglering nu föreslås, jämväl dessa tjänster synas böra nyregleras, i den mån deras innehavare den 1 januari 1938 icke överförts på aktiv stat.

Departementschefen.

I enlighet med vad sålunda föreslagits av de nämnda utredningarna tillstyrker jag, att för nu ifrågavarande adjunkt lönereglering genomföres i enlighet med vad som föreslagits för de allmänna läroverkens adjunkter.

Övningsskollärare.

Gällande bestämmelser och tidigare förslag. Manlig övningsskollärare uppbär grundavlöning med 3,400 kronor, vartill komma tre ålderstillägg, vart och ett å 400 kronor. Kvinnlig övningsskollärare åtnjuter en grundavlöning av 2,800 kronor jämte tre ålderstillägg, vart och ett å 300 kronor.

Lärarlönekommittén placerade de manliga övningsskollärarna i 20 och de kvinnliga i 17 lönegraden.

Skolöverstyrelsen framhöll, att enligt dess mening tungt vägande sakliga skäl kunde anföras för en uppflyttning av övningsskollärare i 21 lönegraden. Med hänsyn till att de av kommittén tillämpade principerna skulle göra en av nämnda jämkning befogad omgruppering jämväl av andra lärargrupper ofrånkomlig, och då överstyrelsen icke funnit sig kunna ifrågasätta en allmän uppflyttning av samtliga de lärargrupper, vilkas placering i löneavseende influerades av den lönegrad, som kunde komma att bli bestämd för seminariernas övningsskollärare, hade överstyrelsen vid det slutliga ståndpunktstagandet sett sig nödsakad att begränsa sig till att framhålla, dels att en placering under 20 lönegraden skulle medföra mycket allvarsamma olägenheter för lärarutbildningen, dels ock att en uppflyttning till 21 lönegraden efter överstyrelsens sätt att se skulle väl överensstämma med de ifrågavarande lärarnas maktpåliggande arbetsuppgifter.

1928 års lönekommitté föreslog 19 lönegraden för manlig och 16 lönegraden för kvinnlig övningsskollärare samt anförde som skäl härför, att kommittén med hänsyn till sitt förslag i fråga om avlöning för folkskollärare — 15 lönegraden för manlig lärare — ansett övningsskollärarna böra placeras något lägre än lärarlönekommittén tänkt sig. På grund av vad skolöverstyrelsen anfört beträffande övningsskollärarnas arbete och löneplacering hade emellertid kommittén icke ansett sig kunna föreslå lägre placering än 19 och 16 lönegraderna. Skillnaden mellan de till övningsskollärare och folkskollärare utgående lönerna skulle alltså utgöra fyra lönegrader.

Skolöverstyrelsen meddelade i avgivet utlåtande, att i flertalet till överstyrelsen inkomna yttranden hävdats, att övningsskollärarna borde placeras, manliga i 21 lönegraden och kvinnliga i förhållande härtill. För egen del framhöll överstyrelsen, att den av 1928 års lönekommitté föreslagna skillnaden av fyra lönegrader mellan övningsskollärare och folkskollärare vore önskvärd för att förvärva särskilt dugande folkskollärare till förstnämnda tjänster. Då överstyrelsen föreslagit, att manlig folkskollärare skulle placeras i 17 lönegraden, borde i anslutning härtill manlig övningsskollärare placeras i 21 och kvinnlig i 18 lönegraden.

Läroverkslönesakkunniga hava, oavsett den lönegradsplacering som må bli bestämd för folkskollärare, ansett övningsskollärarna böra i förhållande till andra lärare vid folkskoleseminarierna hänföras till 20 lönegraden, såväl män som kvinnor.

För min del anser jag den av läroverkslönesakkunniga förordade placeringen av övningsskollärarna i 20 lönegraden vara väl avvägd. Jag tillstyrker alltså detta förslag.

**Departement-
schefen.**

Ordinarie lärare i övningsämnen.

Gällande bestämmelser och tidigare förslag. Liksom vid de allmänna läroverken gäller för övningslärarna vid folkskoleseminarierna, att den fasta lönen är beräknad efter ett visst minimiantal undervisningstimmar. Då detta beträffande ämnet teckning är olika vid dubbel- och vid enkelseminarierna, blir alltså den fasta lönen i detta ämne olika allt efter seminariets typ. För undervisning utöver minimitimalet utgår arvode för veckotimme räknat. Beträffande såväl lön som arvode räknas med fyra så kallade avlöningsgrader, vilket innebär att avlöningen efter respektive 5, 10 och 15 år höjes, varje gång med samma belopp.

Med tillämpning av dessa grunder kunna de nuvarande avlöningsbestämmelserna i sammandrag återgivas sålunda:

Befattning	Avlöningsgrad	
	Första	Fjärde
Manlig lärare i teckning vid enkelseminarium	1,950	2,625
Kvinnlig lärare i teckning vid enkelseminarium	1,725	2,265
Manlig lärare i teckning vid dubbelseminarium	3,510	4,725
Kvinnlig lärare i teckning vid dubbelseminarium	3,105	4,077
Manlig lärare i musik	3,510	4,725
Kvinnlig lärare i musik	3,105	4,077
Manlig lärare i gymnastik med lek och idrott	3,380	4,550
Kvinnlig lärare i gymnastik med lek och idrott	2,990	3,926
Lärare i manlig slöjd	2,940	4,200
Lärlarinna i kvinnlig slöjd	1,980	2,772
Lärlarinna i kvinnlig slöjd vid manligt seminariums övnings- skola	1,080	1,512
Lärlarinna i hushållsgöromål	1,980	2,772
Manlig lärare i trädgårdsskötsel	2,400	3,300
Kvinnlig lärare i trädgårdsskötsel	2,000	2,750

Härutöver utgår till lärare i trädgårdsskötsel vid dubbelseminarium, utöver de ordinarie avlöningsförmånerna, ett arvode av 800 kronor. Vidare åtnjuta vissa lärare i övningsämnen vid folkskoleseminarierna i Stockholm och Göteborg av statsmedel hyresbidrag, motsvarande av vederbörande städer beviljade hyresbidrag till de allmänna läroverkens övningslärare.

Ordinarie lärare i övningsämne skall vara skyldig att för den fastställda lönen tjänstgöra:

lärare i teckning vid enkelseminarium 15 veckotimmar och vid dubbelseminarium 27 veckotimmar,

lärare i musik 27 veckotimmar,

lärare i gymnastik med lek och idrott 26 veckotimmar,

lärare i manlig slöjd 28 veckotimmar,

lärarinna i kvinnlig slöjd 22 veckotimmar,

lärarinna i kvinnlig slöjd vid manligt seminariums övningsskola 12 veckotimmar och

lärarinna i hushållsgöromål 22 veckotimmar.

Lärare i nedanstående övningsämnen uppbär — alltefter avlöningsgraderna — för varje veckotimmes undervisning utöver den mot den ordinarie lönen svarande undervisningstiden följande ersättning:

manlig lärare i teckning, i musik och i gymnastik med lek och idrott lägst 130 kronor och högst 175 kronor;

kvinnlige lärare i teckning, i musik och i gymnastik med lek och idrott lägst 115 kronor och högst 151 kronor;

lärare i manlig slöjd lägst 105 kronor och högst 150 kronor samt

lärarinna i kvinnlig slöjd och i hushållsgöromål lägst 90 kronor och högst 126 kronor.

Läralönekommittén föreslog för nedannämnda kategorier lärare i övningsämnen vid folkskoleseminarierna följande lönegradsplacering, efter undervisningsskyldighetens omfattning (lägst 10, högst 34 veckotimmar):

tecknings-, musik- och gymnastiklärare 6, 12, 16, 19 och 22 lönegraderna för manlig och 3, 8, 12, 16 och 19 lönegraderna för kvinnlig lärare;

lärare i slöjd 5, 10, 14, 17 och 20 lönegraderna för manlig och 2, 6, 10, 13 och 17 lönegraderna för kvinnlig lärare;

lärarinna i hushållsgöromål 3, 7, 11, 15 och 18 lönegraderna.

Lärare i trädgårdsskötsel föreslogs skola placeras i: vid enkelseminarium 13 lönegraden för manlig och 9 lönegraden för kvinnlig lärare samt vid dubbelseminarium 17 lönegraden för manlig och 14 lönegraden för kvinnlig lärare.

Skolöverstyrelsen fann förslaget att placera folkskoleseminariernas lärare i övningsämnen högre än motsvarande befattningshavare vid de allmänna läroverken obetingat rättvist. I enlighet med sin placering av läroverkens gymnastiklärare en lönegrad högre än lärarna i teckning och musik föreslog överstyrelsen även uppflyttning av seminariernas gymnastiklärare en lönegrad. Lärarinna i kvinnlig slöjd kunde icke, varken med hänsyn till utbildningen eller arbetets art, i löneavseende ställas efter lärarinna i hushållsgöromål. Lärare i trädgårdsskötsel, särskilt vid enkelseminarium, ansåg överstyrelsen likaledes hava fått för låg placering och föreslog för nämnda

seminarier 14 respektive 10 lönegraden. *Svenska seminarielärföreningen* yrkade, att samtliga övningslärare vid seminarierna skulle erhålla en högre löneställning än den föreslagna, men framhöll, att de skäl, som skolöverstyrelsen anfört för sitt förslag att vid läroverken placera gymnastiklärare högre än tecknings- och musiklärare, icke vore tillämpliga vid seminarierna.

1928 års lönekommitté fann lämpligt bibehålla vedertagen skillnad mellan lärarna i övningsämnen vid folkskoleseminarierna och de allmänna läroverken samt föreslog därför, att vid folkskoleseminarierna ordinarie manliga lärare i gymnastik, teckning eller musik placerades i 21 lönegraden samt kvinnliga i 19 lönegraden. Härvid skulle tillämpas för motsvarande lärare vid de allmänna läroverken avsedd beräkning efter antalet undervisningstimmar, därvid löneunderlaget för gymnastiklärare — likaväl som för övriga övningslärare — beräknades efter 30 veckotimmar. Kommittén föreslog för manlig slöjdlärare placering i 17 lönegraden. I analogi härmed föreslog kommittén vidare, att kvinnlig slöjdlärare skulle placeras i 15 lönegraden; sådan lärare vid manligt seminariums övningsskola föreslogs till lön enligt samma lönegrad som slöjdlärlarinna vid läroverk eller 13 lönegraden. För lärarinna i hushållsgöromål förordade kommittén 14 lönegraden, vilken placering med hänsyn till kommitténs förslag om 15 lönegraden för kvinnlig slöjdlärare vore den lämpliga, när den förra icke såsom den senare hade att utbilda eleverna till facklärarinnor i vederbörande ämne. Kommittén fann en skillnad av tre lönegrader mellan lärare i trädgårdsskötsel vid dubbel- och enkelseminarium lämplig och förordade för lärare vid dubbelseminarium 16 lönegraden för manlig och 13 lönegraden för kvinnlig befattningshavare samt vid enkelseminarium 13 lönegraden för manlig och 10 lönegraden för kvinnlig befattningshavare.

Skolöverstyrelsen ansåg sig i fråga om lärare i gymnastik, musik och teckning — som en konsekvens av vad *överstyrelsen* anförut rörande motsvarande lärare vid de allmänna läroverken — böra förorda en placering av manliga lärare i 22 och kvinnliga i 19 lönegraden. *Överstyrelsen* vidhöll sin år 1924 uttalade uppfattning, att manlig slöjdlärare borde placeras i 20 lönegraden och kvinnlig slöjdlärare i 17 lönegraden. För lärarinna i hushållsgöromål föreslog *överstyrelsen* 16 lönegraden och för kvinnliga slöjdlärare vid manligt seminariums övningssskola 14 lönegraden. För lärare i trädgårdsskötsel vid dubbelseminarium föreslog *överstyrelsen* 17 lönegraden för manlig och 14 lönegraden för kvinnlig befattningshavare samt vid enkelseminarium 14 respektive 11 lönegraden.

Inkomna skrivelser. Åtskilliga av de framställningar från sammanslutningar av lärare i övningsämnen, för vilka tidigare redogjorts i samband med behandlingen av lönerna för dessa lärare vid de allmänna läroverken, avse även lönerna för lärarna i övningsämnen vid folkskoleseminarierna, och hänvisas beträffande dessa till sagda redogörelse. Slöjdlärarnas riksförbund har, såvitt nu är i fråga, föreslagit, att lärare i slöjd vid folkskoleseminarium måtte placeras i högre relation än 17 lönegraden i 1928 års lönekommittés utlåtande.

Läroverkslöneseakkunniga hava — i anslutning till de av dem för lärare i övningsämnen vid de allmänna läroverken föreslagna lönegradsplaceringarna — uppgjort förslag till lönegradsplacering för lärare i övningsämnen vid

folkskoleseminarierna. De hava härvid utgått från att de av dessa lärare, som skola meddela undervisning i sådana ämnen, i vilka de blivande folkskollärarna skola hava att själva undervisa, böra placeras i högre löneställning än närmast motsvarande lärare vid de allmänna läroverken. De sakkunniga hava föreslagit följande placering av nu ifrågavarande lärare:

lärare i teckning, musik eller gymnastik med lek och idrott 22 lönegraden;

lärare i manlig eller kvinnlig slöjd 18 lönegraden;

lärarinna i hushållsgöromål eller i kvinnlig slöjd vid manligt seminariums övningsskola 16 lönegraden; samt

lärare i trädgårdsskötsel 16 lönegraden vid dubbelseminarium och 13 lönegraden vid enkelseminarium.

Departement-
entschefen.

Under hänvisning till mitt tidigare ställningstagande till frågan om lönegradsplaceringen för de ordinarie lärarna i teckning, musik och gymnastik med lek och idrott vid de allmänna läroverken tillstyrker jag, att lärarna i dessa ämnen vid folkskoleseminarierna hänföras till 21 lönegraden. I övrigt har jag icke något att erinra mot det av läroverkslönesakunniga förordade förslaget beträffande lönegradsplaceringen för övningslärarna vid folkskoleseminarierna.

Icke-ordinarie ämnes- och övningsskollärare.

Gällande bestämmelser och tidigare förslag. Beträffande den till icke-ordinarie ämnes- och övningsskollärare utgående grundlönen meddelas bestämmelser i kungörelsen angående löne- och pensionsreglering för lärarpersonalen vid statens folkskoleseminarier (1918: 662, ändrad 1932: 332), till vilken kungörelse här torde få hänvisas. Avlöningsbeloppen svara i stort sett mot de för de allmänna läroverken fastställda. Framhållas bör, dels att arvode för timlärare i hälsolära och ekonomilära må, efter skolöverstyrelsens beprövande i varje särskilt fall, kunna utgå med högre belopp än det i författningen angivna, dels ock att vissa extra och vikarierande ämneslärare vid folkskoleseminarierna i Stockholm och Göteborg av statsmedel åtnjuta hyresbidrag, motsvarande de kommunala bidrag, som utgå till icke-ordinarie läroverkslärare i dessa städer.

Provisorisk avlöningsförbättring utgår till sådana extra och vikarierande ämneslärare å F- och G-orter, vilka bestrida tjänstgöring till den omfattning som åligger lektor eller adjunkt vid allmänt läroverk.

Enligt vad jag inhämtat, torde — sedan de genom Kungl. Maj:ts och riksdagens beslut år 1936 inrättade ordinarie lärarbefattningarna blivit besatta — knappast något behov av andra icke-ordinarie ämnes- och övningskollärare än vikarier uppkomma. Bestämmelser rörande sådana lärares avlöning böra emellertid finnas även för folkskoleseminarierna.

Lärarlönekommittén föreslog i fråga om nu ifrågavarande icke-ordinarie lärare följande avlöningsgrunder:

extra och vikarierande ämneslärare skulle åtnjuta enahanda avlöningsförmåner som de, vilka — allt efter olika kompetens — tillkomme motsvarande befattningshavare vid de allmänna läroverken, varjämte för extra och vikarierande ämneslärare vid folkskoleseminarierna i Stockholm och Göteborg tills vidare skulle tillkomma hyresbidrag till det belopp, som i vederbörlig ordning bestämdes;

timlärare i annat läsämne än hälsolära och ekonomilära skulle åtnjuta arvode, beräknat för veckotimme, lika med motsvarande befattningshavare vid de allmänna läroverken;

vikarierande övningsskollärare skulle åtnjuta lön, manlig enligt 16 och kvinnlig enligt 13 löneklassen samt kunde efter grunder, som Kungl. Maj:t skulle bestämma, uppflyttas till högre löneklass av samma löneplan.

Skolöverstyrelsen förordade i fråga om den icke-ordinarie ämneslärarpersonalen tillämpning av vad som föreslagits rörande motsvarande lärare vid de allmänna läroverken.

1928 års lönekommitté föreslog för extra ordinarie och extra lärare i läsämne ävensom för timlärare i läsämne enahanda avlöningsförmåner som de, vilka skulle tillkomma motsvarande lärare vid allmänna läroverk. För extra ordinarie och extra övningsskollärare föreslogos enahanda avlöningsförmåner som de, vilka skulle tillkomma motsvarande lärare vid högre lärarinneseminariet. Detta innebar för manlig extra ordinarie ämneslärare 22, för manlig extra ämneslärare 20 samt för manlig extra ordinarie och extra övningsskollärare 17 lönegraden.

Skolöverstyrelsen, som utgick ifrån att för anställning som extra ordinarie ämneslärare vid folkskoleseminarium skulle fordras behörighet allenast till adjunktstjänst vid allmänt läroverk, biträdde lönekommitténs förslag till avlönning för extra ordinarie och extra lärare i läsämne ävensom för timlärare i läsämne. Beträffande åter icke-ordinarie övningsskollärare föreslog överstyrelsen — med hänsyn bland annat till befarade svårigheter att bland ordinarie folkskollärare förvärva lämpliga vikarier å övningsskollärartjänst — att extra ordinarie övningsskollärare skulle placeras i samma lönegrad som ordinarie, d. v. s. enligt överstyrelsens förslag 21 lönegraden för manlig lärare. Extra övningsskollärare borde då placeras i nämnda lönegrads lägsta löneklass.

Läroverkslönesakskunniga hava för extra ordinarie och extra adjunkt samt timlärare i läsämne vid folkskoleseminarium förordat samma löneställning som för motsvarande lärarkategorier vid de allmänna läroverken. För extra ordinarie och extra övningsskollärare ävensom för timlärare i övningsskolan hava de sakkunniga förordat samma löneställning som för motsvarande lärarkategorier vid högre lärarinneseminariet. Med hänsyn till de av skolöverstyrelsen uttalade farhågorna för svårigheter att förvärva lämpliga vikarier å övningsskollärbefattningarna hava de sakkunniga ifrågasatt en anordning, enligt vilken ordinarie folkskollärare, som tjänstgör såsom vikarie å sådan befattning, skulle utöver lön såsom folkskollärare i den lönegrad, som fastställts för lärare med en årlig tjänstgöringstid, närmast motsvarande

den vid folkskoleseminarierna förekommande, tillerkännas vikariatsersättning enligt de i avlöningsreglementet för ordinarie lärare vid statens undervisningsväsen bestämda grunderna. Närmare bestämmelser i detta hänseende skulle utfärdas av Kungl. Maj:t. Vad läroverkslönesakkunniga sålunda ifrågasatt skulle gälla även motsvarande fall vid högre lärarinneseminariet och småskoleseminarierna.

Departementschefen.

Jag biträder läroverkslönesakkunnigas förenämnda förslag om likställighet mellan å ena sidan folkskoleseminariernas icke-ordinarie ämnes- och övningsskollärare samt timlärare i läsämne och i övningsskolan och å andra sidan motsvarande lärarkategorier vid allmänna läroverk respektive högre lärarinneseminariet. Jag förordar alltså för folkskoleseminariernas extra ordinarie och extra ämnes- och övningsskollärare följande lönegradsplacering, nämligen för extra ordinarie och extra adjunkt 20 lönegraden samt för extra ordinarie och extra övningsskollärare 18 lönegraden. Läroverkslönesakkunnigas förslag, att ordinarie folkskollärare vid tjänstgöring såsom vikarie å övningsskolläraryrke skulle få uppbära vikariatsersättning, finner jag vara väl grundat och vill fördensskull biträda detsamma. För timlärare i läsämne vid folkskoleseminarium förordar jag samma avlöning som för sådan lärare vid allmänt läroverk, dock att avlöning till timlärare i hälsolära och ekonomilära liksom för närvarande må kunna, efter skolöverstyrelsens beprövande i varje särskilt fall, utgå med högre belopp än det i författningen angivna. För timlärare i övningsskolan — varmed närmast avses vikarier å övningsskollärartjänst, förordnade för kortare tid än en termin — förordar jag samma avlöning som till sådan timlärare vid högre lärarinneseminariet.

Icke-ordinarie lärare i övningsämnena.

Gällande bestämmelser och tidigare förslag. De icke-ordinarie lärarna i övningsämnena vid folkskoleseminarierna åtnjuta liksom motsvarande lärare vid de allmänna läroverken arvode, beräknat för veckotimme. Vikarierande lärare i trädgårdsskötsel åtnjuter arvode till belopp, som i varje särskilt fall bestämmas av skolöverstyrelsen.

De till icke-ordinarie lärare i andra övningsämnena än trädgårdsskötsel utgående timarvodena äro högre än de till motsvarande lärare vid läroverken utgående och utgöra:

i teckning, musik och gymnastik med lek och idrott 100 kronor för manlig och 95 kronor för kvinnlig lärare;

i manlig slöjd 95 kronor; samt

i kvinnlig slöjd och hushållsgöromål 90 kronor.

Provisorisk avlöningsförbättring utgår icke till dessa lärare.

Lärlönekommittén föreslog för extra och vikarierande lärare i teckning, musik, gymnastik med lek och idrott, manlig slöjd, kvinnlig slöjd eller hus-

hållsgöromål arvode, beräknat efter veckotimme och liggande något över vad kommittén föreslog beträffande de allmänna läroverken. Beträffande icke-ordinarie lärare i trädgårdsskötsel föreslogs att grunderna för avlöningen skulle bestämmas av Kungl. Maj:t.

1928 års lönekommitté föreslog i fråga om extra ordinarie och extra lärare följande lönegradsplaceringar, varvid extra lärare hänfördes till lägsta löneklassen inom samma lönegrad som motsvarande extra ordinarie lärare:

i gymnastik, musik eller teckning 19 lönegraden för manlig, 17 lönegraden för kvinnlig lärare;

i slöjd 15 lönegraden för manlig, 13 lönegraden för kvinnlig lärare; samt i hushållsgöromål 12 lönegraden för kvinnlig lärare.

Till icke-ordinarie lärare i trädgårdsskötsel skulle avlöning utgå efter av Kungl. Maj:t fastställda grunder.

För timlärare i gymnastik, musik, teckning, slöjd eller hushållsgöromål föreslogos arvoden, för veckotimme räknat, med något högre belopp än för motsvarande lärare vid de allmänna läroverken.

Skolöverstyrelsen föreslog, med hänsyn till motsvarande ordinarie lärares placering, att icke-ordinarie övningslärare vid folkskoleseminarierna skulle placeras på följande sätt:

extra ordinarie lärare i gymnastik, musik och teckning: manlig i 20, kvinnlig i 17 lönegraden;

extra ordinarie lärare i slöjd: manlig i 18, kvinnlig i 15 lönegraden;

extra ordinarie lärarinna i hushållsgöromål i 14 lönegraden.

Extra övningslärare utan behörighet till ordinarie lärartjänst i vederbörande ämne föreslogs skola placeras en löneklass lägre än extra övningslärare med sådan behörighet.

Arvodena till timlärare borde beräknas i proportion till detta förslag.

Läroverkslönesakkunniga hava för extra ordinarie och extra lärare i teckning, musik eller gymnastik med lek och idrott vid folkskoleseminarierna förordat samma lönegradsplacering som för motsvarande lärare vid de allmänna läroverken eller 18 lönegraden. För extra ordinarie och extra lärarinna i hushållsgöromål har likaledes förordats samma lönegradsplacering som för sådan lärarinna vid de allmänna läroverken eller 15 lönegraden. Däremot hava extra ordinarie och extra lärare i manlig eller kvinnlig slöjd ansetts böra placeras en lönegrad över motsvarande lärare vid de allmänna läroverken och hava följaktligen placerats i 16 lönegraden. För extra ordinarie och extra lärare i kvinnlig slöjd vid manligt seminariums övningskola har dock föreslagits placering i 15 lönegraden. Extra ordinarie och extra lärare i trädgårdsskötsel slutligen hava föreslagits skola placeras, vid dubbelseminarium i 15 och vid enkelseminarium i 12 lönegraden.

I enlighet med den nämnda placeringen av extra lärare hava timlärare i teckning, musik, gymnastik med lek och idrott samt hushållsgöromål föreslagits skola erhålla samma avlöning som motsvarande timlärare vid allmänt läroverk, varjämte för timlärare i slöjd vid övningskola förordats samma avlöning som för timlärare i slöjd vid allmänt läroverk. För timlärare i manlig eller kvinnlig slöjd vid själva seminariet åter har föreslagits en något högre avlöning än för timlärare i slöjd vid allmänt läroverk.

Läroverkslöneseakkunniga hava icke föreslagit några avlöningsbelopp för timlärare i trädgårdsskötsel, varmed de sakkunniga avsett vikarierande lärare i ämnet, förordnad för kortare tid än en termin. Med hänsyn till olikheten i arbetsbörda under årets olika årstider har det synts de sakkunniga enklast, att avlöning till sådan vikarierande lärare i trädgårdsskötsel får, liksom för närvarande sker, bestämmas av skolöverstyrelsen med hänsyn till omständigheterna i varje särskilt fall.

**Departement-
schefen.**

Jag ansluter mig till läroverkslöneseakkunnigas berörda förslag. Detta innebär, såsom av den lämnade redogörelsen framgår, bland annat att de icke-ordinarie lärarna i teckning, musik, gymnastik med lek och idrott samt hushållsgöromål vid folkskoleseminarierna icke längre, såsom för närvarande är fallet, skulle åtnjuta högre avlöning än motsvarande lärare vid de allmänna läroverken. Det försteg i fråga om lönegradsplacering, som jag funnit mig böra förorda för folkskoleseminariernas ordinarie lärare i teckning, musik och gymnastik med lek och idrott i förhållande till de allmänna läroverkens motsvarande lärare, har jag icke funnit lämpligt att bibehålla, när det gällt löneställningen för icke-ordinarie lärare. Dessa kunna antagas komma att flytta mellan olika slag av läroanstalter, innan ordinarie anställning erhålles, varvid en enhetlig lönegradsplacering torde vara förenad med vissa fördelar.

9. Småskoleseminarierna.

I enlighet med 1936 års riksdags beslut skola småskoleseminarierna vara till antalet sju, varav tre skola vara anordnade såsom dubbelseminarier och tills vidare fyra såsom enkelseminarier. Ett vart av dubbelseminarierna (i Landskrona, Skara och Strängnäs) skall omfatta två 2-åriga linjer. Av enkelseminarierna skola två (i Haparanda och Lycksele) innefatta vardera en 3-årig linje och två (i Härnösand och Växjö) vardera en 2-årig linje.

Jämlikt de den 30 juni 1936 fastställda avlöningsstaterna för småskoleseminarierna skola efter den beslutade organisationens genomförande vid de olika seminarierna finnas följande ordinarie befattningshavare.

S e m i n a r i u m	B e f a t t n i n g s h a v a r e			
	Rektor	Ämneslärare	Övnings-skollärare	Skolköks-föreståndarinna
Haparanda	1	3	4	—
Härnösand	1	2	3	—
Landskrona	1	4	5	—
Lycksele	1	3	4	1
Skara	1	4	5	—
Strängnäs	1	4	5	—
Växjö	1	2	3	—
Summa	7	22	29	1

Framhållas må emellertid, att det torde dröja ännu ett par år, innan den nya organisationen av småskoleseminarierna blir genomförd i full utsträckning.

A. Ämneslärarnas kompetens m. m.

Innan jag ingår på de med det nya lönesystemets införande för lärarpersonalen vid småskoleseminarierna sammanhängande frågorna, vill jag erinra, att spörsmålet om denna lärarpersonals löneställning på grund av hemställan av 1936 års riksdag varit föremål för särskild utredning. Det synes lämpligt att här först lämna en redogörelse för denna utredning.

I skrivelse den 19 juni 1936, nr 347, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 100, angående folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. jämte i ämnet väckta motioner, behandlade riksdagen bland annat frågan om kompetensen hos ämneslärarna vid småskoleseminarierna ävensom den härmed sammanhängande frågan om en förbättring av deras avlöningsförmåner.

Riksdagen anförde i detta hänseende huvudsakligen följande:

För närvarande fordras för anställning som ordinarie ämneslärare vid småskoleseminarium, bland annat, att hava med goda vitsord avlagt folk-skollärarexamen eller förvärvat annan teoretisk och praktisk utbildning för lärarkallet av minst häremot svarande omfattning ävensom att hava blivit i föreskriven ordning av skolöverstyrelsen förklarad behörig och lämplig till den sökta tjänsten. Behörig till rektorstjänst är ordinarie lärare vid småskoleseminarium. Avlöningen vid småskoleseminarium utgår med samma belopp för ämnes- och övningsskollärare och motsvarar den för övnings-skollärare vid folkskoleseminarium bestämda avlöningen.

1932 års seminariesakkunniga, till vilka skolöverstyrelsen anslutit sig, hava förordat, att ämneslärarkompetensen vid småskoleseminarium skulle höjas till att motsvara åtminstone den, som fordras för anställning som adjunkt vid allmänt läroverk. Enligt detta förslag borde sagda lärare i så fall benämnas adjunkter och lönen för dem bestämmas efter samma grunder som avlöningen för adjunkt vid läroverk. För rektor vid småskoleseminarium hava likaledes föreslagits bestämmelser i här förevarande hänseende, motsvarande dem för realskolerektor gällande.

Statskontoret har förklarat sig icke kunna understödja detta förslag. Departementschefen har ansett frågan icke böra upptagas till avgörande i detta sammanhang. Enligt hans uppfattning tarvar den en mera ingående utredning än vad nu kommit den till del. Departementschefen har i anslutning härtill förutsatt, att vid småskoleseminarierna även i fortsättningen och tills vidare, till dess annorlunda må bli bestämt, skola finnas samma lärarkategorier som för närvarande och att löneförmånerna likaledes tills vidare skola bibehållas oförändrade.

I motionen I: 322 har hemställts, att riksdagen måtte dels uttala, att behörighetsvillkoren för ämneslärare vid småskoleseminarium bestämmas enligt de sakkunnigas förslag, dels godkänna sådan ändring av föreslagen avlöningsstat för småskoleseminarierna, som betingas av de skärpta behörighetsvillkoren.

I motionen I: 348 har föreslagits, att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om skyndsam utredning i frågan om höjning av ämneslärarnas vid småskoleseminarierna kompetens, så att förslag kan avgivas till 1937 års riksdag.

Slutligen har i motionen I: 355 föreslagits, att riksdagen måtte besluta, att examenskompetensen för behörighet till ämneslärarjänst vid småskoleseminarium höjes till att motsvara vad som erfordras för behörighet till adjunktsbefattning vid allmänt läroverk, att i följd härav avlöningen för ifrågavarande lärare höjes till lön, motsvarande adjunktslön vid allmänt läroverk, att avlöningen för rektor vid småskoleseminarium höjes till att motsvara avlöningen för realskolerektor samt att arvodet till timlärare vid småskoleseminarium skall utgå efter samma grunder som till motsvarande befattningshavare vid allmänt läroverk.

De skäl, som av de sakkunniga, skolöverstyrelsen och i nyssnämnda motioner anförts för en höjning av lärarnas vid småskoleseminarierna kompetens och i samband därmed av deras avlöningsförmåner, har riksdagen funnit övertygande. Redan de höjda inträdesfordringarna vid småskoleseminarierna göra detta nödvändigt, likaledes de uppgifter som efter den föreslagna organisationens genomförande komma att åvila småskoleseminariernas ämneslärare. Om denna lärarkår, på sätt föreslagits, i nu föreva-

rande hänseenden jämställes med läroverksadjunkterna, är enligt riksdagens uppfattning en lämplig lösning av denna fråga att vinna.

Riksdagen kan dock icke, på sätt i motionerna I: 322 och I: 355 yrkats, redan nu fatta ett definitivt beslut i här förevarande frågor. En fråga av sådan omfattning torde icke böra avgöras på grund av enskilda motioner och innan en av vederbörliga myndigheter verkställd, av Kungl. Maj:t prövad utredning föreligger. Särskilt vill riksdagen i detta hänseende peka på de svårigheter i fråga om övergångsanordningar, som måste uppkomma.

Här förevarande frågor äro emellertid enligt riksdagens uppfattning av så stor betydelse för att den föreslagna nya organisationen av småskoleseminariernas inre arbete skall kunna giva de resultat, som därmed åsyftats, att en snar lösning av desamma är nödvändig. Då detta icke är möjligt utan en närmare utredning om bland annat kostnaderna för en av den ifrågasatta höjningen av kompetensen för ämneslärarna vid småskoleseminarierna betingad lönereglering, anser sig riksdagen böra begära en dylik utredning. Denna torde om möjligt böra så bedrivas, att ett på densamma grundat förslag kan föreläggas 1937 års riksdag och övergången till de nya bestämmelserna taga sin början redan från och med den 1 juli 1937.

I anslutning härtill anhöll riksdagen om verkställande, under beaktande av vad riksdagen anför, av närmare utredning om kostnaderna för en vid höjning av kompetensen för ämneslärarna vid småskoleseminarierna erforderlig lönereglering jämte i samband med en dylik stående frågor, ävensom om framläggande, om möjligt till 1937 års riksdag, av ett på en dylik utredning grundat förslag.

Den 30 juni 1936 uppdrog Kungl. Maj:t åt läroverkslönesakkunniga att, under beaktande av vad riksdagen i sin skrivelse i ämnet anför, verkställa den av riksdagen sålunda begärda utredningen ävensom att med denna utredning och därav föranlett förslag till Kungl. Maj:t inkomma i så god tid, att förslag i ämnet kunde föreläggas 1937 års riksdag.

Läroverkslönesakkunniga avgåvo i anledning härav den 30 oktober 1936 utlåtande i fråga om kostnaderna för en vid höjning av kompetensen för ämneslärarna vid småskoleseminarierna erforderlig lönereglering jämte i samband därmed stående frågor.

Läroverkslönesakkunniga lämnade inledningsvis följande redogörelse för de av dem följda huvudlinjerna för utredningen:

De framtida kostnaderna kunde beräknas med utgångspunkt antingen från gällande avlöningsbestämmelser för lärarpersonalen vid de allmänna läroverken och folkskoleseminarierna eller från en tilltänkt, vid 1937 års riksdag genomförd lönereglering för personal vid allmänna läroverken m. fl. statliga läroanstalter. Då slutlig ståndpunkt ännu icke kunnat tagas till åtskilliga med en dylik lönereglering sammanhängande frågor, hade de sakkunniga funnit sig böra framlägga ett förslag, kostnadsberäknat i enlighet med det första alternativet. Några större svårigheter att företaga de omräkningar av kostnaderna, som kunde följa av en ny lönereglering för befattningshavare vid de statliga undervisningsanstalterna, syntes icke möta.

Med hänsyn bland annat till de ökade krav, som de av riksdagen godkända höjda inträdesfordringarna och en på dessa byggd ny undervisningsplan ställde på småskoleseminariernas ämneslärare, ävensom till önskvärdheten överhuvudtaget att stärka kompetensen hos småskoleseminariernas lärare funne de sakkunniga någon erinran icke vara att framställa mot den av riksdagen intagna ståndpunkten. De sakkunniga utginge fördenskull från att kompetenshöjning komme till stånd.

Av vad riksdagen anfört syntes framgå, att riksdagen närmast åsyftat en utredning om kostnaderna för en vid höjning av kompetensen för ämneslärarna erforderlig lönereglering jämte i samband därmed stående frågor, varibland särskilt understrukits frågan om övergångsanordningar. Enligt de sakkunnigas mening måste emellertid även avlöningsförmånerna för övriga lärare vid småskoleseminarierna i detta sammanhang tagas under omprövning.

För att kunna giva en överblick över de ökade kostnaderna för avlönande av lärarpersonalen vid en småskoleseminarieorganisation i enlighet med 1936 års riksdags beslut hade de sakkunniga vid sina beräkningar utgått från att denna organisation skulle vara fullt genomförd i anslutning till de avlöningsstater, som av Kungl. Maj:t den 30 juni 1936 fastställes. Vid behandlingen av lärarnas i övningsämnen avlöningsförmåner hade de sakkunniga ansett sig böra jämväl undersöka kostnaderna vid inrättande av ordinarie lärarbefattningar i övningsämnen i större utsträckning än nyssnämnda avlöningsstater upptoge.

Beträffande rektorer samt ordinarie ämnes- och övningsskollärare innebar de sakkunnigas förslag huvudsakligen följande:

För rektorerna förordades samma avlöningsförmåner, som nu gälla för rektorerna vid realskolorna. Den årliga merkostnad, som skulle följa av en dylik förändring, beräknades till 3,108 kronor.

För ämneslärarna tillstyrkte de sakkunniga — under förutsättning att kompetenskraven för småskoleseminariernas ämneslärare bleve desamma som för adjunkter vid allmänt läroverk — att för dessa lärare skulle fastställas samma avlöningsförmåner, som nu gälla för adjunkterna vid de allmänna läroverken.

I detta sammanhang framhöllo de sakkunniga, att för framtiden ämneslärarna vid småskoleseminarierna borde erhålla tjänstetiteln adjunkt eller — därest det från vissa håll framförda yrkandet om förändring av adjunkternas titel skulle vinna beaktande — den nya titel, som i så fall kunde bli bestämd.

Ämneslärarnas jämställande i lönehänseende med nämnda lärare vid de allmänna läroverken beräknades medföra en ökning utöver de enligt nu gällande avlöningsstater utgående kostnaderna med 29,715 kronor.

Beträffande övningsskollärarna funno sig de sakkunniga — innan ännu slutlig ståndpunkt intagits till frågan om placeringen av folkskoleseminariernas övningsskollärare, som här vore den avgörande — icke kunna tillstyrka, att någon förändring vidtoges i de nu för dessa lärare gällande avlöningsbestämmelserna.

I fråga om ersättning till *vikarierande rektor* samt *icke-ordinarie ämnes- och övningskollärare* föreslogo de sakkunniga följande:

För vikarierande rektor skulle ej vidtagas någon förändring i gällande bestämmelser. För vikarierande och extra ordinarie lärare i läsämnen förordade de sakkunniga samma avlöningsbestämmelser som de för motsvarande lärare vid folkskoleseminarium gällande. För timlärare i läsämnen förordades en höjning av nu utgående arvode till samma arvode, för veckotimme räknat, som jämlikt nuvarande bestämmelser utgår vid de allmänna läroverken och folkskoleseminarierna.

De sakkunniga funno ej skäl föreligga att föreslå någon förändring i gällande avlöningsbestämmelser för extra ordinarie eller vikarierande övningskollärare.

Vad beträffar löneregleringsfrågan för *lärarna i övningsämnena*, funno de sakkunniga sig böra undersöka olika utvägar för densammas lösande.

Inledningsvis erinrade de sakkunniga, att vid småskoleseminarierna enligt de fastställda avlöningsstaterna endast funnes en ordinarie lärarbefattning i övningsämnena — skolköksföreståndarinna vid seminariet i Lycksele — under det att i övrigt behovet av lärare i dessa ämnen syntes vara avsett att täckas med timlärare.

De sakkunniga meddelade, att enligt från skolöverstyrelsen under september 1936 inhämtade preliminära uppgifter skulle, sedan den nya seminarieorganisationen blivit helt genomförd, behovet av timlärartimmar i åtskilliga övningsämnena, särskilt vid de större seminarierna, vida överstiga det veckotimantal, varunder ordinarie lärare i övningsämnena vid realskola vore skyldig tjänstgöra för den fastställda lönen.

I anslutning härtill erinrade de sakkunniga, att under senare år stor försiktighet iakttagits vid upprättande av nya ordinarie lärarbefattningar i övningsämnena och att hänsyn tagits till befintligheten av en betryggande marginal i förhållande till minimiantalet veckotimmar. Särskilt vid de större småskoleseminarierna medgäve emellertid enligt de sakkunniga antalet veckotimmar i vissa ämnen en dylik marginal.

Det fölle måhända i viss mån vid sidan om det åt de sakkunniga lämnade uppdraget att framlägga ett direkt förslag om inrättande av ordinarie befattningar för lärare i övningsämnena. De sakkunniga hölle emellertid före att, när avlöningsförmånerna för lärarna i övningsämnena vid småskoleseminarierna upptoges till prövning, även denna fråga borde komma under diskussion. De sakkunniga framlade i anslutning härtill alternativa förslag, det första byggt på ett renodlat timlärarsystem, i enlighet med vad nu tillämpas vid småskoleseminarierna, det andra utgörande en kombination av ordinarie tjänster och timlärare, i anslutning till nuvarande system vid de allmänna läroverken och folkskoleseminarierna.

Vid en lösning enligt alternativ I föreslogo de sakkunniga timlärararvoden med utgångspunkt i huvudsak från de vid folkskoleseminarierna utgående arvoden.

Under alternativ II erinrade de sakkunniga till en början om det för de allmänna läroverkens och folkskoleseminariernas ordinarie lärare i övningsämnena nu gällande avlöningssystemet. Det utmärkande för detta vore, att läraren vore skyldig att för en fastställd minimilön undervisa ett visst antal timmar, att läraren, om veckotimmarna av någon anledning skulle minskas

härunder, dock vore berättigad att uppbära hela minimilönen, samt att lärare kunde — mot särskild ersättning — åläggas ytterligare tjänstgöring utöver den för minimilönen fastställda undervisningsskyldigheten.

De sakkunniga tillstyrkte, att vid tillämpning av alternativ II storleken av avlöningsförmånerna för de ordinarie lärarna i övningsämnen vid småskoleseminarierna i de fall, där motsvarande lärarbefattningar funnes, bestämdes med ledning av nu utgående avlöningsförmåner för lärare i respektive ämnen vid folkskoleseminarierna. Avlöningarna vid samtliga småskoleseminarier borde beräknas efter enhetliga grunder. Vad beträffade det antal veckotimmar, som vederbörande övningslärare vid småskoleseminarierna borde vara skyldiga att fullgöra mot minimilönen, funno de sakkunniga det lämpligt att viss nedsättning vidtoges av det för folkskoleseminarierna föreskrivna.

Enligt de sakkunnigas förslag skulle inrättas följande antal ordinarie befattningar i övningsämnena: 3 i teckning, 5 i musik, 5 i gymnastik med lek och idrott, 7 i kvinnlig slöjd samt 4 i hushållsgöromål, i vilket sistnämnda antal inräknats den nuvarande skolköksföreståndarinnan vid småskoleseminariet i Lycksele.

Årskostnaderna för lärarna i övningsämnena vid småskoleseminarierna skulle vid en lönereglering enligt alternativ I ökas med 588 kronor samt enligt alternativ II med 34,587 kronor.

Läroverkslönesakkunniga framhöllo härefter, bland annat, följande. Ehuru väl kostnaderna för alternativ II uppginge till ett betydande belopp, funne de sakkunniga starka skäl tala för en lösning enligt de i detta alternativ uppdragna riktlinjerna. Den höjning av undervisningens nivå vid småskoleseminarierna, som den nya organisationen avsett att möjliggöra, fordrade en förbättring jämväl av lärarnas i övningsämnena utbildning och ställning. Vid realskolorna inrättades ordinarie lärartjänster i övningsämnena för ett veckotimantal, som ofta betydligt understeg det beräknade veckotimantalet vid småskoleseminarierna. Den likställighet med realskolorna i fråga om ämneslärarna, varom riksdagen redan uttalat sig, syntes också tala för en viss jämställdhet beträffande lärarna i övningsämnena. På grund härav funne de sakkunniga sig böra förorda alternativ II.

De löner, som jämlikt nu gällande bestämmelser skola utgå vid småskoleseminarierna, sedan den år 1936 beslutade organisationen blivit fullt genomförd, uppgå sammanlagt till 491,275 kronor. Kostnaderna för en lönereglering med tillämpning i fråga om lärarna i övningsämnena av alternativ I hava av läroverkslönesakkunniga beräknats till 524,686 kronor, innebärande en ökning med 33,411 kronor, samt vid tillämpning av alternativ II till 563,155 kronor, innebärande en ökning med 71,880 kronor.

Under erinran att en av de med den ifrågasatta löneregleringen förknippade frågorna, som särskilt av riksdagen berörts, gällde övergången till de nya bestämmelserna, anförde de sakkunniga beträffande *övergångsanordningar* huvudsakligen följande:

För ett snart förverkligande av de utav Kungl. Maj:t och riksdagen uppställda önskemålen att genom en höjning av inträdesfordringarna till små-

skoleseminarierna och i samband därmed ett stärkande av ämnesläraernas kompetens möjliggöra en förbättrad utbildning av småskollärarinnorna vore det av vikt, att ämneslärare med den tidigare, lägre kompetensen endast i särskilt betingade undantagsfall komme att kvarstå. Från skolöverstyrelsen hade de sakkunniga under hand erhållit närmare uppgifter rörande lärarna vid småskoleseminarierna läsåret 1936—1937 i vad anginge kompetens och anställningsförhållanden.

Rektorerna vid de sex seminarier, som under läsåret 1936—1937 äro i verksamhet, vore samtliga förordnade. Fyra hade avlagt akademiska examina, varav två vore ordinarie ämneslärare, en f. d. rektor vid folkskoleseminarium och lektor på övergångsstat samt en ordinarie övningskollärare vid folkskoleseminarium. De båda återstående rektorerna hade avlagt folkskollärarexamen. Den ena av dem vore ordinarie ämneslärarinna vid småskoleseminarium, medan den andra vore uppförd å indragningsstat hos vederbörande landsting.

De redovisade ämnesläraernas antal vore tolv, av vilka sex ordinarie och sex vikarier. Av de ordinarie hade tre avlagt akademiska examina, därav en filosofisk ämbetsexamen med provår och två filosofie kandidatexamen. De övriga tre hade avlagt folkskollärarexamen.

I gällande avlöningsstat för småskoleseminarierna av den 30 juni 1936 inginge en anslagspost å 41,000 kronor till avlöningar till tjänstemän å övergångsstat. De å övergångsstat uppförda ämneslärarna vore för närvarande nio, av vilka sex under innevarande läsår vore förordnade som vakansvikarier, tre å ämneslärartjänst vid småskoleseminarium, en å övningskollärartjänst vid folkskoleseminarium och två å övningskollärartjänst vid småskoleseminarium.

Ytterligare vore åtskilliga förutvarande befattningshavare vid landstingsseminarierna uppförda på indragningsstat hos vederbörande landsting och berördes icke av det de sakkunniga meddelade utredningsuppdraget.

Bortsett från den rektor, vilken i egenskap av lektor vore uppförd å folkskoleseminariernas övergångsstat och vilken alltjämt kunde kvarstå på denna stat under förordnande såsom rektor vid småskoleseminarium, innehade endast en ämneslärare den kompetens, som skulle komma att gälla för adjunkt vid småskoleseminarium. Denne befattningshavare borde givetvis erhålla tjänsteställning som adjunkt. I anslutning till vad inledningsvis framhållits borde i övrigt endast, då särskilda skäl därtill föranledde, icke-adjunktskompetent ämneslärare, efter särskild prövning av Kungl. Maj:t, tilldelas adjunktsbefattning. De sakkunniga saknade givetvis möjlighet att ingå på bedömande, i vad mån dylikt dispensförfarande borde komma i tillämpning. Då de sakkunniga emellertid förutsatte, att dispens komme i fråga endast beträffande såväl teoretiskt som pedagogiskt högtstående lärare, ansåge sig de sakkunniga kunna förorda, att detta fåtal lärare erhöles samma lön som adjunkt med full kompetens. Övriga ämneslärare borde antingen erhålla ställning såsom övningskollärare eller ock uppföras å övergångsstat med tjänstgöringsskyldighet å annan statlig befattning eller å indragningsstat utan dylik skyldighet.

Några kostnadsberäkningar för de sålunda förordade övergångsanordningarna funno de sakkunniga icke möjliga att utföra. På grund av det ringa antalet ordinarie befattningshavare vid småskoleseminarierna torde, anförde de sakkunniga, kostnaderna i vart fall icke bliva av någon större betydelse. De sakkunniga framhöllo i detta sammanhang, att övergångs-

kostnaderna kunde komma att nedbringas, därest i något fall övningsskollärare — med bibehållen ordinarie tjänst — komme att erhålla förordnande såsom rektor.

Skolöverstyrelsen har i utlåtande den 10 november 1936 beträffande kompetensen för rektors- och ämneslärarbefattningar vid småskoleseminarierna åberopat vad *överstyrelsen* yttrat i utlåtande den 15 november 1935 över 1932 års seminariesakkunnigas förslag i ämnet, samt ytterligare anfört följande.

Överstyrelsen ville ansluta sig till förslaget, att ämneslärartjänsterna vid småskoleseminarierna förändrades till adjunkturer, att kompetensen höjdes till att motsvara den, som fordrades för anställning som adjunkt vid allmänt läroverk, att vederbörande sökande till adjunktur, som nu avsåges, skulle i författningssenlig ordning förklaras behörig och lämplig till tjänsten, samt att vid sådan prövning person, som avlagt filosofisk ämbetsexamen och därjämte folkskollärarexamen, borde jämnställas med den, som innehade kompetens för adjunksbefattning vid allmänt läroverk. För behörighet till rektorstjänst syntes i enlighet med de seminariesakkunnigas förslag bland annat böra fordras, att vederbörande innehade den ovan föreslagna behörigheten till adjunktstjänst vid seminarium.

I fråga om de föreslagna avlöningarna hade *överstyrelsen* icke något att erinra mot läroverkslönesakkunnigas förslag. I likhet med de sakkunniga förutsatte *överstyrelsen*, att lönebeloppen komme att höjas till likhet med dem, som kunde bli fastställda vid en ny lönereglering för befattningshavare vid realskolorna, respektive folkskoleseminarierna. Detta gällde icke blott den ordinarie utan även den icke-ordinarie lärarpersonalen.

Beträffande slutligen frågan om erforderliga övergångsanordningar instämde *överstyrelsen* i de sakkunnigas förslag, dels att ämneslärare, som redan innehade adjunktskompetens enligt för de allmänna läroverken gällande bestämmelser, skulle erhålla tjänsteställning såsom adjunkt, dels att det borde ankomma på Kungl. Maj:t att pröva, i vilka fall icke-adjunktskompetent ämneslärare borde tilldelas adjunksbefattning med åtföljande avlöning såsom adjunkt.

I anledning av de sakkunnigas förslag, att övriga ämneslärare borde antingen erhålla ställning såsom övningsskollärare eller ock uppföras å övergångsstat med tjänstgöringsskyldighet å annan statlig befattning eller å indragningsstat utan dylik skyldighet, förordade *överstyrelsen* såsom en möjlighet i första hand, att sådan lärare skulle kunna efter Kungl. Maj:ts beprövande erhålla ställning såsom ämneslärare med tjänstgöring såsom sådan och med bibehållande av nuvarande ämneslärarlön eller den högre lön, som vid en ny lönereglering kunde tillkomma övningsskollärare. Detta bleve en motsvarighet till vad som vid folkskoleseminariereformens genomförande skedde i fråga om seminarieadjunkt, som ej kunde erhålla lektorskompetens. Därest någon ämneslärare bleve uppförd på indragningsstat, förutsatte *överstyrelsen*, att därmed icke komme att följa någon minskning i avlöningsförmånerna. I anslutning till de sakkunnigas förslag, att jämväl övningsskollärare skulle kunna erhålla förordnande såsom rektor, förutsatte *överstyrelsen*, att även tjänstgörande ämneslärare på övergångsstat skulle kunna i något fall erhålla rektorsförordnande.

Statskontoret har i utlåtande över läroverkslönessakkunnigas förslag den 16 december 1936 framhållit huvudsakligen följande.

Under förutsättning att den ifrågasatta kompetenshöjningen för ämneslärarna komme till stånd, ville statskontoret icke motsätta sig den i samband därmed stående löneregleringen för dessa lärare. Ämbetsverket ansåge sig likväl med hänsyn till den blivande löneregleringen för de statliga läroanstalterna böra ifrågasätta, om skäl verkligen kunde anses föreligga att för ämneslärarna ifråga tillskapa ett avlöningsprovisorium med måhända blott ett budgetårs giltighet. Tillräcklig anledning att i detta sammanhang tillstyrka en reglering av lönerna jämväl för andra lärare vid småskoleseminarierna än ämneslärarna kunde statskontoret icke finna vara för handen. Med prövningen av detta spörsmål torde enligt ämbetsverkets mening i varje fall böra anstå i avvaktan på löneregleringen för de statliga läroanstalterna.

För rektorerna hade de sakkunniga föreslagit avlöningsförmåner, motsvarande rektors vid realskola. Den nu bestående skillnaden i avlöningshänseende mellan rektorer vid dubbel- och enkelseminarium skulle således bortfalla. Likaså skulle de särskilda lönetilläggen å 200 kronor till vardera av rektorerna vid seminarierna i Haparanda och Lycksele upphöra att utgå.

Mot att rektor vid dubbelseminarium erhöle samma ställning i avlöningshänseende som realskolerektor hade statskontoret intet att erinra.

I anslutning till vad ämbetsverket uttalat i sitt utlåtande den 8 januari 1936 över 1932 års seminariesakkunnigas betänkande med utredning och förslag angående folk- och småskoleseminariernas omorganisation ville ämbetsverket emellertid ifrågasätta, om icke rektor vid enkelseminarium — liksom nu vore förhållandet — borde erhålla en något lägre lön än rektor vid dubbelseminarium. Då med detta statskontorets förslag ett borttagande av de särskilda lönetilläggen skulle komma att medföra en rätt väsentlig minskning i förhållande till vad för närvarande utginge åt rektorerna vid seminarierna i Haparanda och Lycksele, torde för sådant fall sagda tillägg böra få bibehållas.

Mot de sakkunnigas förslag rörande de ordinarie ämneslärarna hade statskontoret icke funnit anledning till erinran.

Beträffande de icke-ordinarie ämneslärarna syntes det statskontoret tveksamt, om dessa borde bliva delaktiga av förevarande lönereglering. Därest det ansåges, att så borde bliva fallet, syntes regleringen likväl böra avse allenast lärare, som ägde behörighet till lektorstjänst vid folkskoleseminarium eller adjunktstjänst vid allmänt läroverk. För dylik lärare syntes böra gälla samma bestämmelser som vid folkskoleseminarium.

Vad slutligen anginge de övergångsanordningar, som bleve erforderliga vid en kompetenshöjning för ämneslärarna vid småskoleseminarierna, ifrågasatte statskontoret, om icke — liksom vid höjningen av kompetensen för motsvarande lärare vid folkskoleseminarierna — å övergångsstat med tjänstgöring som ämneslärare vid småskoleseminarium borde uppföras dels sådana, vilka kunde antagas framdeles komma att uppfylla de föreskrivna nya kompetensvillkoren, dels ock sådana, om vilka dylikt antagande icke kunde göras men som likväl ansåges kunna fullgöra ämneslärartjänst vid seminarium. Endast i undantagsfall syntes överflyttning till indragningsstat böra äga rum. Beträffande ifrågavarande ämneslärare torde — såsom 1932 års seminariesakkunniga även föreslagit — böra meddelas övergångsbestämmelser, motsvarande dem vilka meddelats i kungörelsen 1918:757.

Läroverkslöneseakkunniga hava sedermera i enlighet med sitt huvudsakliga uppdrag verkställt utredning angående lönereglering för lärarpersonalen vid småskoleseminarierna i anslutning till det för övriga statliga läroanstalter föreslagna avlöningssystemet. Vid utarbetandet av detta förslag hava de sakkunniga i huvudsak förordat samma lönegradsplacering som för de lärargrupper, med vilka enligt deras tidigare avgivna utlåtande jämförelse borde ske.

Departementschefen.

Ställningstagandet till det av 1936 års riksdag understödda önskemålet om en höjning av ämneslärarkompetensen vid småskoleseminarierna är givetvis avgörande för löneregleringen för dessa lärare. En sådan utredning som jag enligt det föregående funnit behövlig för frågans prövning har nu kommit till stånd, varför jag ej vidare finner hinder möta mot att definitivt fatta ståndpunkt i ämnet.

Den av läroverkslöneseakkunniga verkställda utredningen visar, att kostnadsökningen för möjliggörande av en höjning av kompetensen för ämneslärarna vid småskoleseminarierna icke kan anses vara alltför stor. Starka sakskäl tala för att en dylik kompetenshöjning kommer till stånd. Särskilt vill jag här framhålla, att mycket av vad man hoppats vinna genom den vidtagna skärpningen av inträdesfordringarna till småskoleseminarierna torde bli svårt att ernå, om ej ämneslärarkompetensen stärkes. På grund härav förordar jag, att — då förslag nu framlägges om lönereglering för småskoleseminarierna i anslutning till lönesystemet för övriga statliga undervisningsanstalter — detsamma i fråga om ämneslärarna vid nämnda seminarier bygges på, att dessa i lönehänseende likställas med läroverkens adjunkter.

Skolöverstyrelsens förslag, att person, som avlagt filosofisk ämbetsexamen och därjämte folkskollärarexamen, bör med avseende å ämneslärartjänst vid småskoleseminarium jämnställas med den, som innehar kompetens för adjunktsbefattning vid allmänt läroverk, har jag funnit mig kunna biträda.

I likhet med skolöverstyrelsen har jag vidare funnit goda skäl tala för läroverkslöneseakkunnigas förslag om en förbättring av lärarnas i övningsämnen anställningsförhållanden. Till denna fråga återkommer jag i det följande.

B. Det nya lönesystemets tillämpande på småskoleseminariernas personal.

Jag övergår härefter till frågan om de löneförmåner, som vid tillämpandet på befattningshavarna vid småskoleseminarierna av det nya lönesystemet böra bestämmas för de olika grupperna av befattningshavare.

Jag vill då inledningsvis erinra, att lönegradsplaceringen för småskoleseminariernas — såväl de statligas som de tidigare landstingsseminariernas — lärarpersonal har varit föremål för behandling av lärarlönekommittén och av 1928 års lönekommitté ävensom i de häröver avgivna yttrandena.

Då dessa förslag — utom i vad avser lönereglering för övningsskollärarna — utgå från helt andra förutsättningar än dem, enligt vilka jag framlägger förslag till ny lönereglering för denna lärarpersonal, finner jag ej anledning föreligga att beträffande dessa grupper av befattningshavare i allmänhet lämna någon redogörelse för de tidigare förslagen.

Rektorer.

Gällande bestämmelser. Till manlig rektor utgår vid dubbelseminarium samt vid seminarierna i Lycksele och Haparanda grundavlöning med 4,900 kronor samt vid annat seminarium med 4,400 kronor. Härtill komma tre ålderstillägg å 400 kronor. För kvinnlig rektor är motsvarande avlöning 4,300 kronor respektive 3,800 kronor, medan ålderstilläggen utgå efter 300 kronor. Dessutom åtnjuter rektor fri bostad eller hyresersättning till det belopp, som i vederbörlig ordning bestämmes. Härtill kommer för rektor — liksom för ordinarie och extra ordinarie ämnes- och övningsskollärare — vid seminarierna i Haparanda och Lycksele ett särskilt lönetillägg av 200 kronor.

Läroverkslönesakkunnigas förslag innebär, att småskoleseminariernas rektorer principiellt likställas med realskolornas rektorer. Även beträffande småskoleseminarierna förutsättes alltså vid tillämpandet av det nya lönesystemet en gruppindelning skola äga rum. Läroverkslönesakkunniga hava i detta hänseende förordat, att dubbelseminarierna hänföras till grupp I, de 3-åriga enkelseminarierna till grupp II samt de 2-åriga enkelseminarierna till grupp III. De sakkunniga hava vid framläggande av detta förslag förutsatt, att efter löneregleringen det nu till rektorerna liksom vissa andra lärare vid seminarierna i Haparanda och Lycksele utgående lönetillägget skall upphöra.

Mot vad sålunda föreslagits av de sakkunniga har jag icke funnit något att erinra. Även om här förevarande läroanstalter hava ett ganska begränsat elevantal, är att beakta dels att det här är fråga om anstalter för utbildning av lärare, dels ock att lärarna vid småskoleseminarierna framdeles skola meddela undervisning åt ett elevmaterial, som ungefär uppnått realexamens nivå. Genom bifall till läroverkssakkunnigas förslag kommer jämväl den av statskontoret framhållna önskvärdheten av differentiering av rektorslönerna vid dubbel- och enkelseminarier att i viss mån beaktas.

Departementschefen.

Adjunkter.

Gällande bestämmelser m. m. Vid den år 1920 beslutade löneregleringen för statens småskoleseminarier blevo ämnes- och övningsskollärare vid dessa seminarier likställda med folkskoleseminariernas övningsskollärare. Denna likställighet bibehölls av såväl lärarlönekommittén som 1928 års lönekommitté, varvid man ju dock utgick från samma kompetens för ämneslärarna som för övningsskollärarna.

Läroverkslönesakkunniga hava — i anslutning till sitt utlåtande angående höjning av kompetensen för ämneslärarna vid småskoleseminarierna — till-

styrkt, att sistnämnda lärare vid tillämpning av det nya lönesystemet i avseende å såväl avlöning som tjänstetitel likställas med de allmänna läroverkens adjunkter.

Departementschefen.

Samma skäl, som tidigare föranlett mig att beträffande adjunkterna vid de allmänna läroverken förorda 23 lönegraden, föreligga även här, och jag tillstyrker alltså en placering i sagda lönegrad av adjunkterna vid småskoleseminarierna.

Övningsskollärare.

Gällande bestämmelser m. m. De övningsskollärare vid småskoleseminarierna tillkommande avlöningsförmåner äro sedan 1920 års lönereglering desamma, som för närvarande tillkomma ämneslärarna vid dessa seminarier liksom övningsskollärarna vid folkskoleseminarierna. Såväl lärarlönekommittén och 1928 års lönekommitté som skolöverstyrelsen hava förordat bibehållande i lönehänseende av likställighet mellan övningsskollärarna vid å ena sidan folkskoleseminarierna och å andra sidan småskoleseminarierna.

Läroverkslönesakkunniga hava för övningsskollärare vid småskoleseminarierna förordat samma lönegradsplacering som för motsvarande befattningshavare vid folkskoleseminarierna eller 20 lönegraden.

Departementschefen.

Tidigare har jag funnit mig böra tillstyrka de sakkunnigas förslag beträffande lönegradsplacering av övningsskollärare vid folkskoleseminarierna. I anslutning härtill tillstyrker jag de sakkunnigas förslag jämväl beträffande övningsskollärarna vid småskoleseminarierna.

Icke-ordinarie ämnes- och övningsskollärare.

Gällande bestämmelser beträffande avlöning åt vikarierande samt övriga icke-ordinarie ämnes- och övningsskollärare vid småskoleseminarierna återfinnas i kungörelsen angående avlöningsförmåner för lärarpersonalen vid statens småskoleseminarier m. m. (svensk förf.-saml. 1933:503), vartill här hänvisas.

Läroverkslönesakkunniga hava, med utgångspunkt från den föreslagna höjningen av de ordinarie ämneslärarnas vid småskoleseminarierna kompetens och avlöningsförmåner, förordat, att lönerna för icke-ordinarie ämneslärare regleras i anslutning till vad av dem föreslagits beträffande motsvarande lärare vid de allmänna läroverken och folkskoleseminarierna.

För extra ordinarie och extra adjunkt har alltså de sakkunnigas majoritet förordat placering i 20 lönegraden.

I fråga om icke-ordinarie övningsskollärare har förordats samma placering som för motsvarande lärare vid folkskoleseminarierna, d. v. s. för såväl extra ordinarie som extra övningsskollärare 18 lönegraden.

Arvode till timlärare föreslås utgå efter samma grunder som vid folkskoleseminarierna.

Jag biträder även beträffande de icke-ordinarie ämnes- och övnings skol-lärarna det av läroverkslönesakkunniga framlagda förslaget.

Departementsschefen.

Lärare i övningsämnen.

Gällande bestämmelser m. m. Vid småskoleseminarierna finnes endast en ordinarie lärarbefattning i övningsämnen, nämligen den tidigare omförmälda befattningen vid seminariet i Lycksele som skolköksföreståndarinna, tillika lärarinna i hushållsgöromål. I övrigt är behovet av lärare i dessa ämnen avsett att täckas med timlärare.

Nämnda skolköksföreståndarinna åtnjuter för närvarande i avlöning 1,800 kronor, vartill komma tre ålderstillägg, vart och ett å 250 kronor, samt dessutom fri bostad med bränsle och lyse ävensom — i hennes egenskap av husmoder för skolköket — fri kost i samband med skolköksundervisningen. Beträffande de till timlärarna utgående arvoden hänvisas till kungörelsen 1933:503.

Lärlönekommittén föreslog beträffande skolköksföreståndarinnan i Lycksele lön enligt 12 lönegraden jämte bostad och värme men med avdrag för lyse och kost. 1928 års lönekommitté föreslog 14 lönegraden, med inräknande av värdet av åtnjutna naturaförmåner. I sitt yttrande över detta förslag påyrkade skolöverstyrelsen en placering i 15 lönegraden.

Läroverkslönesakkunniga hava förordat, att undervisningen i övningsämnen vid småskoleseminarierna skall bestridas — på samma sätt som för närvarande vid de allmänna läroverken och folkskoleseminarierna — av såväl ordinarie som icke-ordinarie lärare. Såsom en allmän regel hava de sakkunniga förordat, att ordinarie befattningar i övningsämne icke inrättas, med mindre undervisningen efter fullt genomförd organisation omfattar minst 15 timmar i veckan. Med denna utgångspunkt skulle ordinarie lärarbefattningar i övningsämnen finnas vid följande seminarier:

1. i teckning i Landskrona, Skara och Strängnäs;
2. i musik i Haparanda, Landskrona, Lycksele, Skara och Strängnäs;
3. i gymnastik med lek och idrott i Haparanda, Landskrona, Lycksele, Skara och Strängnäs;
4. i kvinnlig slöjd vid samtliga seminarier; samt
5. i hushållsgöromål vid seminarier i Landskrona, Lycksele, Skara och Strängnäs.

Läroverkslönesakkunniga hava för de ordinarie lärarna i övningsämnen vid småskoleseminarierna förordat samma lönegradsplacering som för motsvarande befattningshavare vid folkskoleseminarierna, nämligen för lärare i teckning, musik eller gymnastik med lek och idrott 22 lönegraden, för lärarinna i kvinnlig slöjd 18 lönegraden samt för lärarinna i hushållsgöromål 16 lönegraden. För lärarinnan i hushållsgöromål vid småskoleseminariet i Lycksele hava de sakkunniga, för det fall att hon tjänstgör såsom

föreståndarinna för det vid seminariet inrättade skolköket, dessutom förordat ett särskilt arvode av 360 kronor för år.

För vissa seminarier, vid vilka ordinarie lärarbefattningar icke skulle inrättas, har behovet av undervisningstimmar i övningsämnen av de sakkunniga ansetts motivera inrättande av extra ordinarie befattningar. Anställning såsom extra ordinarie lärare i övningsämne föreslås kunna komma i fråga vid en tjänstgöringsskyldighet av minst 8 veckotimmar. För att erhålla en betryggande marginal hava de sakkunniga emellertid räknat med, att tills vidare extra ordinarie befattningar icke inrättas för lägre undervisningstid per vecka än 10 timmar.

Vid bifall härtill skulle följande extra ordinarie lärarbefattningar i övningsämnen komma att inrättas, nämligen:

1. i teckning i Haparanda, Härnösand, Lycksele och Växjö;
2. i musik i Härnösand och Växjö;
3. i gymnastik med lek och idrott i Härnösand och Växjö; samt
4. i hushållsgöromål i Haparanda, Härnösand och Växjö.

Läroverkslöneseakkunniga hava föreslagit samma lönegradsplacering — där sådan skall förekomma — för de icke-ordinarie lärarna i övningsämnen vid småskoleseminarierna som för motsvarande lärare vid folkskoleseminarierna.

För timlärare i de förut nämnda övningsämnena ävensom i slöjd vid småskoleseminariums övningsskola föreslås av läroverkslöneseakkunniga samma timläraravlöning som vid folkskoleseminarierna. För timlärare i trädgårdsskötsel bör enligt de sakkunnigas förslag — med hänsyn till olikheten i arbetsbördan under olika årstider — avlöningen, liksom för närvarande är fallet beträffande vikarierande lärare vid folkskoleseminarium, bestämmas av skolöverstyrelsen med hänsyn till omständigheterna i varje särskilt fall.

Departementschefen.

Jag ansluter mig till läroverkslöneseakkunnigas förslag, dock med den ändring beträffande lärarna i teckning, musik samt gymnastik med lek och idrott, att jag för ordinarie lärare i dessa övningsämnen genomgående ansett mig böra förorda nedsättning av de sakkunnigas lönegradsplacering med en lönegrad, vilket för seminariernas vidkommande innebär en inplacering i 21 lönegraden.

C. Övergångsanordningar.

För läroverkslöneseakkunnigas förslag till övergångsanordningar i samband med genomförande av högre kompetens för ämneslärarna ävensom för vad häröver i de från skolöverstyrelsen och statskontoret inhämtade utlåtandena anförts har i det föregående redogjorts.

Ämbetsverken hava i det stora hela anslutit sig till läroverkslöneseakkunnigas förslag. Emellertid hava de — med utgångspunkt från förfarandet vid höjningen av kompetensen för folkskoleseminariernas ämneslärare (pro-

position 1918: 260, sid. 253) — förordat, att å övergångsstat med tjänstgöring som ämneslärare vid småskoleseminarium må kunna efter Kungl. Maj:ts beprövande uppföras dels sådana nuvarande ämneslärare, vilka kunna antagas framdeles komma att uppfylla de föreskrivna nya kompetensvillkoren, dels ock sådana, om vilka dylikt antagande icke kan göras men som likväl anses kunna fullgöra ämneslärartjänst vid seminarium. Överstyrelsen har för dessa lärare förordat bibehållande av nuvarande ämneslärarlön eller den högre lön, som vid en ny lönereglering må tillkomma övningsskol-lärare.

Det av läroverkslöneseckunniga framlagda förslaget till övergångsanordningar, med de jämkningar som förordats av skolöverstyrelsen och statskontoret, finner jag mig kunna biträda. På grund av skolöverstyrelsens förslag om överflyttande av nuvarande ämneslärare till övergångsstat med tjänstgöringsskyldighet i dylik egenskap bör i tjänsteförteckningen under »Småskoleseminarierna: Övergångsstat» upptagas en befattning som ämneslärare i 20 lönegraden.

Huruvida något överförande på indragningsstat kan bli behövt, kan icke nu med bestämdhet avgöras. Det torde emellertid kunna antagas, att icke något dylikt överförande skall behöva komma i fråga, då överflödiga ämneslärare kunna placeras på lediga övningsskollärartjänster.

Något beslut rörande överförande på indragningsstat vid innevarande riksdag bör i allt fall icke fattas, då — på sätt tidigare framhållits — löne-regleringen vid småskoleseminarierna icke kan genomföras förrän från och med den 1 juli 1938. Av 1937 års riksdag bör emellertid fattas beslut om inplaceringen av lärarpersonalen vid småskoleseminarierna på tjänsteförteckningen till avlöningsreglementet, ehuru beslutet i denna del icke bör träda i kraft förrän den 1 juli 1938, då alltså övergången till det nya systemet bör ske. Det förslag rörande bestämmandet av avlöningsanslaget till småskoleseminarierna för budgetåret 1937/1938, som jag i det följande kommer att framlägga, grundar sig fördens skull på nu gällande avlöningsbestäm-melser för småskoleseminarierna.

Departementsschefen.

10. Läroanstalterna för blind.

Statens läroanstalter för blind utgöras av institutet och förskolan för blind å Tomtebodå, hantverksskolan i Kristinehamn för blindå män och hantverksskolan i Växjö för blindå kvinnor. Enligt avlöningsstaterna innefattar lärarpersonalen, förutom rektorer, följande tjänstemån: å Tomtebodå 3 åmneslårare och 2 åmneslårarinnor vid institutet, 5 lärarinnor vid förskolan, 3 arbetslårare, 4 handarbetslårarinnor, 1 lärarinna i hushållsgöromål, 2 musiklårare samt 2 gymnastiklårare; i Kristinehamn 1 lärarinna och 3 arbetslårare samt i Växjö 3 handarbetslårarinnor.

I fråga om de lärarpersonalen vid läroanstalterna för blindå tillkommande avlöningsförmånerna märkes, att — medan tillfällig löneförbåttring utgår enligt vanliga grunder — provisorisk avlöningsförbåttring icke medgivits denna personal.

Såväl lärarlönekommitténs som 1928 års lönekommittés utredningar och förslag betråffande lönereglering för läroanstalterna för blindå utgingo från en i viss mån annan organisation ån den nu gållande. Enligt den åldre organisationen fanns sålunda en förskola för blindå jämvål i Växjö, i vars ställe år 1935 hantverksskolan för blindå kvinnor inrättades. I den mån nämnda båda kommittéer yttrat sig med utgångspunkt från förhållanden, som nu icke åga motsvarighet, hava dessa uttalanden icke upptagits i de referat av tidigare förslag, vilka lämnas i det följande.

Rektorer.

Gållande bestämmelser och tidigare förslag. Rektorn vid institutet och förskolan för blindå å Tomtebodå åtnjuter för närvarande samma kontanta avlöning som rektor vid högre allmåt læroverk eller 7,500 kronor. Härjåmte åtnjuter denne rektor bostad med värme samt planteringsland. Rektorn vid hantverksskolan i Kristinehamn för blindå män åtnjuter, förutom bostad med värme, avlöning med 5,500 kronor, vilken avlöning med 900 kronor understiger den som enligt stat tillkommer rektor vid realskola. Rektor vid hantverksskolan i Växjö för blindå kvinnor slutligen, vilken är kvinna, åtnjuter, förutom bostad med värme, avlöning med 4,500 kronor eller 500 kronor mindre ån kvinnlig rektor vid realskola.

Lårarlönekommittén, som tillstyrkte, att rektor vid högre allmåt læroverk skulle såsom regel hänföras till 29 lönegraden med omedelbar placering i dess högsta löneklass, förordade, att rektor vid institutet och förskolan å Tomtebodå måtte i avlöningshånseende erhålla en liknande stållning. Härutöver borde komma naturaförmåner i enlighet med vad då vore stadgat. Betråffande hantverksskolan i Kristinehamn föreslog kommittén, att manlig rektor hänfördes till 23 lönegraden med omedelbar placering i dess högsta löneklass. Hårtill borde komma fri bostad med värme.

Skolöverstyrelsen, som vid sitt förslag till lönegradsplacering utgick från den förutsättningen, att avdrag å lönen skulle göras för naturaförmåner, jämställde rektor vid Tomtebodas med rektor vid högre allmänt läroverk i den lägsta gruppen, med placering i 30 lönegraden 33 löneklassen och med tilläggsarvode av 480 kronor. Rektor vid hantverksskolan i Kristinehamn föreslogs till placering i 26 lönegraden 29 löneklassen.

1928 års lönekommitté, som jämväl utgick från att samtliga befattningshavare borde inplaceras i lönesystemet så, att avdrag å lönen gjordes för åtnjutna naturaförmåner, ansåg rektor vid Tomteboda böra jämnställas med rektor vid högre allmänt läroverk i lägsta avlöningsgruppen. Kommittén ansåg sig icke kunna föreslå högre placering än 25 lönegraden 28 löneklassen för manlig rektor vid hantverksskolan i Kristinehamn.

Skolöverstyrelsen biträdde lönekommitténs förslag till löneställning för dessa rektorer. För rektor vid institutet och förskolan å Tomteboda ansåg sig överstyrelsen, i anslutning till 1928 års lönekommittés förslag i fråga om liknande ersättning åt rektor vid dövstumskolan å Manilla, kunna förordna, att ett särskilt belopp efter överstyrelsens beprövande borde utgå med förslagsvis högst 600 kronor de år, då utbildning av lärare där förekomme.

Läroverkslönesakkunniga hava, med hänsyn till numera föreliggande förhållanden i fråga om läroanstalterna för blindas, förordnat följande löneställning för nu ifrågakvarande rektorer, varvid ersättning för åtnjutna naturaförmåner förutsatts skola av vederbörande befattningshavare kontant inbetalas:

rektor vid institutet och förskolan för blindas å Tomteboda lön med belopp, motsvarande 30 lönegraden 33 löneklassen jämte lönetillägg å 480 kronor, d. v. s. samma löneställning, som av de sakkunniga förordnats för rektor vid högre allmänt läroverk av grupp III; samt

rektor vid hantverksskolan i Kristinehamn för blindas män och vid hantverksskolan i Växjö för blindas kvinnor vardera lön med belopp, motsvarande 25 lönegraden 28 löneklassen, utan lönetillägg.

För rektor vid institutet och förskolan för blindas föreslås läroverkslönesakkunniga, med stöd av 7 § 4 mom. avlöningsreglementet för ordinarie lärare vid statens undervisningsväsen, ett särskilt arvode med högst 480 kronor för år, att efter skolöverstyrelsens beprövande utgå de år, då lärarutbildning å Tomteboda äger rum. För rektor vid hantverksskola för blindas föreslås, likaledes med stöd av förenämnda bestämmelse, ett särskilt arvode av 480 kronor för år, vilket skulle utgå, därest rektorn tillika är föreståndare för befintlig materialdepå. Förslag härom har väckts av inspektören för blindundervisningen, som ansett ett särskilt arvode för föreståndaren för materialdepån (nu i Kristinehamn) motiverat, för den händelse de båda rektorerna i Kristinehamn och Växjö skulle erhålla samma löneställning

Jag biträder läroverkslönesakkunnigas förslag till löneställning för här ifrågakvarande rektorer, jämväl i vad det avser de särskilda arvoden för handhavandet av lärarutbildningen och föreståndarskapet för materialdepån.

Departementschefen.

Lärare i kunskapsämne (ämneslärare).

Gällande bestämmelser och tidigare förslag. För närvarande åtnjuter manlig ämneslärare, förutom bostad med värme, avlöning med 3,400 kronor jämte tre ålderstillägg à 400 kronor. Kvinnlig ämnes- eller jämförlig lärare åtnjuter, förutom bostad med värme, avlöning med 2,800 kronor jämte tre ålderstillägg à 300 kronor. Den lärarinna vid förskolan för blind- & Tomteboda, som förordnas såsom första lärarinna, åtnjuter arvode härför med 500 kronor för år.

Lärarlönekommittén uttalade, att syftemålet med den löneställning, som år 1919 tillerkänts ämneslärarna vid Tomteboda, torde hava varit att till dessa befattningar erhålla väl kvalificerade sökande från folkskolans lärarkår. För detta ändamål syntes ett upprätthållande av den dåvarande likställigheten beträffande den kontanta lönen med övningsskollärarna vid folkskoleseminarierna icke vara en oeftergivlig fordran, i synnerhet om man toge i betraktande den betydande förmån av fri bostad och bränsle, som skulle tillkomma nu ifrågavarande lärare. Kommittén föreslog, att nu ifrågavarande ämneslärare hänfördes till 18 lönegraden.

Ämneslärarinnorna ansåg lärarlönekommittén böra hänföras till 15 lönegraden, vartill borde komma fri bostad med värme. Första lärarinna borde, med hänsyn till dåvarande relation, placeras en lönegrad över ämneslärarinna och följaktligen åtnjuta lön efter 16 lönegraden, med fri bostad och värme därjämte.

Skolöverstyrelsen föreslog, under förutsättning att avdrag å lönen gjordes för naturaförmåner, 20 respektive 17 lönegraden för ämneslärare (ämneslärarinna) med ett särskilt lönstillägg av 700 kronor till första lärarinna, i överensstämmelse med vad som föreslagits för första lärarinna vid statsamskola.

1928 års lönekommitté — som gjorde det allmänna uttalandet, att varken med hänsyn till kompetenskrav eller arbetets art kommittén kunde finna blindundervisningsanstalternas lärare hava i lönehänseende placerats med tillbörligt beaktande av andra lärares ekonomiska förhållanden — framhöll, att ämneslärarna tidigare hade jämförts med övningsskollärarna vid seminarierna. Med hänsyn till den särskilda utbildningen för blindlärarkallet efter folkskollärarytbildningen och tjänstgöringens speciella och krävande art samt det förhållandet, att blindlärarna toges i anspråk utöver lektionstid för elevuppsikt, ansåg kommittén denna jämställdhet befogad, ehuru arbetets art icke vore likvärdig, i det övningsskollärarens uppgift stode på ett högre plan, i den mån han vore meddelaktig i utbildningen av lärare. Det försteg i avlöningshänseende, som blindlärare dittills haft i åtnjutna naturaförmåner, ansåg kommittén därför icke kunna bibehållas utan föreslog samma lön som för övningsskollärare eller 19 respektive 16 lönegraden. Härtill borde för första lärarinna vid förskolan å Tomteboda komma ett särskilt lönstillägg av 700 kronor.

Skolöverstyrelsen förordade i anslutning till sin tidigare intagna ståndpunkt, att ämneslärare placerades i lägst 20 och ämneslärarinna i 17 lönegraden. Förslaget om lönstillägg till första lärarinna biträdades av överstyrelsen.

Läroverkslönesakkunniga hava för sin del i likhet med 1928 års lönekommitté förordat samma lönegradsplacering av ämneslärarna vid läroanstal-

terna för blinda som för övningsskollärarna vid högre lärarinneseminariet samt folk- och småskoleseminarierna. I enlighet med den terminologi, som användes i 1932 års stadga för statens läroanstalter för blinda, hava de sakkunniga betecknat de nu ifrågakvarande lärarna, manliga såväl som kvinnliga, såsom lärare i kunskapsämne. Då de sakkunniga för övningsskollärarna förordat en placering i 20 lönegraden, hava de alltså föreslagit samma lönegrad för lärarna i kunskapsämnen vid läroanstalterna för blinda. Den av lärarinnorna vid den med institutet förenade förskolan för blinda, som förordnas att vara första lärarinna vid nämnda skola, hava de sakkunniga föreslagit skola i denna egenskap åtnjuta särskilt arvode med 600 kronor för år. Höjningen av detta arvode från nuvarande 500 kronor har ansetts betingad av dyrtidstilläggets olika beräkning efter reglering.

Den av läroverkslöneshakkunniga föreslagna lönegradsplaceringen av lärarna i kunskapsämnen vid läroanstalterna för blinda ävensom det av de sakkunniga föreslagna särskilda arvodet till första lärarinnan vid förskolan för blinda hava icke givit mig anledning till erinran, varför jag tillstyrker de sakkunnigas förslag på denna punkt.

Vid genomförandet av föreslagen reglering av blindlärnarnas löner, med inräknande av naturaförmånerna i lönen, kunna vissa tjänster bliva lägre avlönade än för närvarande. I anslutning till vad jag tidigare förordat, böra emellertid genom övergångsbestämmelser nuvarande tjänstinnehavare beredas personlig gottgörelse för eventuell minskning i avlöningsförmåner. Detta bör givetvis gälla alla de lärare vid läroanstalterna för blinda, för vilka genom den nya löneregleringen löneminskning skulle inträda.

Departement-
schefen.

Lärare i musik eller gymnastik.

Gällande bestämmelser och tidigare förslag. De ordinarie lärarna i musik och gymnastik vid Tomtebodas åtnjuta för närvarande följande löneförmåner:

en musiklärare med 24 veckotimmars undervisning i instrumentalmusik: förutom bostad med värme avlöning med 2,500 kronor jämte tre ålders-tillägg à 300 kronor;

en musiklärare med fyra veckotimmars undervisning i sång: avlöning med 650 kronor jämte två ålderstillägg à 100 kronor;

en gymnastiklärare vid institutet med 14 veckotimmars undervisning: avlöning med 1,700 kronor jämte tre ålderstillägg à 200 kronor; samt

en gymnastiklärare (kvinnlig) vid förskolan med åtta veckotimmars undervisning: avlöning med 1,200 kronor jämte tre ålderstillägg à 100 kronor. Denna sistnämnda lärarinna åtnjuter, i motsats till övriga ordinarie lärare, icke tillfällig löneförbättring.

Lärlönekommittén föreslog från sina utgångspunkter för den ovannämnde läraren i instrumentalmusik 14 lönegraden, med bibehållande därutöver av naturaförmåner. Den andre musikläraren borde enligt kommitténs mening betraktas såsom icke-ordinarie befattningshavare. För gymnastikläraren vid institutet föreslog lärlönekommittén samma placering som för manlig gymnastiklärare vid allmänt läroverk med motsvarande tjänstgöring. Placeringen av den kvinnliga gymnastikläraren vid förskolan var däremot icke föremål för kommitténs behandling.

Skolöverstyrelsen, vars förslag grundade sig på den förutsättningen, att avdrag å lönen skulle göras för naturaförmåner, föreslog för en musiklärare 17 och för en gymnastiklärare 9 lönegraden.

1928 års lönekommitté ansåg beträffande en musiklärare samt gymnastiklärare jämställdhet mellan dessa och motsvarande lärare vid läroverk böra råda och förordade dem därför till placering i 20 lönegraden för manlig och 18 lönegraden för kvinnlig lärare, enligt samma system med beräkning av lön efter veckotimantalet som föreslagits för läroverkens musik- och teckningslärare. För den andre musikläraren borde avlöningsbeloppet bestämmas efter av Kungl. Maj:t fastställda grunder.

Skolöverstyrelsen förordade en musiklärare samt en gymnastiklärare vid institutet till samma placering, som av överstyrelsen föreslagits för motsvarande lärare vid läroverk, d. v. s. 21 lönegraden för manlig och 18 lönegraden för kvinnlig lärare.

Läroverkslönesakkunniga hava, i likhet med 1928 års lönekommitté och skolöverstyrelsen, utgått ifrån att ordinarie lärare i musik och gymnastik vid läroanstalterna för blinda böra placeras i samma lönegrad som lärarna i dessa ämnen vid flertalet övriga statliga läroanstalter. I enlighet härmed hava de sakkunniga för nu ifrågavarande lärare föreslagit placering i 21 lönegraden, med tillämpning tillika av de i förslaget till avlöningsreglemente för ordinarie lärare vid statens undervisningsväsen 8 § 2 mom. första stycket angivna grunderna. De lärartjänster, som av de sakkunniga förutsätts skola inplaceras i sagda lönegrad, äro en musiklärar- och två gymnastiklärartjänster.

Såsom tidigare nämnts, hava hittills funnits två musiklärartjänster, en förenad med 24 och en med fyra veckotimmars undervisning. Härutinnan har emellertid, enligt vad läroverkslönesakkunniga av vederbörande rektor inhämtat, numera den ändringen inträffat, att de båda tjänsterna uppehållas av en och samma person. Den hittillsvarande musikläraren med 24 veckotimmar har nämligen med utgången av år 1936 avgått från sin tjänst, och hans undervisning har övertagits av den musiklärare, som förut blott hade fyra veckotimmar. Under sådana förhållanden hava läroverkslönesakkunniga förordat, att de hittillsvarande två tjänsterna sammanslås till en, för närvarande förenad med en undervisningsskyldighet av 28 veckotimmar.

Den ena av de två till reglering föreslagna gymnastiklärartjänsterna är för närvarande förenad med åtta veckotimmars undervisning. En reglering av densamma förutsätter, med anledning av bestämmelsen i 8 § 2 mom. första stycket avlöningsreglementet för ordinarie lärare, att tjänstens inne-

havare kan beredas minst nio veckotimmars undervisning. Enligt vad läroverkslönessakkunniga från vederbörande rektor inhämtat, föreligger ingen svårighet härutinnan, då den ifrågavarande lärarinnan redan för närvarande har en tjänstgöring, som överstiger åtta veckotimmar.

Mot den av läroverkslönessakkunniga enligt det nyss sagda förordade löne-regleringen för en lärare i musik och två lärare i gymnastik vid institutet och förskolan för blindas i Tomtebodas har jag intet annat att erinra än att jag — i anslutning till mitt tidigare allmänna ställningstagande — icke kan tillstyrka högre lönegrad än den 20:e för ifrågavarande övningslärare.

Departement-
schefen.

Arbetslärare.

För närvarande indelas de här såsom »arbetslärare» betecknade lärarna i arbetslärare (manliga) och handarbetslärarinnor. I enlighet med skolöverstyrelsens, av läroverkslönessakkunniga biträdda förslag, användes här benämningen arbetslärare för såväl manliga som kvinnliga lärare.

Gällande bestämmelser och tidigare förslag. Enligt nu gällande bestämmelser utgår avlöningen till här ifrågavarande personal efter följande grunder:

arbetslärare åtnjuter, förutom bostad med värme, avlöning med 3,000 kronor jämte tre ålderstillägg à 300 kronor;

handarbetslärarinna åtnjuter, förutom bostad med värme, avlöning med 2,400 kronor jämte tre ålderstillägg à 200 kronor.

Lärlönekommittén ansåg, att vid rekryteringen av de manliga arbetslärarplatserna yrkesskickligheten i främsta rummet borde beaktas och bortsåg därför från tidigare gjord jämförelse med lärarna i manlig slöjd vid folkskoleseminarierna. Kommittén fann skäligt för dessa lärare tillstyrka 16 lönegraden samt därutöver bostad med bränsle. I fråga om de kvinnliga arbetslärarna (handarbetslärarinnorna) ansåg kommittén, att de borde i lönehänseende i förhållande till ämneslärarinnorna intaga en ställning, som motsvarade de manliga arbetslärarnas i förhållande till ämneslärarnas, och föreslog en placering två lönegrader under ämneslärarinnornas, alltså 13 lönegraden med bostad och värme därjämte.

Skolöverstyrelsen, som utgick ifrån att avdrag å lönen skulle göras för naturaförmåner, förordade för manlig arbetslärare 17 lönegraden och för kvinnlig arbetslärare (handarbetslärarinna) 14 lönegraden.

1928 års lönekommitté framhöll, att manliga arbetslärare vore av skolöverstyrelsen föreslagna till placering i 17 lönegraden, vilken även föreslagits för manliga folkskollärare. Kommittén, som föreslagit dessa senare till lön enligt 15 lönegraden, föreslog även manlig arbetslärare till placering i sistnämnda lönegrad. Denna löneställning syntes kommittén visserligen hög med hänsyn därtill, att kravet på pedagogisk utbildning hos lärarna komme i andra rummet. Riksdagen hade emellertid tidigare särskilt fäst sig vid att dessa lärare borde bibringa sina elever sådana färdigheter, varav dessa bleve beroende för framtida förvärvsarbete. Avlöningen borde därför tillmätas så, att personer med utmärkt yrkesskicklighet, parat med för den speciella blindundervisningen lämpade personliga egenskaper, kunde förvärvas

för dessa lärarebefattningar. Vid inplacering i det allmänna lönesystemet låge emellertid en jämförelse med andra statens hantverksutbildade befattningshavare nära; sådana vore avsevärt lägre avlönade inom andra statens verk. Det vore med hänsyn till vad ovan sagts samt i betraktande av nu utgående löneförmåner, som kommittén funne sig böra föreslå 15 lönegraden. I överensstämmelse härmed föreslog kommittén placering av kvinnlig arbetslärare (handarbetslärarinna) i 13 lönegraden.

Skolöverstyrelsen förordade lägst 16 lönegraden för manlig och 14 lönegraden för kvinnlig arbetslärare.

Läroverkslönesakkunniga hava anslutit sig till 1928 års lönekommittés förslag i fråga om placering av de manliga arbetslärarna i 15 lönegraden. På grund av likalönsprincipens införande har denna lönegrad föreslagits även för de kvinnliga arbetslärarna (handarbetslärarinnorna). Generellt föreslås alltså för arbetslärare vid läroanstalterna för blinda 15 lönegraden.

Departa-
mentschefen.

Jag finner mig även på förevarande punkt böra ansluta mig till läroverkslönesakkunnigas förslag. Härvid vill jag erinra om vad jag tidigare vid behandlingen av löneställningen för lärarna i kunskapsämnen anfört rörande personligt lönetillägg åt sådana nuvarande tjänstinnehavare, som genom löneregleringen skulle komma att erhålla minskning i sina avlöningsförmåner.

Lärarinna i hushållsgöromål.

Gällande bestämmelser och tidigare förslag. Lärarinnan i hushållsgöromål å Tomtebodas åtnjuter — i likhet med handarbetslärarinna — förutom bostad med värme avlöning med 2,400 kronor jämte tre ålderstillägg à 200 kronor.

Lärlönekommittén föreslog för lärarinna i hushållsgöromål samma placering som för handarbetslärarinna eller 13 lönegraden med bostad och värme därjämte. *Skolöverstyrelsen* föreslog 14 lönegraden för hushålls- liksom för handarbetslärarinna.

1928 års lönekommitté föreslog, att lärarinna i hushållsgöromål — i likhet med handarbetslärarinna — skulle placeras i 13 lönegraden, medan *skolöverstyrelsen* vidhöll sitt förslag om placering i 14 lönegraden.

Läroverkslönesakkunniga hava förordat, att den hittillsvarande likställigheten i avlöningshänseende mellan lärarinna i hushållsgöromål och kvinnlig arbetslärare (handarbetslärarinna) bibehålles, och hava förty föreslagit placering jämväl av förstnämnda lärarinna i 15 lönegraden. Då hushållslärarinnans tjänstgöringsskyldighet regelmässigt överstiger 30 veckotimmar, har systemet med full lön vid en tjänstgöring av 30 veckotimmar ansetts icke behöva tillämpas beträffande denna lärarinna.

Departa-
mentschefen.

Jag ansluter mig till läroverkslönesakkunnigas berörda förslag rörande lönegradsplaceringen av lärarinna i hushållsgöromål.

Icke-ordinarie lärare.

Gällande bestämmelser och tidigare förslag. Till arvode till en lärarinna i sång vid förskolan å Tomtebodå äro anvisade 600 kronor, å vilket arvode tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg ej må utgå. De icke-ordinarie lärare i övrigt, som — bortsett från vikarier — för närvarande finnas vid läroanstalterna för blindå, äro timlärare i sång och gymnastik. Därest såsom timlärare anlitas ordinarie musiklärare vid Tomtebodå, utgår arvode efter 115 kronor för årlig veckotimme jämte tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg; arvode utgår dock allenast för tjänstgöring, som överskjuter 24 respektive fyra veckotimmar. Därest annan musiklärare anlitas, beror arvodets storlek av överenskommelse med direktionen. Arvoden till timlärare i sång och gymnastik vid hantverksskolorna i Kristinehamn och Växjö bestämmas av vederbörande styrelse.

1928 års lönekommitté, med vilken skolöverstyrelsen instämde, föreslog, att beträffande andra icke-ordinarie befattningshavare än de i kommitténs förslag till tilläggsbestämmelser till avlöningsreglementet nämnda, grunderna för avlöningsförmånerna skulle fastställas av Kungl. Maj:t, där ej i särskilda fall Kungl. Maj:t överlåte detta på vederbörande myndighet.

Läroverkslönesakkunniga hava — i enlighet med sin uppläggning av frågan om icke-ordinarie lärares anställning och löneförhållanden — föreslagit, att extra ordinarie och extra lärare vid läroanstalterna för blindå, i den mån sådana befattningshavare komma att anställas, placeras i följande lönegrader, nämligen lärare i kunskapsämne, musik eller gymnastik 18 lönegraden samt arbetslärare ävensom lärarinna i hushållsgöromål 14 lönegraden. För timlärare i musik och gymnastik vid institutet och förskolan å Tomtebodå har föreslagits samma avlöning som till sådana lärare vid de statliga läroanstalterna i övrigt. Avlöning till timlärare i dessa ämnen vid hantverksskolorna i Kristinehamn och Växjö förutsättes skola, liksom för närvarande, utgå efter av vederbörande styrelse fastställda grunder inom ramen för därför anvisade medel.

Jag ansluter mig till läroverkslönesakkunnigas förslag angående löneställningen för de icke-ordinarie lärare, som kunna komma att anställas vid läroanstalterna för blindå.

Departement-
chefen.

Husmoder.

Gällande bestämmelser och tidigare förslag. För närvarande är den vid institutet och förskolan för blindå å Tomtebodå anställda husmodern icke upptagen på avlöningsstaten. Hon åtnjuter enligt uppgift från vederbörande rektor ett av institutets direktion bestämt arvode av 145 kronor för månad eller för år räknat 1,740 kronor jämte naturaförmåner, uppskattade till 700

kronor och bestående av bostad om 2 rum, kost, bränsle, lyse samt tvätt. Hon åtnjuter en månads semester årligen.

Lärlönekommittén ansåg, att för husmodern å Tomtebodas — i likhet med övrig å stat icke uppförd personal — avlöningen borde bestämmas av institutets direktion, eventuellt efter av Kungl. Maj:t fastställda grunder.

1928 års lönekommitté ansåg, att husmodern å Tomteboda borde erhålla ordinarie anställning med lön enligt 6 lönegraden, eller en lönegrad lägre än husmoder vid vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte.

Skolöverstyrelsen fann — med hänsyn till det svåra och ansvarsfulla arbetet, som ålåg husmodern vid ett stort internat, och icke minst på grund av den stora ekonomiska betydelsen för anstalten av hennes arbete — starka skäl föreligga att placera husmodern å Tomteboda en lönegrad högre än kommittén gjort, alltså i 7 lönegraden.

Läroverkslönesakkunniga hava på grund av upplysningar från rektor å Tomteboda funnit sig böra biträda 1928 års lönekommittés förslag, att husmodern å Tomteboda erhåller ordinarie anställning. Då de sakkunnigas förslag till avlöningsreglemente för statens undervisningsväsen allenast avser lärarpersonal, hava de sakkunniga förordat, att sagda husmoder inordnas under allmänna civilförvaltningens avlöningsreglemente. Beträffande lönegradsplaceringen hava läroverkslönesakkunniga på de av skolöverstyrelsen anförda skälen tillstyrkt, att husmodern placeras i lönegraden B 7.

Departementsschefen.

Jag anser mig kunna biträda förslaget, att husmodern vid institutet och förskolan för blinda å Tomteboda erhåller ordinarie anställning. Härvid finner jag, i likhet med läroverkslönesakkunniga, lämpligt, att ifrågavarande befattningshavare inordnas under det för allmänna civilförvaltningen gällande avlöningsreglementet. Beträffande lönegradsplaceringen ansluter jag mig till läroverkslönesakkunnigas förslag.

11. Vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte.

De å denna vårdanstalt intagna blinda fördelas med hänsyn till undervisningen i två huvudgrupper: dövstumma och sinnesslöa. Anstalten är uppdelad på tre avdelningar: skola, arbetshem och asyl. I skolan intagas i regel endast barn i skolåldern. Efter avslutad skolkurs överflyttas eleverna till arbetshemmet. I asylen intagas dels sådana barn, som ännu äro för unga eller för outvecklade att kunna intagas i skolan, dels ock sådana blinda, som visa sig sakna förutsättning att tillgodogöra sig undervisning. Den ordinarie lärarpersonalen består av rektor (för närvarande manlig) samt 4 ämneslärarinnor och 4 slöjdlärarinnor. Övriga på ordinarie stat upptagna befattningshavare äro 1 husmoder, 1 översköterska, 1 skrivbiträde, tillika räkenskapsförare, 1 maskinist och 2 vaktmästare.

Lärarpersonalen åtnjuter, i likhet med annan lärarpersonal, förutom nedan omnämnda avlöningsförmåner tillfällig löneförbättring.

Rektor.

Gällande bestämmelser och tidigare förslag. Enligt gällande stat åtnjuter vårdanstaltens rektor avlöning enligt stat med 6,400 kronor jämte fri bostad med värme. Den kontanta avlöningen är således lika med den för manlig rektor vid realskola bestämda.

Lärlönekommittén. På grund av att till den för rektor utöver lönen kommande bostadsförmånen även hörde förmån av värme, förordade lärlönekommittén icke likställighet med rektor vid de största realskolorna utan föreslog för manlig rektor 26 lönegraden, med omedelbar placering i högsta löneklassen, eller samma placering som kommittén föreslagit för rektor vid realskolorna av den lägre gruppen. *Skolöverstyrelsen*, som utgick ifrån att avdrag å lönen skulle göras för naturaförmåner, föreslog placering i 27 lönegraden för manlig rektor.

1928 års lönekommitté föreslog, i betraktande av vårdanstaltens betydande omfattning, att manlig rektor skulle placeras en lönegrad över rektor vid hantverksskolan för blinda i Kristinehamn eller i 26 lönegraden 29 löneklassen, med avdrag för naturaförmåner. *Skolöverstyrelsen* ansåg denna placering, med tanke på anstaltens omfattning och svårskötthet, vara den lägsta som kunde ifrågakomma.

Läroverkslönesakkunniga hava ansett rektorn vid vårdanstalten för blinda med komplicerat lyte böra — med hänsyn bland annat till hans nuvarande löneställning — vid löneregleringen erhålla lön motsvarande 27 lönegraden 30 löneklassen.

Departement-
schefen.

Jag biträder läroverkslönesakkunnigas förslag i fråga om löneställningen för rektor vid vårdanstalten för blindas med komplicerat lyte.

Lärarinnor i kunskapsämne (ämneslärarinnor).

Gällande bestämmelser och tidigare förslag. Ämneslärarinna vid vårdanstalten åtnjuter enligt gällande stat avlöning med 2,800 kronor jämte tre ålderstillägg à 300 kronor, vartill kommer bostad.

Lärlönekommittén föreslog för ämneslärarinna placering i 15 lönegraden jämte bostad och värme. *Skolöverstyrelsen* förordade 17 lönegraden med avdrag för naturaförmåner.

1928 års lönekommitté föreslog för ämneslärarinna samma placering som för de övriga blindskolornas motsvarande lärare eller 16 lönegraden, medan *skolöverstyrelsen* vidhöll sitt förslag om placering i 17 lönegraden, vilken placering överensstämde med överstyrelsens förslag i fråga om ämneslärarinna vid läroanstalterna för blindas.

Läroverkslönesakkunniga hava, efter erforderlig uppräknings på grund av likalönsprincipens genomförande, förordnat, att ämneslärarinna vid ifrågasvarande vårdanstalt placeras i samma lönegrad som lärare i kunskapsämne vid läroanstalterna för blindas, eller 20 lönegraden. Vad beträffar tjänstens benämning hava de sakkunniga, i anslutning till vad som gäller för sistnämnda anstalter, förordnat benämningen lärarinna i kunskapsämne.

Departement-
schefen.

Såväl 1928 års lönekommitté och skolöverstyrelsen som ock läroverkslönesakkunniga hava varit ense därom, att ämneslärarinna vid vårdanstalten i Lund bör i lönehänseende jämsställas med motsvarande lärarinna vid övriga blindanstalter. Även jag ansluter mig till denna uppfattning. Då jag tidigare i dag för de sistnämnda lärarinnorna förordnat en placering i 20 lönegraden, följer härav, att jag förordar samma lönegradsplacering för de nu ifrågasvarande lärarinnorna, under ändrad benämning av lärarinnor i kunskapsämne.

Lärarinnor i slöjd.

Gällande bestämmelser och tidigare förslag. Slöjdlärarinnorna vid vårdanstalten åtnjuta i avlöning 2,400 kronor jämte tre ålderstillägg à 200 kronor samt bostad.

Lärlönekommittén föreslog för slöjdlärarinna placering i en lönegrad för kvinnliga befattningshavare liggande ungefär mitt emellan nuvarande 12 och 13 lönegraderna, jämte bostad och värme. *Skolöverstyrelsen* anförde, att slöjdlärarinna syntes böra likställas med motsvarande lärare vid blindskola och placeras i den lönegrad enligt kommittéförslaget, som närmast motsvarade 14 lönegraden, varvid emellertid förutsattes att avdrag skulle göras för naturaförmåner.

1928 års lönekommitté föreslog samma placering som för lärarinna i handarbete vid Tomtebodan eller 13 lönegraden, medan *skolöverstyrelsen*, under hänvisning till sitt uttalande rörande kvinnlig arbetslärare vid läroanstalterna för blindas, föreslog 14 lönegraden.

Läroverkslönesakkunniga hava förordnat, att lärarinna i slöjd vid vårdanstalten i Lund erhåller samma löneställning, uppräknad med hänsyn till likalönsprincipens genomförande, som manlig och kvinnlig arbetslärare vid läroanstalterna för blindas, d. v. s. 15 lönegraden. Med hänsyn till att nu ifrågasvarande lärarinnors tjänstgöring regelmässigt överstiger 30 veckotimmar, hava de sakkunniga, i likhet med 1928 års lönekommitté, ansett, att principen om full lön för övningslärare vid en tjänstgöring av 30 veckotimmar icke behöver tillämpas beträffande lärarinna i slöjd vid vårdanstalten i Lund.

Jag biträder läroverkslönesakkunnigas förenämnda förslag rörande löneställningen för lärarinna i slöjd vid vårdanstalten för blindas med komplimentat lyte.

Departementschefen.

Icke-ordinarie lärare.

Gällande bestämmelser och tidigare förslag. Ur den i avlöningsstaten för vårdanstalten i Lund uppförda anslagsposten till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, utgå arvoden åt två extra ordinarie ämneslärarinnor med 2,200 kronor till vardera.

1928 års lönekommitté, med vilken *skolöverstyrelsen* instämde, föreslog — liksom i fråga om övriga blindanstalter — att beträffande andra icke-ordinarie befattningshavare än de i kommitténs förslag till tilläggsbestämmelser till avlöningsreglementet nämnda, grunderna för avlöningsförmånerna skulle fastställas av Kungl. Maj:t, där ej i särskilda fall Kungl. Maj:t överlät detta på vederbörande myndighet.

Läroverkslönesakkunniga hava för extra ordinarie och extra lärarinnor i kunskapsämne ävensom i slöjd vid vårdanstalten i Lund, i den mån sådana komma att anställas, föreslagit samma lönegradsplacering som för motsvarande kategorier av lärare i kunskapsämnena respektive arbetslärare vid läroanstalterna för blindas, eller 18 lönegraden för extra ordinarie och extra lärarinna i kunskapsämne och 14 lönegraden för extra ordinarie och extra lärarinna i slöjd. De sakkunnigas förslag till avlöning för timlärare i kunskapsämne och i slöjd, varmed närmast avses vikarierande lärarinnor, förordnade för kortare tid än en termin, överensstämmer ävenledes med motsvarande förslag i fråga om övriga blindanstalter.

Jag har intet att erinra mot läroverkslönesakkunnigas förslag på förevarande punkt och tillstyrker alltså detsamma.

Departementschefen.

Husmoder m. fl.

Gällande bestämmelser och tidigare förslag. Den här avsedda personalen åtnjuter enligt gällande stat följande avlöningsförmåner: husmoder, avlöning med 1,400 kronor jämte tre ålderstillägg à 200 kronor ävensom bostad med värme och lyse, kost samt tvätt; översköterska, avlöning likaledes med 1,400 kronor jämte tre ålderstillägg à 150 kronor ävensom bostad med värme och lyse, kost samt tvätt; samt kvinnligt skrivbiträde, tillika räkenskapsförare, avlöning med 1,800 kronor jämte tre ålderstillägg à 200 kronor.

Lärarlönekommittén föreslog för nämnda personal följande lönegradsplacering, nämligen för husmodern 7 lönegraden, för översköterskan 5 lönegraden, med bostad och värme för båda, samt för det kvinnliga skrivbiträdet 7 lönegraden. *Skolöverstyrelsen* förordade, med hänsyn till sitt förslag om avdrag för naturaförmåner, för husmodern 8 samt för översköterskan och kanslibiträdet 7 lönegraden.

1928 års lönekommitté föreslog husmoder till en lönegrads högre placering än motsvarande befattningshavare vid statens vårdanstalt å Bona och vad som föreslagits för husmodern vid Tomtebodas, detta med hänsyn till vårdanstaltens omfattning och uppdelning på olika avdelningar, skola, arbetshem och asyl, samt särskilt den senares karaktär av sjukanstalt; placeringen skulle alltså bli 7 lönegraden. För översköterska föreslogs 6 och för kanslibiträde 7 lönegraden. *Skolöverstyrelsen* vidhöll sitt förslag i yttrandet över lärarlönekommitténs betänkande.

Läroverkslönesakkunniga hava såtillvida anslutit sig till 1928 års lönekommittés uppfattning, att de ansett husmodern vid vårdanstalten för blindas med komplicerat lyte böra placeras en lönegrad högre än husmoder vid institutet och förskolan för blindas å Tomtebodas. Då de sakkunniga för den sistnämnda befattningshavaren förordat placering i lönegraden B 7 enligt avlöningsreglementet för allmänna civilförvaltningen, hava de sakkunniga för husmodern vid vårdanstalten i Lund förordat placering i lönegraden B 8 enligt sistnämnda avlöningsreglemente. I fråga om lönegradsplaceringen för översköterskan vid vårdanstalten i Lund hava läroverkslönesakkunniga ansett sig böra ansluta sig till 1928 års lönekommittés förslag, varför de sakkunniga förordat lönegraden B 6 enligt avlöningsreglementet för allmänna civilförvaltningen.

Beträffande åter den nu på avlöningsstaten uppförda befattningen som kvinnligt skrivbiträde, tillika räkenskapsförare, hava de sakkunniga, genom en ledamot som avlagt besök å anstalten, inhämtat, att ifrågavarande befattning icke kan anses vara av den beskaffenhet, att tjänsten bör bibehållas såsom ordinarie i löneställning motsvarande den nu gällande. I varje fall synes det, enligt de vunna upplysningarna, vara uppenbart, att det icke är motiverat att räkna med en ordinarie heltidstjänst i kanslibiträdesgrad. Den nuvarande innehavaren av befattningen, vilken inom de närmaste åren uppnår pensionsåldern, har därför av de sakkunniga föreslagits skola å övergångsstat bibehålla för henne hittills gällande löneförmåner.

Jag finner mig böra biträda läroverkslönesakkunnigas förslag till lönegradsplacering av husmodern och översköterskan vid vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte. Jag delar även de sakkunnigas uppfattning att dessa befattningshavare böra inordnas under avlöningsreglementet för allmänna civilförvaltningen.

Vad angår den nuvarande befattningen som kvinnligt skrivbiträde, tillika räkenskapsförare, synes i anslutning till vad av läroverkslönesakkunniga anförts lönereglering i detta fall icke böra ifrågakomma utan den nuvarande innehavaren av befattningen böra överföras på övergångsstat. Vid hennes avgång från tjänsten bör tagas under övervägande, på vad sätt frågan om erforderligt biträde åt rektor lämpligen bör ordnas.

12. De tekniska läroverken.

De tekniska läroverken äro för närvarande sju, nämligen tekniska elementarskolan i Borås, tekniska fackskolan för maskinindustri i Eskilstuna, tekniska gymnasiet i Härnösand, tekniska läroverket i Malmö, tekniska elementarskolan i Norrköping, elektrotekniska fackskolan i Västerås samt tekniska gymnasiet i Örebro. Den ordinarie lärarpersonalen utgöres av rektorer och lektorer. De sistnämnda förefinnas till följande antal vid de olika läroverken, nämligen i Borås 4, i Eskilstuna 2, i Härnösand 3, i Malmö 11, i Norrköping 3, i Västerås 2 och i Örebro 13, alltså sammanlagt 38 lektorer. Vid vart och ett av de tekniska läroverken utom det i Eskilstuna finnes dessutom ordinarie vaktmästarpersonal.

Rektorer.

Gällande bestämmelser och tidigare förslag. Efter 1918 års lönereglering för de tekniska läroverken äro rektorerna i avlöningshänseende likställda med rektorerna vid de högre allmänna läroverken, även därutinnan att dem tillkommande bostad eller ersättning därför tillhandahålles av vederbörande kommun.

Lärlönekommittén föreslog beträffande de tekniska läroverkens rektorer en gruppindelning i avlöningshänseende motsvarande den för de högre allmänna läroverkens rektorer föreslagna. Indelningsgrunden skulle härvid utgöras av läroverkens organisation och storlek. I fråga om placering i lönegrad föreslog kommittén för de olika grupperna samma placering som för de högre allmänna läroverken, nämligen 28, 29 och 30 lönegraderna, med omedelbar placering i vederbörande lönegrads högsta löneklass.

Skolöverstyrelsen instämde med lärlönekommittén i fråga om rektorernas likställighet med de högre allmänna läroverkens rektorer och anslöt sig även till kommitténs förslag beträffande gruppindelningen.

1928 års lönekommitte biträdde förslaget om jämställdhet emellan de tekniska läroverkens och de högre allmänna läroverkens rektorer. Kommittén ansåg, att till grupp I borde hänföras de tekniska läroverken i Malmö och Örebro, medan övriga läroverk borde hänföras till grupp III.

Angående rektorernas placering å löneskalan hade *skolöverstyrelsen* ingenting principiellt att invända.

De av *statskontoret* och *allmänna civilförvaltningens lönenämnd* avgivna yttrandena, för vilka redogjorts i samband med behandlingen av avlöningsförmånerna för rektorerna vid de allmänna läroverken, avsågo även de tekniska läroverkens rektorer.

Läroverkslönesakkunniga hava hävdadt, att likställdheten mellan rektorerna vid de tekniska läroverken och vid de högre allmänna läroverken och folkskoleseminarierna principiellt bör bibehållas. De sakkunniga hava emellertid

föreslagit att för de tekniska läroverken skulle tillkomma en lönegrupp IV, utan lönetillägg utöver slutlönen i 30 lönegraden. Vid indelningen i grupper hava de sakkunniga utgått ifrån, att hänsyn bör tagas dels till de olika läroverkens elevantal, dels ock till antalet grupper av undervisningstimmar, beräknade efter medeltjänstgöringen för lektor. Med dessa indelningsgrunder skulle föras:

till grupp I läroverket i Örebro;

till grupp II läroverken i Malmö och Norrköping;

till grupp III läroverken i Borås, Eskilstuna och Härnösand; samt

till grupp IV läroverket i Västerås.

Det av sakkunnigledamöterna Grimlund och Norrbom framförda yrkandet om i vissa avseenden förbättrade löne- och pensionsförmåner för rektorer avser även de tekniska läroverkens rektorer.

Jag biträder läroverkslönessakkunnigas berörda förslag beträffande löneställningen för rektorerna vid de tekniska läroverken.

Departement-
schefen.

Lektorer.

Gällande bestämmelser och tidigare förslag. Lektorerna vid de tekniska elementarskolorna hava sedan år 1905 varit i avlöningshänseende fullt likställda med lektorerna vid de högre allmänna läroverken. Denna likställdhet utsträcktes vid 1918 års lönereglering till lektorerna vid de då nybildade tekniska gymnasierna och tekniska fackskolorna.

Lärlönekommittén framhöll de svårigheter i fråga om konkurrens med läroverken om lektorer, som den starka tekniska utvecklingen skapat. Emellertid ansåg kommittén sådan konkurrens företrädesvis gälla lektoraten i de speciellt tekniska ämnena och mera bestå i tävlan mellan å ena sidan det praktiska livet och dess mera lockande framtidsutsikter och å andra sidan de tekniska läroverken om dugande tekniskt utbildad personal. Kommittén ansåg sig dock icke böra uppdelade lektorerna i två grupper, med högre lön för den ena än för den andra, och då kommittén icke ville förorda för samtliga en förmånligare ställning än för de allmänna läroverkens lektorer, föreslog den jämväl för de tekniska läroverkens lektorer 27 lönegraden.

Skolöverstyrelsen, som förklarade sig ofta hava erfarit, vilka stora svårigheter det mötte att för de tekniska läroverkens lektorstjänster förvärva tillräckligt väl kvalificerade lärarkrafter, fann det mycket angeläget, att något gjordes för att minska dessa svårigheter. Därför måste tjänsterna genom bättre lön göras mera lockande, även om ett slags uppdelning i löneavseende av lektoraten därigenom skulle åvägabringas. En utväg vore, att i vissa fall minskning i tjänstgöringsskyldigheten möjliggjordes. En annan vore, att till lektors avlöning vid tekniskt läroverk efter Kungl. Maj:ts beprövande kunde komma ett lönetillägg av exempelvis 20 procent å begynnelselön, vilket tillägg skulle kunna utgå till högst 15 av de tekniska läroverkens 38 lektorer. Dylikt tillägg skulle även kunna tillerkännas rektor, om det med hänsyn till hans lärarverksamhet skulle anses befogat. Tillägget skulle kunna tilldelas på begränsad tid och utgå personligt.

1928 års lönekommitté hade, med hänsyn till lärarlönekommitténs och skolöverstyrelsens uttalanden om svårigheten att rekrytera lektorstjänsterna vid de tekniska läroverken, sökt att genom en utredning angående nyrekryteringen av lektorstjänster från och med år 1919 till och med år 1928 bilda sig en uppfattning om läget i förevarande avseende. Denna utredning hade givit vid handen, att till 42 tjänster vid de tekniska läroverken anmält sig 242 kompetenta sökande, medan 330 lektorstjänster vid de allmänna läroverken söktes av 517 fullt kompetenta, i medeltal alltså till varje tjänst vid tekniskt läroverk 5,78 sökande och till allmänt läroverk 1,57 sökande. I betraktande härav ansåg kommittén inga särskilda åtgärder erforderliga för att vare sig skilja på de tekniska läroverkens lektorer i olika avlöningsgrupper eller placera dem högre än lektorer vid allmänna läroverk. Kommittén anslöt sig till lärarlönekommitténs förslag om placering av de tekniska läroverkens lektorer i 27 lönegraden.

Skolöverstyrelsen fann lönekommitténs utredning angående nyrekryteringen av lektorstjänster alldeles missvisande, även om den skulle vara siffermässigt riktig. Först kunde anmärkas, att ett högt medeltal ingalunda uteslöte, att vissa lektorstjänster, kanske de i vissa avseenden allra viktigaste, varit för litet eftersökta. Det missvisande låge emellertid till största delen däri, att många av de sökande till lektorstjänsterna vid de tekniska läroverken varit formellt kompetenta utan att därför vara tillräckligt kvalificerade. Svårigheten att besätta dessa lektorstjänster framginge tydligt därav, att skolöverstyrelsen vid flera tillfällen, då ingen av de sökande ansetts tillräckligt kvalificerad, nödgats ånyo förklara tjänsten till ansökan ledig och att i ett flertal fall tjänster i brist på bättre sökande blivit besatta med personer, vilkas kompetens ingalunda motsvarade, vad som fordrades vid de allmänna läroverken och rätteligen borde fordras med hänsyn till undervisningens beskaffenhet. Ett av de mest verksamma medlen att förebygga utnämning av lektorer med för svag kompetens ansåg överstyrelsen vara att förbättra lektorernas ställning genom att dels reglera undervisningsskyldigheten så, att den ej bleve mera omfattande än läroverkslektorernas, dels ock bereda ökade löneförmåner. Med hänsyn härtill ansåg sig överstyrelsen böra bestämt påyrka, att möjlighet måtte öppnas att i vissa fall bereda lektor vid tekniskt läroverk lönetillägg av statsmedel på sätt överstyrelsen tidigare föreslagit.

Läroverkslönesakkunniga hava förordat, att den nuvarande likställdheten i avlöningshänseende mellan de tekniska och de allmänna läroverkens lektorer bibehålles, i följd varav de sakkunniga även för de förstnämnda lektorerna förordat en placering i 27 lönegraden. Det av skolöverstyrelsen väckta förslaget angående personligt lönetillägg åt ett visst antal av de tekniska läroverkens lektorer hava de sakkunniga ansett svårigen kunna förverkligas inom ramen för de principer, som legat till grund för allmänna civiltjänstningens avlöningsreglemente. Däremot hava läroverkslönesakkunniga ansett sig böra instämma i skolöverstyrelsens uttalande, att dessa lektors undervisningsskyldighet bör regleras så, att den ej, såsom för närvarande är fallet, blir mera omfattande än lektorernas vid de allmänna läroverken.

Det av sakkunnigledamöterna Grimlund och Norrbom framförda, vid behandlingen av löneställningen för lektorerna vid de allmänna läroverken

omförmälda yrkandet om lektorernas placering i 28 lönegraden avser även de tekniska läroverkens lektorer.

Enligt nu gällande bestämmelser är lektorernas vid de tekniska läroverken undervisningsskyldighet i tvenne avseenden mera omfattande än lektorernas vid de allmänna läroverken: dels omfattar varje undervisningstimme, där ej annorlunda av skolöverstyrelsen bestämmes, femtio minuter mot fyrtio till fyrtiofem vid de allmänna läroverken, dels är lektors undervisningsskyldighet för vecka fastställd till 20 till 24 timmar, i medeltal för läsår räknat, mot vid de allmänna läroverken i allmänhet 20 till 22 timmar. Vad först angår frågan om undervisningsskyldigheten per vecka, vill jag erinra om att jag tidigare i dag förordat, att den övre gränsen för undervisningsskyldigheten för de allmänna läroverkens lektorer i samband med löneregleringen höjes till 24 timmar. Härigenom kommer alltså i förevarande avseende en viss utjämning att ske mellan de tekniska och de allmänna läroverkens lektorer. Härjämte synes böra tagas under övervägande den av skolöverstyrelsen tidigare uttalade tanken att i vissa fall möjliggöra minskning i den författningsenligt bestämda tjänstgöringsskyldigheten per vecka i likhet med vad som gäller för de allmänna läroverken. Beträffande åter frågan om undervisningstimmarnas längd kan denna fråga icke upptagas till behandling i nu förevarande sammanhang.

Vad sedan angår det av skolöverstyrelsen framförda förslaget att åvägbringa en differentiering i lönehänseende mellan lektorstjänsterna vid de tekniska läroverken, kan den tanke, som ligger bakom förslaget, med nu gällande lönesystem näppeligen förverkligas på annat sätt, än att vissa lektorstjänster vid vissa angivna läroverk placeras i en högre lönegrad än övriga lektorstjänster. Ett sådant förfaringssätt skulle emellertid stöta på åtskilliga svårigheter, bland annat av det skälet, att det icke låter sig göra att på förhand bestämma, vilka lektorstjänster som böra placeras i den högre lönegraden. Med hänsyn härtill och under åberopande i tillämpliga delar av de skäl, som föranlett mig att avstå från tanken på en uppdelning av läroverksadjunkterna på två avlöningsgrupper, kan jag icke biträda förslaget om en högre löneställning för vissa lektorer vid de tekniska läroverken.

Jag förordar alltså, att samtliga lektorer vid de tekniska läroverken tillerkännas samma löneställning. Då jag icke finner anledning rubba på den för närvarande bestående likställigheten i avlöningshänseende mellan de tekniska läroverkens lektorer å ena sidan och de allmänna läroverkens och folkskoleseminariernas lektorer å den andra, förordar jag jämväl för förstnämnda lektorer en placering i 27 lönegraden.

Icke-ordinarie lärare.

Gällande bestämmelser och tidigare förslag. För bestridande av den undervisning vid de tekniska läroverken, som ej kan handhavas av rektor och lektorer, anställas facklärare, assistenter och extralärare, bland vilka senare

en för undervisningen i gymnastik. I den av Kungl. Maj:t fastställda avlöningsstaten för de tekniska läroverken ingår en delpost till arvoden åt extralärare, vilken fördelas med olika belopp för vart och ett av de sju läroverken. Arvodet till extralärare skall i medeltal utgöra 175 kronor för veckotimme och läsår, dock med befogenhet för skolöverstyrelsen att, inom ramen för tillgängliga medel och med hänsyn till tjänstgöringens omfattning och art, i varje särskilt fall bestämma sådant arvode. Vidare upptager avlöningsstaten en delpost till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, ur vilken post arvoden utgå för övningar i lantmäteri och föredrag om arbetarskydd ävensom till biträden vid laborationer, det sistnämnda för närvarande dock endast vid två läroverk.

Till extra och vikarierande ämneslärare med full tjänstgöring vid tekniskt läroverk å F-ort utgår — förutom tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg — jämväl provisorisk avlöningsförbättring.

Slutligen torde böra framhållas, att av extralärarna vid de tekniska läroverken vissa hava en understundom mycket begränsad tjänstgöring.

Lärlönekommittén ansåg sig icke böra framlägga förslag om grunder för de extra lärarnas avlöning. Det syntes kommittén lämpligast, att erforderliga anslagsmedel, beräknade efter en i förhållande till löne regleringen för ordinarie lärare något högre måttstock, allt fortfarande stode till skolöverstyrelsens förfogande att för ändamålet användas enligt grunder, överstyrelsen funne i de särskilda fallen böra tillämpas, varvid kommittén utginge från att ifrågavarande extra lärare avlönades med hänsyn till arten och omfattningen av vederbörandes undervisning.

Skolöverstyrelsen hade intet att invända mot att den hittillsvarande ordningen för bestämmandet av extra lärares avlöning bibehölls, dock att anslagsmedlen borde ökas, så att arvodet i medeltal kunde höjas i samma proportion, som avlöningen till motsvarande lärare vid allmänt läroverk bleve höjd. Arvodet borde beräknas icke efter det mer eller mindre variabla antalet veckotimmar utan efter det verkliga antalet undervisningstimmar. Med hänsyn tagen till förenämnda omständigheter föreslog överstyrelsen, med gradering efter ortsgrupperna, vissa medeltimarvoden, efter vilka ifrågavarande anslagsbelopp skulle beräknas. Dessa arvodesbelopp motsvarade ungefär, vad lärlönekommittén föreslagit för veckotimme beträffande manlig adjunktskompetent lärare vid allmänt läroverk.

1928 års lönekommitté föreslog för icke-ordinarie lärare lön enligt följande grunder: extra ordinarie adjunkt 22 lönegraden, extra ämneslärare 19 löneklassen samt timlärare i läsämne avlöning med belopp liggande omkring 10 procent över det högsta för sådan timlärare vid de allmänna läroverken föreslagna.

Skolöverstyrelsen framhöll, att några av de nuvarande extra lärarna vid de tekniska läroverken torde kunna bli extra ordinarie eller extra lärare enligt lönekommitténs förslag, varigenom deras ställning skulle erhålla önskvärd förbättring. Kommitténs förslag till deras placering i 22 lönegraden respektive 19 löneklassen syntes lämpligt. Dock ville överstyrelsen framhålla, att även beträffande dylika lärare särskilt lönetillägg kunde bli påkallat i likhet med vad överstyrelsen föreslagit beträffande lektorerna.

Överstyrelsen framhöll, att de nuvarande extra lärare, som på grund av för litet timantal eller eljest icke skulle kunna bli extra ordinarie eller extra lärare enligt lönekommitténs förslag, ofta vore sådana, som undervisade i specialämnena, vilkas rätta behandling fordrade hög kompetens. Det kunde därför vara nödvändigt att i vissa fall tillerkänna dylika timlärare högre arvode än som motsvarade det normala medeltalet 175 kronor för veckotimme. Enligt kommitténs förslag skulle lönen till timlärare bli något mindre än förenämnda medeltal, och överstyrelsen ansåg en dylik minskning mindre lycklig. Dessutom ansåg överstyrelsen, att lönen hellre borde beräknas för undervisningstimme än för veckotimme. Alldeles nödvändigt syntes vara, att lönen liksom det nuvarande arvodet med hänsyn till timlärares högst olika undervisningsuppgifter finge beräknas såsom *medeltal* för de vid en viss läroanstalt förekommande timlärares tillsammans. Under denna förutsättning ville överstyrelsen emellertid icke påkalla annan ändring i kommitténs förslag än att lönebeloppen omräknades efter 38 läsveckor till i medeltal vissa angivna belopp för undervisningstimme.

Läroverkslönesakkunniga hava föreslagit, att den extra ordinarie och extra lärarpersonalen vid de tekniska läroverken erhåller samma löneställning som motsvarande personal vid de allmänna läroverken. I enlighet härmed har för extra ordinarie och extra adjunkt föreslagits lön i 20 lönegraden. Skulle i något fall förutsättningar föreligga för anställande av extra ordinarie eller extra lärare i gymnastik med lek och idrott vid dessa läroverk, hava de sakkunniga även i fråga om sådan lärare förordat jämställdhet med de allmänna läroverkens motsvarande lärare eller lön i 18 lönegraden, med tillämpning av systemet med full lön vid en tjänstgöring av 30 veckotimmar och reduktion vid understigande timantal.

Vad beträffar timlärares avlöning, hava de sakkunniga förordat, att denna i allmänhet bestämmes efter samma grunder, som föreslagits i fråga om de allmänna läroverken. För undervisning i sådana specialämnena, vilka falla utanför de vanliga skolämnenas krets och vilkas rätta behandling enligt vad skolöverstyrelsen anfört fordrar hög kompetens, hava de sakkunniga förordat, att Kungl. Maj:t — liksom för närvarande är fallet beträffande all timlärares avlöning vid tekniskt läroverk — skulle lämna skolöverstyrelsen befogenhet att, inom ramen för tillgängliga medel och med hänsyn till tjänstgöringens omfattning och art, i varje särskilt fall bestämma timlärares avlöning.

Läroverkslönesakkunniga hava icke ansett sig böra enbart för de tekniska läroverkens del förordat beräkning av timlärares avlöningen efter undervisningstimme i stället för efter veckotimme. De sakkunniga hava ansett denna fråga böra upptagas till prövning i ett sammanhang för hela undervisningsväsendet, en prövning som de sakkunniga emellertid icke varit i tillfälle att verkställa.

Jag ansluter mig till läroverkslönesakkunnigas berörda förslag till avlöning av den icke-ordinarie lärarpersonalen vid de tekniska läroverken.

Departementschefen.

13. Folkskolinspektionen.

Riket är efter 1919 års reform av folkskolinspektionen indelat i 52 folkskolinspektionsområden med en folkskolinspektör i varje distrikt. Härjämte finnes för tillsyn över nomadskolundervisningen i riket en nomadskolinspektör.

A. Folkskolinspektörerna.

Gällande bestämmelser och tidigare förslag. Enligt gällande avlöningsbestämmelser uppbär folkskolinspektör grundavlöning av 5,300 kronor samt två ålderstillägg å vartdera 500 kronor. Härjämte åtnjuter dels folkskolinspektören i Stockholmstraktens inspektionsområde ett ortstillägg å 400 kronor, dels ock folkskolinspektör, vars inspektionsområde huvudsakligen är förlagt till Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län och som är där bosatt, ortstillägg med 500 kronor.

Härutöver utgår till folkskolinspektör särskild expensersättning.

Lärlönekommittén fann icke tillräcklig anledning förefinnas att frångå den relation i avlöningshänseende till särskilt läroverksadjunkterna, som fastslogs år 1919. Kommittén anförde vidare, att med bibehållande av den nuvarande lönerelationen inspektörs begynnelseavlöning skulle motsvara den 25 löneklassen. Att emellertid kommittén för folkskolinspektörerna tillstyrkte en något förmånligare placering hade sin grund däruti, att den möjlighet till förtjänst, som inspektörerna på sina resor tilläventyrs förut kunde hava haft, genom ändring i resereglementet blivit i väsentlig grad beskuren. Kommittén hade följaktligen ansett sig böra förorda, att folkskolinspektör hänfördes till 26 lönegraden. Härjämte förutsatte kommittén, att folkskolinspektör komme i åtnjutande av vederbörlig ersättning för expenser.

Skolöverstyrelsen föreslog i sitt utlåtande i ärendet sådan ändring i lärlönekommitténs placering, att folkskolinspektörerna skulle komma att omedelbart åtnjuta avlöning i högsta löneklassen av 26 lönegraden. I konsekvens med vad dittills gällt föreslogs förordnad inspektör till åtnjutande av samma löneförmåner, som kunde varda tillerkända konstituerad sådan. Beträffande vikarierande inspektör föreslog överstyrelsen placering i 25 löneklassen med rätt till uppflyttning i högre löneklass.

1928 års lönekommité fann sig kunna biträda skolöverstyrelsens förslag om inspektörs omedelbara placering i sin lönegrads högsta löneklass med hänsyn till inspektörernas chefsställning inom det kommunala skolväsendet i respektive inspektionsområden. I fråga om lönegradsplacering hade, framhöll kommittén, följande synpunkter för densamma varit de bestämmande. Lärlönekommittén och skolöverstyrelsen hade icke ansett sig kunna förorda högre placering än i 26 lönegraden, vilket med den från samma håll yrkade placeringen av folkskollärare i 17 lönegraden bleve 9 lönegrader högre än för dessa. Med denna relation vore, då kommittén föresloge 15 lönegraden

för folkskollärarna, den 24 lönegraden den för inspektörerna riktiga. Häri-
genom uppnåddes visserligen icke, vilket för övrigt icke heller torde komma
att ske med överstyrelsens placering, möjlighet att rekrytera kåren ur semi-
narielektors eller med dessa likställdas krets. Kommittén ansåge emellertid
detta rekryteringsområde praktiskt taget icke kunna påräknas ens med 27
lönegraden. Hittills hade till befattningarna förvärvats med folkskolans be-
hov förtrogna och i övrigt för uppgiften väl skickade sökande, utan att de
ägt högre akademisk examen. Detta torde med inspektörernas placering i
24 lönegraden även i framtiden bliva fallet. Kommittén förordade alltså
manlig folkskolinspektör till lön enligt 24 lönegradens högsta löneklass, 27
löneklassen, och kvinnlig enligt 21 lönegradens högsta löneklass, 24 löne-
klassen. Därjämte förutsatte kommittén, att inspektörerna fortfarande komme
i åtnjutande av vederbörlig ersättning för expenser. Icke-ordinarie folkskol-
inspektör borde erhålla lön enligt av Kungl. Maj:t fastställda grunder.

Allmänna civilförvaltningens lönenämnd fann i och för sig ingen erinran
vara att framställa mot det av 1928 års lönekommitté framlagda förslaget,
även för det fall att läroverkens lektorer och adjunkter komme att erhålla
den av nämnden förordade inplaceringen å löneskalan. Ur löneteknisk
synpunkt syntes dock kunna göras den invändningen mot kommittéförslaget
i denna punkt, att beträffande med konstitutorial tillsatta tjänstemän i löne-
grad sådan som den av kommittén föreslagna undantag icke plägade med-
givas från de vanliga reglerna om löneklassuppflyttning. En annan lös-
ning av denna lönefråga vore, att folkskolinspektörerna gäves en något
högre ställning å löneskalan men utan den av kommittén förordade sär-
skilda förmånen i fråga om placering i löneklass. Såsom ett alternativt
förslag kunde därför ifrågasättas, om icke folkskolinspektörerna lämpligen
borde hänföras till 25 lönegraden.

Länsstyrelsen i Jönköpings län fann lönekommitténs placering låg. *Läns-
styrelsen i Värmlands län* föreslog 26 lönegraden, högsta löneklassen. *Dom-
kapitlet i Uppsala* föreslog 27 lönegraden; *domkapitlet i Skara* 25 löne-
graden, 28 löneklassen; *domkapitlet i Västerås* för manlig folkskolinspektör
27 lönegraden, i varje fall 26 lönegradens högsta löneklass; *domkapitlet i
Växjö* 27 eller åtminstone 26 lönegraden. *Domkapitlet i Göteborg* framhöll,
att den föreslagna placeringen måste anses för låg, samt *domkapitlet i Visby*,
att vid en omarbetning av kompetensbestämmelserna en högre placering
borde förekomma.

Skolöverstyrelsen sammanfattade sitt utlåtande på följande sätt: En jäm-
förelse med folkskollärarnas löner hade icke varit bestämmande vid förut
vidtagna löneregleringar. Den compensation för en jämförelsevis låg löne-
placering, som enligt riksdagens år 1919 uttalade mening skulle ligga i den
åt inspektörerna då medgivna rätten till rese- och traktamentsersättning
enligt tredje klassen i resereglementet, hade från och med år 1925 försvun-
nit, i det att folkskolinspektörerna i samband med utfärdande av nytt
resereglemente placerats i en reseklass, närmast motsvarande fjärde klassen
i det resereglemente, som förut gällde. Med hänsyn till den avlöning, som
enligt kommitténs förslag skulle tillkomma exempelvis rektor vid realskola,
kommunal mellanskola eller högre folkskola, funne överstyrelsen en place-
ring i 27 lönegraden, i enlighet med vad av flertalet folkskolinspektörer
påyrkats, synnerligen väl motiverad. I fråga om placering i löneklass borde
emellertid för folkskolinspektörerna tillämpas samma regel som för andra
skolchefer, nämligen att lönen finge omedelbart utgå efter den högsta för

lönegraden fastställda löneklassen. En tillämpning av denna regel vid folkskolinspektörernas placering i 27 lönegraden skulle emellertid medföra en högre placering, än som av folkskolinspektörerna själva i regel påyrkats, något som överstyrelsen icke funne skäl att föreslå. Överstyrelsen förordade därför, att manlig folkskolinspektör skulle placeras i 26 lönegraden med rätt att omedelbart åtnjuta avlöning enligt 29 löneklassen och kvinnlig folkskolinspektör i 23 lönegraden med omedelbar placering i 26 löneklassen. Det syntes överstyrelsen tillbörligt, att vid bestämmande av kallortstillägg för folkskolinspektör lämplig hänsyn toges jämväl till inspektionsområdets utsträckning och belägenhet samt till de med inspektionsresorna förenade besvärigheterna. I fråga om avlöning åt icke-ordinarie folkskolinspektörer ansåg överstyrelsen lämpligast, att det liksom hittills bestämdes ett fast arvode, med rätt för Kungl. Maj:t att bestämma annat arvode. Det syntes lämpligt, att avlöningen till icke-ordinarie folkskolinspektör finge utgå enligt 24 lönegraden i löneplanen för icke-ordinarie befattningshavare.

I skrivelse den 11 januari 1936 har *styrelsen för statens folkskolinspektörers förbund* hemställt, att Kungl. Maj:t vid framläggande av proposition till riksdagen i fråga om lönereglering för statliga befattningshavare vid undervisningsväsendet måtte föreslå, att statens folkskolinspektörer placeras i 27 lönegraden och — därest så föresloges för andra skolehefer — i högsta löneklassen inom nämnda lönegrad.

I skrivelsen har till en början erinrats, att — när riksdagen år 1919 fastställde folkskolinspektörernas avlöning på så sätt, att densamma med ett belopp, motsvarande ett ålderstillägg, understeg lektors lön — riksdagen därvid såsom särskilt skäl för denna lägre löneplacering anförde, att folkskolinspektör skulle komma att åtnjuta rese- och traktamentsersättning efter tredje klassen i stället för såsom förut fjärde klassen i resereglementet. Efter utfärdandet av kungörelsen den 16 december 1932 om traktamentsersättning åt folkskolinspektörer (nr 564) hade varje återstod av den avsedda kompensationen för utebliven högre löneplacering försvunnit. I icke ringa utsträckning hade traktamentsersättningar under tjänsteresorna till och med helt borttagits. Liknande under senare år vidtagna åtgärder för nedbringande av resekostnads- och traktamentsersättningar hade väl drabbat även vissa andra befattningshavare och torde ha grundats på uppfattningen, att ersättning för tjänsteresor icke skulle för vederbörande befattningshavare utgöra någon inkomstkälla. Men för folkskolinspektörernas vidkommande hade ifrågakommande åtgärder i verkligheten inneburit ett rubbande av den löneställning, som av 1919 års riksdag blev dessa tjänstemän tillförsäkrad, och därmed en lönenedsättning, som kommit till stånd utan samband med en i vanlig ordning beslutad lönereglering.

Beträffande folkskolinspektörernas placering i lönehänseende har styrelsen härefter anfört, bland annat, att en jämförelse med vare sig adjunkter eller lektorer syntes bliva föga vägledande. Riktigare måste det vara att vid löneplacering jämföra folkskolinspektörerna med dem, som inom undervisningsväsendet intogo en ställning som ledare och övervakare. Förbundsstyrelsen ville såsom exempel framhålla, att 1928 års lönekommitté placerat folkskolinspektörerna i vissa fall *tre* lönegrader *lägre* än rektorer vid högre folkskolor, över vilka läroanstalter folkskolinspektörerna efter skolöverstyrelsens bestämmande hade att utöva inspektion. Vidare har framhållits, att de kommunalt anställda skolledarna, ur vilkas led det ock syntes önskvärt att statsinspektörskåren främst rekryterades, i stor utsträckning hade en ekono-

misk ställning, som måste betecknas såsom väsentligt gynnsammare än den, vilken enligt lönekommitténs förslag skulle tillkomma statens folkskolinspektörer.

Läroverkslönesakkunniga hava för sin del funnit starka skäl tala för en förbättring i folkskolinspektörernas löneställning i förhållande till 1928 års lönekommittés förslag. De sakkunniga hava fördensku — närmast i anslutning till lärarlönekommittén — föreslagit att folkskolinspektör — jämväl kvinnlig sådan — hänföres till 26 lönegraden, med inplacering i avdelning B av den för allmänna civilförvaltningens ordinarie tjänstemän gällande löneplanen. I likhet med allmänna civilförvaltningens lönenämnd och på av denna anförda skäl hava de sakkunniga icke kunnat biträda förslaget, att folkskolinspektörerna omedelbart skulle erhålla avlöning enligt högsta förekommande löneklass. Icke heller hava de sakkunniga ansett befogat att, på sätt ifrågasatts, efter införandet av kallortstillägg och efter dyrorter starkt differentierade löner bibehålla de för närvarande utgående särskilda lönetilläggen till folkskolinspektörerna i de nordligaste länen. Utöver lönen förutsättes folkskolinspektör uppbära ersättning för expenser. De sakkunniga hava icke yttrat sig angående beloppet av expensersättningen, då denna fråga varit föremål för utredning i särskild ordning. Ersättning till vikarie för folkskolinspektör hava de sakkunniga föreslagit skola bestämmas av Kungl. Maj:t.

Jag biträder helt läroverkslönesakkunnigas förslag och tillstyrker alltså för folkskolinspektörerna placering i lönegraden B 26 enligt avlöningsreglementet för allmänna civilförvaltningen. Min ställning till frågan om folkskolinspektörernas expensersättning kommer jag att angiva i annat sammanhang.

Departementschefen.

B. Nomadskolinspektören.

Gällande bestämmelser och tidigare förslag. Enligt särskilda Kungl. Maj:ts beslut åtnjuter nomadskolinspektören, med tillämpning av bestämmelserna i kungörelsen den 19 juni 1919 (nr 520) angående avlöningsförmåner åt folkskolinspektörer m. m., grundavlöning med 5,300 kronor, vartill komma två ålderstillägg på vardera 500 kronor. Härtill kommer — liksom för folkskolinspektörerna i de tre nordligaste länen — ortstillägg. Vidare erhåller nomadskolinspektören tillfällig löneförbättring till samma belopp som tillkommer folkskolinspektör i de dyraste ortsgrupperna eller 1,000 kronor; detta belopp utgår utan hänsyn till var nomadskolinspektören är bosatt. Slutligen utgår ett särskilt arvode å 1,100 kronor. Nomadskolinspektören äger uppbära provisorisk avlöningsförbättring, därest han är bosatt å sådan ort, där dylik förmån utgår, vilket emellertid för närvarande ej är fallet.

Nomadskolinspektör, som erhållit konstitutorial å tjänsten, är skyldig att utan minskning i de av honom å nomadskolinspektörstjänsten åtnjutna

ordinarie avlöningsförmånerna och utan försämring av den med tjänsten förbundna pensionsrätten enligt Kungl. Maj:ts bestämmande låta sig förflyttas till annan befattning i statens tjänst.

De till nomadskolinspektören utgående avlöningsförmånerna äro sålunda — med undantag av de fördelaktigare bestämmelserna rörande tillfällig löneförbättring samt av det särskilda arvudet — desamma som utgå till folkskolinspektör, vars inspektionsområde huvudsakligen är förlagt till Jämtlands, Västerbottens eller Norrbottens län och som är där bosatt.

Varken *lärarlönekommittén* eller *1928 års lönekommitté* behandlade frågan om lönereglering för nomadskolinspektören. Däremot upptog *skolöverstyrelsen* densamma i sitt utlåtande över sistnämnda kommittés betänkande, där överstyrelsen meddelade, att nomadskolinspektören i skrivelse den 20 september 1928 hemställt, att han måtte vid tjänstledighet få behålla det särskilda arvudet eller lönetillägget, vilket han ansåge böra vid regleringen beräknas till icke 1,100 utan 1,500 kronor.

Med anledning av denna framställning fann sig överstyrelsen böra taga i övervägande frågan om reglering av de utgående lönebeloppen och anförde i detta hänseende huvudsakligen följande:

Vid en sådan reglering syntes två alternativa tillvägagångssätt kunna följas. Det ena skulle innebära, att befattningshavare inom nomadskolväsendet skulle placeras i högre lönegrad än med dem jämförbara befattningshavare, det andra att den nu gällande ordningen med särskilda tilläggsbelopp för befattningshavarna inom nomadskolan bibehölles och att endast själva beloppen fastställdes i enlighet med de nya förhållandena. För befattningshavarna skulle det förstnämnda av dessa alternativ helt visst synas mest tillfredsställande, då därigenom även deras pensionsförhållanden komme att förmånligt påverkas. Det senare alternativet erbjöde måhända lättare anpassning efter möjligen inträdande förändrade förhållanden.

Skulle särskild lönegrad bestämmas för nomadskolinspektören, måste den, för att nu rådande relation till folkskolinspektör efter regleringen skulle bibehållas, sättas två lönegrader över dennes och alltså, om folkskolinspektör placerades i 26 lönegraden, nomadskolinspektören placeras i 28 lönegraden. Om däremot fortfarande ett tilläggsbelopp skulle bibehållas, borde detta med utgångspunkt från det nu utgående, 1,100 kronor, med hänsyn till dyrtidstillägget sättas till 1,500 kronor. Den nu gällande föreskriften om att detta särskilda arvode skulle utgå till nomadskolinspektören allenast för den tid, han verkligen tjänstgjort eller åtnjutit semester, syntes böra utgå, då likhet i detta avseende lämpligen borde råda i fråga om de till nomadskolinspektör och till nomadslärare utgående särskilda lönetilläggen, och de sistnämnda ägde uppbära ifrågavarande lönetillägg även under tjänstledighet.

Läroverkslönesakkunniga hava ansett sig böra till övervägande upptaga frågan om lönereglering för nomadskolinspektören i samband med sin behandling av folkskolinspektörernas löneregleringsfråga. Härvid hava de undersökt de båda alternativ, som skolöverstyrelsen framfört i sitt utlåtande.

Därest nomadskolinspektören erhöle placering två lönegrader högre än folk-skolinspektörerna, d. v. s. i 28 lönegraden, skulle följande löneökningar för honom inträda för år räknat: under 1—3 åren med 191 kronor, under 4—5 åren med 671 kronor, under 6 året med 171 kronor, under 7—9 åren med 651 kronor, under 10 året med 1,131 kronor samt från och med 11 året med 631 kronor. Därest nomadskolinspektören placerades i 26 lönegraden med ett särskilt tillägg av 1,500 kronor, skulle de honom nu tillkommande avlöningsförmånerna för år ökas med: under 1—3 åren 636 kronor, under 4—5 åren 1,500 kronor, under 6 året 516 kronor, under 7—9 åren 1,036 kronor, under 10 året 1,476 kronor samt från och med 11 året 976 kronor.

Beträffande valet mellan de behandlade båda alternativen — 28 lönegraden eller 26 lönegraden jämte särskilt lönetillägg — hava läroverkslön-sakkunniga framhållit följande.

Ur befattningshavarens synpunkt torde måhända det första alternativet vara att föredraga, med hänsyn till den därmed följande högre pensionen. Vid val av det andra alternativet kunde dock den sammanlagda avlöningen sättas till högre belopp än som motsvarade lönen enligt det första alternativet. Sett från statens synpunkt syntes avgjort vara att föredraga att inordna nomadskolinspektören bland folkskolinspektörerna i övrigt med ett särskilt lönetillägg. Härigenom skulle ingen svårighet ur avlöningshänseende uppstå att förflytta nomadskolinspektören till annan inspektörsbefattning, vilket kunde visa sig önskvärt på grund av de särskilda krav på fysisk spänstighet, vilka måste ställas på nomadskolinspektören. De sakkunniga hava fördenskull tillstyrkt alternativet med 26 lönegraden — liksom i fråga om folkskolinspektör enligt avdelning B av allmänna civilförvaltningens löneplan — jämte lönetillägg av 1,500 kronor för år. Sistnämnda belopp hava de sakkunniga ansett sig böra förorda, främst med hänsyn till svårigheten att rekrytera den ifrågavarande befattningen, ehuru de därav föranledda löneökningarna, såsom nyss visats, bliva ganska betydande. Ersättning till vikarie för nomadskolinspektören förutsattes av de sakkunniga skola bestämmas av Kungl. Maj:t.

I likhet med läroverkslön-sakkunniga finner jag, att samtidigt med folkskolinspektörerna även nomadskolinspektören bör erhålla lönereglering enligt det för allmänna civilförvaltningen gällande avlöningsreglementet.

Vad angår formen för lönesättningen, har jag funnit det av läroverkslön-sakkunniga förordade förslaget vara det mest ändamålsenliga. Jag tillstyrker alltså, att nomadskolinspektören hänföres till lönegraden B 26 enligt avlöningsreglementet för allmänna civilförvaltningen och härjämte tilldelas ett särskilt lönetillägg av 1,500 kronor. De närmare bestämmelserna rörande tilläggets åtnjutande under ledighet m. m. torde Kungl. Maj:t få utfärda. Expensersättning bör givetvis utgå även till nomadskolinspektören.

Departementsschefen.

14. Vaktmästarpersonal.

Vid de undervisningsanstalter, om vilka här är fråga, finnes anställd en talrik personal för fullgörande av vaktmästarsysslor, skötsel av värmeledning m. m. Denna personals anställnings- och avlöningsförhållanden äro mycket växlande och även i viss mån oklara. I några fall avlönas, såsom av det följande närmare framgår, befattningshavarna av vederbörande avlöningsanslag, i andra fall av anslag, som äro avsedda för bestridande av omkostnader och andra utgifter, i åter andra — och det största antalet — fall av medel, som icke anvisats å riksstaten. För vissa befattningshavare hava Kungl. Maj:t och riksdagen fastställt avlöningens storlek, för andra utgår lönen enligt av skolöverstyrelsen givna direktiv, för andra åter bestämmes lönen av den som anställt personalen (rektor eller lokalstyrelse). Å ordinarie stat äro endast uppförda vissa befattningshavare vid de tekniska läroverken samt vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte.

Vid olika tillfällen har, såsom jag kommer att längre fram närmare beröra, frågan om vaktmästarnas avlöningsförhållanden och därmed sammanhängande spörsmål varit föremål för behandling. Då nu förestår en definitiv lönereglering för lärarpersonalen vid här berörda läroanstalter, synes även spörsmålet om avlönings- och anställningsförhållandena för vaktmästare och dylika befattningshavare böra tagas under överbärande.

Nuvarande förhållanden.

Att börja med torde böra lämnas en redogörelse dels för de bestämmelser, som för närvarande gälla beträffande antagande av vaktmästare och annan betjäning vid här ifrågavarande läroanstalter, dels ock rörande denna vaktpersonals antal och löneförmåner m. m. De sistnämnda uppgifterna hava till största delen av läroverkslönesakkunniga införskaffats från vederbörande rektorer och avse förhållandena höstterminen 1936.

De allmänna läroverken. I läroverksstadgan föreskrives, att vaktmästare och övrig betjäning vid ett läroverk, allt efter läroverkets behov, anställas av lokalstyrelsen för läroverket, vilken tillika bestämmer ifrågavarande personals avlöningsförmåner och äger att uppgöra instruktion för densamma. Den kontanta avlöningen till vaktmästare, eldare och övrig betjäning vid läroverken ävensom kostnader för renhållning bestridas av läroverkens ljus- och vedkassor. Såsom regel åtnjuta nämnda befattningshavare fri bostad med lyse och värme, vanligen förlagd till läroverkshuset. Ljus- och vedkassans inkomster utgöras av dels en terminsavgift, som av lokalstyrelsen på rektors förslag fastställas i mån av behov till lika belopp för varje lärjunge, dock att beloppet icke utan skolöverstyrelsens medgivande må sättas högre än 25 kronor, dels ock en tredjedel av inflytande hyresmedel, där ej

lokalstyrelsen annorlunda förordnar. I fråga om de lärjungar, vilka i föreskriven ordning helt eller delvis befrias från den till ljus- och vedkassan utgående avgiften, beredes kassan ersättning, som utgår av ett av riksdagen beviljat anslag, vilket för budgetåret 1936/1937 uppgår till 385,000 kronor.

Enligt av läroverkslöneseakkunniga införskaffade uppgifter funnos under höstterminen 1936 vid 118 av de 137 allmänna läroverken tillhopa 177 vaktmästare med heltidstjänstgöring, d. v. s. minst 7 timmars genomsnittlig tjänstgöring per dag. Vid flera läroverk funnos mer än en vaktmästare: 13 läroverk hade tre vaktmästare var och 33 hade två vaktmästare, medan 72 hade en vaktmästare och 19 saknade vaktmästare med heltidstjänstgöring. Benämningarna på vaktpersonalen växla. Vid varje läroverk finnes en befattningshavare, som kallas vaktmästare, men där mer än en sådan är anställd, växla benämningarna: eldare, maskinist, värmeledningsskötare, gymnastikvaktmästare. Även benämningarna förste och andre vaktmästare finnas, liksom biträdande vaktmästare, gårdskarl, reparatör; vid ett läroverk finnes anställd en trädgårdsmästare.

Lönerna för ifrågavarande vaktmästare äro mycket oenhetliga. Grundbeloppen äro sålunda skiftande, och i vissa fall utgå ålderstillägg, i andra icke. Där ålderstillägg förekomma, variera de till beloppen och utgå med olika tidsintervaller. Naturaförmåner ligga i de flesta fall utanför den kontanta lönen men inräknas stundom i lönen. Dessa förmåners värde uppskattas till mycket växlande belopp, lägst 150 och högst 1,200 kronor. De totala lönebeloppens variationer framgå av följande uppgifter, där minimi- och maximibelopp för vaktmästare med heltidstjänstgöring vid olika kategorier av läroverk äro angivna. Förekommande naturaförmåner äro inräknade, liksom dyrtidstillägg. I de fall, där ålderstillägg äro bestämda, har det räknats med att samtliga dylika tillägg åtnjutas.

Vid högre allmänna läroverk, där tre vaktmästare äro anställda, växlar avlöningen mellan 2,235 kronor och 4,883 kronor, där två vaktmästare äro anställda, mellan 2,340 kronor och 4,269 kronor och där endast en vaktmästare är anställd, mellan 2,850 kronor och 4,320 kronor. Vid den enda realskola, som har tre vaktmästare, äro motsvarande lönebelopp 4,200 och 4,760 kronor, vid den enda realskola, som har två vaktmästare, 3,440 och 4,767 kronor och vid de realskolor, som hava en vaktmästare, 2,100 och 4,135 kronor.

Vid 17 läroverk finnas vaktmästare, som icke hava heltidstjänstgöring. Vissa bland dem uppgivas vara anställda även vid annan läroanstalt, vanligen folkskola. Från två läroverk har uppgivits att inga vaktmästare äro anställda.

I många fall åtnjuta vaktmästaren särskild ersättning för utförande av vissa uppgifter vid läroverket, såsom städning, renhållning, bestyr i samband med uthyrandet av lokaler inom läroverket och dylikt.

Högre lärarinneseminariet. Vaktmästare och övrig betjäning anställas — liksom tidigare skedde vid de allmänna läroverken — av rektor mot den avlöning, som lärarkollegiet bestämmer. Vid seminariet finnas för närvarande anställda en vaktmästare, tillika portvakt, och en eldare. Såsom avlöning åt dessa äro i staten för seminariet upptagna arvoden med 800 kronor för vaktmästaren och 750 kronor för eldaren, vartill kommer dels för vaktmästaren fri bostad samt tillfällig löneförbättring med 400 kronor, dels ock för eldaren tillfällig löneförbättring med 250 kronor.

Folkskoleseminarierna. Vid folkskoleseminarierna finnas anställda vaktmästare, eldare, trädgårdsbiträden och annan vaktpersonal. Enligt gällande seminariestadga anställs och entledigas vaktmästare och annan för vederbörande seminarium nödig betjäning av rektor, som jämväl bestämmer avlöning i enlighet med de närmare föreskrifter, som kunna meddelas av skolöverstyrelsen. Avlöningen bestrides av det å omkostnadsstaten för seminarierna uppförda anslaget till expenser.

Tjänstgörings- och avlöningsförhållandena för den fast anställda personalen växla avsevärt. Enligt av läroverkslönesakkunniga inhämtade uppgifter finnas tre vaktmästare vid vart och ett av seminarierna i Uppsala, Linköping, Falun, Lund, Göteborg, Karlstad och Luleå samt två vaktmästare vid vart och ett av seminarierna i Stockholm, Kalmar och Umeå. Den sammanlagda avlöningen — ålders- och dyrtidstillägg samt naturaförmåner däri inräknade — växlar mellan: vid seminarier med tre vaktmästare 2,527 kronor och 3,970 kronor samt vid seminarier med två vaktmästare omkring 1,200 kronor¹ och 3,987 kronor.

Småskoleseminarierna. Dessa läroanstalter hava först på senare år helt övertagits av staten. Några allmänna bestämmelser om ordningen för anställande av vaktpersonal finnas ännu icke. Tills vidare tillämpas de bestämmelser, som i motsvarande avseende gälla för folkskoleseminarierna. Avlöningen utgår — liksom vid sistnämnda seminarier — ur vederbörande anslag till expenser. För närvarande finnas två vaktmästare vid vart och ett av seminarierna i Skara, Strängnäs, Växjö (t. o. m. läsåret 1937/1938 folkskoleseminarium), Landskrona och Härnösand samt en vid vardera av seminarierna i Haparanda och Lycksele. Vid den förstnämnda gruppens seminarier växlar avlöningen mellan 1,680 kronor och 3,138 kronor, vid den senares mellan 2,148 kronor och 3,076 kronor.

De tekniska läroverken. Enligt för de tekniska läroverken gällande bestämmelser har vederbörande läroverksstyrelse att anställa och avskeda vaktmästare och annan för läroverket nödig betjäning. Å avlöningsstaterna för de — för närvarande sju — tekniska läroverken är för budgetåret 1936/1937 uppförd följande ordinarie personal: 6 vaktmästare med en avlöning av 1,450 kronor, 3 maskinister och eldare med en avlöning av 1,750 kronor samt 3 laboratorievaktmästare med en avlöning av 1,750 kronor. För en var kan tillkomma tre förhöjningar å lönen å 100 kronor. Vidare utgå till dem tillfälligt lönetillägg (kungörelsen 1923:276) ävensom dyrtidstillägg. Om bostad med lyse och bränsle eller vissa av dessa förmåner åtnjutas, vilket i regel är fallet, skola vissa avdrag å lönen göras.

Ytterligare utgår ur en å avlöningsstaten upptagen anslagspost medel till bidrag till avlönande av viss icke-ordinarie vaktbetjäning, nämligen till en laboratorievaktmästare samt en maskinist och eldare vid elektrotekniska fackskolan i Västerås ävensom till en vaktmästare vid tekniska fackskolan i Eskilstuna. Nämnda tre befattningshavare äro jämväl anställda vid vederbörande städers läroanstalter. Slutligen utgår ur samma anslagspost ersättning för utförande av maskinist- och eldargöromålen vid tekniska gymnasiet i Härnösand.

¹ Avser biträdande vaktmästare (kvinnlig), som uppbar kontant lön av 900 kronor med rätt att av förste vaktmästaren erhålla bostad och kost mot ersättning av 300 kronor för år.

Läroanstalterna för blinda. Vaktbetjäningen vid institutet och förskolan för blinda å Tomtebodas, hantverksskolan i Kristinehamn för blinda män och hantverksskolan i Växjö för blinda kvinnor antages enligt bestämmelserna i gällande stadga av vederbörande rektor. Avlöningen utgår i fråga om institutet å Tomtebodas samt hantverksskolan i Växjö från vederbörande omkostnadsanslag, anslagsposten vårdare och tjänstepersonal. Beträffande hantverksskolan i Kristinehamn utgår däremot lönen från den å avlöningsstaten uppförda anslagsposten för avlöningar till icke-ordinarie personal.

Enligt inhämtade uppgifter åtnjuter den vid nämnda anstalter anställda personalen följande löneförmåner, inberäknat värdet av åtnjutna naturaförmåner:

Tomteboda:

maskinist	kronor 4,200
vaktmästare	» 3,200
eldare	» 3,250
gårdsdräng och eldare	» 2,800

Kristinehamn:

vaktmästare	kronor 3,345
-----------------------	--------------

Växjö:

vaktmästare	kronor 2,500
-----------------------	--------------

Utom för sistnämnda vaktmästare ingår i de angivna avlöningsbeloppen samtliga för respektive befattningar stadgade ålderstillägg. Dyrtidstillägg utgår till och är inberäknat i avlöningen för vaktmästarna i Kristinehamn och Växjö.

Vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte. Enligt det för anstalten gällande reglementet antages vaktpersonalen av anstaltens styrelse efter förslag av rektor, styrelsen dock obetaget att åt rektor överlåta här ifrågavarande angelägenheter. Vaktmästarpersonalen vid anstalten är dels ordinarie, dels extra. Den ordinarie personalen utgöres av en maskinist och två vaktmästare, vilka enligt avlöningsstaten åtnjuta avlöning med respektive 1,750, 1,450 och 1,450 kronor. Till samtliga utgå tre ålderstillägg å 100 kronor. Härtill kommer tillfälligt lönetillägg ävensom dyrtidstillägg. En icke-ordinarie vaktmästare uppbär arvode från den i avlöningsstaten uppförda anslagsposten till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t. För vårdar- och ekonomipersonal i övrigt är särskild anslagspost anvisad under omkostnadsstaten. Anledning saknas att här närmare ingå på denna personals avlöningsförhållanden.

Tidigare framställningar och förslag.

Framställningar om åtgärder för reglerande av vaktmästarpersonalens anställnings- och löneförhållanden hava vid upprepade tillfällen gjorts av ifrågavarande befattningshavare vid de allmänna läroverken.

Sveriges allmänna läroverks vaktmästarförening ingav sålunda i februari 1918 en framställning om utredning av läroverksbetjäningens tjänstgöring och löneförhållanden, vilken framställning sedermera kompletterats genom skrivelser av februari 1920 samt januari och november 1927.

Vaktmästarföreningen anförde i förstnämnda framställning, att läroverkens vaktmästare stode tillbaka för ämbetsverkens i fråga om anställningens trygghet, avlöningens storlek och utsikterna att undgå nöd på gamla dagar. Senare har föreningen yrkat, att vaktmästarnas tjänster skulle bli ordinarie och att en reglering av löne- och arbetsförhållanden skulle vidtagas. Då avlöningen utginge ur läroverkens ljus- och vedkassa, kunde den bli beroende av faktorer, som inverkade olika på olika orter och i varje fall försvårade eller omöjliggjorde tillgodoseendet av betjäningens krav, hur välberättigade de än kunde vara. Vidare har föreningen yrkat, att maskinisterna vid vissa större läroverk samt de vaktmästare vid de större realskolorna, vilka förutom vaktmästartjänsten även skötte värmeledningen, skulle åtnjuta samma lön som vaktmästarna vid de större läroverken.

Dåvarande *läroverksöverstyrelsen* anförde i utlåtanden den 25 september och den 3 december 1919 i huvudsak följande.

Överstyrelsen funne vaktmästarnas begäran om en mera tryggad och ekonomiskt fördelaktigare ställning befogad. Att olägenheter följde därav, att avlöningen utginge ur ljus- och vedkassan samt bestämdes av kollegiet, ansåge överstyrelsen bevisat. Dels hade avlöningen vid många läroverk, särskilt de mindre, blivit för knapp, dels hade lönebeloppen för vaktmästare med ungefär likartad tjänstgöring blivit i hög grad växlande. Ett likformigt lönesystem borde träda i det gamlas ställe, och förutsättningen här för vore, att vaktmästarnas avlöning utginge av statsmedel. Mindre egentligt vore dock att bestrida utgiften i fråga av terminsavgifterna till statsverket liksom även att bestrida en del av utgiften av ljus- och vedkassan och en annan del av statsmedel, varför överstyrelsen föreslog, att vaktmästarnas kontanta avlöning måtte utgå av statsmedel.

Läroverksvaktmästares befattning ansåge överstyrelsen vara mera maktpåliggande och ansträngande än vaktmästarnas vid departementen, de centrala ämbetsverken och länsstyrelserna. Dessa senare hade i allmänhet en stor del av dagen ledig, medan de förras arbetsdag började mycket tidigt och slutade sent. Detta gällde i första hand de egentliga vaktmästarna vid högre lärarinneseminariet och de större läroverken, vilka i lönehänseende borde ställas lika med förste vaktmästarna vid statens ämbetsverk och betecknas med benämningen vaktmästare av andra graden. Övriga läroverksvaktmästare borde avlönas i likhet med vaktmästare vid statens ämbetsverk och betecknas såsom vaktmästare av första graden.

Av en utav överstyrelsen verkställd undersökning angående behov av vaktmästarpersonal framginge, att en vaktmästare av andra graden borde finnas vid högre lärarinneseminariet och vart och ett av de högre läroverken samt vid de dåvarande sex största realskolorna. Två vaktmästare av första graden skulle dessutom finnas vid vart och ett av nio högre allmänna läroverk, en vid vart och ett av övriga högre läroverk utom fem, vid vilka endast en av andra graden skulle finnas. Vidare skulle vaktmästare av första graden finnas en vid varje realskola utom fyra. Kvinnliga vaktmästare borde kunna anställas av senare slaget, med ett avlöningsbelopp 20 procent lägre än för motsvarande manlig vaktmästare. För kvinnlig vaktmästare, som i undantagsfall anställdes i stället för manlig av andra graden, borde i varje särskilt fall avlöningen bestämmas av Kungl. Maj:t.

Till den för längre eller kortare tid erforderliga extra personalen borde avlöningen utgå av vederbörande kassa vid läroverket. Överstyrelsen be-

rörde jämväl vaktmästarnas naturaförmåner och värderingen m. m. av dessa förmåner.

Statskontoret anförde i utlåtande den 19 januari 1920 bland annat följande. Det vore mindre lämpligt och staten knappast värdigt, att statstjänare avlönades av läroverkens elever. Med hänsyn till anförda omständigheter, särskilt den stora svårigheten att med det nu rådande avlöningssystemet uppnå enhetlighet, ansåge sig statskontoret kunna tillstyrka, att staten åtog sig avlöningen av läroverkens vaktmästare. Detta vore även att fullgöra en redan av statsförvaltningen godtagen princip, tillämpad vid andra statsanstalter, t. ex. folkskoleseminarier och tekniska läroverk. I likhet med skolöverstyrelsen ansåge statskontoret, att utvägen att höja lärjungarnas terminsavgifter till statsverket icke borde anlitas.

Beträffande de av läroverksöverstyrelsen föreslagna olika avlöningstyperna yttrade statskontoret, att vaktmästarna av andra graden — även om de i regel icke komme att utöva förmanskap — borde avlönas högre än vanliga vaktmästare. Det syntes nämligen av handlingarna vara ådagalagt, att ifrågakarande vaktmästares dagliga arbetstid betydligt överskrede den för vaktmästarna vid exempelvis de centrala ämbetsverken föreskrivna samt även att vaktmästarsysslorna vid läroverken fordrade större mångsidighet hos sina innehavare. I anslutning härtill biträdde statskontoret läroverksöverstyrelsens förslag rörande löneställningen för de allmänna läroverkens vaktmästare.

1902 års löneregreringskommitté framhöll i utlåtande den 2 september 1921, att de vid de allmänna läroverken anställda vaktmästarna och med dessa jämförliga befattningshavare redan i viss mening vore att betrakta såsom statsfunktionärer, varför frågan gällde, huruvida de lämpligen borde göras till ordinarie befattningshavare i statens tjänst. Om också göromålen för ifrågakarande tjänstinnehavare vore i stort sett ensartade, vore dock omfattningen och mängden av arbetet synnerligen växlande. Sistnämnda omständighet måste givetvis vid en definitiv lönereglering medföra en gruppering av befattningshavarna i flera olika lönegrader, vilket allt förutsatte en synnerligen ingående prövning av de i de särskilda fallen rådande förhållandena. Givetvis borde tillses, att ordinarie befattningar icke inrättades i de fall, där full sysselsättning icke kunde beredas personal. Kommittén höll vidare före, att en lönereglering, som gjorde ifrågakarande befattningshavare till statsfunktionärer i egentlig mening, skulle medföra ett alltför strängt fastläsande av förhållanden, som på ett mera praktiskt, mera ändamålsenligt och mera smidigt sätt låte sig ordna genom ett bibehållande av det hittillsvarande systemet. Kommittén, som behjärtade personalens önskemål att få pensionsfrågan ordnad, kunde dock ej finna, att häri låge något avgörande skäl för att göra dessa befattningar till ordinarie statstjänster. Riksdagen hade nämligen beviljat såväl pensioner till avgående läroverksvaktmästare som understöd åt änkor och barn efter sådana tjänstinnehavare.

Med hänsyn såväl till de i ärendet förefintliga, outredda frågorna som till de rådande statsfinansiella förhållandena ansåg sig löneregreringskommittén icke kunna åtminstone för det dåvarande tillstyrka, att vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare vid de allmänna läroverken gjordes till ordinarie statstjänstemän.

Lärlarlönekommittén upptog icke till behandling frågan om löneförhållandena för vaktmästarna vid de allmänna läroverken och vid de statliga små-

skoleseminarierna. Då kommitténs förslag beträffande lönereglering för vaktmästarpersonalen vid övriga, nu ifrågakvarande läroanstalter delvis grundade sig på förhållanden, som numera undergått förändring i olika avseenden, torde någon redogörelse för de av kommittén framlagda förslagen icke vara erforderlig i förevarande sammanhang.

1928 års *lönekommitté*, som erhöi remiss å berörda, av läroverkens vaktmästarförening gjorda framställningar jämte däröfver avgivna yttranden, har i sitt betänkande framlagt förslag beträffande lönereglering för vaktmästarpersonalen vid samtliga nu ifrågakvarande läroanstalter med undantag av statens småskoleseminarier.

Beträffande de *allmänna läroverken* ansåg kommittén, att staten borde åtaga sig avlöningen av de vaktmästare, som hade full tjänstgöring. Öffrig personal av ifrågakvarande slag borde anställas och avlönas på hittills vanligt sätt och enligt grunder, som för varje läroanstalt för sig befunnes lämpliga. Såsom skolöverstyrelsens utredning visat, vore vaktmästarna beträffande arten och omfånget av sin syssla i flera avseenden olika ställda vid olika läroverk. På grund härav vore det å ena sidan lämpligt och naturligt med olika löneställning, å andra sidan icke lämpligt med andra benämningar än vaktmästare, dock att vaktmästare med den högre löneställningen borde betecknas såsom förste vaktmästare, de öfriga såsom vaktmästare.

Enligt kommitténs förslag skulle vid de då befintliga läroverken anställas följande ordinarie vaktmästarpersonal:

vid 11 högre allmänna läroverk en förste vaktmästare (7 lönegraden) och två vaktmästare (5 lönegraden);

vid 13 högre allmänna läroverk och 5 realskolor en förste vaktmästare och en vaktmästare;

vid 25 högre allmänna läroverk en förste vaktmästare;

vid 64 realskolor en vaktmästare.

I likhet med vad som gällde för personal vid statens verk, borde åtnjutna naturaförmåner inordnas i lönen och ersättning utgivas av befattningshavarna. Kommittén framhöi, att av läroverkens medel borde, såsom hittills skett, kunna utgå ersättning för sådana uppdrag utom tjänsten, som enligt särskild överenskommelse anförtroddes åt vaktmästarna, t. ex. städning, i den mån det befunnes lämpligt, att dylik syssla ombesörjdes av vaktmästaren.

Två av kommitténs ledamöter förordade i afgiven reservation, att vid läroverk med två eller flera vaktmästare den ene skulle erhålla lön enligt 6 lönegraden, under förutsättning att hans uppgift huvudsakligen bestode i att vara värmeledningsskötare.

I fråga om *högre lärarinneseminariet* förordade kommittén, att såväl vaktmästaren som eldaren skulle erhålla ordinarie anställning, den förre med beteckningen förste vaktmästare och placering i 7 lönegraden, den senare med benämningen vaktmästare och placering i 5 lönegraden. För åtnjutna naturaförmåner skulle ersättning utgå enligt avlöningsreglementets bestämmelser.

Beträffande *folkskoleseminarierna* — då 15 till antalet — tillstyrkte kommittén, att vid ett seminarium skulle anställas en förste vaktmästare (7 lönegraden och två vaktmästare (5 lönegraden), vid 7 seminarier en förste vaktmästare och en vaktmästare, vid 3 seminarier en förste vaktmästare samt vid 4 seminarier en vaktmästare.

I avseende å de *tekniska läroverken* föreslog kommittén placering av ma-

skinist och laboratorievaktmästare i 7 lönegraden och vaktmästare i 5 lönegraden, med avdrag för värdet av lämnade naturaförmåner. Kommittén påpekade, att vid vissa av ifrågavarande läroverk funnes betjäningsspersonal, vilken icke åtnjöt full avlönning från staten, enär vederbörande förutsattes jämväl tjänstgöra vid kommunala läroanstalter. I dessa fall utginge bidragen från statens sida under villkor, att vederbörande kommun till befattningshavaren, så länge han vore anställd vid såväl statens som stadens läroanstalter, utbetalade så stort arvode, att sammanlagda avlöningsförmåner uppginge till samma belopp, som fastställts för motsvarande ordinarie personal, dock med avdrag av belopp, motsvarande ordinarie befattningshavares pensionsavgifter.

Beträffande *blindinstitutet å Tomtebodas* förordade kommittén ordinarie anställning för en maskinist, med lön enligt 7 lönegraden, samt en vaktmästare, med lön enligt 5 lönegraden. För vaktmästare vid *vårdanstalten i Lund* föreslog kommittén placering i 5 lönegraden.

I sitt utlåtande över 1928 års lönekommittés betänkande anslöt sig *skolöverstyrelsen* till den av kommittén uttalade uppfattningen, att den vaktbetjäning vid läroverken, som hade full tjänstgöring, borde anställas på ordinarie stat, medan övrig personal av ifrågavarande slag skulle anställas och avlönas på dittills brukligt sätt. En viss löneskillnad mellan olika slag av vaktmästare vore motiverad. Överstyrelsen biträdde även förut berörda reservanternas förslag om högre löneplacering av de vaktmästare, som hade till huvudsaklig uppgift att vara värmeledningsskötare. I sådan vaktmästares skyldigheter borde i så fall ingå att utan särskild ersättning så långt möjligt biträda med reparationer av läroverkets inventarier och undervisningsmateriel. För dylik vaktmästare föreslog överstyrelsen placering i 6 lönegraden och benämningen maskinvakt. Överstyrelsen ifrågasatte emellertid, huruvida icke vid realskolor, där endast vaktmästare vore anställd, även denne borde komma i åtnjutande av lön enligt 6 lönegraden. En dylik vaktmästare hade förutom de visserligen mindre omfattande vaktmästarysslorna även att utföra en maskinvakts arbete, och det vore följaktligen ett intresse för läroverket att såsom vaktmästare erhålla en även mekaniskt förfaren person, som kunde biträda med erforderliga reparationer.

Enligt överstyrelsens förslag skulle alltså förste vaktmästare erhålla avlönning i 7, maskinvakt i 6 och vaktmästare i 6 eller 5 lönegraden.

I fråga om läroverkens placering i olika grupper med hänsyn till antalet behöfliga vaktmästartjänster bleve vissa modifikationer av kommitténs förslag erforderliga. Man borde räkna med inrättandet av ytterligare vaktmästartjänster än dem lönekommittén förordat. Emellertid syntes denna fråga böra närmare utredas, innan definitivt beslut fattades.

Beträffande vaktmästarnas bostäder m. m. framhöll överstyrelsen allenast, att det syntes nödvändigt att uppställa vissa fasta beräkningsgrunder för värderingen av bostadsförmånen inom olika dyrtidsgrupper. Bostadshavaren ägde ju i förevarande fall ej själv bestämma över bostadens beskaffenhet, utrymme m. m. Det vore jämväl önskvärt, att hithörande förhållanden reglerades genom en boställsordning.

Då förhållandena vid de olika läroverken vore i hög grad skiftande, skulle det, yttrar överstyrelsen, möta stora svårigheter och knappast heller vara önskvärt att få till stånd för rikets samtliga läroverk enhetliga bestämmelser för vaktmästarnas tjänsteåligganden. Dessa borde i stället regleras

i den av vederbörande lokalstyrelse vid läroverket utfärdade instruktionen för vaktmästarpersonalen.

Överstyrelsen instämde slutligen i vad lönekommittén anfört beträffande rätt för vaktmästarna att uppbära ersättning för vissa särskilda uppdrag.

Beträffande *högre lärarinneseminariet* föreslog överstyrelsen, att en förste vaktmästare skulle anställas med placering i 7 lönegraden och en maskinvakt med placering i 6 lönegraden. I fråga om *folkskoleseminarierna* och de *tekniska läroverken* anslöt sig överstyrelsen i huvudsak till kommitténs förslag.

Vad beträffar *läroanstalterna för blind*, påpekade överstyrelsen, att enligt lönekommitténs förslag maskinisten å Tomtebodas skulle få minskad lön. Hans arbete med skötseln av värmesystem i 6 olika byggnader vore så omfattande, att vintertiden 2 eldare vore anställda till hans biträde. Han borde jämsättas med maskinister vid sjukhus och placeras i 8 lönegraden. I vaktmästarens vid Tomtebodas åligganden inginge jämväl att ansvara för institutets bokförlag och sköta försäljningen av böcker till landets alla blind. Han borde därför jämsättas med förste vaktmästare och placeras i 7 lönegraden. Vaktmästare vid hantverksskolorna i Kristinehamn och Växjö borde uppföras på ordinarie stat och placeras, den förre, som jämväl vore lastbilschaufför, i 6 och den senare i 5 lönegraden.

Angående *vårdanstalten i Lund* förordade överstyrelsen, att i tjänsteförteckningen skulle upptagas en maskinist, som av 1930 års riksdag uppförts å anstaltsens stat, i 7 lönegraden. Vaktmästare borde hänföras till 6 lönegraden.

I detta sammanhang böra anmälas vissa framställningar i nu förevarande fråga, vilka under senare tid inkommit.

I en av skolöverstyrelsen med utlåtande av den 31 augusti 1935 till Kungl. Maj:t överlämnad framställning hava *rektorerna vid de allmänna läroverken inom Skara stift samt i Göteborg, Strömstad och Jönköping* hemställt, att skolöverstyrelsen ville för sin del medverka till att frågan om vaktmästarnas anställnings- och avlöningsförhållanden fördes ytterligare framåt till en snar lösning i den riktning, som av 1928 års lönekommitté föreslagits. *Skolöverstyrelsen* har i yttrande över nämnda framställning uttalat sin livliga anslutning till syftet med densamma.

I skrivelse den 16 september 1935 har *civilförvaltningens personalförbund* hemställt, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga de åtgärder, vilka kunde befinnas nödiga för att frågan om löneroglering för personalen vid undervisningsväsendet kunde föreläggas 1936 års riksdag, ävensom att därvid samtliga vaktmästare och maskinister måtte föreslås bli placerade i 7 lönegraden. Med skrivelse den 21 november 1935 har vidare *styrelsen för Sveriges läroverksvaktmästarförening* överlämnat en utredning angående vaktmästarpersonalens löneförhållanden vid Stockholms allmänna läroverk, verkställd av en kommitté, som tillsatts av lokalstyrelserna vid Stockholmsläroverken och nämnda förenings styrelse, i samband varmed åtskilliga yrkanden i lönefrågan framställts.

Läroverkslönesakkunniga.

I enlighet med givna direktiv hava läroverkslönesakkunniga till behandling upptagit frågan om löneroglering för vaktmästarpersonalen vid här omhandlade läroanstalter.

De sakkunniga hava härvid funnit sig böra i likhet med 1928 års löne-kommitté, skolöverstyrelsen och statskontoret tillstyrka, att ifrågavarande personal vid de allmänna läroverken erhåller statsanställning i egentlig mening. Enligt de sakkunnigas uppfattning saknas nämligen tillräckliga skäl för att å ifrågavarande område bibehålla den nuvarande, i olika avseenden otillfredsställande anordningen. Reglering av avlöningsförhållandena bör fördenskull ske i anslutning till det för allmänna civilförvaltningen gällande lönesystemet. Liknande reglering bör enligt de sakkunniga ske vid övriga, nu ifrågavarande läroanstalter, vid vilka vaktbetjäningen redan intar ställning av statstjänstemän.

Såsom förut omnämnts hava de sakkunniga inhämtat åtskilliga, i det föregående delvis återgivna uppgifter till frågans belysande. Härvid har det emellertid visat sig, att på ifrågavarande område råda synnerligen skiftande förhållanden, vilket särskilt gäller den ojämförligt största kategorien av hithörande befattningshavare, nämligen läroverksvaktmästarna. På grund härav hava de sakkunniga funnit, att ett ställningstagande till frågan i alla dess enskildheter icke kan ske utan en närmare undersökning, som de sakkunniga icke varit i tillfälle att företaga. Enligt de sakkunnigas mening bör det fördenskull uppdragas åt särskilda personer att verkställa undersökning rörande förhållandena vid de olika hithörande läroanstalterna, på grundval varav skolöverstyrelsen sedermera bör avgiva förslag i fråga om behovet av vaktmästarpersonal vid dessa anstalter.

Läroverkslönesakkunniga hava likväl ansett det ur olika synpunkter lämpligt, att frågan om löner reglering för vaktmästarpersonalen upptages till övervägande i samband med regleringen av lärarnas löner, ehuru endast i syfte att få till stånd ett principuttalande från riksdagens sida. Det detaljerade förslag, som är erforderligt för frågans slutgiltiga ordnande, bör enligt de sakkunnigas mening föreläggas 1938 års riksdag. Då vid några läroanstalter vaktpersonalen redan innehar ordinarie statsanställning, skulle åtgärder i löner regleringssyfte kunna redan nu ifrågasättas för nämnda personal. De sakkunniga hava likväl ansett, att för vinnande av enhetlighet frågan om löner reglering bör upptagas och behandlas samtidigt för hela den befattningshavarekategori, om vilken här är fråga.

Även om alltså berörda spörsmål icke kan omedelbart vinna sin lösning, hava de sakkunniga ansett det lämpligt att preliminärt angiva den lönegradsplacering, som synts dem skälig för vissa huvudfall. Härvid hava de sakkunniga utgått dels från den lönenivå, som är bestämd för liknande personal vid andra statliga institutioner, d. v. s. lönegraderna B 7, B 6 och B 5 enligt avlöningsreglementet för allmänna civilförvaltningen, dels från befattningshavarnas arbetsuppgifter och andra därmed sammanhängande omständigheter.

Lönegraden B 7 bör enligt de sakkunnigas mening i första hand ifrågakomma för den främste vaktmästaren vid de läroanstalter, där mer än en

sådan befattningshavare är anställd. Samma lönegrad skulle också kunna bestämmas för vissa befattningshavare, som hava att sköta mera omfattande värmeanläggningar och därtill utföra kvalificerat reparatörs- och dylikt arbete. Lönegraden B 6 bör enligt de sakkunniga komma till användning vid vissa läroanstalter, där endast en vaktmästare är anställd, liksom för värmeledningsskötare, vilken ej endast är eldare. Lönegraden B 5 hava de sakkunniga ansett lämplig för en vaktmästare — så kallad gymnastikvaktmästare eller annan — vid läroanstalter med tre vaktmästare. För vaktmästare, som endast har att ombesörja rena eldaregöromål, hava de sakkunniga icke velat förorda ordinarie anställning. — I vad mån dessa huvudgrunder för lönegradsplaceringen kunna visa sig genomförbara, låter sig emellertid enligt de sakkunnigas mening icke avgöra, förrän — på sätt de sakkunniga tillstyrkt — en undersökning vid de olika läroanstalterna kommit till stånd.

I vaktmästarnas löneförmåner ingå som regel vissa naturaförmåner, vanligen fri bostad med värme och lyse. I de flesta fall är bostaden belägen i läroanstaltens hus eller därtill hörande, närbelägen lokal. De sakkunniga hava utgått från, att vaktmästarna liksom andra statliga befattningshavare skola uppbära bruttolön och att ersättning alltså skall erläggas för åtnjutna naturaförmåner. Vad angår de allmänna läroverken, bestrides kostnaden för lyse och värme i hithörande fall av ljus- och vedkassan, och ersättningen för nämnda förmåner bör fördenskull ingå till berörda kassa. Beträffande åter ersättning för innehavd bostad är att märka, att bostaden för läroverkens vaktmästare i regeln är förlagd till kommunen tillhörig byggnad. Samtliga läroverkskommuner hava numera åtagit sig skyldighet att bygga och underhålla läroverkshus. Härvid pläga kommunerna kunna påräkna understöd ur den byggnadsfond, som skall finnas vid varje läroverk och som är bestämd att bestrida vissa kostnader, som avse läroverkshuset. Med hänsyn till dessa förhållanden hava de sakkunniga förordat, att bostadsersättningen skall inlevereras till byggnadsfonden vid respektive läroverk. Värdering av bostaden och bestämmande av ersättningens storlek bör enligt de sakkunniga äga rum i samma ordning som gäller för rektorsbostäder. Kan enighet ej uppnås, bör frågan hänskjutas till statens bostadsnämnd.

I fråga om ersättning för bostad m. m. för vaktmästare vid andra läroanstalter än allmänna läroverk hava de sakkunniga ansett liknande bestämmelser lämpliga. Ersättningen bör, där bostaden är belägen i statsverket tillhörig byggnad, inlevereras till statsverket och ingå till statens allmänna fastighetsfond.

Tillsättningen av vaktmästartjänster bör enligt de sakkunnigas mening vid de läroanstalter, där lokalstyrelse finnes, tillkomma denna styrelse samt vid övriga läroanstalter vederbörande rektor. Befattningarna böra kungöras till ansökan lediga i vanlig ordning.

De sakkunniga hava förordat, att frågor om vaktmästares uppflyttning i

högre löneklass skola, för vinnande av önskvärd enhetlighet i avseende på uppflyttningsbestämmelsernas tillämpning, prövas och avgöras av skolöverstyrelsen. Tjänstgöring som vaktmästare vid läroverk omedelbart före övergången till det nya lönesystemet bör enligt de sakkunnigas mening få tillgodoräknas vederbörande för uppflyttning i högre löneklass, i den mån tjänstgöringen varit likartad med den som tillhör den ordinarie befattningen.

Ehuruval — att döma av de inhämtade upplysningarna — för närvarande icke vid de statliga läroanstalterna förekomma »extra ordinarie» vaktmästare med heltidstjänstgöring, hava de sakkunniga förutsatt, att dylik anställning framdeles kan bli erforderlig. Härvid har en inplacering i 5 lönegraden såsom regel ansetts böra tillämpas. Av den av de sakkunniga verkställda utredningen har framgått, att vid åtskilliga läroanstalter nu förekomma vaktmästare, som icke hava heltidstjänstgöring. Dessa äro dels biträdande vaktmästare vid läroanstalt, där ordinarie vaktmästare finnes, dels vaktmästare, som icke äro helt upptagna på grund av skolans ringa storlek, dels vaktmästare, vilka äro samtidigt anställda vid den statliga läroanstalten och vid annan läroanstalt. Ifrågavarande vaktmästartjänster äro i regel behövliga för längre tid, i vissa fall ständigt. De sakkunniga hava ansett, att för sistnämnda fall tjänstinnehavare bör kunna beredas anställning såsom extra ordinarie tjänsteman, i enlighet med de härutinnan gällande bestämmelserna. Fråga om anställande vid ett läroverk av extra ordinarie vaktmästare bör enligt de sakkunnigas mening underställas skolöverstyrelsens prövning.

Personer, som fullgöra helt okvalificerat arbete, såsom gårdskarlar o. dyl., hava de sakkunniga ansett ej böra erhålla anställning som tjänstemän.

Läroverkslönesakkunniga hava vidare yttrat sig rörande de med löneregleringen för vaktmästarpersonalen förenade kostnaderna m. m.

Vad först beträffar de allmänna läroverken, utgå lönerna ur läroverkens ljus- och vedkassor, vilkas huvudsakliga inkomst utgöres av de till kassorna inflytande terminsavgifterna. Ett inordnande av läroverksvaktmästarna bland de egentliga statstjänstemännen behöver — såsom läroverkslönesakkunniga påvisat — i och för sig icke medföra, att staten påtager sig några ökade kostnader. Såsom de sakkunniga påvisat, kan sålunda tänkas, att ljus- och vedkassorna till statsverket framdeles inleverera ett mot vaktmästarnas kontanta avlöning svarande belopp. En annan lösning vore, att de avgifter, som lärjungarna nu hava att erlägga till statsverket, höjdes i den utsträckning, som kunde behövas för att täcka ifrågavarande lönekostnader. En närmare undersökning har emellertid bibringat de sakkunniga den uppfattningen, att ett förfarande enligt endera av nämnda linjer skulle medföra avsevärda olägenheter. Under sådana omständigheter hava de sakkunniga ansett sig böra förorda, att lönekostnaderna i princip övertagas direkt av statsverket och uppföras på de allmänna läroverkens avlöningsstat. Enligt

de sakkunnigas mening bör detta gälla såväl ordinarie som extra ordinarie befattningshavare, d. v. s. den personal med vars anställning är förenad pensionsrätt. Eventuellt anställda extra vaktmästare liksom annan mera tillfällig personal böra däremot, på sätt föreslagits av såväl 1928 års lönekommitté som skolöverstyrelsen, alltså avlönas av ljus- och vedkassornas medel.

Att nu verkställa en beräkning av kostnaderna för här ifrågavarande vaktpersonals lönereglering hava de sakkunniga icke funnit möjligt. Huvudskälet härtill är den förut antydda omständigheten, att det verkliga behovet av vaktmästare vid de olika läroanstalterna icke kan fixeras utan en i detalj gående undersökning. Ej heller kan förutses hur placeringen i löneklasser kan komma att gestalta sig. De av läroverkslönesakkunniga införskaffade uppgifterna rörande läroverksvaktmästarnas löneförhållanden hava emellertid givit till resultat, att de nuvarande lönekostnaderna för de vaktmästare, som hava heltidstjänstgöring, uppgå till omkring 580,000 kronor. Enär de enligt det nya lönesystemet utgående individuella lönerna i många fall torde komma att understiga de för närvarande bestämda och i åtskilliga fall ungefär motsvara de sistnämnda, hava de sakkunniga ansett sig kunna antaga, att den slutliga kostnaden för staten skulle komma att stanna vid något över 600,000 kronor. Däremot skulle nämnda förhållanden komma att influera på statens kostnader under de första åren, enär de vaktmästare, som vid tiden för löneregleringens ikraftträdande åtnjuta högre löneförmåner än de enligt nämnda system skulle komma att uppbära, övergångsvis borde erhålla gottgörelse för inträffad löneminskning. Å andra sidan är att märka, att genom statens övertagande av kostnaderna för vaktmästarnas löner en ej ringa nedsättning torde kunna vidtagas i det förut omförmälda anslaget för bidrag till de allmänna läroverkens ljus- och vedkassor.

Vad beträffar kostnaderna för lönereglering för vaktmästarna vid övriga här ifrågavarande läroanstalter, hava de sakkunniga ansett sig kunna antaga, att dessa kostnader torde bli jämförelsevis föga betydande, då de berörda befattningshavarna äro ganska fåtaliga.

De sakkunniga hava slutligen erinrat därom, att med vaktmästarnas inplacering i det för civila befattningshavare gällande lönesystemet givetvis kommer att följa rätt till såväl tjänste- som familjepension enligt därom gällande författningar.

Departementsschefen.

Att vaktmästarnas lönefråga nu tages upp till principbehandling av statsmakterna är enligt min mening ofrånkomligt. För de allmänna läroverkens vaktmästare — den ojämförligt talrikaste av här ifrågavarande kategorier av befattningshavare — innebär detta mer än en lönereglering i vanlig mening, det betyder för dem en definitiv inplacering bland statsanställda befattningshavare med de konsekvenser, detta kan medföra. Läroverksvaktmästarna hava ända hittills intagit ett slags mellanställning i avseende

å sin anställningsform, och deras avlönings- och pensionsförhållanden hava, såsom framgår av den föregående framställningen, icke haft den fasthet och stadga och än mindre den enhetlighet och följdriktighet, som önskvärt varit. Det är visserligen ej svårt att ur den historiska utvecklingen giva förklaring till detta faktum, men uppenbarligen är det icke lämpligt att låta ett dylikt förhållande få bestå, detta med tanke såväl på befattningshavarna själva som på de institutioner, vid vilka de äro knutna. Principiellt sett finnes ur här förevarande synpunkt icke någon skillnad mellan läroverkens vaktmästare och vaktmästarna vid exempelvis folkskoleseminarier och tekniska läroverk, vilka sedan länge äro även i formellt avseende statsanställda. Jag ansluter mig alltså till den meningen, att läroverksvaktmästarna snarast möjligt böra få sina avlönings- och anställningsförhållanden statligt reglerade. Jag tillstyrker även, att de kontanta kostnaderna för läroverksvaktmästarnas avlönande övertagas av statsverket, i den omfattning som förordats av läroverkslönesakkunniga.

Vad angår de vaktmästare, som, anställda vid andra läroanstalter än allmänna läroverk, redan äro att betrakta som statliga befattningshavare, är det jämväl önskligt, att deras löneställning blir bestämd i enlighet med de grunder, som gälla för dylika tjänstinnehavare i övrigt inom statsförvaltningen.

I likhet med läroverkslönesakkunniga finner jag det emellertid ej möjligt att för 1937 års riksdag framlägga ett definitivt förslag angående lönereglering för vaktmästarpersonalen. Ett principuttalande från riksdagens sida, att lönereglering för vaktmästarna vid nu berörda läroanstalter skall genomföras, bör dock fattas redan nu. Den detaljutredning, som jag, i likhet med nämnda sakkunniga, finner erforderlig, bör efter ett dylikt principbeslut snarast igångsättas. Angående sättet härför torde jag få tillfälle att senare framlägga förslag inför Kungl. Maj:t.

Till läroverkslönesakkunnigas uttalanden om lönegradsplaceringen m. m. för vaktmästarna anser jag mig nu ej böra taga ställning. Så mycket synes mig klart, som att den från olika håll angivna lönenivån — lönegraderna B 7, B 6 och B 5 — torde vara den, från vilken detaljutredningen bör utgå.

Vad läroverkslönesakkunniga yttrat beträffande naturaförmåner och därmed sammanhängande frågor, har icke givit mig anledning till erinran. Ej heller i övrigt har jag funnit skäl att i förevarande sammanhang giva uttryck åt annan uppfattning än den, som framförts av de sakkunniga.

II. Vissa organisatoriska förändringar inom det statliga undervisningsväsendet m. m.

Innan jag övergår till att beräkna anslagsbehovet för nästa budgetår för de grenar av undervisningsväsendet, som beröras av de i det föregående framlagda förslagen till lönereglering, ämnar jag under ovanstående rubrik behandla vissa frågor rörande organisationen av det statliga undervisningsväsendet m. m., nämligen om

upprättande av nya statliga gymnasier,
provisorisk utvidgning av provårsinstitutionen,
rätt för ämneslärarinna vid allmänt läroverk att för lönetur tillgodoräkna sig viss tjänstgöring m. m.,

begränsning av lärjungeantalet i undervisningsavdelningarna vid de allmänna läroverken,

omfattningen av folkskoleseminarieorganisationen under budgetåret 1937/1938,

omfattningen av småskoleseminarieorganisationen under budgetåret 1937/1938 samt

biträden åt folkskolinspektörerna.

I detta sammanhang vill jag nämna, att skolöverstyrelsen i skrivelse den 11 februari 1937 hemställt om förslag till 1937 års riksdag att för uppförande av nybyggnader för högre allmänna läroverket i Haparanda bevilja ett belopp av 990,000 kronor, varav 300,000 kronor skulle anvisas för budgetåret 1937/1938. Detta ärende har till Kungl. Maj:t inkommit för sent för att kunna bli föremål för proposition till årets riksdag. Jag vill emellertid här tillkännagiva, att enligt min uppfattning särskilda förhållanden motivera, att staten påtager sig kostnaden för ifrågavarande läroverksbygge ävensom de nya lokalernas förseende med inredning och utrustning, samt att, såvitt vid en preliminär granskning kunnat bedömas, några väsentligare erinringar mot föreliggande ritningar och kostnadsberäkningar icke synas vara att framställa. Jag förutsätter, att frågan genom proposition skall komma att underställas 1938 års riksdag.

1. Upprättande av vissa nya statliga gymnasier.

De huvudgrunder för läroverksorganisationen, som fastställdes av 1927 års riksdag, innefattade en ej oväsentlig utvidgning av den dittillsvarande gymnasieorganisationen. Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 116/1927 föreslagit, att nya statliga gymnasier skulle upprättas allenast i Södertälje och Eskilstuna samt en ny gymnasielinje i Borås. Riksdagen anmälde emellertid i skrivelse nr 262, att riksdagen beslutat upprätta nya statliga gymnasier och gymnasielinjer icke blott i nämnda orter utan också i Eksjö, Uddevalla, Skövde, Landskrona, Ystad och Hudiksvall samt å Kungsholmen i Stockholm. Genom beslut av samma riksdag tillkommo nya statliga gymnasier även genom upprättande av högre allmänna läroverk för flickor i Stockholm, Göteborg, Malmö och Hälsingborg.

Efter 1927 års riksdags omförmälda beslut har gymnasieorganisationen ytterligare utvidgats. År 1930 upprättades ett högre allmänt läroverk för flickor i Örebro, år 1931 ett högre allmänt läroverk i Kristinehamn, år 1934 ett i Bromma i Stockholm samt år 1935 ett i Haparanda och ett i Lidingö (i Kristinehamn och Haparanda genom utvidgning av samrealskolor, i Lidingö genom ombildning av kommunalt gymnasium). År 1936 utvidgades gymnasiet vid högre allmänna läroverket i Strängnäs med en gymnasielinje.

Vissa andra ändringar, som ännu icke medfört resultat, hava efter berörda riksdagsbeslut föreslagits i fråga om läroverksorganisationen. Sålunda har gjorts framställning om upprättande av ett högre allmänt läroverk i Djursholm och om omorganisation av vissa högre allmänna läroverk för flickor. Vidare hava gjorts framställningar om upprättande av statliga gymnasier i Skellefteå, Motala, Eslöv, Arvika och Söderhamn. Detta ärende skall här behandlas.

Stadsfullmäktige i *Skellefteå* hemställde sålunda den 6 juni 1934, att från och med höstterminen 1935 måtte upprättas ett statligt gymnasium i Skellefteå som påbyggnad på statens samrealskola därstädes. Magistraten ävensom läroverkets kollegium och lokalstyrelse samt stadsfullmäktige i Umeå tillstyrkte framställningen. Länsstyrelsen avgav utlåtande den 30 oktober 1934. — Stadsfullmäktige i *Motala* hemställde den 17 april 1935, att kommunala gymnasiet därstädes måtte omändras till ett statsgymnasium med latin- och reallinje. — Stadsfullmäktige i *Eslöv* hemställde den 26 april 1935, att kommunala gymnasiet därstädes måtte successivt från och med den 1 juli 1936 omändras till ett statsgymnasium med latin- och reallinje samt att i samband härmed den eller de lärare, som så länge varit anställda vid gymnasiet, att vederbörande kunde betraktas som ordinarie, måtte överflyttas till sådan statstjänst, som svarade mot hans kompetens.

Kommunalfullmäktige i Hörby och i Höör hava uttalat sin anslutning till förslaget. — Stadsfullmäktige i *Arvika* hemställde den 23 maj 1935 att i staden måtte inrättas ett statsgymnasium med såväl latin- som reallinje från och med höstterminen 1936 eller annan tidpunkt, som statsmakterna kunde anse lämplig. — Stadsfullmäktige i *Söderhamn* hemställde den 19 juni 1935, att det kommunala gymnasiet därstädes måtte förstatligas.

Skolöverstyrelsen avgav den 30 november 1935 utlåtande över berörda framställningar, varefter *statskontoret* den 21 december 1935 yttrade sig i ärendet.

Behovet av de ifrågasatta statliga gymnasierna. Skolöverstyrelsen har i sin skrivelse först behandlat frågan om behovet av högre allmänna läroverk å nämnda orter och därvid till en början riktat uppmärksamheten på de av dessa orter, där vederbörande stad nu uppehåller gymnasium, nämligen *Motala*, *Eslöv* och *Söderhamn*. För att få utgångspunkter för bedömandet av behovet av statliga gymnasier å sistnämnda orter har överstyrelsen i sin skrivelse verkställt en utredning rörande städernas och lärjungeområdenas omfattning och storlek, de olika landsdelarnas utrustning med högre allmänna läroverk, storleken av de nuvarande läroverken å vederbörande orter, tillströmningen från realskolan och kommunernas utgifter för gymnasieundervisningen.

Beträffande *städernas och lärjungeområdenas storlek och omfattning* inhämtas av berörda utredning följande:

Motala. Stadens *folkmängd* hade sedan år 1919 utgjort omkring 6,000 invånare. Det vore dock med hänsyn till den omgivande bebyggelsen riktigast att utgå från en folkmängdssiffra av mellan 12,000 och 14,000 personer. Det område, som skulle komma att utgöra lärjungeområde för ett blivande statligt gymnasium i *Motala*, sträckte sig emellertid betydligt utanför staden och inneslöte enligt stadsfullmäktiges beräkningar omkring 60,000 invånare. Någon väsentlig erinran mot denna beräkning torde icke vara att göra. Visserligen torde en del lärjungar inom området komma att övergå till andra läroverk, men *Motala* syntes dock genom läge och kommunikationer i stort sett erbjuda de största förmånerna. Redan för närvarande, ehuru terminsavgifterna ställde sig avsevärt högre i *Motala* än i de statliga gymnasierna, mottog det kommunala gymnasiet därstädes lärjungar från dessa områden. Av realskolor och kommunala mellanskolor, som komme att avlämna lärjungar till ett statligt gymnasium i *Motala*, torde man få räkna med, förutom *Motala*, samrealskolorna i *Vadstena*, *Mjölby* och *Askersund* samt kommunala mellanskolan i *Skänninge*, möjligen i någon mån även samrealskolan i *Hallsberg*. Samma skolor måste emellertid beräknas jämväl och i vissa fall företrädesvis komma att avlämna elever till högre allmänna läroverken i *Linköping* och *Örebro*, och såsom närmaste underlag torde skolorna i *Motala*, *Skänninge* och *Vadstena* vara att betrakta.

Det syntes uppenbart, att ett statligt gymnasium i *Motala* skulle komma att vila på ett betydande befolkningsunderlag och att det sålunda icke torde

behöva befaras, att detta icke skulle vara tillräckligt stort för att väl kunna uppbära ett statligt gymnasium. Det rörde sig också om ett område, som genom industrien inom stadsbygds- och jordbruket inom landsbygdsområdet i ekonomiskt avseende finge anses äga goda förutsättningar för att uppbära ett högre allmänt läroverk.

Eslöv. Stadens folkmängd hade sedan år 1919 hållit sig vid omkring 6,000 personer. Å sammanlagt 6 orter funnes för närvarande högre allmänna läroverk upprättade, där folkmängden understeg 10,000 personer, nämligen Eksjö, Haparanda, Hudiksvall, Skara, Strängnäs och Vänersborg. Av dessa stode endast Haparanda och Strängnäs i avseende på folkmängd under Eslöv. Men å andra sidan funnes omkring Eslöv en rik landsbygd, varifrån en livlig tillströmning av lärjungar skedde till det kommunala gymnasiet. Medan av sammanlagt 79 lärjungar i det fyraåriga gymnasiet i Motala 49 komme från stadsområdet och 30 från landsbygden eller respektive 63 och 37 procent, vore av de 121 lärjungarna i Eslövs treåriga gymnasium 38 från själva staden och 83 från den omgivande landsbygden eller respektive 31 och 69 procent.

Tre real- eller mellanskolor kunde betraktas som underlag för ett gymnasium i Eslöv, nämligen samrealskolorna i Eslöv och Hörby samt kommunala mellanskolan i Höör. Mellan Hörby och Eslöv toge järnvägsresan en halvtimme i anspråk och mellan Höör och Eslöv endast 20 minuter. Det vore alltså möjligt för lärjungarna från dessa orter att bo kvar i sina hem och begagna sig av gymnasieundervisningen i Eslöv. Innevarande läsår funnes vid det kommunala gymnasiet 7 lärjungar från Hörby och 16 lärjungar från Höör, vilka alla med ett undantag syntes bo kvar i sina hem. Även åtskilliga av de lärjungar, som avlade realexamen vid samrealskolan i Klippan och kommunala mellanskolan i Svalöv, överginge sedan till gymnasiet i Eslöv, även om läroverken i Hälsingborg, respektive Landskrona vore minst lika välbelägna ur dessa orters synpunkt.

Även om man sålunda med hänsyn till storleken av själva staden Eslöv kunde hysa en viss tvekan om dess förmåga att uppbära ett högre allmänt läroverk, behövde någon sådan tvekan uppenbarligen icke råda, om hänsyn toges till hela det lärjungeområde, från vilket ett statligt gymnasium i Eslöv kunde beräknas bliva rekryterat. Det syntes rent av kunna göras gällande, att just med hänsyn till den omständigheten, att Eslövs gymnasium i så stor utsträckning tillgodosåge behovet i omgivande orter, starka skäl föreläge för att staten iklädde sig huvudkostnaderna för upprätthållande av gymnasiet i fråga.

Söderhamn. Folkmängden hade sedan 1919 ökats från 11,084 till 11,298 personer. Staden vore alltså av ungefär samma storlek som Lidingö, Skövde och Ystad, överstege icke obetydligt de ovannämnda 6 städerna med mindre än 10,000 invånare samt understeg endast obetydligt Falun, Härnösand, Kristinehamn, Luleå, Nyköping, Umeå och Västervik, vilka vore utrustade med högre allmänna läroverk. Folkmängden hade under de senaste femton åren också hållit sig tillräckligt konstant för att göra det sannolikt, att någon avsevärd nedgång icke vore att emotse. Då staden vore belägen på jämförelsevis stort avstånd från närmaste orter med högre allmänna läroverk, nämligen Hudiksvall (1 $\frac{1}{4}$ timmes järnvägsresa) och Gävle (1 $\frac{3}{4}$ timmes järnvägsresa) och då särskilt bygderna väster om Söderhamn komme på ett avsevärt avstånd från stad med högre allmänt läroverk, vore det tydligt, att ett gymnasium i Söderhamn bleve av stor betydelse såväl för staden

själv som för en omfattande landsbygd omkring staden, i synnerhet väster därom. Enligt stadsfullmäktiges beräkningar, mot vilka någon invändning i detta avseende icke torde vara att göra, skulle lärjungeområdet för ett gymnasium i Söderhamn omfatta en sammanlagd folkmängd av 37,000 personer. Såsom något i folkmängdsavseende stort lärjungeområde för ett högre allmänt läroverk kunde detta dock icke betecknas; det bleve snarast ett av de minsta i riket. Storleken jämte läget av själva staden i förening med det rikt utvecklade industriella livet i och omkring denna talade starkare till förmån för ett högre allmänt läroverk än storleken av lärjungeområdet i dess helhet.

Av de nuvarande gymnasielärjungarna, till antalet sammanlagt 68, vore 45 procent från själva staden. Några andra realskolor än Söderhamn och Bollnäs torde icke kunna beräknas såsom underlag för ett statligt gymnasium i Söderhamn.

Ur synpunkten av städernas eller lärjungeområdenas storlek samt den därav naturligt betingade tillströmningen av lärjungar har överstyrelsen sålunda funnit statliga gymnasier vara motiverade å samtliga de tre nämnda orterna. Någon tvekan kunde dock onekligen råda beträffande Söderhamn på grund av lärjungeområdets befolkningssiffra och det jämförelsevis begränsade antal lärjungar (53), som enligt de för år 1935 gällande siffrorna vore närmast beroende av ett gymnasium å denna ort.

Till belysande av de olika landsdelarnas *tillgång till högre allmänna läroverk* har överstyrelsen meddelat nedanstående sifferuppgifter beträffande förhållandena i de särskilda länen vid årsskiftet 1934/1935:

Vissa för frågans bedömande betydelsefulla omständigheter framginge visserligen, yttrar överstyrelsen, icke ur det anförda siffermaterialet, såsom förhandenvaron inom ett län av tätbefolkade bygder utanför städerna eller möjligheten för invånarna i ett län att utnyttja utbildningsanstalter inom angränsande län eller tillgången på gymnasier av enskild karaktär. Sedda i stort gäve dock siffrorna en bild av det nuvarande läget i fråga om de olika möjligheter, som de skilda länen erbjöde till gymnasial utbildning.

Det syntes obestridligt, att *Östergötlands län*, inom vilket Motala vore beläget, vore jämförelsevis ogynnsamt ställt i förevarande avseende. Med sin betydande folkmängdssiffra och sin tätbygdhet — 31 invånare per km² mot exempelvis Södermanlands län med 30 och Jönköpings med 22 — samt sin stora stadsbefolkning torde länets behov knappast kunna anses tillräckligt tillgodosett med endast de två högre allmänna läroverken i Linköping och Norrköping. Länets ungdom kunde också sägas vara nästan helt hänvisad till gymnasier inom länet, då andra högre allmänna läroverk i varje fall icke vore mera välbelägna. Sedan gymnasierna vid högre allmänna läroverken i Linköping och Norrköping öppnats jämväl för flickor, hade dessa läroverk nått en mycket hög lärjungenumerär, i det att Linköpings läroverk för närvarande hade 740 och Norrköpings 601 lärjungar. Särskilt för högre allmänna läroverket i Linköping skulle tillkomsten av ett statligt gymnasium i Motala sannolikt betyda en viss och välbehövlig avlastning. Man torde därvid icke blott böra räkna med gymnasiet, då målsmännen i

L ä n	Jord- areal i km ²	Folk- mängd (jämna tusental)	Stads- befolk- ning	Lands- bygds- befolk- ning	Antal högreall- männa läro- verk	Antal invånare per högre allmänt läroverk
Stockholms stad	137	526,000	526,000	—	8	65,750
Stockholms län	7,385	271,000	52,000	219,000	2	135,500
Uppsala »	5,132	138,000	38,000	100,000	1	138,000
Södermanlands » . . .	6,237	188,000	63,000	125,000	3	62,666
Östergötlands » . . .	9,973	311,000	114,000	197,000	2	155,500
Jönköpings »	10,616	235,000	74,000	161,000	2	117,500
Kronobergs »	8,907	155,000	10,000	145,000	1	155,000
Kalmar »	10,958	232,000	52,000	180,000	2	116,000
Gotlands »	3,117	58,000	11,000	47,000	1	58,000
Blekinge »	2,908	146,000	46,000	100,000	1	146,000
Kristianstads »	6,195	249,000	26,000	223,000	1	248,000
Malmöhus »	4,734	517,000	269,000	248,000	7	73,857
Hallands »	4,746	152,000	45,000	107,000	1	152,000
Göteborgs och Bohus » . . .	4,895	467,000	301,000	166,000	4	116,750
Älvsborgs »	11,685	319,000	87,000	232,000	2	159,500
Skaraborgs »	8,062	241,000	49,000	192,000	2	120,500
Värmlands »	17,467	273,000	51,000	222,000	2	136,500
Örebro »	8,427	218,000	47,000	171,000	2	109,000
Västmanlands »	6,438	161,000	51,000	110,000	1	161,000
Kopparbergs »	28,167	249,000	30,000	219,000	1	249,000
Gävleborgs »	18,184	281,000	58,000	223,000	2	140,500
Västernorrlands »	24,122	282,000	39,000	243,000	2	141,000
Jämtlands »	47,673	136,000	15,000	121,000	1	136,000
Västerbottens »	55,402	212,000	19,000	193,000	1	212,000
Norrbottens »	98,660	206,000	26,000	180,000	2	103,000

sådana fall, då lärjungarna under alla förhållanden måste vara inackorderade, redan vid valet av realskola ofta föredroge en sådan, som vore förbunden med gymnasium. Men även om man endast räknade med gymnasiet, borde det märkas, att tillströmningen till detta vid Linköpings högre allmänna läroverk vore större än platstillgången, i det att under de båda senaste åren lärjungar måst avvisas, vilka varit godkända för inträde i första ringen av det treåriga realgymnasiet. Höstterminen 1934 gällde detta 9 och höstterminen 1935 5 lärjungar, av vilka visserligen sammanlagt 4 (3+1) bereddes plats i motsvarande ring av latinalgymnasiet. Såväl första latin- som andra realringen hade innevarande läsår övertaliga lärjungar.

Med hänsyn till förhållandena inom länet i fråga om utbildningsmöjligheter å gymnasium funne överstyrelsen sålunda starka skäl tala för upp-

rättande av ett högre allmänt läroverk i Motala, och denna stad torde i här berörda avseende stå främst av de tre städer, som här äro i fråga.

Malmöhus län åter, inom vilket Eslöv vore beläget, tillhörde de i fråga om tillgång på högre allmänna läroverk — liksom på realskolor — mest gynnsamt ställda delarna av landet. Avståndet från Eslöv till de närmast belägna städerna med högre allmänna läroverk, d. v. s. Lund, Landskrona, Hälsingborg och Kristianstad, kunde icke heller sägas vara långt; mellan Eslöv och Lund vore det endast 17 km. och restiden per järnväg är 18 minuter. Sätillvida stode alltså Eslöv tillbaka för en mängd orter i riket. Å andra sidan vore dock särskilt Lunds högre allmänna läroverk starkt belastat, och den år 1927 för läroverket fastställda organisationsramen hade visat sig otillräcklig. Enligt denna skulle gymnasiet omfatta 8 avdelningar, vartill sedan på grund av beslut av 1930 års riksdag successivt från och med läsåret 1933—1934 kommit en treårig latinlinje, men i ett par fall hade dubbling av avdelningar måst ske, och antalet parallellavdelningar på gymnasiet utgjorde läsåret 1935—1936 13 i stället för 11; övertalighet i lärjungeantal mötte dessutom i en avdelning; läroverkets totala antal lärjungar vore 580. Några avvisanden av till inträde å gymnasiet berättigade lärjungar hade dock icke behövt ske. I Kristianstad hade däremot organisationen visat sig tillräcklig. I Hälsingborgs gossläroverk hade reallinjen under de båda sista åren icke visat sig tillräcklig; i fjol avvisades icke mindre än 19 godkända lärjungar, därav 15 från första realringen, och år 1935 hade denna ring måst uppdelas i två avdelningar. Även vid Hälsingborgs högre allmänna läroverk för flickor hade i några få fall avvisanden måst ske av godkända lärjungar såväl i år som i fjol; det hade i båda fallen gällt latinlinjen. I Landskrona läroverks gymnasium funnes däremot gott utrymme, och endast en ring, första latinringen (23 lärjungar), har där ett lärjungeantal, som överstiger 20.

I detta sammanhang syntes även böra nämnas, att ett nytt kommunalt gymnasium från och med innevarande läsår börjat upprättas inom Skåne, visserligen inom Kristianstads län men på en ort, som dock vore Eslöv jämförelsevis närbelägen, nämligen Hässleholm; avståndet mellan Eslöv och Hässleholm utgjorde 5 mil och restiden med järnväg kunde beräknas till normalt 48 minuter. För lärjungar i Hörby erbjöde Eslöv större fördelar än Hässleholm och väl även för lärjungar i Höör, ehuru för dessa senare skillnaden knappast kunde anses vara av större betydelse.

Vid bedömande av Eslövs gymnasiefråga finge icke lämnas ur räkningen, dels att staden låge i en mycket tätbefolkad bygd, som skulle komma i ett betydligt ogynnsammare läge än själva staden Eslöv, om dess gymnasium nedlades, dels att det måste ligga i sakens natur, att i ett län med den täta bebyggelse, som utmärkte Malmöhus län — 109 per km² — befolkningen i större utsträckning komme att begagna sig av de utbildningsmöjligheter, ett högre allmänt läroverk erbjöde, än vad fallet vore i mera glest befolkade trakter. De högre allmänna läroverken i Malmöhus län vore, med undantag för Lund, genomgående förlagda till kuststäder; för de inre områdenas vidkommande kunde tillgången på gymnasier däremot icke kallas stor, vare sig man betraktade Skåne som en enhet eller dess båda län vart för sig. Av de tre här behandlade kommunala gymnasierna vore Eslöv också det faktiskt största, och all sannolikhet talade för att detta icke vore någon tillfällighet.

Överstyrelsen ansåge sålunda, att den jämförelsevis rika tillgången på högre allmänna läroverk inom Malmöhus län och närbelägenheten särskilt till Lund icke borde vara utslagsgivande vid bedömande av Eslövs gymnasiefråga och icke borde i och för sig utgöra hinder för att jämväl Eslöv erhöile ett statligt gymnasium. Däremot skulle möjligen någon tvekan kunna uppstå med anledning av tillkomsten av det nya kommunala gymnasiet i Hässleholm, då den frågan möjligen kunde uppställa sig, vilken-dera av dessa orter i första rummet borde ifrågakomma till ett statligt gymnasium, därest icke båda kunde räkna med att erhålla sådant. Överstyrelsen hade icke nu haft möjlighet och icke heller ansett det direkt påkallat att i detalj undersöka förutsättningarna för ett högre allmänt läroverk i Hässleholm, men vore dock böjd för den uppfattningen, att någon större skillnad icke torde råda mellan dessa båda orters lämplighet såsom gymnasiestäder. Under sådana förhållanden syntes största hänsynen böra tagas till det förhållandet, att Eslöv sedan många år tillbaka upprätthållit ett kommunalt gymnasium, liksom därtill, att Eslöv dock vore den större av de båda städerna; folkmängden i Hässleholm uppgick vid senaste årsskifte endast till 3,331 personer. Man torde också få räkna med att ett nedläggande av det kommunala gymnasiet i Eslöv skulle medföra en utvidgning av högre allmänna läroverket i Lund, då en stor del, troligen den större delen, av sådana elever, som nu ginge till Eslöv, i så fall sannolikt skulle övergå till högre allmänna läroverket i Lund.

Liksom Östergötlands län måste *Gävleborgs* räknas till de län, som icke vore särskilt gynnsamt ställda i fråga om högre allmänna läroverk.

I folkmängd stode det visserligen något tillbaka för Östergötlands län, med vilket det vore jämställt i fråga om antalet högre allmänna läroverk, men det överspände ett i det närmaste dubbelt så stort område. Landsbygdsbefolkningen inom Gävleborgs län bleve alltså i förevarande ayseende till och med ogynnsammare ställd än vad fallet vore i Östergötland. Å andra sidan vore det uppenbart, att intressen av förevarande art icke kunde tillgodoses i samma utsträckning i bygder, som vore så jämförelsevis glest bebyggda som Gävleborgs län med en folktäthet av 15 invånare per km²; ett sådant tillgodoseende skulle ställa sig alltför kostsamt för det allmänna. För frågans bedömande bleve det härvidlag avgörande framför allt, om själva den ort, där ett statligt gymnasium tänktes inrättat, vore i behov av och hade tillräckliga förutsättningar för att uppbära ett sådant gymnasium samt i vad mån tillströmning kunde med säkerhet påräknas från de närmast kringliggande bygderna.

Vad beträffar *storleken av de nuvarande läroverken i Motala, Eslöv och Söderhamn* har överstyrelsen anført, att själva det kommunala gymnasiet för närvarande vore störst i Eslöv och minst i Söderhamn. Vid bedömande av gymnasiets storlek på de tre orterna finge emellertid icke bortses från organisationens olikhet i de olika fallen.

Motala hade sålunda fyraårigt och Eslöv¹⁾ treårigt latin- och realgymnasium samt Söderhamn treårigt realgymnasium. Vid en exakt jämförelse torde det därför vara riktigast att bortse från första ringen av gymnasiet i Motala, vilken vore jämställd med avgångsklassen i realskolan vid de båda andra skolorna, och snarare räkna denna till realskolan vid jämförelse mellan storleken av respektive realskolor. Tidigare har även gymnasiet i Eslöv varit fyraårigt. Överstyrelsen meddelar följande uppgifter rörande antalet lärjungar vid kommunala gymnasierna i Eslöv, Motala och Söderhamn under perioden 1925—1935:

Höstterminen	Eslöv		Motala		Söderhamn
	Hela gymnasiet	Ringarna II ⁴ —IV ⁴	Hela gymnasiet	Ringarna II—IV	
1925	102	82	87	65	48
1926	101	75	95	68	36
1927	99	75	90	72	33
1928	88	78	95	64	31
1929	85	60	100	75	25
1930	67		94	70	32
1931	65		108	76	40
1932	89		87	70	49
1933	99		86	70	56
1934	119		97	67	62
1935	121		79	64	68

Eslöv hade alltså under hela denna period med undantag av de tre åren 1929, 1930 och 1931 varit det största av de tre gymnasierna. För närvarande vore de olika ringarna så stora, att samläsning mellan latin- och reallinjen icke i någon ring vore möjlig i sådana ämnen, som vore obligatoriska för alla. Fördelningen av lärjungar på de olika ringarna visade år 1935 följande siffror:

	I	II	III	Summa
Latinlinje	18	16	21	55
Reallinje	23	24	19	66
Summa	41	40	40	121

Motala visade en jämnare tillströmning. Räknades gymnasiet i sin helhet, bleve växlingen något större, nämligen lägst 79 och högst 108. Det lägsta antalet mötte för år 1935, då första ringen visade den låga siffran av 15 lärjungar; andra år vore lägsta lärjungesiffran för gymnasiet i dess helhet 86. Enligt uppgift skulle denna nedgång sammanhänga med en i flera fall förefintlig avsikt att uppskjuta övergången till gymnasiet till ett följande år, i förhoppning att ett statsövertagande av gymnasiet från och med läsåret

¹⁾ Från och med läsåret 1930—1931 hade det ursprungliga fyraåriga gymnasiet ombildats till treårigt.

1936—1937 skulle göra genomgången av detsamma billigare. I och för sig finge gymnasiet anses äga god tillslutning och vore av i det hela samma storleksordning som gymnasierna vid de högre allmänna läroverken i Nyköping, Visby, Hudiksvall, Ystad och Eksjö.

Då kostnaderna för genomgången av det kommunala gymnasiet vore jämförelsevis stora, torde det icke vara för djärvt att antaga, att ett statligt gymnasium i Motala i fråga om lärjungeantal icke skulle komma att stå tillbaka för de nämnda gymnasierna och att det i vissa fall sannolikt skulle överträffa dem.

Fördelningen på de olika ringarna vore år 1935 följande:

	I	II	III	IV	Summa
Latinlinjen . . .	6	11	7	11	35
Reallinjen	9	14	13	8	44
Summa	15	25	20	19	79

Samläsning vore följaktligen för närvarande möjlig i samtliga ringar.

Vad slutligen *Söderhamn* beträffade, hade gymnasiet varit jämförelsevis svagt frekventerat. Särskilt var detta fallet under senare delen av 1920-talet, då emellertid läroverken i allmänhet visade en nedgående tendens, som å många orter var starkt utpräglad. Under de sista fem åren hade dock tillströmningen konstant ökats och vore för närvarande god; de tre realringarna uppvisade lärjungesiffror av respektive 23, 23 och 22 och vore alltså väl besatta.

För ett bedömande av behovet av gymnasium vore emellertid även *tillströmningen till realskolan* en viktig faktor. Följande tabell visade de tre realskolornas storlek under perioden 1925—1935, varvid den högra kolumnen för varje skola, där två kolumner förekomme, visade de inbördes mest jämförbara siffrorna:

Termin	Eslöv		Motala		Söderhamn	
	Real-skolan	Real-skolan + ring I ¹	Real-skolan	Real-skolan + ring I ¹	Hela real-skolan	Realskolan — klass 1 ⁵ (och ev. 1 ⁶ , 2 ⁶)
Höstterminen 1925 . .	131	151	173	195	161	106 ¹⁾
» 1926 . .	124	150	168	195	151	105 ¹⁾
» 1927 . .	116	130	164	182	141	94 ¹⁾
» 1928 . .	129	139	159	190	113	86 ¹⁾
» 1929 . .	135	160	141	166	124	99
» 1930 . .	171		154	168	146	115
» 1931 . .	193		172	204	176	141
» 1932 . .	210		176	193	196	161
» 1933 . .	216		189	205	210	174
» 1934 . .	220		187	217	225	190
» 1935 . .	221		208	223	230	195

¹⁾ (3⁶—6⁶) + 1⁴.

I fråga om realskolans storlek vore de tre orterna sålunda ganska jämställda, även om Söderhamn, om de närmast jämförliga siffrorna toges i betraktande, stode något och tidigare stått mera bestämt tillbaka.

Den starka stegringen av realskolan under de sista åren syntes tillåta den bestämda slutsatsen, att underlaget för gymnasiet, i varje fall under de närmaste åren, komme att vara starkare än det varit tidigare. Man syntes med andra ord få lov att räkna med en ökad efterfrågan på gymnasieplatser för den närmaste tiden.

Ur synpunkten av gymnasiets nuvarande och beräknade storlek kunde överstyrelsen sålunda icke finna något, som motsade behovet av ett gymnasium å de nämnda orterna; tvärtom funne överstyrelsen det uppenbart, att ett sådant behov föreläge. Förhållandena vid de andra realskolor, vilkas lärjungar redan för närvarande överginge till de kommunala gymnasierna i fråga och vilka kunde förväntas övergå dit i ökad omfattning efter ett förstatligande, gåve, såsom vissa av överstyrelsen åberopade siffror giva vid handen, ytterligare stöd åt denna uppfattning.

Vad slutligen beträffar *kommunernas utgifter för gymnasieundervisningen*, har överstyrelsen erinrat, att gymnasiet i Eslöv ginge tillbaka till år 1910, det i Motala till år 1918 och det i Söderhamn till år 1913.

Eslöv hade alltså under en lång följd av år gjort betydande uppoffringar för att vidmakthålla gymnasiet. Kommunens utgifter för detsamma syntes för år 1934 hava utgjort något över 30,000 kronor. Kommunens utgifter för hela läroverket beräknades för samma tid hava uppgått till nära 45,000 kronor, medan samma utgiftspost för år 1927, alltså innan den kommunala mellanskolan börjat förstatligas, utgjorde något över 44,000 kronor. Att någon minskning sålunda trots mellanskolans förstatligande icke inträtt, berodde på den starka reduktion av statsbidraget, som företogs från och med budgetåret 1931/1932, då anslaget till gymnasiet började utgå av anslaget till kommunala gymnasier, under det att detsamma tidigare utgått ur anslaget till högre goss- och samskolor. Medan anslaget till Eslövs gymnasium under år 1929 sålunda utgått med ett belopp av 32,377 kronor, hade det under de senaste åren endast utgått med ungefär en fjärdedel av detta belopp eller jämt 8,000 kronor.

Liknande gällde i viss mån även om det kommunala gymnasiet i *Motala*. Detta kom emellertid icke i åtnjutande av statsunderstöd förrän vid just den tidpunkt, då de jämställda gymnasierna i Eslöv och Lidingö i statsbidragshänseende överflyttades från gruppen högre goss- och samskolor till gruppen kommunala gymnasier, eller från och med år 1931. Understödet till Motala kommunala gymnasium hade utgått med 10,000 kronor. Motala stads anslag till gymnasiet utgjorde för år 1934 drygt 26,000 kronor och vore för år 1935 upptaget med ett belopp av drygt 30,000 kronor. I dessa anslag inginge icke ränta och amortering för lån till byggnaderna.

Gymnasiet i *Söderhamn* hade åtnjutit understöd ur anslaget till kommunala gymnasier sedan läsåret 1925—1926, vilket anslag hela tiden varit upptaget med ett belopp av 6,000 kronor per år. Staden själv hade under det sista tiotalet år haft utgifter för det kommunala gymnasiets räkning på i medeltal omkring 27,000 kronor; för år 1934 uppgingo de dock blott till drygt 19,000 kronor, vilken minskning stode i samband med den då verkställda höjningen av terminsavgiften från 30 kronor till 120 kronor.

De stora ekonomiska uppoffringar, som vederbörande kommuner under en följd av år underkastat sig för uppehållande av ett kommunalt gymnasium, talade onekligen för att statsverket, då behovet av gymnasierna i fråga syntes ostridigt, övertog detsamma. Det syntes i samtliga fall också gälla kommuner, för vilka en avlastning av den ekonomiska bördan, som upprätthållandet av ett kommunalt gymnasium innebure, skulle vara av stor betydelse. Skattekrönornas antal i respektive Motala, Eslöv och Söderhamn var för år 1934 52,549, 61,815 och 70,818 och utdebiteringen per skattekrona 9,30, 7,90 och 13,20. För Motalas vidkommande innebure detta belopp en sänkning mot tidigare, då uttaxeringen för kommunala ändamål i staden under den föregående tioårsperioden varierat mellan 10,30 och 12 kronor.

Sammanfattningsvis yttrar överstyrelsen, att undersökningen syntes hava givit vid handen, att förutsättningar funnes för upprättande av högre allmänna läroverk i Eslöv och Motala och jämväl i Söderhamn och att starka skäl funnes för att staten nu avlyfte kommunernas ekonomiska belastning i förevarande avseende genom att övertaga deras kommunala gymnasier. Överstyrelsen ville även erinra om 1935 års riksdags beslut, att staten skulle övertaga det kommunala gymnasiet i Lidingö. Huvudskälet till detta statsövertagande torde ha varit, att kommunen i så många år på egen bekostnad uppehållit ett gymnasium och att det visat sig föreligga ett bestämt behov av detta, vilket behov på något sätt måste tillgodoses. Samma huvudskäl kunde åberopas i fråga om de tre återstående kommunala gymnasierna, dock att därvid, såsom redan nämnts, en viss tvekan kan råda i fråga om det kommunala gymnasiet i Söderhamn framför allt på grund av lärjungeområdets relativt låga befolkningssiffra och den jämförelsevis korta tid, varunder lärjungetillströmningen till gymnasiet varit mera avsevärd.

Vad Skellefteå och Arvika beträffade, hade i ingendera av dessa städer kommunalt gymnasium tidigare varit upprättat, och det skulle alltså här gälla att utan stöd av den erfarenhet i fråga om behovet, som ett kommunalt sådant skänkte, omedelbart utvidga den förefintliga statliga realskolan med ett statligt gymnasium. Det syntes överstyrelsen klart, att för en sådan åtgärd erfordrades mycket starka skäl framför allt i form av ett alldeles påtagligt behov av en dylik läroanstalt, såsom då 1931 och 1934 års riksdagar beslöt upprättande av fullständiga högre allmänna läroverk i Kristinehamn och Bromma, eller emedan särskilda skäl föreläge, såsom då 1935 års riksdag beslöt ombildning av samrealskolan i Haparanda till ett högre allmänt läroverk.

Skellefteå. *Folkmängden* var vid början av år 1935 7,253 personer. Staden vore alltså jämnstor med Hudiksvall med 7,293 invånare. Folkmängden hade i Skellefteå särskilt starkt och snabbt tillvuxit. År 1919 var folkmängden endast 2,838 och år 1928 ännu blott 3,764. Ingen annan svensk

stad hade under det sista årtiondet undergått en så snabb utveckling som denna. Detta sammanhänge givetvis med stadens belägenhet inom Bolidenområdet och det industriella uppsvinget i dessa bygder. Västerbottens län hade i sin helhet från år 1900 till 1935 stigit i folkmängd från 144,000 till 212,000, och särskilt den inom Västerbottens landskap liggande norra delen av länet hade ökat starkt i befolkningstäthet, samtidigt som befolkningens allmänna ekonomiska standard stigit mycket avsevärt. Det område, varifrån Skellefteå samrealskola rekryterade sitt lärjungematerial, omfattade ett invånarantal av omkring 100,000 personer.

Av lärjungarna i samrealskolan, under läsåret 1935—1936 395, härstammade 242 från Skellefteå stad (därav 34 från Skelleftehamn). Till samrealskolan funnes alltså en livlig tillströmning av lärjungar från kringliggande orter, och Skellefteå vore en naturlig medelpunkt för en stor och tätbyggd del av Västerbottens län. Kommunikationerna mellan staden och landsbygden vore numera synnerligen goda, i det att, fränsett järnvägarna, över ett 50-tal busslinjer sammanlöpste i staden. Belysande för förhållandena inom den närmast liggande landsorten vore en sådan omständighet, som att enbart inom Skellefteå landsförsamling funnes 55 folkskolor och att antalet barn i folkskolor, belägna på sådant avstånd från staden, att barn därifrån kunde under terminerna kvarbo i sina hem, utgjorde 2,257, därav 418 i klass 4 och 327 i klass 6. Enligt länsstyrelsens i Västerbottens län yttrande i förevarande ärende funnos vid början av år 1934 sammanlagt över 35,000 skolpliktiga barn inom länet. För detta län i dess helhet gällde för övrigt, att nativiteten varit mera konstant än inom flertalet andra, och den allmänna minskning, som i detta avseende visat sig i landet, hade följaktligen här endast obetydligt framträtt; från 1926 till 1934 skedde en nedgång från 4,533 födelser till 4,221. Beträffande antalet personer under 15 år uppvisade samtliga län för 10-årsperioden 1920—1930 en avsevärd nedgång. Västerbottens län vore det enda, som därvidlag bibehållit sin ställning och till och med kunde inregistrera en mindre ökning med 1,121 personer.

Då förhållandena inom länet och närmast dess nordliga del utvecklats sig på detta sätt och då Västerbottens län med en areal på 59,148 km² — rikets näst största — och numera en folkmängd på 212,000 personer endast ägde ett högre allmänt läroverk och för övrigt icke heller mer än en fristående realskola, syntes det uppenbart, att länet vore mindre väl gynnat i fråga om utbildningsmöjligheter vid allmänna läroverk och att utvecklingen på detta område icke hållit jämna steg med den allmänna ekonomiska utvecklingen inom länet. Frågan om en utökning av läroverksorganisationen låge också av redan anförda skäl såtillvida enkelt till, som Skellefteå syntes vara den självskrivna platsen, därest ett nytt högre allmänt läroverk skulle upprättas inom länet. Ingen annan ort kunde därvid gärna tänkas komma ifråga, och läget finge anses synnerligen lämpligt jämväl i förhållande till gymnasiestäderna Umeå och Luleå.

Samrealskolan i Skellefteå vore för närvarande rikets största med ett lärjungeantal av 395. Den femåriga realskolan hade i samtliga klasser dubbla avdelningar och i första klassen tredubbla. För perioden 1925—1935 ställde sig siffrorna för realskolans storlek på följande sätt:

höstterminen 1925	224	lärjungar
» 1926	202	»
» 1927	216	»
» 1928	228	»
» 1929	212	»
» 1930	217	»
» 1931	267	»
» 1932	288	»
» 1933	336	»
» 1934	348	»
» 1935	395	»

Kristinehamns samrealskola hade sista året före sin ombildning till högre allmänt läroverk 289 lärjungar, vilket då utgjorde det högsta antalet i någon samrealskola; för närvarande ginge i realskolan av högre allmänna läroverket i Kristinehamn 386 lärjungar. Realskolan i Lidingö hade läsåret 1934—1935 340 lärjungar (dock på endast fyra årsklasser).

Någon annan realskola finnes, såsom redan nämnts, icke inom länet, men däremot finnes en kommunal mellanskola i Lycksele, som dock icke torde kunna beräknas i första hand avlämna lärjungar till ett eventuellt gymnasium i Skellefteå. Däremot torde från samrealskolan i Piteå i större utsträckning vara att emotse sådan lärjungerekrytering, då förbindelserna mellan Piteå och Skellefteå nu vore mycket goda.

En omständighet, som i detta sammanhang förtjänade beaktande och som sammanhänge med länets ovan berörda relativt ogynnsamma ställning i fråga om allmänna läroverk, särskilt gymnasier, vore den oerhörda tillströmningen till högre allmänna läroverket i Umeå, varigenom detta på några år växt ut till ett av landets största läroverk. Detta framginge redan därav, att extralärarsakkunniga funno sig föranlåtna att föreslå upprättande av 9 nya ordinarie adjunktstjänster vid läroverket, och ändock hade detta redan erhållit viss utökning av tjänsterna utöver den 1927 tänkta organisationen. Antalet klassavdelningar vid läroverket beräknades vid 1927 års riksdags omorganisation av det högre undervisningsväsendet till 16. Redan realskolan omfattade läsåret 1935—1936 18 avdelningar, vartill komme 10 i gymnasiet. Lärjungeantalet vid skolan uppginge till 782, därav 541 i realskolan och 241 i gymnasiet. I viss utsträckning hade också till inträde berättigade lärjungar måst avvisas från såväl gymnasiet som realskolan under de tre sista åren. För gymnasiets vidkommande gällde detta realgymnasiet, i det att höstterminen 1933 avvisades 2, höstterminen 1934 6 och höstterminen 1935 5 lärjungar (år 1935 trots att första ringen dubblerats å såväl latin- som reallinjen). I första klassen av den femåriga realskolan avvisades höstterminen 1933 14 och höstterminen 1934 22 lärjungar. År 1935 hade av denna klass upprättats en tredje parallellavdelning (förut två), men ändock hade 4 lärjungar måst avvisas.

En avlastning från högre allmänna läroverket i Umeå finge anses trängande nödvändig. För gymnasiets vidkommande vore det åtminstone mycket sannolikt, att upprättandet av ett högre allmänt läroverk i Skellefteå skulle bidra till en sådan avlastning, även om de nuvarande höga lärjungesiffrorna i realskolan i Umeå givetvis komme att göra sig märkbara även i fortsättningen i form av stark tillströmning till gymnasiet.

Enligt uppgift av läroverkets rektor hade höstterminen 1935 20 lärjungar

i realskolans avslutningsklass preliminärt förklarat sig hava för avsikt att övergå till gymnasium, därest sådant inrättades i Skellefteå från och med läsåret 1936—1937. Åtskilliga lärjungar hade därjämte icke för närvarande ansett sig kunna lämna närmare besked.

Det kunde måhända synas ligga närmast till hands, att tills vidare ett kommunalt gymnasium upprättades, såsom till en början skett å andra orter, där man funnit sig i behov av gymnasium. Den ovanligt starka tillströmningen av lärjungar till skolan, varibland en stor del från länets landsbygd, och länets relativt missgynnade ställning i fråga om högre undervisningsanstalter, talade dock enligt överstyrelsens mening för att ett statligt gymnasium här omedelbart inrättades. Stadens ekonomiska ställning kunde visserligen icke för närvarande anses vara sådan, att den icke borde förmå upprätthålla ett kommunalt gymnasium. Den kommunala taxeringen utginge med kronor 6,10 per skattekrona, vartill komme landstingsskatt efter kronor 3,15. Men då själva staden icke vore särskilt stor och av de andra skäl, som här anförts, syntes det dock skäligt, att staten i detta fall trädde direkt till. Det borde måhända icke heller helt förbises, att betydande belopp under de senaste åren influtit till det allmänna i form av skatter från Skellefteå med omnejd och att detta kunde beräknas bli valet för åtminstone en avsevärd tid framåt. Under förra året torde sålunda omkring 1½ million kronor hava tillförts statskassan i form av inkomst- och förmögenhetsskatt enbart från Bolidens gruvaktiebolag. Även med tanke på de många tjänstemän, som vore anställda i dessa industricentra, syntes det billigt, att staten beredde något fördelaktigare möjligheter till fortsatta läroverksstudier än för närvarande vore fallet.

Vad som möjligen skulle kunna föranleda någon tvekan, vore den omständigheten, att det icke med säkerhet låte sig beräknas, i vad mån och hur länge den nuvarande industriella uppblomstringen i dessa bygder kunde komma att fortfara. Överstyrelsen ansåge sig icke äga förutsättningar att bedöma denna fråga, men hölle dock före, att den icke borde utgöra något hinder för tillgodoseende av de uppenbara behov, som förelåge. Stadens realskola hade sedan långt tillbaka varit en bland landsortens större realskolor, och även för den händelse att en tillbakagång i det industriella uppsvinget skulle inträda om ett par tiotal år, vilket dock icke kunde med säkerhet förutses, skulle realskolan med all sannolikhet ändock komma att förbli en av de större i riket och i sig själv vara tillräckligt stor såsom underlag för ett gymnasium.

Arvika. Värmlands län hade länge intagit en ogynnsam ställning i fråga om tillgång på högre allmänna läroverk, men en förbättring skedde, då genom beslut av 1931 års riksdag ett högre allmänt läroverk upprättades i Kristinehamn. På en folkmängd av 273,000 hade länet för närvarande 2 högre allmänna läroverk.

Det värmländska lärjungeområdet sträckte sig emellertid utöver länsgränserna och torde kunna beräknas omfatta minst 300,000 invånare, av vilka betydligt över 200,000 komme på Karlstads gymnasieområde. Karlstads gymnasiums lärjungeområde, till vilket jämväl Arvika hörde, vore ett av de största i riket, och själva läroverket vore också ett av de större med för närvarande icke mindre än 649 elever. Någon egentlig minskning av läroverket motsågs visserligen knappast, då ett högre allmänt läroverk upprättades i Kristinehamn, men det vore dock anmärkningsvärt, att icke blott varje minskning uteblivit, utan att en så betydande ökning av lärjunge-

siffran inträtt som från 535 höstterminen 1930 till 649 innevarande läsår. Den större delen av ökningen eller 56 procent komme därvid på gymnasiet.

Att ett behov av avlastning föreläge i fråga om högre allmänna läroverket i Karlstad, vore under sådana förhållanden obestridligt. Särskilt hade läroverkets reallinje varit starkt efterfrågad under de senaste åren och måst dubbleras. Höstterminen 1933, då dubbling av klassen icke skedde, måste 10 lärjungar avvisas från R I, och höstterminen 1934 trots dubblingen 2 från samma ring. I stort sett torde det kunna beräknas, att Arvika skulle erhålla ett med Kristinehamns i fråga om folkmängd jämnstort gymnasieområde, d. v. s. omslutande omkring 70,000 invånare. En viss minskning skulle vid upprättande av gymnasium i Arvika ske av lärjungeområdet för Karlstads gymnasium. Någon större inverkan på lärjungefrekvensen vid Karlstads högre allmänna läroverk torde dock ett gymnasium i Arvika knappast komma att utöva, eftersom realskolan icke alls berördes, och antalet gymnasiestuderande från västra Värmland för närvarande vore jämförelsevis litet.

Det stora flertalet eller 194 av 303 lärjungar vore höstterminen 1934 från själva Arvika och 79 från andra delar av Jösse härad.

Att ett gymnasium i Arvika redan från början skulle bli livligt frekventerat, hölle överstyrelsen för mycket sannolikt. Själva staden hade för närvarande 8,049 invånare, och medräknades Arvika landsförsamling, av vilken vissa delar kunde anses bilda förstadsamhällen till Arvika, uppnåddes en befolkningssiffra på mellan 12,000 och 13,000. Denna befolkning vore dock spridd över ett stort område, och man kunde icke, såsom i fråga om Motala, tala om ett sammanhängande område med stadsbebyggelse av denna storlek. Stadens tillväxt i folkmängd hade varit tämligen konstant och mycket snabb. År 1910 utgjorde befolkningen 4,633 och ökades under den närmast följande 20-årsperioden med 72 procent. Staden hade en betydande industri, och ytterligare utveckling av denna syntes kunna med säkerhet förväntas under den närmaste tiden. Skattekrönornas antal vore över 57,000, och staden låge i detta avseende i nivå med Motala och Eslöv. Utdebiteringen av allmän kommunalskatt utgjorde år 1935 kronor 8,90 per skattekrona.

Men även storleken av den nuvarande samrealskolan i Arvika talade för att ett gymnasium skulle bli väl besatt. Denna skola komme nämligen såsom den andra i storleksordning bland samrealskolorna i riket närmast efter Skellefteå. Lärjungsiffran vore höstterminen 1935 317, och den överträffade sålunda icke obetydligt samrealskolorna i Motala, Eslöv och Söderhamn med deras respektive 208, 221 och 230 lärjungar.

Preliminära förfrågningar av realskolans rektor bland avgångsklassens lärjungar vårterminen 1935 gäve vid handen, att av 46 elever ett 20-tal förklarade sig ämna fortsätta sina studier, om ett gymnasium inrättades i staden från och med höstterminen 1935. Rektor räknade med att åtminstone ett 25-tal av realskolans egna lärjungar skulle i fortsättningen årligen övergå till gymnasiet, då avslutningsklasserna under följande år komme att bli större, vartill skulle komma en del elever från andra realskolor.

Starka skäl kunde alltså anföras för utvidgning av samrealskolan i Arvika till ett högre allmänt läroverk. Då överstyrelsen icke desto mindre i detta fall hyste en viss tvekan, berodde denna icke minst därpå, att ett samtidigt upprättande av statsgymnasier i hela den utsträckning, som för närvarande begärdes, näppeligen torde vara möjlig. Och därest en viss begränsning

måste ske, syntes det billigt, att kommuner, som under många år på egen bekostnad upprätthållit ett gymnasium, erhöle företräde framför orter, där ett sådant gymnasium icke funnits.

Överstyrelsen hölle sålunda före, att Motala och Eslöv och, med hänsyn till nyssnämnda förhållande, för närvarande jämväl Söderhamn borde ha företräde framför Arvika, och likaså funne överstyrelsen behovet av ett nytt högre läroverk vara ännu mera trängande i Skellefteå än i Arvika, dels med hänsyn till det ådagalagda behovet å orten, sådant det framginge framför allt av tillströmningen till de högre läroanstalterna i Skellefteå och Umeå, dels med hänsyn därtill, att Värmlands län helt nyligen erhållit en utvidgning av sin statliga gymnasieorganisation. Även om ett påtagligt behov av gymnasiala utbildningsmöjligheter förefunnnes inom västra Värmland, kunde det dock synas rimligt, om detta tills vidare tillgodosåges på samma sätt, som under åtskilliga år skett å vissa andra orter, såsom Motala och Eslöv och tidigare i Södertälje, Eskilstuna, Uddevalla m. fl. städer. Därest ett kommunalt gymnasium först upprättades i Arvika, finge man också möjlighet att något säkrare bedöma behovet av ett gymnasium, sådant detta behov framginge av tillströmningen till gymnasiet av lärjungar från såväl staden själv som från andra orter. Överstyrelsen hade sålunda funnit det i hög grad sannolikt, att förutsättningar funnes för ett högre allmänt läroverk i Arvika, men ansåge dock rimligt, om statsmakterna tills vidare ställde sig avvaktande gent emot inrättande av ett sådant.

Principiella synpunkter. I ovanstående utredning angående behovet av nya gymnasiala utbildningsmöjligheter hade överstyrelsen helt och hållet utgått från de lokala förutsättningarna och förhållandena och icke berört den principiella frågan om lämpligheten överhuvud taget av en ytterligare utvidgning av vår gymnasieorganisation.

Att ett upprättande av nya gymnasier i verkligheten ledde icke blott till ett förbilligande av utbildningen för dem, som under alla förhållanden skulle övergå till ett gymnasium, utan även till en ökning av antalet gymnasiestuderande, framginge tydligt av de erfarenheter, som blivit gjorda i samband med nyinrättandet av högre allmänna läroverk under de senaste åren. Ett nytt klientel hade uppstått, och tillströmningen hade blivit avsevärt större, än som på förhand beräknades. Att denna utveckling icke vore utan faror torde vara en allmän uppfattning. Överstyrelsen hyste för sin del den uppfattningen, att stor försiktighet borde iakttagas, då det gällde åtgärder, som kunde tänkas få en stegrad tillströmning till de intellektuella banorna som följd.

Men å andra sidan funne överstyrelsen det icke riktigt, att en begränsning av tillströmningen till dessa banor skulle ske på så sätt, att vissa landsdelar försattes i ett annat och ogynnsammare läge i berörda avseende än andra. Med den ständigt ändrade strukturen av samhället och de ekonomiskt-geografiska förskjutningarna inom detsamma måste tid efter annan följa revisioner och justeringar av förhållandena jämväl inom undervisningsväsendet, så att detta anpassades efter det nya jämviktsläget, så långt detta

kunde anses besitta en relativ konstans. I den mån en ort eller en landsdel vuxit till sådan betydelse, att den vore jämställd med eller överlägsen andra orter, som sedan gammalt haft förmånen av vissa allmänna undervisningsanstalter, skulle det innebära ett missgynnande av befolkningen å nämnda ort eller i nämnda landsdel, om dess ungdom icke tillerkändes samma förmåner och möjligheter. Det vore visserligen ofrånkomligt, att högre allmänna läroverk endast kunde inrättas å ett jämförelsevis begränsat antal platser och att större stadsbildningar eller tätare befolkade områden måste komma i ett gynnsammare läge än mera glest befolkade bygder. Men i de fall, som överstyrelsen här haft att behandla, hade det gällt orter, där förutsättningar finge anses vara för handen för utbildningsanstalter av ifrågavarande slag och där behov av sådana utbildningsanstalter finge anses hava blivit ådagalagt. Under sådana förhållanden syntes de betänkligheter mot en utvidgning av gymnasieorganisationen, som ur de anförda allmänt principiella synpunkterna kunde hysas, icke böra utgöra hinder för att de här ifrågavarande orterna så långt möjligt finge sina önskemål tillgodosedda. Detta syntes också stå i överensstämmelse med den ledande grundtanken vid den utformning av läroverksorganisationens yttre ram, som skett vid 1927 års riksdag och successivt under följande år. Vad beträffade de olägenheter och vådor, som kunde uppstå av en ytterligare ansvällning av gymnasieorganisationen, hölle överstyrelsen före, att dessa borde botas eller neutraliseras genom andra åtgöranden. Av vad art dessa i sin tur borde vara, om de borde äga karaktär av spärråtgärder eller av avledande åtgärder, vore ett annat och svårbedömbart spörsmål, till vilket överstyrelsen icke hade anledning att taga ställning i detta sammanhang.

För övrigt ville överstyrelsen betona, att det endast i fråga om Skellefteå (och Arvika) vore fråga om direkta nybildningar. I övriga fall gällde frågan endast ett statsövertagande av redan befintliga utbildningsanstalter, varvid statsövertagandet visserligen torde bliva förbundet med någon ansvällning av de ifrågavarande gymnasierna. I betydande utsträckning torde i här behandlade fall dessutom gälla, att, därest de ifrågasatta nya statliga gymnasierna icke skulle komma till stånd och framför allt, därest de nuvarande kommunala gymnasierna skulle nedläggas, en utvidgning bleve nödvändig av andra läroverk, varför å ena sidan någon mera avsevärd begränsning av totaltillströmningen icke därigenom skulle ernås, å andra sidan icke heller någon fullständig besparing av de för de nya gymnasierna erforderliga kostnaderna åstadkommas. Förslaget torde med andra ord i väsentliga avseenden få anses innebära en utjämning, även om det också med all säkerhet innebure en utvidgning.

Statskontoret har erinrat, att under senare år ett icke obetydligt antal nya statliga gymnasier och högre allmänna läroverk tillkommit och med hänsyn till de statsfinansiella konsekvenserna uttalat önskvärdheten av att i görligaste mån varsamhet i dylikt avseende måtte för framtiden iakttagas. Vad de föreliggande förslagen beträffade, ville det synas ämbetsverket, som om den av stadsfullmäktige i Skellefteå gjorda framställningen borde äga företräde framför de övriga.

Organisationen av de nya gymnasierna. Vad organisationen av de nya gymnasierna beträffar, har skolöverstyrelsen anført, att de gymnasier, som

överstyrelsen i första hand ansett böra ifrågakomma till inrättande, nämligen de i Motala, Eslöv och Skellefteå, torde böra organiseras såsom dubbel-linjiga. Då Umeå högre allmänna läroverk hade fyraårigt realgymnasium, torde realgymnasiet i *Skellefteå* lämpligen böra göras treårigt; för latin-gymnasiet ville överstyrelsen dock föreslå fyraårig organisation. Även i *Motala* borde latinalgymnasiet omfatta fyra år, bland annat även med hänsyn därtill, att treåriga latinalgymnasielinjer funnes upprättade vid högre allmänna läroverken i både Norrköping och Linköping. Däremot vore överstyrelsen mera tveksam om reallinjen i Motala.

I Norrköping och Linköping funnes endast treåriga reallinjer, och med hänsyn härtill syntes en fyraårig organisation kunna övervägas i Motala. Detta vore också den hittillsvarande organisationen, och den, som samhället syntes önska bibehålla. Huvudmassan av lärjungar vid Motala gymnasium vore också från själva staden eller landsförsamlingen, och antalet inackorderade vore mycket litet. För treårigt realgymnasium skulle å andra sidan kunna anföras, att det vore fördelaktigare för lärjungar från realskolorna i Vadstena, Skänninge och Askersund. Överstyrelsen funne dock i detta fall de övervägande skälen tala för att den nuvarande organisationen bibehölles, i vilket fall för övrigt samläsning mellan latin- och reallinjen torde i stor utsträckning kunna beräknas även i framtiden. Skulle reallinjen göras treårig, bleve det förmodligen nödvändigt att räkna med dubbla avdelningar i realskolans avslutningsklass i stället, varför någon kostnadsbesparing med all sannolikhet icke skulle därigenom uppstå.

Överstyrelsen föresloge alltså fyraårigt såväl latin- som realgymnasium i Motala och räknade med samläsning, även om sådan icke alla år bleve möjlig i samtliga ringar.

För *Eslöv* slutligen ansåge sig överstyrelsen icke heller böra föreslå någon avvikelse från den nuvarande organisationen med treårigt såväl latin- som realgymnasium, vilken syntes vara den av samhället allttjämt önskade. Gymnasiet i Eslöv tillgodosåge också den omgivande bygden i särskilt hög grad, och det mottog i större utsträckning än Motala gymnasium lärjungar från andra realskolor.

Överflyttning av lärare. Beträffande väckt förslag om överflyttning till statlig läroanstalt av lärare, anställd vid till förstатligande föreslaget kommunalt gymnasium, har överstyrelsen erinrat, att vid förstатligande av kommunala gymnasier de vid gymnasierna förut anställda extra ordinarie lektorerna icke brukat överflyttas till ordinarie tjänst vid den statliga läroanstalten. Dock hade sådan överflyttningsrätt medgivits i fråga om Lidingö; vid dess gymnasium voro många anställda sedan långt tillbaka under former, som gjorde, att de vid läroverket och å orten betraktades såsom ordinarie lärare vid läroanstalten, och kommunen hade gent emot dem iklätt sig sådana skyldigheter, att det varit billigt, om det allmänna i samband med förstатligandet övertagit jämväl dessa. Överstyrelsen ansåge icke till-

räckliga skäl föreligga för att i fråga om här förevarande läroanstalter såsom regel göra någon avvikelse från de principer, som tillämpades vid förstatligandet av vissa kommunala gymnasier i samband med 1927 års allmänna omorganisation. Några sådana skäl, som i fråga om Lidingö eller Djursholm, vars samskola överstyrelsen tidigare föreslagit till statsövertagande, kunnat åberopas för en överflyttning av lärarna, syntes icke här förefinnas. Möjligen torde det dock kunna bli föremål för övervägande, huruvida icke skäl kunde föreligga för överflyttning av en av de vid kommunala gymnasiet i Eslöv anställda extra ordinarie lektorerna. Möjlighet torde därför böra förefinnas för Kungl. Maj:t att verkställa dylik överflyttning av sådan vid kommunala gymnasiet i Eslöv anställd lärare, som kunde åberopa särskilt långvarig anställning vid det kommunala gymnasiet.

Kostnadsfrågor. De på staten belöpande kostnaderna för ifrågavarande gymnasier och gymnasielinjer, sedan de färdigbildats, hava av skolöverstyrelsen beräknats till — fränsett ålders- och dyrtidstillägg —

för Eslöv	kronor	61,109
» Motala	»	60,537
» Skellefteå	»	70,573
» Söderhamn	»	36,897
Summa kronor		229,116.

Från dessa kostnader finge dock dragas de för närvarande utgående statsbidragen till de kommunala gymnasierna i Eslöv, Motala och Söderhamn med respektive 8,000 kronor, 10,000 kronor och 6,000 kronor. Sammanlagda kostnaderna för alla fyra gymnasierna bleve alltså i runt tal 205,000 kronor samt för Eslöv, Motala och Skellefteå i runt tal 174,000 kronor.

Härvid har överstyrelsen utgått från att följande ordinarie ämneslärartjänster skulle inrättas, nämligen

- i Eslöv 6 lektorer och 2 adjunkter,
- i Motala 6 lektorer och 2 adjunkter,
- i Skellefteå 6 lektorer och 3 adjunkter samt
- i Söderhamn 4 lektorer.

Emellertid borde gymnasierna upprättas successivt på så sätt, att första ringen av vederbörande linje upprättades under första året och därefter en ny ring för varje efterföljande år. Kostnaderna under första verksamhetsåret bleve därför lägre och beräknades, på sätt av handlingarna och i det efterföljande lämnade uppgifter närmare framgår, av överstyrelsen till

för Eslöv	kronor	19,824
» Motala	»	16,038
» Skellefteå	»	21,455
» Söderhamn	»	11,585
Summa kronor		68,902.

För de nuvarande kommunala gymnasier i Eslöv, Motala och Söderhamn skulle å andra sidan uppstå viss besparing i utgående statsunderstöd. Denna minskning torde böra beräknas för Motala till 2,500 kronor, för Eslöv likaledes till 2,500 kronor och för Söderhamn till 2,000 kronor eller sammanlagt till 7,000 kronor.

För nästa budgetår skulle kostnaderna följaktligen komma att uppgå till (68,902 — 7,000 =) 61,902 kronor. Då någon ökning för ålderstillägg icke torde behöva beräknas med hänsyn därtill, att alla de nya ordinarie tjänster, som föreslagits — 2 lektorstjänster vid ett vart av läroverken i Eslöv, Motala och Skellefteå samt 1 sådan tjänst vid läroverket i Söderhamn — vore lektorstjänster, representerade det nämnda beloppet de totala merkostnaderna, med undantag allenast för dyrtidstillägg.

Statskontoret har lämnat kostnadsberäkningarna utan annan erinran än att ämbetsverket påpekat, att kostnaderna för provisorisk avlöningsförbättring komme att något höjas på grund av att Söderhamn numera uppflyttats i dyrtidsgrupperingen.

Villkor för upprättande av de ifrågasatta gymnasier. Skolöverstyrelsen har föreslagit, att såsom villkor för upprättande av statligt gymnasium skulle gälla, att staden tillhandahölle erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning ävensom bostad eller hyresersättning åt rektor. I fråga om läroverket i Skellefteå, som icke tidigare varit utrustat med gymnasium, torde föreskrift dessutom böra lämnas, att staden skulle vara skyldig bevilja ett engångsanslag av 5,000 kronor till bestridande av kostnaderna för komplettering av undervisningsmaterielen och utvidgning av biblioteket.

1936 års riksdag m. m. 1936 års riksdag anhöll under punkten 118 i skrivelse nr 8, i anledning av vissa inom riksdagen väckta motioner, om verkställande, under beaktande av vad riksdagen i skrivelsen anfört, av utredning och framläggande snarast för riksdagen av det förslag i fråga om inrättande av nya statliga gymnasier, vartill utredningen kunde föranleda. Av skrivelsen framgår, att riksdagen till prövning förehaft endast de ovanberörda frågorna om inrättande av statliga gymnasier i Motala, Eslöv och Skellefteå men däremot icke om inrättande av sådana gymnasier i Söderhamn och Arvika. Riksdagen framhöll, att de läroanstalter i de förstnämnda orterna, varom fråga vore, hade samtliga ett betydande lärjungeantal och att deras områden vore stora och folkrika. Riksdagen kunde icke uttala sig om i vilken ordning de föreslagna statliga gymnasier borde komma till stånd, därest — såsom väl möjligt vore — Kungl. Maj:t icke skulle finna lämpligt att på en gång framlägga förslag om inrättande av mer än ett nytt statligt gymnasium. Olika skäl kunde och hade också anförts för den ena eller

andra läroanstaltens företrädare i detta hänseende, exempelvis de nuvarande kommunala gymnasier och de till grund för dem liggande realskolornas stora elevantal, behovet för vederbörande läroverksområden av bättre tillgång till högre skolor, behovet av en avlastning av angränsande läroverk, skolkommunernas ekonomiska uppföringar o. s. v. I sistnämnda hänseende ansågo sig riksdagen böra erinra om det förhållandet, att Eslöv och Motala sedan åtskilliga år tillbaka med ganska blygsamma statsbidrag uppehållit sina kommunala gymnasier.

I skrivelse den 31 augusti 1936 har *skolöverstyrelsen* med anledning av riksdagens berörda uttalande hänvisat till sin ovan nämnda utredning i ämnet och på grundval av densamma upprepat sitt förslag av den 30 november 1935 med hemställan om vidtagande av däri för budgetåret 1936/1937 föreslagna åtgärder för budgetåret 1937/1938.

Då det emellertid med hänsyn till den av förslaget genomförande för-
anledda betydande kostnadsökningen och till riksdagens uttalande syntes mindre sannolikt, att ett beslut om upprättande samtidigt av fyra nya statliga gymnasier kunde förväntas, ville överstyrelsen icke för närvarande göra någon hemställan om förstärkning av det kommunala gymnasiet i Söderhamn. Däremot funne överstyrelsen det synnerligen svårt att uppställa någon inbördes ordningsföljd för upprättande av statligt gymnasium i städerna Eslöv, Motala och Skellefteå. Sistnämnda ort borde måhända stå något tillbaka för Eslöv och Motala med hänsyn till dessa orters många ekonomiska uppföringar för upprätthållande av kommunala gymnasier, men överstyrelsen kunde dock icke underlåta att som sin mening framhålla, att behovet av ett gymnasium snarast tedde sig allra störst i Skellefteå. Därest endast ett successivt upprättande skulle komma i fråga, ville överstyrelsen dock föreslå, att under första året påbörjades statliga gymnasier i Eslöv och Motala och följande år ett statligt gymnasium i Skellefteå.

För sin del ansågo sig överstyrelsen på anförda grunder i första hand böra stanna vid den hemställan, att samtliga dessa tre orter, Eslöv, Motala och Skellefteå, måtte successivt från och med budgetåret 1937/1938 erhålla statliga gymnasier på så sätt, att en ring upprättades varje år vid vart och ett av dessa läroverk, till dess gymnasiet vore färdigbildat.

Beträffande organisationen av och kostnaderna för gymnasierna funne sig överstyrelsen icke äga anledning att nu ifrågasätta någon ändring i vad i omförmälda utredning föreslagits.

Enligt det ovanstående föreligga framställningar från stadsfullmäktige i vederbörande städer om utvidgning av samrealskolorna i Arvika och Skellefteå till högre allmänt läroverk och om förstärkning av de kommunala gymnasierna i Eslöv, Motala och Söderhamn. En avsevärd utökning av den statliga gymnasieorganisationen har således ifrågasatts. Överstyrelsen, som funnit förutsättningar föreligga för statliga gymnasier i alla de nämnda

Departement-
schefen.

fem orterna, möjligen dock med viss tvekan beträffande Söderhamn, har med hänsyn till de stora kostnader, som skulle åsamkas staten, om alla framställningarna bifölles, föreslagit, att staten skulle för närvarande begränsa sig till att övertaga de kommunala gymnasier i Eslöv och Motala och att utbygga samrealskolan i Skellefteå med ett gymnasium. Att överstyrelsen uteslutit Arvika synes närmast betingas av att den statliga gymnasieorganisationen i Värmlands län så sent som år 1931 utvidgats genom att samrealskolan i Kristinehamn utbyggts till ett högre allmänt läroverk. Enligt överstyrelsens mening synes dessutom Söderhamn böra framför Arvika tillerkännas förtursrätt till statligt gymnasium med hänsyn till att Söderhamn under flera år huvudsakligen på egen bekostnad uppehållit gymnasium. Då överstyrelsen emellertid ansett sig böra skjuta frågan om förstatligande av det kommunala gymnasiet i Söderhamn på framtiden, närmast på grund av lärjungeområdets relativt låga befolkningssiffra och i betraktande av att lärjungetillströmningen till gymnasiet varit mer avsevärd endast under en jämförelsevis kort tid, har överstyrelsen icke ansett sig kunna för närvarande tillmötesgå de från Arvika och Söderhamn framförda önskemålen. Vad de återstående orterna beträffar — Eslöv, Motala och Skellefteå — betonas i överstyrelsens utlåtande svårigheterna att, såsom 1936 års riksdag förutsatt, uppställa någon inbördes ordningsföljd för upprättandet av statliga gymnasier i dessa orter. Överstyrelsen har dock funnit behovet av ett gymnasium vara allra störst i Skellefteå men tillagt, att sistnämnda ort måhända borde stå något tillbaka för Eslöv och Motala med hänsyn till dessa orters mångåriga ekonomiska uppoffringar för sina kommunala gymnasier. Statskontoret har funnit Skellefteå böra äga företräde till statligt gymnasium framför de övriga orterna.

För egen del vill jag inledningsvis framhålla, att ett bedömande av de framförda förslagen om upprättande av nya statsgymnasier icke synes böra få påverkas av frågan om önskvärdheten av att ungdomen i större utsträckning ledes in på andra förvärvsbanor än de intellektuellt betonade. Det kan, såsom överstyrelsen framhållit, icke vara riktigt att åstadkomma en begränsning av tillströmningen till dessa banor genom att låta vissa landsdelar intaga en mindre gynnsam ställning i fråga om tillgång till gymnasieutbildning än de, som fått sitt behov av sådana utbildningsmöjligheter tillgodosett, redan innan nyssberörda utbildningsproblem vunnit sin nuvarande aktualitet. Bot för de olägenheter, som kunna uppstå till följd av den ökade tillströmningen till gymnasieutbildningen, måste sökas på andra vägar än de, som leda till en begränsning av antalet skolor inom vissa delar av vårt land. Denna sida av saken bör alltså enligt min mening kunna i detta sammanhang med det nu anförda lämnas åsido.

Då antalet gymnasier, för vilkas upprätthållande staten kan åtaga sig det huvudsakliga ekonomiska ansvaret, av naturliga skäl måste hållas inom vissa gränser, är det av vikt, att statsgymnasierna få ett ur geografisk och

demografisk synpunkt så tillfredsställande läge som möjligt. På grund härav ligger det enligt min åsikt en viss fara i att låta förläggningen av de nya statliga gymnasier, som nu och i framtiden kunna komma att inrättas, väsentligen bestämmas av huruvida och under huru lång tid de ifrågakommande samhällena själva anordnat gymnasieundervisning genom att företrädesvis med egna medel bestrida kostnaderna för kommunala gymnasier. Skulle den normala ordningen för upprättandet av statliga gymnasier bli, att vederbörande kommun först upprättade ett kommunalt gymnasium, som efter någon tid överginge i ett statligt sådant, försvårades i viss mån statsmakernas allsidiga och objektiva prövning av dessa frågor, en prövning, som framförallt bör ske ur synpunkten av vad som för en hel landsända kan vara det bästa och mest ändamålsenliga. Överstyrelsen har i sin utredning snuddat vid ett sådant fall, då överstyrelsen, efter att ha erinrat om tillkomsten av ett kommunalt gymnasium i Hässleholm, framhållit svårigheterna att avgöra, vilkendera av orterna Eslöv och Hässleholm, som i första rummet bör ifrågakomma till statligt gymnasium, därest icke båda kunna räkna med att erhålla gymnasium, samt uttalat, att härvidlag största hänsynen bör tagas bland annat till det förhållandet, att Eslöv sedan många år tillbaka upprätthållit ett kommunalt gymnasium. Såsom jag ser saken, bör visserligen i fall, sådana som de nu föreliggande, stort avseende även fästas vid en sådan omständighet, som att en kommun i handling visat sitt intresse för skolväsendet. Men detta varken kan eller bör vid prövningen av frågor om upprättande av nya statliga gymnasier få undanskymma andra kommuners eventuellt mer berättigade önskemål. En annan sak är, att lärjungefrekvensen i ett redan befintligt kommunalt gymnasium ju lämnar en säkrare ledning vid bedömande av behovet av ett statligt gymnasium än en uppskattning rörande den sannolika elevtillströmningen till ett helt nytt gymnasium, och att det alltså ligger i sakens natur, att det erfordras mycket starka skäl för att upprätta ett statligt gymnasium på en ort, där man icke kan hänvisa på ett på nyssnämmt sätt ådagalagt behov.

Med denna utgångspunkt måste jag, då behovet av ett gymnasium uppenbarligen är störst i *Skellefteå*, ställa mig på den ståndpunkten, att ett statligt gymnasium i denna stad bör i första hand komma i fråga. Västerbottens län kan årligen redovisa en i jämförelse med flertalet andra län avsevärt ökad folkmängd, befolkningstäthet och även ekonomisk standard. Orsaken till denna utveckling torde till en del få tillskrivas de senare årens exceptionellt starka industriella uppsving i länet. Att emellertid den starka folkmängdsökningen icke kan återföras enbart på detta förhållande utan är något för länet karakteristiskt, belyses i någon mån av vissa i det följande lämnade uppgifter, som giva vid handen, att folkmängdsökningen i länet fortfarande är av praktiskt taget samma storleksordning som före den tidpunkt, då bearbetningen av mineralfyndigheterna i länet på 1920-talet tog sin början. Tillströmningen till de två statliga läroverken i före-

varande landsända, samrealskolan i Skellefteå och högre allmänna läroverket i Umeå, har under de senare åren i hög grad ökats. Denna tillströmning har lett till att samrealskolan i Skellefteå numera är en av landets största, och att det högre allmänna läroverket i Umeå, som i första hand får mottaga tillströmningen till gymnasiala studier från den norra länsdelen, numera är ett av landets största läroverk och år från år måste utvidgas både vad antalet lärartjänster och lokalutrymmena beträffar. En avlastning av det högre allmänna läroverket i Umeå har därför av överstyrelsen ansetts vara trängande nödvändig. Överstyrelsen har tillika påpekat, att realskolan — även för den händelse att en tillbakagång i det industriella uppsvinget inom länet skulle inträda om ett par tiotal år — ändock skulle med all sannolikhet komma att förbli en av de större i riket och i sig själv vara tillräckligt stor såsom underlag för ett gymnasium.

Här nedan har jag sammanställt vissa av skolöverstyrelsens statistiska avdelning under hand lämnade uppgifter rörande Kristinehamn, vars realskola som nämnts år 1931 utbyggdes med gymnasium, och motsvarande uppgifter rörande Skellefteå:

Antal invånare i länet per högre allmänt läroverk:	Värmlands län	Västerbottens län
1900.....	254,300	143,700
1905.....	255,100	152,700
1910.....	260,100	161,400
1915.....	260,500	170,300
1920.....	268,700	182,200
1925.....	270,500	195,700
1930.....	270,000	204,000
1935.....	136,600	215,000
Samrealskolans storlek:	Kristinehamn	Skellefteå
1920.....	204	236
1925.....	258	224
1930.....	288	216
1935.....	386	395
1936.....	378	401

Enligt dessa siffror skulle behovet av ett högre allmänt läroverk i Skellefteå för närvarande vara lika stort som eller större än behovet av ett sådant läroverk i Kristinehamn vid den tidpunkt, då det högre allmänna läroverket i sistnämnda stad inrättades, utan att från statens sida anspråk restes på att kommunen skulle dessförinnan hava försöksvis anordnat kommunalt gymnasium.

Jag anser mig sålunda böra föreslå, att samrealskolan i Skellefteå från

och med budgetåret 1937/1938 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämmer, successivt utbygges med ett statligt gymnasium.

Vad angår de övriga orter, som ifrågasatts som förläggningsorter för statliga gymnasier, anser jag i likhet med skolöverstyrelsen, att behovet av gymnasier i *Arvika* och *Söderhamn* ännu så länge icke påvisats vara av den art, att skäl föreligger att redan nu inrätta statliga gymnasier å dessa orter.

Så torde däremot, såvitt av den föreliggande utredningen kan bedömas, vara fallet beträffande *Eslöv* och *Motala*. Visserligen kan beträffande båda dessa orter en viss tvekan föreligga så till vida, att Motala redovisar ett, vill det synas, jämförelsevis ringa och för de senaste åren till på köpet något sjunkande elevantal i det kommunala gymnasiet och en förhållandevis svag tillväxt av elevantalet i realskolan, att Eslöv är beläget inom ett län, som redan bättre än de flesta är försett med statliga läroverk och gymnasier, och att, om med ett ställningstagande till frågan finge anstå några år, staden Hässleholm kunde tänkas komma att konkurrera med Eslöv som lämplig förläggningsort för ett statligt gymnasium. Dessa betänkligheter synas mig emellertid icke vara så starka, att de kunna väga över de bärande skäl för ett förstатligande av ifrågavarande kommunala gymnasier, som överstyrelsen i sin utredning närmare utvecklat. Behovet av ett statligt gymnasium synes mig vara något större i Eslöv än i Motala. Då emellertid skillnaden i behovsgraden är obetydlig och i varje fall icke synes motivera, att Eslöv lämnas företräde framför Motala, tillstyrker jag, att de kommunala gymnasierna å båda de nämnda orterna förstатligas från och med budgetåret 1937/1938 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämmer.

Skolöverstyrelsens förslag beträffande *organisationen av de ifrågasatta nya gymnasierna* har icke givit mig anledning till erinran. Jag föreslår alltså följande organisationsformer:

Skellefteå: fyraårigt latin- och treårigt realgymnasium,

Eslöv: treårigt latin- och realgymnasium,

Motala: fyraårigt latin- och realgymnasium.

De nya statliga läroanstalterna böra erhålla karaktären av högre samläroverk.

Likaledes biträder jag överstyrelsens förslag, i vad det avser *överflyttning av extra ordinarie lektor* vid det kommunala gymnasiet i Eslöv, som kan åberopa särskilt långvarig lektorstjänstgöring, till lektorsbeställning vid det statliga läroverket därstädes.

De av överstyrelsen till 174,000 kronor beräknade *slutliga kostnaderna* för de nya statliga gymnasierna i Eslöv, Motala och Skellefteå föranleder ingen annan erinran från min sida än att dessa kostnader givetvis påverkas av den lönereglering, som i det föregående ifrågasatts.

Kostnaderna för nästa budgetår torde böra beräknas med utgångspunkt från överstyrelsens kalkyler, vilka sluta på ett belopp av något över 57,000 kronor. Vederbörande i avlöningsstaten för de allmänna läroverken ingående

Anslagspost	Eslöv	Motala	Skellefteå	Summa
Avlöningar till tjänstemän å ordinarie stat:				
Lön och (i förekommande fall) tjänstgöringspenningar	12,700	12,700	12,700	38,100
Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t:				
Arvoden åt extra ämneslärare	3,300	—	3,300	6,600
Extra arvoden åt lärare i övningsämnena:				
teckningslärare	460	230	460	1,150
musiklärare	180	345	345	870
gymnastiklärare	460	460	345	1,265
Arvoden åt skolläkare	110	80	90	280
	(varav fast arvode resp. 50) (d:o 150)			
Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal:				
Arvoden åt bibliotekarier	100	100	100	300
» » biträden å rektorsexpeditionerna	110	80	90	280
	(varav fast arvode resp. 50) (d:o 150)			
Särskilda löneförmåner till ordinarie och icke-ordinarie tjänstemän:				
Tillfällig löneförbättring	2,404	2,043	3,130	7,577
Provisorisk avlöningsförbättring	—	—	780	780
Summa	19,824	16,038	21,340	57,202

anslagsposter kommer jag i det efterföljande att beräkna i anslutning till de uppgifter, som återfinnas i ovanstående sammanställning.

Vid beräkningen av delposten till lön och (i förekommande fall) tjänstgöringspenningar har, såsom av det föregående framgår, räknats med att från posten skola bestridas *dels* de vid varje läroverk till 1,100 kronor uppgående merkostnaderna för lön och tjänstgöringspenningar för rektor, *dels* ock lön och tjänstgöringspenningar för två nya lektorstjänster vid varje gymnasium.

Mot de av överstyrelsen föreslagna villkoren för upprättandet av de nya statliga gymnasierna, vilka överensstämmer med dem, som pläga föreskrivas i fall som dessa, har jag icke funnit något att erinra. Anmärkas må, att stadsfullmäktige i Skellefteå i skrivelse den 4 november 1936 meddelat, bland annat, att stadsfullmäktige beslutat att — under förutsättning att statligt gymnasium upprättades i staden enligt skolöverstyrelsens förslag — låta verkställa om- och tillbyggnad av det nuvarande läroverkshuset för ett beräknat belopp av 892,000 kronor.

I det efterföljande föreslås den minskning av anslaget till kommunala gymnasier, som för nästa budgetår föranledes av det ifrågasatta förstatligandet av gymnasierna i Eslöv och Motala.

2. Provisorisk utvidgning av provårsinstitutionen.

Nuvarande förhållanden. Provår anordnas vid vissa av Kungl. Maj:ts bestämda läroverk och folkskoleseminarier samt har till ändamål att bringa den särskilda utbildning för lärarkallet, som utgör villkor för behörighet till ämneslärartjänst vid allmänt läroverk och folkskoleseminarium. Det omfattar i regel två terminer i följd vid en och samma läroanstalt men kan vid särskilda skäl fullgöras på en termin eller under en termin vid allmänt läroverk och under en termin vid folkskoleseminarium. Genomgående av provår förutsätter avlagd vederbörlig akademisk examen. Provåret innefattar dels åhörande och meddelande av undervisning med därtill hörande behandling av metodiska frågor, dels ock diskussioner och föreläsningar rörande pedagogiska frågor ävensom vissa för lärarutbildningen avsedda kurser.

Antalet provårsläroverk är för närvarande sex, nämligen högre allmänna läroverken i Uppsala och Lund, högre latinläroverket å Norrmalm i Stockholm, högre allmänna läroverket å Södermalm i Stockholm, högre realläroverket å Norrmalm i Stockholm samt högre realläroverket i Göteborg. Härutöver är provårskurs anordnad vid folkskoleseminarierna i Göteborg och Stockholm.

Någon föreskrift om det högsta antal lärarkandidater, som samtidigt få bevista provårskurs, har icke meddelats. Antalet samtida lärarkandidater plägar emellertid i regel uppgå till 10 vid vart och ett av de allmänna läroverken, 6 vid folkskoleseminariet i Stockholm och 8 vid folkskoleseminariet i Göteborg. Provårsutbildningens kapacitet är dock något större än nämnda siffror giva vid handen, enär i allmänhet några lärarkandidater varje år genomgå provåret på en termin. Under vart och ett av läsåren 1928—1934 hava i medeltal 83 kandidater avslutat provårsutbildning.

Tidigare förslag till utvidgad provårsutbildning. Under de senare åren hava vid flera tillfällen framlagts förslag om utökning av provårsutbildningens kapacitet. 1927 års skolsakkunniga, vilkas befattning med provårsinstitutionen närmast betingades av de ändrade förhållanden, som vållades genom 1927 års skolreform, räknade visserligen med praktiskt taget oförändrad utbildningskapacitet. I utlåtande över dessa sakkunnigas förslag ifrågasatte emellertid skolöverstyrelsen, på grundval av ingående beräkningar i fråga om behovet av lärare, en väsentlig utökning av antalet provårsanstalter. Provår borde enligt överstyrelsens mening anordnas — förutom vid de läroverk och folkskoleseminarier, vilka för närvarande handhade provårsutbildningen — vid ytterligare fyra allmänna läroverk, nämligen högre allmänna läroverket för flickor i Stockholm, högre allmänna läroverket i

Bromma i Stockholm, högre latinläroverket i Göteborg och högre allmänna läroverket för flickor i Göteborg. Genom denna utvidgning skulle antalet varje år utbildade lärarkandidater höjas till omkring 115. Överstyrelsen hade vid sina beräkningar visserligen kommit till det resultatet, att provårets kapacitet borde ökas med omkring 50 procent. Varje år skulle alltså utbildas omkring 125 lärarkandidater. Att överstyrelsen emellertid stannade vid den lägre siffran, berodde på omöjligheten att åstadkomma exakta beräkningar rörande behovet av provårsutbildad arbetskraft.

Vidare må erinras, att inom ecklesiastikdepartementet tillkallade sakkunniga i ett den 1 september 1935 dagtecknat betänkande med undersökningar och förslag i anledning av tillströmningen till de intellektuella yrkena (statens offentliga utredningar 1935 : 52, sid. 379) förklarat sig finna allmänna principiella synpunkter starkt tala för att, därest den praktiska lärarutbildningen och skicklighetsprövningen icke ansåges kunna inläggas i själva ämbetsexamen eller därtill omedelbart ansluta sig, densamma likväl borde utvidgas så, att alla filosofie magistrar efter exempelvis fyra terminers tjänstgöring kunde erhålla hänvisning till provårsutbildning. Framför den spärr vid provåret, som för närvarande praktiserades och som bestode däri, att endast ett begränsat och förhållandevis ringa antal läraraspiranter årligen antoges till provårskurserna, hade — anförda de sakkunniga — uppstått en köbildning av den beskaffenheten, att »en filosofie magister för att få provårshänvisning måste ha 12 terminers tjänstgöring».

Slutligen må antecknas, att läroverkslärarnas riksförbund i skrivelse den 15 maj 1935 hemställde, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att, i avvaktan på ett definitivt ordnande av den praktiska lärarutbildningen, för ett år i sänder inrätta provårskurser vid ytterligare minst tre högre allmänna läroverk. I utlåtande den 25 juli 1935 anförde skolöverstyrelsen i anledning härav, att möjligheterna till provårsutbildning för närvarande visat sig vara avgjort otillräckliga, samt att vid bifall till det förslag angående provårets organisation, som av överstyrelsen framlades i berörda utlåtande över 1927 års skolsakkunnigas betänkande, de av riksförbundet framförda önskemålen skulle bli tillgodosedda. Några i annat fall visserligen ofrånkomliga provisoriska åtgärder, vilka under alla förhållanden skulle bli tämligen otillfredsställande, skulle under sådan förutsättning icke behöva vidtagas. På grund härav och sedan överstyrelsen i skrivelse den 31 augusti 1935 framlagt förslag beträffande de ändringar i avlöningsstaten för de allmänna läroverken, som påkallades vid ett genomförande av överstyrelsens ifrågavarande förslag till organisation av provåret, anförde jag i 1936 års åttonde huvudtitel (sid. 332), att jag, i avbidan på resultatet av den pågående utredningen om organisationen av den praktiska lärarutbildningen, icke ansåge det tillrådligt att vidtaga någon provisorisk utvidgning av den nuvarande provårsinstitutionen. Något förslag i ämnet förelades därför icke 1936 års riksdag.

Den åsyftade utredningen om organisationen av den praktiska lärarutbildningen handhaves av 1936 års lärarutbildningssakkunniga, som av mig för ändamålet tillkallats, sedan jag den 30 december 1935 därtill erhållit bemyndigande av Kungl. Maj:t. Syftet med sakkunnigutredningen är enligt mitt uttalande till statsrådsprotokollet för nämnda dag att söka åstadkomma en sådan genomgripande omläggning av särskilt den praktiska lärarutbildningen, som bättre än den nuvarande provårsinstitutionen tillförsäkrar läroverken för lärarkallet väl skickade och dugande krafter och samtidigt bättre tillgodoser läraraspiranternas behov av ökade utbildningsmöjligheter och minskade utbildningskostnader. Enligt min mening borde vid utredningen särskilt uppmärksammas önskvärdheten av att åvägabrunga ett nära inre sammanhang mellan de teoretiska studierna och den praktiska lärarutbildningen. De av mig tillkallade sakkunniga äro numera professor emeritus O. von Friesen, ordförande, lektorn vid högre realläroverket i Göteborg A. Björkeson, professorn vid universitetet i Lund T. Gislén, rektorn vid kommunala flickskolan i Örebro Martha Grönvall, förutvarande undervisningsrådet N. Hänninger, rektorn vid högre allmänna läroverket i Uppsala S. Samuelsson och rektorn vid folkskoleseminariet i Stockholm K. Ågren.

1936 års lärarutbildningssakkunniga. I skrivelse den 24 augusti 1936 hava de sakkunniga framlagt förslag rörande en provisorisk utvidgning av provårsinstitutionen i avbidan på den definitiva reglering av dessa förhållanden, som kunde komma att vidtagas, sedan de sakkunniga slutfört sitt arbete.

De sakkunniga framhålla, att de redan på ett tidigt stadium av sitt arbete haft anledning uppmärksamma den nuvarande disproportionen mellan å ena sidan behovet av lärare vid de allmänna läroverken och med dem jämförliga läroanstalter och å andra sidan provårsutbildningens omfattning. Provårets kapacitet hade icke varit på långt när tillräcklig för att förse ifrågavarande läroanstalter med erforderlig provårsutbildad arbetskraft. Antalet ordinarie och extra lärare (inklusive evalverade timlärtimmar) hade enbart vid de allmänna läroverken vuxit från 1,345 läsåret 1927—1928 till 2,103 läsåret 1935—1936, alltså med över 56 procent. Dessa siffror, som hänförde sig till en tid, varunder provårsinstitutionen icke undergått någon kvantitativ förändring, syntes de sakkunniga ådagalägga, att provårsinstitutionen icke anpassats efter utvecklingen på området, vilket i sin tur föranlett en stark ökning av antalet vid förevarande läroanstalter anställda lärare utan provår. Starka skäl av såväl pedagogisk som skolorganisatorisk art talade därför för en utvidgning av provårsinstitutionen. Även från de synpunkter, de sakkunniga närmast hade att beakta, vore en sådan utvidgning mycket önskvärd. De nuvarande förhållandena medförde nämligen, att en eventuell övergång till en ny ordning för den praktiska lärarutbildningen kunde komma att avsevärt försvåras och fördröjas, därest icke åt-

gärder i god tid vidtoges, som syftade till att i största möjliga utsträckning förminska den nuvarande köbildningen framför provåret.

Provårsinstitutionen borde därför utvidgas från och med läsåret 1937—1938. Då det närmast vore tillfälliga förhållanden, som aktualiserat behovet av åtgärder på området, och då några definitiva anordningar ej borde vidtagas, förrän den pågående utredningen av frågan om den praktiska lärarutbildningen avslutats, borde utvidgningen av provårskapaciteten erhålla provisorisk karaktär. Denna utvidgning borde ej bli av större omfattning än som påkallades av behovet av provårsutbildade lärarkrafter vid ifrågakommande läroanstalter. Vid beräkningen av ifrågavarande behov syntes det vara försvarligt att utgå från att under de närmaste åren icke komme att ske någon mera väsentlig förändring i fråga om antalet av de lärare, som sysselsattes vid nämnda läroanstalter. Provårsinstitutionen borde tydligen i så fall givas en sådan kapacitet, att den kunde först och främst bereda ersättning för de lärare, som genom pensionering eller dödsfall eller av annan anledning avginge, men också för praktisk utbildning mottaga så många lärarkandidater, som motsvarade antalet av de icke-provårsutbildade lärare, vilka nu sysselsattes vid förevarande anstalter.

Beträffande den förstnämnda frågan om ersättningsbehovet hava de sakkunniga efter att hava berört vissa tidigare undersökningar yttrat följande:

Av en för de sakkunnigas räkning verkställd statistisk undersökning framginge, att det årliga ersättningsbehovet vid flertalet av de läroanstalter, som här komme i betraktande, beräknades för lärare med teologisk examen vara omkring 10 personer, för lärare med filosofisk examen omkring 55 personer och för icke akademiskt utbildade lärare omkring 40 personer, eller sammanlagt omkring 105 personer per år. Med hänsyn till åldersförhållandena inom lärarkåren kalkylerades emellertid med ett ersättningsbehov under de närmaste fem åren av 110 à 115 personer per år. Då endast 20 av ifrågavarande tjänster beräknades kunna varje år besättas med från högre lärarinneseminariet examinerade, uppskattades antalet personer med filosofisk eller teologisk examen, som under vart och ett av de närmaste fem åren kunde vinna anställning vid ifrågavarande skolor, till 90 à 95.

De sakkunniga ville för egen del framhålla svårigheterna att göra en under alla förhållanden tillförlitlig uppskattning av det verkliga årsbehovet av provårsutbildade lärare, särskilt med hänsyn till de skolor, för vilkas lärare genomgånet provår kunde vara önskvärd men ej vore obligatoriskt. Emellertid ansåge sig de sakkunniga, utan att nu taga ståndpunkt till det i detta sammanhang aktuella spørsmålet om högre lärarinneseminariets fortsatta verksamhet, kunna utgå från ett ersättningsbehov under de närmaste åren av 90 à 95 lärare vid de läroanstalter, som här komme i fråga. Då under vart och ett av läsåren 1927—1935 mellan 79 och 91 personer avslutat provårsutbildning och det genomsnittliga antalet årligen provårsutbildade något understeg det nyss angivna ersättningsbehovet av 90 à 95 lärare per år, torde någon ökning av antalet provårsplatser sålunda vara erforderlig redan för att täcka det årliga ersättningsbehovet.

Framför allt borde emellertid, såsom nämnts, provårskapaciteten ökas för att provårsanstalterna skulle kunna mottaga så många lärarkandidater, som motsvarade antalet av de icke-provårsutbildade lärare, vilka nu sysselsattes vid ifrågavarande läroanstalter. De sakkunniga beräkna detta antal till omkring 300.

Den önskvärda omfattningen av provårsutbildningen vore beroende av nyssnämnda siffror, 90 à 95, respektive 300, och närmast betingad av den hastighet, med vilken det ansåges lämpligt att minska det nuvarande antalet icke — provårsutbildade lärare.

Vad sistnämnda spörsmål angår, framhålla de sakkunniga, att vissa olägenheter kunde yppas, ifall den årliga kvot av ifrågavarande lärare, som mottoges till provårsutbildning, gjordes alltför stor. Ett antal lärare, motsvarande denna årskvot, måste vid vederbörande läroanstalter ersättas av andra icke — provårsutbildade lärare — detta givetvis under förutsättning att provårsutbildningen i övrigt till sin omfattning motsvarade läroanstalternas normala årliga behov av provårsutbildade lärare och att lärarstocken vid läroanstalterna vore i stort sett oförändrad. Gjordes kvoten för stor, uppstode en mer betydande temporär ökning av arbetstillfällena vid undervisningsanstalterna. Härigenom kunde vållas en missuppfattning i fråga om det normala lärarbehovet, vilken kunde leda till en ökad men ingalunda önskvärd tillströmning till lärarbanan. Möjligen kunde också vid en för omfattande tillfällig utvidgning av provårsinstitutionen risk föreligga för att det bleve svårt att åtminstone i vissa ämnen fylla behovet av kvalificerade icke-ordinarie lärare. Från bland annat dessa synpunkter hade de sakkunniga kommit till den uppfattningen, att den praktiska utbildningen av de nuvarande icke-provårsutbildade lärarna vid ifrågavarande läroanstalter borde ske under en tidrymd, som överstege fem år. Helt naturligt vore det emellertid önskvärt, att de provisoriska åtgärderna ej utsträcktes över en alltför lång tidsperiod. Men de sakkunniga hade icke funnit anledning föreligga att redan nu fixera det antal år, under vilka provisoriet borde äga bestånd. Det statistiska underlag, på vilket ovanstående beräkningar vilade, vore ganska osäkert. Möjligt vore också, att förhållandena kunde komma att under den närmaste framtiden undergå förändringar i ena eller andra riktningen. Det syntes på grund härav vara tillrådligt att för närvarande begränsa uppmärksamheten till att gälla allenast provårsutbildningens omfattning under läsåret 1937—1938 och låta omfattningen under de därpå följande åren bestämmas även av de erfarenheter, som i fortsättningen vunnas beträffande läget på förevarande område. Av dessa skäl och för att, innan en starkare ökning av provårskapaciteten skedde, få närmare kännedom om lämpligheten av den form för provårets utvidgning, som av de sakkunniga föresloges, räknade de för nämnda läsår med en utbildning av omkring 120 lärarkandidater.

Förslaget innebure alltså, att — förutom de 90 à 95 lärarkandidater, som borde årligen mottagas för att fylla ersättningsbehovet — ytterligare 25 à 30 lärarkandidater borde få tillträde till provårsutbildningen för att det nuvarande antalet icke — provårsutbildade lärare vid förevarande läroanstalter skulle kunna minskas. Då under de senaste åren antalet lärarkandidater, som avslutat provårsutbildning, närmast sig 90 per år, skulle provårets kapacitet alltså höjas med i runt tal 30 lärarkandidater om året.

Vad angår provårets organisation, hava de sakkunniga erinrat, att när förslag tidigare väckts om en utökning av provårets kapacitet man velat vinna en sådan utökning genom att inrätta nya provårsanstalter. Denna utväg syntes emellertid de sakkunniga mindre lämplig redan med hänsyn till att den föreslagna ökningen av provårskapaciteten till huvudsaklig del vore av tillfällig natur. Men härtill komme, att åtgärder av denna tillfälliga art ej borde få föregripa den omprövning av lärarutbildningens anordning, som det vore de sakkunnigas uppgift att företaga. Så kunde lätt bliva fallet, om fler egentliga provårsanstalter inrättades. I stället hava de sakkunniga undersökt möjligheterna att genom förändringar i provårets nuvarande anordning bereda den önskvärda utökningen av antalet provårsplatser och kommit till den uppfattningen, att detta bör ske genom att öka det antal lärarkandidater, som vid provårsläroverken samtidigt genomgå provårsutbildning. Till stöd för detta förslag har yttrats:

Inledningsvis framhålles, att det genom de senare årens restriktioner i fråga om elevintagningen vid folkskoleseminarierna ej syntes önskvärt att för närvarande utvidga provårsseminiariernas här avsedda verksamhet. De sakkunniga hölle därför före, att utökningen av antalet provårsplatser borde till en början ske endast vid de nuvarande provårsläroverken. Då provårets kapacitet, enligt vad nyss framhållits, borde höjas med i runt tal 30 lärarkandidater för läsåret 1937—1938, borde alltså antalet under detta år utbildade lärarkandidater vid de sex provårsläroverken ökas med omkring 5 per läroverk. De sakkunniga ville i detta sammanhang och i varje fall med tanke på lärarutbildningens nuvarande organisation uttala sin anslutning till den redan av 1927 års skolsakkunniga och skolöverstyrelsen hävdade uppfattningen om önskvärdheten av att antalet lärarkandidater, som genomginge provåret på endast en termin, i görligaste mån begränsades. Med hänsyn till behovet av provårsutbildade lärarkrafter torde det dock ej vara möjligt att för närvarande räkna med någon minskning av det antal enterminkandidater, som nu plägade mottagas för provårsutbildning. Där emot utginge de sakkunniga från att det antal platser, varmed provårskapaciteten borde utökas, upplätes allenast åt lärarkandidater, som genomginge provåret på två terminer.

Under den tidigare diskussionen rörande en utvidgning av provårsinstitutionen hade betänkligheter från olika håll anförts i fråga om en utökning av antalet samtidigt vid en och samma läroanstalt utbildade provårskandidater. I sitt förutberörda utlåtande räknade skolöverstyrelsen med samma medeltal samtida kandidater vid varje läroverk, som nu förefunnes, sålunda med normalt 10. Enligt de sakkunnigas mening borde nämnda betänkligheter kunna väsentligen försvagas, om den anordningen träffades, att vederbörande provårsföreståndare medgäves rätt att, om så befunnes erforderligt, förlägga en del av lärarkandidaternas auskultationer och övningsundervisning till andra läroanstalter än det egentliga provårsläroverket. Denna anordning hade prövats med gott resultat i Göteborg. I denna stad hade enligt överstyrelsens omförmälda utlåtande lärarkandidater, som i övrigt haft provåret förlagt till högre realläroverket därstädes, samtidigt härmed fått genomgå provår i latin och i grekiska vid högre latinläroverket i samma

stad. Om denna organisatoriska utvidgning av ramen för den nuvarande provårsinstitutionen mer allmänt genomfördes, ernåddes även den fördelen, att lärarkandidaterna kunde i större omfattning än vad nu vore möjligt beredas tillfälle till utbildning vid läroanstalter, där flickor erhöles undervisning. Lämpligen borde det ankomma på skolöverstyrelsen att på förslag av provårsföreståndaren bestämma vilka läroanstalter, som utom de nuvarande provårsläroverken, finge användas vid lärarkandidaternas praktiska utbildning. Härvid syntes det ej böra vara uteslutet att för ändamålet använda även kommunala och statsunderstödda enskilda läroanstalter. De sakkunniga förutsatte, att överenskommelse i ämnet kunde träffas med ledningen för vederbörande skola, men ville också påpeka, att villkoren för statsbidrag till vederbörande skolor skulle kunna ändras på så sätt, att en ur det allmännas synpunkt lämplig anordning i de särskilda fallen kunde åvägbringas.

Väl vore det tänkbart, att vissa svårigheter av pedagogisk eller annan art kunde vållas genom den antydda utvidgningen av ramen för provårsinstitutionen. Enligt de sakkunnigas mening funnes dock möjligheter att åtminstone under den övergångsperiod, varom här vore fråga, verksamt motväga dessa svårigheter.

En väsentlig lättnad för provårsläroverken torde sålunda kunna beredas, om lärarkandidaterna kunde någorlunda jämnt fördelas mellan provårsanstalterna efter de ämnesgrupper, i vilka lärarkandidaterna önskade genomgå provår.

Vidare vore det önskvärt, att provårsläroverkens föreståndare bereddes möjligheter att i större omfattning än nu kunde ske ägna sig åt provårsarbetet. I detta syfte föreslog de sakkunniga, att arbetsbördan för provårsföreståndarna skulle lättas bland annat genom att minska den undervisningsskyldighet, som nu åvilade dem, och genom att befria dem från en del av de expeditionsgöromål, som nu ankomme på dem i deras egenskap av rektorer.

Vad först anginge minskning av undervisningsskyldigheten för provårsföreståndare, kunde enligt läroverksstadgan undervisningstiden för rektor vid provårsläroverk, som förordnats att vara föreståndare för provårskursen, efter medgivande i varje särskilt fall av skolöverstyrelsen efter omständigheterna minskas intill åtta undervisningstimmar i veckan vid högre allmänt läroverk och lyceum. Såvitt de sakkunniga kunde finna, skulle undervisningstiden för ifrågavarande rektorer kunna utan olägenhet för skolarbetet — rektor uppehölle ju genom provårsarbetet intim kontakt med undervisningen vid sin läroanstalt — minskas till förslagsvis lägst fem undervisningstimmar i veckan. De sakkunniga ansåge sig därför böra framlägga förslag i överensstämmelse härmed. Nedsättning i undervisningsskyldigheten borde givetvis efter skolöverstyrelsens beprövande medgivas även för provårsföreståndare, som icke vore rektor för vederbörande läroanstalt. I detta sammanhang påpekades jämväl, att provårsföreståndaren torde vid planläggningen och utförandet av provårsarbetet kunna erhålla ett värdefullt biträde av vederbörande rektor vid den eller de läroanstalter, som vid sidan av det egentliga provårsläroverket användes för den praktiska utbildningen.

Jämlikt läroverksstadgan ägde rektor vid läroverk, där särskilda medel för anställande av biträde å rektorsexpeditionen anvisats, använda dessa till avlönande av ett eller flera biträden, vilka på rektors ansvar utförde de

expeditionsgöromål rektor bestämde. Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 26 april 1935 ägde överstyrelsen bestämma arvode till biträde å rektorsexpedition vid allmänt läroverk, varvid till ledning skulle tjäna vissa beräkningsgrunder. Grundarvudet vid provårsläroverk utom och i Stockholm skulle utgöra 325 kronor, respektive 250 kronor, medan det vid övriga högre allmänna läroverk utom och i Stockholm skulle utgöra 250 kronor, respektive 175 kronor. Härutöver utginge vid läroverk med minst 7 klassavdelningar ett tilläggsarvode, utgörande en krona för varje under höstterminen närvarande lärjunge. Föreskrift vore tillika meddelad om att arvode kunde jämkas uppåt eller nedåt i de fall, där sådant på grund av särskilda förhållanden kunde befinnas nödigt eller lämpligt. Enligt vad de sakkunniga under hand från överstyrelsen inhämtat, utgjorde enligt överstyrelsens beslut arvoden för läsåret 1935—1936 för biträde å rektorsexpeditionen vid högre allmänna läroverket i Uppsala 1,176 kronor, vid högre allmänna läroverket i Lund 900 kronor, vid högre latinläroverket å Norrmalm i Stockholm 1,044 kronor, vid högre allmänna läroverket å Södermalm i Stockholm 1,176 kronor, vid högre realläroverket å Norrmalm i Stockholm 912 kronor och vid högre realläroverket i Göteborg 1,260 kronor.

Ifrågavarande arvoden vore enligt de sakkunnigas mening redan under nuvarande förhållanden ej tillräckligt stora för att befria provårsföreståndarna från vissa expeditionsgöromål, som utan olägenhet skulle kunna utföras av annan arbetskraft. Opekligen vore detta till förfång för de ansvarsfulla uppgifter, som vore dessa rektorer anförtrodda, och olägenheterna härav torde komma att framträda i än högre grad vid ett genomförande av de sakkunnigas förslag. Skäligt syntes vara, att ifrågavarande anslagsmedel för provårsläroverkens del ej oväsentligt förstärktes. De sakkunniga föresloge därför, att — utöver nu utgående anslag — ytterligare 500 kronor skulle ställas till förfogande av vart och ett av provårsläroverken. Dessa särskilda anslagsmedel borde jämlikt läroverksstadgan efter rektors beprövande användas till att minska arbetsbördan för rektor, som tillika vore provårsföreståndare. Om provårsföreståndaren icke vore rektor för provårsläroverket, borde det lämpligen ankomma på skolöverstyrelsen att bestämma om och i vilken utsträckning omförmålda förstärkningsanslag borde användas.

Om antalet till genomgående av provår antagna lärarkandidater ej oväsentligt utökades, vore det, yttra de sakkunniga, av vikt, att urvalet bland de sökande bleve så noggrant, att endast väl kvalificerade finge tillträde till den praktiska lärarutbildningen. Sovringen bland de sökande torde dock, då det gällde aspiranter, vilka redan under många år verkat på lärarbanan, ej kunna genomföras med samma grad av noggrannhet som i en framtid i samband med en omläggning av grunderna för den praktiska lärarutbildningen. De sakkunniga hava därför i detta sammanhang ifrågasatt allenast ett par smärre jämkningar i de nu gällande bestämmelserna på området. Beträffande dessa förslag hänvisar jag till handlingarna i ärendet.

Vad angår kostnaderna för de ifrågasatta åtgärderna hava de sakkunniga anfört följande:

Arvudet till provårsföreståndare vore nu uppdelat i ett fast belopp om 400 kronor för varje termin och ett växlande belopp, beräknat efter antalet lärarkandidater, som under varje termin deltog i lärarkursen vid läroanstal-

ten. För kandidat, som avslutade sin provårskurs på en termin eller som delade kursen med en termin vid läroverk och en termin vid seminarium, beräknades härvid ett belopp av 50 kronor. För varje annan kandidat beräknades ett belopp av 35 kronor. Det provårsföreståndaren tillkommande arvodesbeloppet finge dock icke överstiga sammanlagt 1,500 kronor under ett räkenskapsår.

1927 års skolsakkunniga hade ansett föreståndararvodet vara alltför snävt tilltaget i förhållande till föreståndarens arbetsuppgifter men funnit frågan om förändring härutinnan alltför nära sammanhånga med frågan om allmän lönereglering för lärarna för att böra av dem upptagas. Skolöverstyrelsen, som icke fann sammanhanget med en för det dåvarande måhända till en oviss framtid uppskjuten allmän lönereglering för lärarna böra utgöra hinder för att upptaga frågan om möjligen erforderlig höjning av föreståndararvodet, hade i sitt ovannämnda utlåtande föreslagit, att föreståndararvodet skulle utgå med ett fast belopp av 1,500 kronor för år, oberoende av möjligen förekommande växlingar i antalet lärarkandidater.

De sakkunniga funne i likhet med 1927 års skolsakkunniga och överstyrelsen det nuvarande föreståndararvodet redan under nuvarande förhållanden knappt tillmätt. De ansåge dock, att en mera definitiv reglering av detta arvode borde företagas först i samband med en lönereglering för läroverkslärarna och att i detta sammanhang borde föreslås endast sådana åtgärder, som omedelbart föranleddes av förslaget om en utökning av provårsläroverkens årliga utbildningskapacitet från omkring 10 till normalt 15 lärarkandidater per läroverk. På grund härav kunde de sakkunniga icke nu biträda överstyrelsens förutberörda förslag om införande av fast föreståndararvode utan hölle före, att arvodet borde fortfarande och tills vidare i huvudsaklig överensstämmelse med de nuvarande grunderna vara beroende av antalet lärarkandidater. Den övre arvodesgränsen borde emellertid höjas i ungefärlig proportion till det utökade antalet kandidater. Vid tillämpning av de nuvarande bestämmelserna och vid en provårskapacitet av normalt 10 kandidater per läroverk uppginge föreståndararvodet till det föreskrivna maximibeloppet av 1,500 kronor. Detta belopp syntes vid ett genomförande av de sakkunnigas förslag böra bestämmas till 1,800 kronor. Till stöd härför har påpekats, att — även om alla de 15 lärarkandidater, som enligt ovanberörda förslag skulle under läsåret 1937—1938 emottagas till provårsutbildning vid vart och ett av provårsläroverken, skulle genomgå provåret på två terminer och alltså ingen på en termin — så skulle, om någon övre gräns för föreståndararvodet ej vore bestämd, detta arvode för sagda läsår utgöra $(400 + 400 + 15(35 + 35)) = 1,850$ kronor. Även har anmärkts, att provårsföreståndare ej ägde rätt att utöver föreståndararvodet uppbära handledararvode och i regel ej heller annat här ifrågakommande arvode, även om han utförde provårsarbete, som icke ålåg honom i hans egenskap av föreståndare för provåret.

De sakkunnigas nyssnämnda förslag om en höjning av föreståndararvodet föranledde en merkostnad av i runt tal $6 \times (1,800 - 1,500) = 1,800$ kronor per läsår.

Lärarna vid de andra läroanstalter än de egentliga provårsläroverken, som enligt de sakkunnigas förslag skulle vid sidan av dessa läroverk användas för lärarutbildningen, borde i likhet med lärarna vid de egentliga provårsläroverken, komma i åtnjutande av handledararvoden i den mån de toges i anspråk för handledning av lärarkandidaterna. Däremot torde lärarna

vid dessa läroanstalter — med hänsyn till den relativt begränsade omfattningen av deras befattning med den praktiska lärarutbildningen men även i betraktande av att lärararvoden ej utginge vid högre latinläroverket i Göteborg, som enligt det föregående för närvarande hade en likartad användning — ej böra erhålla lärararvoden. Vad beträffade rektorerna vid förvarande läroanstalter, komme de enligt det föregående att få biträda provårsföreståndarna vid planläggningen av handhavandet av den praktiska utbildningen vid vederbörande läroanstalt. Skäligt syntes vara, att de erhöles ersättning härför. Denna ersättning torde i de särskilda fallen böra bestämmas av överstyrelsen på förslag av provårsföreståndaren. De sakkunniga räknade för ändamålet med ett belopp av 3,000 kronor för läsår, d. v. s. med i genomsnitt 500 kronor för den eller de läroanstalter, som supplerade ettvar av de sex provårsläroverken. Handledararvode eller annat hithörande arvode torde ej böra utgå till ifrågakvarande rektorer.

Någon höjning av de anslagsmedel, som nu avsåges för *lärararvoden*, påkallades icke av de sakkunnigas förslag.

Handledararvodena utgjorde nu högst 150 kronor för termin för lärarkandidat, som genomginge provår på två terminer, och högst 250 kronor för lärarkandidat, som genomginge provår på en termin. De sakkunnigas förslag medförde sålunda en merkostnad per termin för ifrågakvarande arvoden av högst $30 \times 150 = 4,500$ kronor, d. v. s. 9,000 kronor för läsår.

Då de sakkunniga förutsatt, att de till genomgående av provår antagna lärarkandidaterna skulle efter ämnen jämnare fördelas mellan provårsläroverken, torde antalet *föreläsningar i de särskilda ämnena metodik* böra något ökas, förslagsvis med i medeltal 3 föreläsningar per läroverk och läsår. Härigenom skulle vid tillämpning av det nuvarande arvodet av 30 kronor per föreläsningstimme uppstå en merkostnad av 540 kronor för sex provårsläroverk och för läsår.

Vidare räknade de sakkunniga med en höjning av antalet *praktiska övningstimmar* med sex timmar per provårsläroverk och läsår. Då arvodet för dessa övningstimmar bestämts till 15 kronor per timme, uppstode på grund härav en merkostnad av 540 kronor för sex provårsläroverk och för läsår.

Kostnaderna för ökat anslag till *biträden å rektorsexpeditionerna* kunde enligt det föregående beräknas till $6 \times 500 = 3,000$ kronor.

Slutligen hade de sakkunniga uppskattat kostnaderna för arvoden åt de timlärare, vilka skulle fullgöra den undervisningsskyldighet, som provårsföreståndare enligt det föregående skulle hava rätt att bliva befriade från, till i runt tal 3,200 kronor.

De sakkunnigas förslag skulle enligt det ovanstående medföra en merkostnad, förutom dyrtidstillägg, under budgetåret 1937/1938 av $(1,800 + 3,000 + 9,000 + 540 + 540 + 3,000 + 3,200 =) 21,080$ kronor. Till jämförelse erinra de sakkunniga, att skolöverstyrelsens förutberörda förslag om utvidgning av provårsinstitutionen skulle enligt överstyrelsens beräkningar hava under budgetåret 1936/1937 betingat en merkostnad av 75,400 kronor eller — om kostnaderna för vissa av överstyrelsen beräknade stipendier åt lärarkandidater frånräknades — 62,400 kronor.

Myndigheterna. Över de sakkunnigas förslag hava yttranden avgivits av rektor och kollegierna vid provårsanstalterna, av skolöverstyrelsen den 29 september 1936 och av statskontoret den 16 november 1936.

Alla de åtta provårsanstalterna synas hava ansett behov föreligga av en utvidgning av provårsinstitutionen. Fem av dem hava i huvudsak tillstyrkt de sakkunnigas förslag. Två hava avstyrkt förslaget, i vad det avser utnyttjande för provårsundervisning även av vissa andra läroanstalter än de egentliga provårsanstalterna. En har icke ingått på närmare granskning av förslaget.

Av provårsanstalternas yttranden inhämtas:

Kollegiet vid *högre latinläroverket å Norrmalm i Stockholm*, vilket liksom rektor uttalat sin anslutning till förslaget, har framhållit, att anhopningen av lärarkandidater inom vissa ämnesgrupper för närvarande i själva verket stundom kunde lägga nära nog oöverstigliga hinder i vägen för provårsarbetets lämpliga anordning. Om vederbörlig hänsyn härtill toges vid provårshänvisningarna, torde den ifrågasatta utvägen att förlägga en del av lärarkandidaternas auskultationer och övningsundervisning till andra läroanstalter än det egentliga provårsläroverket ej behöva tillgripas. Kollegiet befarade, att en sådan anordning skulle äventyra provårets enhetlighet och snarare öka än minska provårsföreståndarens arbetsbörda.

Kollegiet vid *högre allmänna läroverket å Södermalm i Stockholm* — som avstyrkt förslaget, i vad det avser överflyttning av en del av provårsarbetet till andra läroanstalter, emedan enligt kollegiets förmenande förslaget skulle komma att medföra stora olägenheter av olika slag och framför allt äventyra den önskvärda enhetligheten i bedömningen av provårskandidaterna — anser ett fullständigare utnyttjande av läroverkets kapacitet kunna möjliggöra en lika stor ökning av provårskandidaternas antal som den föreslagna. Kollegiet har därför förordat, att läroverket måtte under någon tid tilldelas ett med omkring 50 procent ökat antal lärarkandidater. En minoritet inom kollegiet har i stället förordat en provisorisk ökning av antalet provårsläroverk. Rektor anser, att försök bör göras med det av de sakkunniga framlagda förslaget.

Rektor och kollegiet vid *högre realläroverket å Norrmalm i Stockholm* hava enhälligt tillstyrkt de sakkunnigas förslag.

Kollegiet vid *högre allmänna läroverket i Uppsala* har likaledes tillstyrkt förslaget, dock under förutsättning att ungefär en tredjedel av den övningsundervisning och auskultation, som de till varje provårsläroverk hänvisade lärarkandidaterna sammanlagt skulle fullgöra, förläggas till annan läroanstalt än provårsläroverket, och att de sökande till provårsutbildningen av skolöverstyrelsen fördelas mellan provårsinstitutionerna efter de ämnesgrupper, i vilka de önska genomgå provår. Även vikarierande rektor har tillstyrkt förslaget.

Kollegiet vid *högre allmänna läroverket i Lund* har lämnat förslaget utan erinran men med hänsyn till den ökade arbetsbördan tillstyrkt en höjning av handledararvodets maximibelopp från nuvarande 300 kronor till 450 kronor för år. Rektor har uttalat samma uppfattning och tillika framhållit, att det i Lund funnes möjligheter att i viss utsträckning förlägga lärarkandidaternas hörtimmar och övningsserier till kommunala mellanskolan därstädes eller till läroverken i Malmö.

Rektor och kollegiet vid *högre realläroverket i Göteborg* hava avstyrkt de sakkunnigas förslag om att förlägga en del av provårsarbetet till andra skolor än de egentliga provårsanstalterna. Kollegiet har framhållit, att något urval av lärare ej skulle kunna åstadkommas till dessa skolor. Den om-

ständigheten, att undervisningen vid dem skulle vara förenad med det obehag och besvär, som följer med auskultation, utan att någon ersättning därför utginge, och med handledning, som endast ersattes med mindre belopp än vid provårsläroverken, skulle snarast verka i motsatt riktning. Kollegiet har i stället föreslagit en utökning av antalet lärarkandidater vid de större provårsanstalterna från 10 till 11 à 12, detta dock under förutsättning bland annat att föreståndarens arbetsbörda minskades på sätt de sakkunniga föreslagit. Vidare har ifrågasatts inrättandet av ytterligare två provårsläroverk av tillfällig natur.

Kollegiet vid *folkskoleseminariet i Stockholm*, som ej ingått på en närmare granskning av förslaget, har i likhet med de sakkunniga funnit det önskvärt, att provårsseminariernas ifrågavarande verksamhet ej för närvarande utvidgas.

Rektor och kollegiet vid *folkskoleseminariet i Göteborg* hava i huvudsak tillstyrkt de sakkunnigas förslag.

Skolöverstyrelsen har anfört, att det syntes råda enighet om behovet av en snar utvidgning av provårsinstitutionen och uttalat den livliga förhoppningen, att detta behov måtte bli ofördröjligen tillgodosett.

Överstyrelsen liksom de sakkunniga funne det naturligt, att den erforderliga utvidgningen tillsvidare, i avvaktan på resultatet av de sakkunnigas arbete i övrigt, borde tillgodoses genom provisoriska anordningar samt att det icke på förhand borde fastslås någon tid för dessa anordningars varaktighet. Mot den av de sakkunniga föreslagna omfattningen av provårsinstitutionens utvidgning hade överstyrelsen intet att erinra.

Däremot har överstyrelsen tillkännagivit en annan uppfattning än de sakkunniga rörande de anordningar, som borde vidtagas för att ernå den ifrågasatta utvidgningen. Härutinnan yttras:

De sakkunnigas motivering för att icke nu inrätta nya provårsanstalter, vilken vunnit genklang på sina håll i de avgivna yttrandena, kunde överstyrelsen icke finna hållbar. Vare sig slutresultatet av de sakkunnigas arbete skulle bli, att den gamla provårsinstitutionen borde i huvudsak bibehållas men med vissa modifikationer eller att den borde undergå väsentliga förändringar eller kanske att den borde helt upphävas för att lämna rum åt något i grunden nytt, så borde det för genomförandet av de erforderliga ändringarna icke spela någon som helst roll, om antalet provårsanstalter vore något större eller något mindre. Men den av de sakkunniga nu föreslagna anordningen innebure en verklig nyhet och det av sådan art, att densamma på en viktig punkt, nämligen i fråga om den enhetliga ledningen av provårsarbetet vid varje särskilt provårsläroverk, medförde allvarliga risker. Överstyrelsen vågade påstå, att det överstege normal mänsklig arbetsförmåga att samtidigt leda såväl det arbete, vilket i övrigt utfördes vid ett av landets största allmänna läroverk, som den till läroverket förlagda provårskursen i dess hittillsvarande omfattning och dessutom en med femtio procent utvidgad provårskurs, till stor del förlagd utom läroverket. Visserligen anade de sakkunniga denna svårighet och ville avhjälpa densamma dels genom att minska provårsföreståndarens undervisningsskyldighet, dels genom att bereda honom mer effektiv skrivhjälp, dels genom att hänvisa till det biträde, han kunde erhålla av rektorer och föreståndare vid de andra läro-

anstalter, till vilka en del av det provårsarbete, för vilket han ansvarade, skulle bli förlagt, varjämte de föresloge en höjning av föreståndararvodet. Från den sistnämnda punkten i deras förslag kunde överstyrelsen i nu förevarande sammanhang bortse; om ett arbete i och för sig vore alltför betungande, kunde detta missförhållande icke avhjälpas genom några som helst avlöningsbestämmelser. Från en minskning i undervisningsskyldigheten ville överstyrelsen bestämt avråda i sådana fall, då provårsföreståndaren vore rektor — och dessa fall utgjorde en regel med ytterst sällsynta undantag — enär det för en rektor vore överhuvudtaget en nödvändig förutsättning för bevarande av levande kontakt med det undervisningsarbete, han vore satt att leda, att han själv i en icke alltför ringa utsträckning deltog i detsamma. Vad frågan om biträde i förvaltningsarbetet beträffade, låge det i sakens natur, att så länge rektorerna icke på sina biträden kunde överflytta ens den minsta del av det formella — inklusive det ekonomiska — och moraliska ansvaret för det förvaltningsarbete, som ålåg dem, så bleve en höjning i biträdesanslaget, om också i och för sig aldrig så tacknämlig, dock ett surrogat, som icke räckte synnerligen långt, när det gällde en effektiv lindring i arbetsbördan. I varje fall kunde det icke uppväga den ökning i denna börda, som skulle följa av att provårsarbetet växte, skenbart med femtio procent, men i verkligheten, till följd av den partiella förläggningen utom läroanstalten, vida mer. Vad slutligen beträffande den tredje väg, på vilken ökningen i provårsarbetet enligt de sakkunnigas mening skulle kunna motvägas, nämligen biträde vid provårsarbetet av vederbörande rektor vid den eller de läroanstalter, som vid sidan av det egentliga provårsläroverket skulle användas för den praktiska utbildningen, ville överstyrelsen icke bestrida, att provårsföreståndaren skulle kunna erhålla sådan hjälp men risken vore, att denna hjälp dreves eller kanske rättare sagt glede därhän, att den egentliga provårsföreståndaren i stor utsträckning sattes ur spelet och att följaktligen den enhetlighet i ledningen, som vore en genomgående och enligt överstyrelsens mening omistlig grundtanke i den nuvarande anordningen, ginge förlorad. De sakkunniga åberopade till stöd för sitt förslag den erfarenhet, som redan vunnits av en i viss mån liknande anordning i fråga om provår vid realläroverket och latinläroverket i Göteborg. I själva verket hade emellertid den ifrågasvarande anordningen av provåret i Göteborg varit någonting både till omfattning och till art helt annat än vad de sakkunniga nu föresloge. I genomsnitt hade under de senaste 14 åren föga mer än 1 lärarkandidat om året haft en del av sitt provår förlagt till nämnda latinläroverk. Föreståndaren för provårskursen vid realläroverket hade heller icke haft någon som helst direkt befattning med den del av kursen, som varit förlagd till latinläroverket. Under sådana omständigheter vore det tydligen icke riktigt att åberopa de i Göteborg vunna erfarenheterna till förmån för de sakkunnigas förslag. Överstyrelsen hade den bestämda uppfattningen, att den enhetliga ledning, som för närvarande präglade varje särskild svensk lärarkandidats utbildning, vore av alltför stort värde för att få äventyras, att så emellertid skulle komma att ske genom den av de sakkunniga föreslagna ökningen i antalet av de lärarkandidater, som varje särskild provårsföreståndare skulle ansvara för, och dessa kandidaters därav följande spridning på flera läroanstalter, samt att de av de sakkunniga åberopade erfarenheterna från Göteborg icke vore tillämpliga på deras eget förslag men däremot vissa erfarenheter från Helsingfors och Oslo, om också icke direkt tillämpliga på detta förslag, dock vore ägnade att mana till kritik vid detsammans bedömande.

Skulle nu en lärarkandidat få sitt provår delvis förlagt utom provårsläroverket, så kunde man tänka sig, antingen att uppdelningen skedde helt ämnesvis, så att hela utbildningen i visst ämne förlades utom provårsläroverket, eller också utan denna hänsyn, så att utbildningen inom ett och samma ämne delades på mer än en läroanstalt. I vilketdera fallet som helst torde emellertid huvudhandledaren i varje särskilt ämne böra följa även den del av utbildningen, som vore förlagd utanför läroverket; och det bleve således icke blott provårsföreståndaren utan också huvudhandledarna i de särskilda ämnena, som *borde* splittra tid och uppmärksamhet mellan sitt eget läroverk och andra läroanstalter men som i realiteten icke komme att *kunna* göra detta på effektivt sätt utan i stället låta ledningen glida ur sina händer.

Överstyrelsen funne de anförda betänkligheterna vara av så allvarlig natur, att de borde bli avgörande för förslagets bedömande och måste fördenskull ställa sig helt avvisande till detsamma. Överstyrelsen ansåge sig emellertid böra för fullständighetens skull ägna uppmärksamhet även åt vissa detaljer i de sakkunnigas förslag och anför härutinnan bland annat följande:

De sakkunniga föresloge, att *lärarkandidaterna skulle någorlunda jämnt fördelas mellan provårsanstalterna* efter de ämnesgrupper, i vilka de önskade genomgå provår. Önskvärdheten av en dylik jämn fördelning underströkes också i vissa av de av kollegierna vid provårsläroverken avgivna yttrandena.

Önskvärdheten av den ifrågavarande jämna fördelningen vore icke någonting för överstyrelsen nytt eller främmande. Tvärtom hade överstyrelsen vid sina beslut angående provårshänvisningar åt denna synpunkt alltid ägnat all den uppmärksamhet, överstyrelsen funnit möjlig. Men den likformiga tillämpningen av ifrågavarande grundsats mötte så gott som alltid hinder av mer eller mindre avgörande betydelse. Redan den ojämna tillströmningen av kandidater i de särskilda ämnesgrupperna liksom den omständigheten, att de särskilda provårsläroverken med hänsyn till uppdelningen i latin- och realgymnasium och de täta växlingarna i ämnesfrekvensen på det differentierade gymnasiet erbjöde ganska olika utbildningsmöjligheter, vore ägnade att bereda svårigheter för en kandidatfördelning av önskvärd jämnhet. Och vidare hade överstyrelsen icke ansett sig kunna bortse från de av aspiranterna i stor utsträckning uttalade önskningsarna att bli hänvisade till visst läroverk eller åtminstone till viss ort. Givetvis låge det inom möjlighetens gränser att låta likformigheten i fördelning spela större roll än dylika personliga hänsyn, men överstyrelsen hade svårt att inse, att en sådan förändring i hittillsvarande praxis skulle för det hela vara någon förbättring, och vore övertygad, att ett säkert resultat skulle bli en ytterligare stegring i den motvilja mot hela provårsinstitutionen, som ofta och icke alldeles utan fog spelat en viss roll i överläggningarna angående bästa sättet att anordna den praktiska lärarutbildningen. Överstyrelsen funne följaktligen en strängare praxis i nu förevarande avseende icke önskvärd.

Överstyrelsen hade tidigare framhållit, att överstyrelsen skulle finna en höjning av *provårsföreståndarens arvode* i och för sig önskvärd, oberoende av ökning i antalet lärarkandidater vid varje särskilt läroverk; men då en höjning av arvodet saknade betydelse för motverkande av de olägenheter, som skulle följa av den av de sakkunniga föreslagna ökningen i antalet kan-

didater, torde frågan om höjning kunna anstå till en, som man hoppades, snart stundande lönereglering.

Mot de sakkunnigas förslag, att till *arvode åt rektorer och föreståndare vid sådana övriga läroanstalter, som skulle deltaga i provårsarbetet*, skulle anslås ett belopp av sammanlagt 3,000 kronor om året, vilket skulle av överstyrelsen fördelas, kunde från de sakkunnigas utgångspunkter icke göras annan invändning, än att beloppet måhända vore väl knappt beräknat.

Överstyrelsen ville framkasta frågan, huruvida det skulle kunna anses riktigt att icke låta lärarna vid de tilltänkta så att säga biträdande provårsanstalterna erhålla ersättning utöver rektorsarvoden och handledararvoden.

Kollegiet vid högre realläroverket i Göteborg hade i sitt yttrande meddelat, att det redan med den ringa omfattning, som provårets uppdelning mellan realläroverket och latinläroverket hittills haft, uppstått vissa svårigheter som följd därav, att till lärarna vid det senare läroverket icke utgått annan ersättning för deras deltagande i provårsarbetet än handledararvode. Det låge då i sakens natur, att dylika svårigheter skulle möta i mångfaldigt stegrad grad, om provåret i regel bleve delat på det sätt, de sakkunniga tänkte sig. Överstyrelsen ansåge därför, att man, om man önskade realisera de sakkunnigas förslag till delat provår, icke gärna kunde undgå att på något sätt lösa frågan om även annan ersättning än rektors- och handledararvoden åt lärarna vid de biträdande provårsanstalterna. Med den ställning, överstyrelsen intog till de sakkunnigas förslag överhuvudtaget, kunde det icke tillkomma överstyrelsen att giva något uppslag till frågans lösning; överstyrelsen hade endast velat påpeka, att densamma vid bifall i övrigt till de sakkunnigas förslag, icke gärna kunde skjutas undan, och att sagda förslag följaktligen borde medföra större kostnader, än de sakkunniga tänkt sig.

För sin del förmenade överstyrelsen den lämpligaste formen för en tillfällig utvidgning av provårsinstitutionen vara att *inrätta provårskurs vid flera läroanstalter*. I detta avseende yttras:

Vid beslut om hänvisning av lärarkandidater hade överstyrelsen som nämnts hittills utgått från den förutsättningen, att antalet samtidiga lärarkandidater skulle vara vid vart och ett av de sex provårsläroverken tio, vid seminariet i Stockholm sex och vid seminariet i Göteborg åtta, tillsammans således 74. Att antalet utbildade kandidater för läsår icke desto mindre under den senaste tioårsperioden uppgått till i genomsnitt inemot 84, hade väsentligen berott på att ett antal kandidater hänvisats att genomgå provår på en termin och i någon mån jämväl därpå, att någon provårsrektor i sällsynta undantagsfall erbjudit sig att mottaga ett större antal samtidiga kandidater än det nyss angivna. De sakkunniga ansåge nu, att det under det närmast berörda läsåret 1937—1938 borde utbildas ytterligare 30 kandidater, men icke fler enterminskandidater än hittills. Även överstyrelsen ansåge sig för närvarande icke böra räkna med någon väsentlig förändring i antalet enterminskandidater. Under nu angivna omständigheter borde man kunna för nu ifrågavarande övergångstid beräkna antalet lärarkandidater, som samtidigt genomginge provår, till 104.

Utvidgningen av provårsinstitutionen borde i enlighet med de sakkunnigas förslag icke till någon del förläggas till folkskoleseminarier utan helt till allmänna läroverk. Det gällde alltså att vid allmänna läroverk bereda utrymme för 90 samtidiga lärarkandidater. Detta skulle kunna ske, om

man, såsom föreslagits i det från högre realläroverket i Göteborg avgivna yttrandet, inrättade provårskurser vid 8 läroverk och beräknade, att det vid vart och ett av dessa samtidigt placerades i regel 11, vid de största 12 kandidater. I fråga om möjligheten att samtidigt mottaga ett större eller mindre antal kandidater föreläge nämligen icke blott den redan angivna skillnaden mellan läroverk och seminarier, utan de särskilda läroverken vore varandra också ganska olika i detta avseende. Överstyrelsen ville belysa detta förhållande genom att anföra antalet lärjungar under höstterminen 1936 vid vart och ett av de nuvarande provårsläroverken.

Högre latinläroverket å Norrmalm i Stockholm	821
Högre allmänna läroverket å Södermalm i Stockholm .	958
Högre realläroverket å Norrmalm i Stockholm	618
Högre allmänna läroverket i Uppsala	861
Högre allmänna läroverket i Lund	602
Högre realläroverket i Göteborg	944

Lärjungeantalet kunde sägas vara en tämligen god mätare på de olika läroverkens förmåga att mottaga ett större eller mindre antal samtida lärarkandidater. Det framginge tydligt av de anförda siffrorna, att det borde föreligga olikhet mellan det antal kandidater, som lämpligen borde kunna placeras exempelvis vid de båda högre allmänna läroverken å Södermalm i Stockholm och i Lund. Överstyrelsen borde alltså vid hänvisningen av lärarkandidater icke utgå från det antal, som borde placeras vid varje särskilt läroverk, utan från det sammanlagda antal, som borde placeras, och så fördela detta mellan de särskilda läroverken, givetvis efter samråd med dessas rektorer.

Överstyrelsen funne icke en sådan ökning av antalet kandidater vid varje särskilt läroverk, som överstyrelsen nu föreslagit, i och för sig önskvärd. Men en ytterligare ökning av antalet provårsläroverk till nio, vilket enligt överstyrelsens mening vore ur rent saklig synpunkt det mest önskvärda, skulle medföra en rätt väsentlig kostnadsökning i jämförelse icke blott med de sakkunnigas förslag utan också med överstyrelsens nu framställda förslag. Och överstyrelsen hade funnit sig kunna gå den av överstyrelsen förordade vägen bland annat av det skälet, att det i de av provårsanstalterna avgivna yttrandena endast undantagsvis framträdde någon ovillighet att överhuvudtaget mottaga något som helst ökat antal samtida kandidater vid varje läroverk.

De nya provårskurserna borde förläggas till högre latinläroverket i Göteborg och högre allmänna läroverket för flickor i Stockholm.

Kostnaderna för det av överstyrelsen framlagda förslaget om anordnande av två nya provårsläroverk och någon ökning av antalet till samtidig utbildning vid vissa provårsläroverk mottagna lärarkandidater, beräknas av överstyrelsen på följande sätt:

Vad först beträffade det *särskilda arvodet till ordinarie ämneslärare vid provårsläroverk*, kunde det möjligen anses ovisst, huruvida dylikt arvode borde utgå till lärare vid sådana läroverk, där det skulle anordnas tillfällig provårskurs. Överstyrelsen kunde emellertid icke annat finna, än att här ifrågasvarande grupper av lärare skulle vara författningsenligt berättigade till särskilt arvode även vid läroverk, där provårskurs bleve mera tillfälligt anord-

nad. Möjligen kunde det göras vissa erinringar mot lämpligheten av denna avlöningsform överhuvudtaget, men sådana synpunkter hörde knappast till nu förevarande ärende utan borde upptagas till övervägande i sammanhang med en lönereglering. Överstyrelsen funne sig därför böra räkna med ifrågavarande avlöningspost i fråga om hithörande lärare även vid högre latinläroverket i Göteborg och högre allmänna läroverket för flickor i Stockholm. Nu vore emellertid att märka, att det vid sistnämnda läroverk finnes ytterligare en kategori av ordinarie ämneslärare, nämligen ämneslärarinnor. Visserligen komme dessa måhända att för provårsarbetet anlitas i jämförelsevis ringa utsträckning, men man kunde knappast säga, att det i fråga om ställningen till detta arbete skulle komma att förefinnas någon principiell skillnad mellan dessa lärare å ena sidan, lektorer och adjunkter å andra sidan. Överstyrelsen hemställde därför, att rätten till det särskilda arvudet måtte utsträckas till att gälla också de ordinarie ämneslärarinnorna vid provårsläroverken. Kostnadsökningen på grund härav uppginge endast till 600 kronor.

De lärartjänster vid de föreslagna provårsläroverken, vilkas innehavare sålunda skulle vara berättigade till det särskilda arvudet, beräknades under budgetåret 1937/1938 komma att uppgå till ett sammanlagt antal av 263. För ifrågavarande arvoden skulle alltså erfordras ett belopp av 263×300 kronor, d. v. s. 78,900 kronor mot nu 58,200 kronor.

Kostnaderna för *arvode åt provårsföreståndare* skulle ökas med två sådana arvoden och uppgå till $8 \times 1,500$ kronor, d. v. s. 12,000 kronor.

Till *handledararvoden* hade för budgetåret 1936/1937 beräknats ett belopp av drygt 20,000 kronor; en exakt beräkning kunde icke göras, enär det vore omöjligt att med full säkerhet förutse, hur många kandidater som komme att hänvisas till genomgående av provår på en termin. Nu skulle det komma till 30 tvåterminskandidater med en handledarkostnad av 150 kronor för man och termin. För ett läsår skulle således ökningen uppgå till 30×300 kronor, d. v. s. 9,000 kronor, och totalbeloppet till drygt 29,000 kronor eller 29,500 kronor.

I detta sammanhang ville överstyrelsen omnämna ett i kollegiets vid högre allmänna läroverket i Lund yttrande framställt yrkande, att det maximum av 300 kronor, som för närvarande vore fastställt för det handledararvode, som under loppet av ett läsår kunde tillkomma ordinarie lärare vid provårsläroverk, måtte med hänsyn till ökningen av antalet lärarkandidater höjas till 450 kronor. Överstyrelsen hade intet egentligt att erinra mot kollegiets yrkande men funne dock, att med denna fråga — liksom med frågan om föreståndararvudet — kunde anstå, tills den upptoges i sammanhang med en lönereglering.

Till *arvoden för föreläsningar och övningar* hade för budgetåret 1936/1937 beräknats ett belopp av knappt 4,600 kronor. Det vore omöjligt att med säkerhet beräkna, vilken höjning av detta belopp som rimligen borde följa av den av överstyrelsen föreslagna ökningen i antalet lärarkandidater. De sakkunniga räknade med en höjning av 900 kronor. Överstyrelsen skulle vilja gå något längre, enär överstyrelsen funne tiden böra vara inne att i fråga om arvodesbeloppet för ifrågavarande föreläsningar och övningar återgå till vad som gällde före den nedsättning, som företogs med budgetåret 1933/1934, nämligen 35 kronor som normalbelopp för föreläsningstimme och 20 kronor som normalbelopp för övningstimme, varvid överstyrelsen dock torde böra erhålla rätt att inom ramen av det tillgängliga

beloppet företaga jämkningar. Överstyrelsen ville särskilt framhålla, att nyssnämnda nedsättning, hur obetydlig den än kunde synas, dock enligt uppgift från vissa provårsföreståndare medfört verkliga svårigheter i fråga om anordnandet av föreläsningarna. Med hänsyn till dessa synpunkter föresloge överstyrelsen, att sammanlagda beloppet beräknades till 6,500 kronor.

I fråga om anslaget till *biträden å rektorsexpeditionerna* hade överstyrelsen intet att erinra mot en höjning av anslaget. Men överstyrelsen ville bestämt framhålla, att en sådan höjning icke finge tagas till intäkt för en sådan anordning av provåret, som de sakkunniga föresloge, och tillägga, dels att frågan om höjning av anslaget således borde bedömas fristående från de sakkunnigas förslag i övrigt, dels att, om höjningen ansåges önskvärd, den borde föras icke på provårsanslaget utan på anslaget till biträden å rektorsexpeditionerna. Under sådana omständigheter funne överstyrelsen det riktigast att, hur önskvärd en höjning än vore, dock i sammanhang med nu förevarande ärende icke yrka på sådan.

Vad åter beträffade de sakkunnigas förslag om anslag till *vissa timlärare*, förfölle detsamma med förslaget om nedsättning i provårsrektorernas undervisningsskyldighet. I de sällsynta fall, då annan person än rektor kunde komma att förordnas till provårsföreståndare, borde emellertid den förordnade kunna erhålla någon nedsättning i sin undervisningsskyldighet. Överstyrelsen hade i sitt utlåtande över 1927 års skolsakkunnigas betänkande föreslagit en särskild bestämmelse om rätt för överstyrelsen att bevilja person i den ifrågavarande ställningen viss partiell tjänstledighet utan minskning i avlöningsförmåner men funnit, att det i så fall erforderliga vikariatsarvodet borde utgå ur de anslag, som överhuvudtaget avsåge vikariatsarvoden vid de allmänna läroverken respektive seminarierna. Detta förslag tillåte sig överstyrelsen nu upprepa. Däremot ville överstyrelsen påpeka, att anordningen i fråga i varje fall skulle få så ringa omfattning, att för dess genomförande icke torde krävas någon höjning av nyssnämnda vikariatsanslag.

För bifall till överstyrelsens förslag skulle alltså erfordras, att anslaget till särskilda arvoden vid provårsläroverk sattes till ett belopp av $(78,900 + 12,000 + 29,500 + 6,500 =)$ 126,900 kronor, vilket i jämförelse med det för innevarande budgetår beviljade beloppet innebure en ökning med 35,100 kronor. Denna ökning vore större än den av de sakkunniga beräknade ökningen av 21,080 kronor.

Skulle överstyrelsen å ena sidan i likhet med de sakkunniga icke räkna med annan ökning av anslaget till lärararvoden än den som avsåge rektors- och handledararvoden, å andra sidan stanna vid det av de sakkunniga föreslagna beloppet för föreläsningar och övningar, så torde kostnaden för överstyrelsens förslag kunna beräknas till omkring 20,000 kronor mindre än med den nu givna utformningen av förslaget och följaktligen till ett belopp, som med omkring 6,000 kronor understeg kostnaden för de sakkunnigas förslag. Men överstyrelsen hade icke ansett sig kunna göra en sådan begränsning i sitt förslag, när den enligt överstyrelsens mening dels icke skulle göra rättvisa åt det arbete, som utfördes av lärare och föreläsare, dels, vad de förra vidkomme, skulle komma i strid med gällande avlöningsförfattning och av båda dessa skäl även skulle bereda svårigheter vid förslagets praktiska tillämpning.

Vid överstyrelsens utlåtande finnas fogade särskilda uttalanden till protokollet av undervisningsrådet Falck och t. f. undervisningsrådet Lundblad.

Undervisningsrådet *Falck* har anfört, att ett genomförande av de sakkunnigas förslag enligt hans mening icke behövde medföra en försämring av lärarutbildningen och att han därför icke kunnat följa överstyrelsen i fråga om viktiga delar i motiveringen till det av överstyrelsen framlagda förslaget. Men då det förefölle som om en blott tillfällig utvidgning av provåret helst borde ske genom anordningar, som icke i nämnvärd mån avveke från de nuvarande, och då den organisation, som de sakkunniga föresloge, torde bliva rätt svårhanterlig och medföra en alltför stor arbetsbörda för rektorerna, hade Falck funnit överstyrelsens förslag ändamålsenligare än de sakkunnigas.

T. f. undervisningsrådet *Lundblad* har förklarat sig icke vara beredd att lika bestämt som föredraganden utdöma de sakkunnigas förslag ur allmänt pedagogiska synpunkter. Däremot ansåge Lundblad, att de sakkunniga alltför mycket undanskjutit frågan om den föreslagna anordningens ekonomiska konsekvenser.

De sakkunniga hade föreslagit, att lärarna vid de biträdande provårsanstalterna i förekommande fall skulle erhålla handledararvoden, men ej lärararvoden. Möjligen kunde en sådan anordning hålla sig något år, men det vore säkerligen icke någon för längre tid hållbar position. Det vore olämpligt, att provisoriet gäves sådan form, att därigenom nya frågor av ekonomisk natur uppstode och lämnades olösta. Detta bleve däremot icke fallet, om extra provårskurser av redan existerande typ inrättades. Av detta skäl, och delvis även på de andra skäl, föredraganden anfört, funne Lundblad hans förslag om två extra provårskurser vara att föredraga framför de sakkunnigas. Däremot komme han icke till alldeles samma resultat i fråga om provårskursernas förläggning, utan ansåge, att den för Stockholm avsedda nya provårskursen hellre borde förläggas till högre allmänna läroverket i Bromma, som vore samläroverk, än till högre allmänna läroverket för flickor.

Statskontoret, som närmast anslutit sig till de sakkunnigas förslag men alternativt ifrågasatt en mindre omfattande utvidgning av provårsinstitutionen, har yttrat följande:

Ämbetsverket ville till en början erinra, att chefen för ecklesiastikdepartementet i samband med de sakkunnigas tillsättning uttalade, att överstyrelsens då föreliggande förslag — vilket skilde sig från det nu framlagda huvudsakligen därigenom att antalet nyinrättade provårsläroverk föreslogs till tre i stället för två — bortsett från en kvantitativ utvidgning i stort sett bibehölle den nuvarande provårsanordningen oförändrad och därför icke syntes departementschefen innebära en tillfredsställande lösning av förevarande, för hela vårt högre undervisningsväsende synnerligen viktiga problem. Syftet med sakkunnigutredningen skulle vara att söka åstadkomma en sådan genomgripande omläggning av särskilt den praktiska lärarutbildningen, som bättre än den nuvarande provårsinstitutionen tillförsäkrade läroverken för lärarkallet väl skickade och dugande krafter och samtidigt bättre tillgodosåge läraraspiranternas behov av ökade utbildningsmöjligheter och minskade utbildningskostnader.

Vad departementschefen sålunda anfört syntes statskontoret närmast tala för att en utbyggnad av provårsinstitutionen i nuvarande form icke vore önskvärd. Vid en avvägning mellan de båda förslagen syntes nämnda förhållande närmast tala till förmån för de sakkunnigas på i viss mån nya principer grundade förslag. Då detta dessutom torde få antagas bilda en naturlig övergång till den anordning, de sakkunniga kunde förväntas i en ej avlägsen framtid komma att föreslå, syntes det statskontoret, att man ej borde ställa sig avvisande mot en provisorisk lösning av nu föreliggande fråga på grundval av sakkunnigförslaget.

Frågan huruvida de sakkunnigas förslag komme att ställa sig i ekonomiskt hänseende förmånligare för staten än skolöverstyrelsens, torde bliva beroende av om lärarna vid de biträdande läroverken kunde utan särskild ersättning åläggas sådana skyldigheter ifråga om lärarutbildningen, som åvilade lärarna vid de egentliga provårsläroverken. Statskontoret hölle för sin del före, att den av de sakkunniga i detta hänseende föreslagna anordningen borde vara möjlig att genomföra. Enligt kungörelsen den 22 juli 1918 angående löne- och pensionsreglering för lärarpersonalen vid de allmänna läroverken vore nämligen lärare skyldig att — därest vidsträcktare tjänstgöringsskyldighet eller jämkning i åligganden vid en möjligen inträdande förändrad organisation av de allmänna läroverken eller eljest kunde varda stadgad — med bibehållande av den tjänstegrad och den avlöning, han innehade, efter nya eller förändrade föreskrifter sköta de med befattningen förenade göromålen.

I de sakkunnigas kostnadsberäkningar inrymdes ett belopp på 3,200 kronor för avlöning av timlärare, vilken utgift föranleddes av föreslagen inskränkning i provårsföreståndarnas undervisningsskyldighet. Det syntes statskontoret kunna ifrågasättas om denna inskränkning vore nödvändig under den jämförelsevis korta tid, den föreslagna provisoriska anordningen vore avsedd att äga bestånd. En möjlighet att minska de av de sakkunniga beräknade kostnaderna med ovannämnda belopp syntes statskontoret föreligga.

En ytterligare, verkligt effektiv kostnadsminskning skulle uppstå, därest de redan nu utgående lärararvodena indroges eller åtminstone begränsades. Ifrågavarande arvoden torde icke kunna anses ingå bland lärarnas så att säga fasta avlöningsförmåner. Ämbetsverket tillåte sig i sådant hänseende hänvisa till Kungl. Maj:ts beslut den 8 maj 1936 beträffande bland annat lektorn I. M. J. F. Kruckenbergs avlöningsförmåner. Kruckenberg, som varit lektor vid ett provårsläroverk — högre latinläroverket å Norrmalm i Stockholm — förflyttades genom nämnda beslut till lektorstjänst vid statens provskola, nya elementarskolan i Stockholm, vilken icke vore provårsläroverk, och lämnades samtidigt en av Kruckenberg gjord ansökningshandling att även efter förflyttningen bliva bibehållen vid det honom i egenskap av ordinarie lektor vid provårsläroverk tillkommande särskilda arvodet utan bifall. Frågan om indragning av de nu utgående lärararvodena torde under föreliggande omständigheter vara förtjänt att tagas under överbäggande.

Med hänsyn till den jämförelsevis korta tid, varunder provisoriet vore avsett att råda, torde slutligen såsom ett tredje alternativ kunna övervägas en anordning, som, utan att rubba det nuvarande sättet för provårsutbildningen, likväl skulle möjliggöra fyllandet av det beräkneliga årliga ersättningsbehovet av provårsutbildade lärarkandidater. Nämnda ersättningsbehov skulle, enligt vad som syntes framgå av handlingarna i ärendet, bliva tillgodosett, därest ytterligare en lärarkandidat mottoges vid ett vart av de

sex provårsläroverken. Den för sådan händelse erforderliga anslagsökningen torde kunna begränsas till ytterligare handledararvoden med ($6 \times 300 =$) 1,800 kronor.

Om behovet av en utvidgning av provårsinstitutionen synes råda enighet. Detta behov har gjort och gör sig fortfarande påmint genom att ett betydande antal av de lärare, vilka sysselsättas vid de allmänna läroverken och andra ifrågakommande läroanstalter, sakna den praktiska utbildning för lärarverksamhet, som provåret avser att förmedla. Frågan har under lång tid varit aktuell. Att hittills ingenting åtgjorts på området beror på att ovisshet rått, huru den praktiska lärarutbildningen lämpligen bör i fortsättningen ordnas. Det har ansetts olämpligt att föregripa den i ämnet pågående utredningen genom ett beslut om ändringar i den nuvarande provårsinstitutionen. Till sistnämnda ståndpunkt anslöt jag mig vid min anmälan i 1936 års åttonde huvudtitel av väckta förslag om utvidgning av provårskapaciteten. Sedan emellertid härefter de sakkunniga, som av mig tillkallats för utredning av frågan om den praktiska lärarutbildningen, funnit några olägenheter ur berörda synpunkt av en provisorisk utvidgning icke kunna uppstå utan fastmer ansett en sådan utvidgning nödvändig för att underlätta en övergång till en eventuell ny anordning av den praktiska lärarutbildningen, anser jag mina nyssnämnda betänkligheter böra falla.

Både de sakkunniga och de i ärendet hörda myndigheterna synas vara ense om att de ifrågasatta åtgärderna böra erhålla provisorisk karaktär. Likaledes råder enighet om att någon utökning ej bör ske av den vid folkskoleseminarierna anordnade provårsutbildningen, utan att syftemålet med de ifrågasatta åtgärderna helt bör nås genom anordningar vid de allmänna läroverken. Till dessa förslag kan jag också ansluta mig.

De sakkunniga, provårsanstalterna och skolöverstyrelsen hålla före, att provårskapaciteten för närvarande bör vidgas därhän, att ytterligare ett trettiotal lärarkandidater kan varje år genomgå provårsutbildning. Statskontoret har alternativt ifrågasatt en utökning av provårskapaciteten allenast till en omfattning, som motsvarar det nuvarande ersättningsbehovet. Med denna anordning skulle i allmänhet icke nås det resultat, som närmast avsetts med de sakkunnigas förslag, nämligen att bereda praktisk utbildning åt de lärare, som redan äro anställda vid vederbörande undervisningsanstalter men icke erhållit tillfälle att förskaffa sig provårsutbildning. Jag måste därför bestämt avråda från en lösning enligt berörda alternativ. Den av de sakkunniga och skolöverstyrelsen m. fl. såsom ett provisorium förordade provårskapaciteten synes mig lämpligt avvägd, och jag vill därför tillstyrka en höjning av de för provårsutbildningen avsedda anslagsmedlen i syfte att tills vidare möjliggöra en utbildning av ytterligare omkring 30 lärarkandidater om året utöver dem, som nu kunna varje år genomgå provår.

I fråga om de anordningar, som vid de allmänna läroverken böra vid-

Departement-
schefen.

tagas för att öka provårskapaciteten, hava delade meningar kommit till synes.

De sakkunniga hålla före, att den stundande slutliga omprövningen av lärarutbildningen lätt nog kan föregripas, om flera egentliga provårsanstalter inrättas, och vilja på denna grund vinna en ökning av antalet varje år provårsutbildade icke genom att inrätta nya provårsläroverk utan genom att öka antalet samtidigt utbildade lärarkandidater vid vart och ett av de sex nuvarande provårsläroverken från 10 till i genomsnitt 15. För att undervisningen vid provårsläroverken ej skall försvåras genom den ökade övningsundervisningen föreslå de sakkunniga, att en del av den i provåret ingående utbildningen må kunna förläggas till andra läroanstalter än provårsläroverken. De förutsätta vidare, att lärarkandidaterna böra någorlunda jämnt fördelas mellan provårsanstalterna efter de ämnesgrupper, i vilka de önska genomgå provår. Härförutom föreslås vissa åtgärder i syfte att bereda provårsföreståndarna lättnad i fråga om en del på dem ankommande arbetsuppgifter.

De sakkunnigas ifrågavarande förslag har biträtts av flertalet provårsanstalter och av statskontoret.

Skolöverstyrelsen har en motsatt uppfattning. Ämbetsverket anser, att den av de sakkunniga föreslagna tekniska anordningen är icke blott ägnad att medföra större risker för ett föregripande av lärarutbildningens mera definitiva ordnande än fallet skulle bliva vid inrättande av nya provårsläroverk, utan även förenad med betydande pedagogiska olägenheter. Överstyrelsen gör, vad sistnämnda olägenheter beträffar, gällande, att det skulle överstiga »normal mänsklig arbetsförmåga» att samtidigt leda såväl det arbete, vilket i övrigt är att utföra vid ett av landets största allmänna läroverk, som den till läroverket hörande från 10 till 15 lärarkandidater utökade provårskursen, till stor del förlagd utom läroverket, och hyser därjämte farhågor för att den enhetliga ledning, som för närvarande präglar varje särskild svensk lärarkandidats utbildning, kan äventyras vid ett biträdande av förslaget om att förlägga en del av utbildningen eller vissa lärarkandidaters utbildning till andra läroanstalter än det egentliga provårsläroverket. Överstyrelsen vill i stället ernå utökningen av antalet varje år provårsutbildade lärare genom att inrätta nya provårsläroverk. För att emellertid kostnaderna icke skola alltför mycket överstiga de av de sakkunniga beräknade har överstyrelsen ifrågasatt, att endast två nya provårsläroverk skulle inrättas. Av samma anledning har ämbetsverket nödgats samtidigt föreslå, att antalet vid provårsläroverken samtidigt utbildade lärarkandidater skulle höjas från 10 till 11 eller, vid de största läroverken, 12.

Vad först beträffar lämpligheten av de utav de sakkunniga, respektive överstyrelsen ifrågasatta åtgärderna ur synpunkten av vad som kan vara för en blivande omorganisation av den praktiska lärarutbildningen minst hinderligt, anser jag det vara tämligen likgiltigt vilketdera förslaget som

accepteras. Båda förslagen innebära en utökning av antalet provårsanstalter — de sakkunnigas visserligen i form av mer tillfälligtvis anlitade, biträdande provårsanstalter, överstyrelsens däremot i form av två nyinrättade, fullständiga provårsläroverk. För egen del har jag funnit den föreliggande utredningen giva vid handen att det icke skulle bereda några nämnvärda olägenheter, om, då statsmakterna inom de närmaste åren hava att taga slutgiltig ställning till frågan om den praktiska lärarutbildningens anordnande, det skulle befinnas lämpligt att vidtaga en kvantitativ inskränkning av provårsanordningarna.

Vad sedan angår lämpligheten i övrigt av de sakkunnigas förslag, har en majoritet inom överstyrelsen synnerligen kategoriskt utdömt förslaget ur allmänt pedagogiska synpunkter. Visserligen är det svårt för en icke fackman att förskaffa sig någon bestämd mening rörande huruvida det för en provårsföreståndare är möjligt eller icke möjligt att effektivt leda 15 lärarkandidaters provårsutbildning och samtidigt utföra större delen av det arbete, som ankommer på en vanlig läroverksrektor. Den centrala skolmyndighetens vitsord måste självfallet i detta hänseende tillerkännas stor betydelse. Om hänsyn toges till de av ett par ledamöter i överstyrelsen avgivna särskilda yttrandena, blir emellertid styrkan av majoritetens kritik mot sakkunnigförslaget ej oväsentligt försvagad. Jag kan vidare ej bortse från att de, som hava att bära det närmaste ansvaret för provårsutbildningen, representerade av ett par av de sakkunniga och majoriteten bland provårsanstalternas rektorer och lärare, funnit det av överstyrelsen avstyrkta förslaget praktiskt genomförbart. Avseende torde även böra fästas vid att överstyrelsen, trots sin ståndpunkt i övrigt, ansett avgörande pedagogiska olägenheter icke möta att utöka antalet kandidater från 10 till 12 vid vissa läroverk, till på köpet vid de största läroverken, där rektors arbetsbörda torde vara mer tyngande än vid de mindre. Det har gjorts gällande, att det ökade arbete, vilket kan vållas provårsföreståndaren eller andra i provårsarbetet sysselsätta genom att en eller annan läroanstalt vid sidan av det egentliga provårsläroverket anlitas för någon del av lärarutbildningen, skulle för vederbörande bliva så betungande, att anordningen kan äventyra den enhetliga ledningen av lärarutbildningen. Varje erfarenhet, som styrker ett dylikt antagande, saknas emellertid. Den föreliggande utredningen synes fastmer utvisa, att de biträdande provårsanstalterna skulle behöva tagas i anspråk för auskultation och övningsundervisning endast i fråga om ett par av de 15 kandidater, som skulle varje år få sin utbildning vid ett provårsläroverk. Kollegiet vid högre latinläroverket å Norrmalm i Stockholm anser till och med, såsom av det föregående inhämtas, att läroverket skulle kunna samtidigt mottaga det av de sakkunniga föreslagna antalet av 15 lärarkandidater utan att behöva förlägga någon del av denna utbildning till annan läroanstalt, detta dock under förutsättning att fördelningen av lärarkandidaterna mellan de särskilda ämnesgrupperna bleve tillräckligt jämn.

Med hänsyn till vad sålunda förekommit kan jag icke känna mig övertygad om att de sakkunnigas förslag är ur pedagogisk synpunkt underlägset överstyrelsens.

Vid sådant förhållande är jag benägen att låta de statsfinansiella synpunkterna bli utslagsgivande. De sakkunnigas förslag beräknas av dem medföra en merkostnad av i runt tal 21,000 kronor förutom dyrtidstillägg. Skolöverstyrelsens förslag åter väntas betinga en merutgift, dyrtidstillägg likaledes oräknade, av omkring 35,000 kronor. Från sistnämnda belopp torde emellertid för jämförelsens skull böra dragas ett belopp av, såvitt jag kan finna, något över 1,000 kronor, belöpande på en höjning av arvoden för föreläsningar och övningar, som ej torde omedelbart betingas av provisoriet. Däremot lär det ej, såsom överstyrelsen synes hava ifrågasatt, vara försvarbart att för jämförelsens skull göra minskning även med de av överstyrelsen beräknade lärararvoden vid de två nya provårsläroverken. Att sådana arvoden böra utgå vid bifall till överstyrelsens förslag och att denna merkostnad sålunda är en direkt följd av den av överstyrelsen valda formen för provårskapacitetens utvidgning, därom lär icke kunna råda någon tvekan. Mot de sakkunnigas kostnader om 21,000 kronor stå alltså överstyrelsens om 34,000 kronor. Då de sakkunnigas förslag är ej mindre än 13,000 kronor billigare, giver jag ur de synpunkter, som här komma i fråga, de sakkunnigas förslag företräde framför överstyrelsens.

Jag tillstyrker alltså, att den tillfälliga utvidgningen av provårsinstitutionen åstadkommes på sätt de sakkunniga ifrågasatt. Komma förhållandena på lärarbanan att utvecklas i den riktningen, att under de närmaste åren ytterligare ett antal lärarkandidater, utöver vad de sakkunniga och överstyrelsen ifrågasatt, böra varje år mottagas till praktisk lärarutbildning, torde en utökning av antalet provårsläroverk i egentlig mening kunna överbägas. Intill dess så blir fallet, bör man enligt min mening söka sig fram på den för statsverket minst kostsamma vägen.

I likhet med de sakkunniga anser jag, att provårsarbetets handhavande bör underlättas genom att minska undervisningsskyldigheten för vederbörande provårsföreståndare, därest han är rektor för provårsläroverket. Då rektor, såsom de sakkunniga påpekat, genom provårsarbetet i allt fall uppehåller intim kontakt med undervisningen vid sin läroanstalt, torde några allvarliga olägenheter av en måttlig minskning av hans undervisningsskyldighet icke vara att befara. Även för provårsföreståndare, som icke är rektor för vederbörande läroanstalt, torde i enlighet med de sakkunnigas förslag minskning i undervisningsskyldigheten böra kunna medgivas. Likaledes ger jag min anslutning i princip till de sakkunnigas förslag om anvisande av ökade anslagsmedel till biträde å rektorsexpeditionerna vid provårsläroverken. Emellertid anser jag det mindre lämpligt att, såsom de sakkunniga ifrågasatt, för ändamålet anvisas 500 kronor till varje provårsläroverk, oberoende av om det har ett större eller mindre antal lärjungar. Lämpligare synes

vara att ställa anslagshöjningen i relation till elevantalet, och jag föreslår i sådant syfte, att det tilläggsarvode av 1 krona för varje under höstterminen närvarande lärjunge, som nu utgår till rektorsbiträde under förutsättning att läroverket omfattar minst 7 klassavdelningar, för provårsläroverkens del höjes till 1 krona 50 öre under den tid, ovanberörda provisorium varar. Då elevantalet vid de sex provårsläroverken enligt de av överstyrelsen lämnade uppgifterna utgjorde i runt tal 4,800 höstterminen 1936, skulle merkostnaden vid bifall till mitt förslag således kunna beräknas uppgå till 2,400 kronor.

Såsom de sakkunniga ifrågasatt, bör det arvode, som tillkommer provårsföreståndaren, höjas i ungefärlig proportion till det utökade antalet lärarkandidater. I det av mig förordade avlöningsreglementet för ordinarie lärare vid statens undervisningsväsen har föreslagits, att provårsföreståndararvodet vid allmänt läroverk skall utgå med ett fast belopp av 1,500 kronor, oberoende av möjligen förekommande växlingar i antalet lärarkandidater. Vid framläggandet av detta förslag har jag utgått från det antal lärarkandidater, som nu vanligen förekommer. Då den föreslagna utökningen av antalet lärarkandidater är av provisorisk karaktär, torde den höjning av ifrågavarande arvode, som påkallas härav, icke böra regleras genom nämnda avlöningsreglemente. Riksdagen torde böra besluta, att utöver det arvode, varom bestämmelse meddelats i nyssnämnda avlöningsreglemente, skall, så länge den av mig förordade provisoriska utvidgningen av provårsinstitutionen består, utgå tilläggsarvode. Detta tilläggsarvode synes böra bestämmas till 300 kronor för år. Tillräckliga skäl för en höjning av lärararvodena kan jag icke finna föreligga.

Skäligt synes däremot vara, att till rektorerna för de läroanstalter, som vid sidan av de egentliga provårsläroverken skulle hava del i lärarutbildningen, må utgå viss ersättning för planläggningen i samråd med vederbörande provårsföreståndare av den praktiska utbildningen vid vederbörande läroanstalt. Ersättningen bör inom ramen av ett av riksdagen för ändamålet anvisat anslagsbelopp i de särskilda fallen bestämmas av skolöverstyrelsen på förslag av provårsföreståndaren. Med hänsyn till att enligt det föregående ifrågavarande läroanstalter torde komma att endast i relativt ringa omfattning tagas i anspråk för ändamålet, lär det av de sakkunniga ifrågasatta anslagsbeloppet, 3,000 kronor, kunna något minskas, förslagsvis till 2,500 kronor. Att, såsom överstyrelsen synes hava tänkt sig, lärararvoden med 300 kronor per lärare skulle utgå till lärarna vid nämnda läroanstalter — oavsett om de skulle erhålla befattning med lärarkandidaternas utbildning eller ej — anser jag icke motiverat. Dessa läroanstalter kunna näppeligen i avseende å det besvär och merarbete, som genom provårsutbildningen vållas lärarna, jämföras med fullständiga provårsläroverk, som helt utnyttjas för ändamålet. Ifrågavarande lärare torde erhålla en fullt tillräcklig ersättning, om de i enlighet med de sakkunnigas förslag komma

i åtnjutande av handledararvoden, i den mån de utnyttjas för handledning av lärarkandidaterna. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela härför erforderliga bestämmelser. Jag har ingen erinran att framställa mot de sakkunnigas beräkningar av de ökade anslagsmedel, som erfordras för handledararvoden. Likaledes biträder jag deras beräkningar, i vad avser ökade anslagsmedel till föreläsningar i de särskilda ämnenas metodik och till praktiska övningstimmar ävensom för avlöning av timlärare.

Den provisoriska utvidgningen av provårsinstitutionen skulle alltså för nästa budgetår utifrån nu gällande lönebestämmelser medföra följande merkostnader:

Ökade arvoden till provårsföreståndare ($6 \times 300 =$)	kronor	1,800
Ersättning till rektorerna vid vissa läroanstalter, som utnyttjas för auskultation och övningsundervisning	»	2,500
Handledararvoden	»	9,000
Föreläsningar i de särskilda ämnenas metodik	»	540
Praktiska övningstimmar	»	540
Arvoden åt timlärare	»	3,200
Biträden å rektorsexpeditionerna	»	2,400

Summa kronor 19,980.

I det följande kommer jag att beräkna en av mina ovanstående förslag betingad höjning av den i avlöningsstaten för de allmänna läroverken uppförda delposten till arvoden åt extra ämneslärare med omförmälda belopp av 3,200 kronor, delposten till arvoden till biträden å rektorsexpeditionerna med berörda belopp av 2,400 kronor samt delposten till särskilda arvoden vid provårsläroverk med det återstående beloppet, alltså i runt tal 14,400 kronor.

Riksdagens medverkan i föreliggande ärende torde — förutom i vad avser anvisande av erforderliga anslagsmedel — erfordras allenast beträffande ovanberörda höjning av maximiarvodet för provårsföreståndare.

3. Rätt för ämneslärarinna vid allmänt läroverk att för lönetur tillgodoräkna sig viss tjänstgöring m. m.

Såsom framgår av punkten 136 i årets åttonde huvudtitel, hava från statens sida vidtagits åtgärder i syfte att för lärarinnorna vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna mildra verkningarna av de ändringar i skolorganisationen, som föranletts av 1927 års skolreform och av inrättandet av högre allmänna läroverk för flickor samt kommunala flickskolor. Dessa åtgärder hava i huvudsak tagit formen av ersättning åt vissa av nämnda lärarinnor för mistad eller minskad lön, överflyttning av vissa av dem till statliga läroverk och rätt för ämneslärarinna vid allmänt läroverk att i viss utsträckning för lönetur tillgodoräkna sig tjänstgöring vid statsunderstödd enskild läroanstalt. Giltighetstiden för dessa bestämmelser utlöper inom den närmaste framtiden. Under sagda punkt i huvudtiteln har behandlats frågan om prolongering av föreskrifterna rörande ersättning åt nämnda lärarinnor. I nu förevarande sammanhang ämnar jag behandla frågan om förlängning av bestämmelserna rörande överflyttning och lönetur.

Gällande bestämmelser. Enligt kungörelsen nr 25/1932 kan föreståndarinna eller ämneslärarinna, som varit anställd vid statsunderstödd enskild läroanstalt, *överflyttas* till ämneslärarinnebefattning vid allmänt läroverk utan befattingens ledigförklarande i vanlig ordning. Som förutsättning gäller dock, att vederbörande

a) entledigats från sin befattnings vid den enskilda skolan på grund av att verksamheten vid skolan nedlagts eller inskränkts till följd av den år 1927 beslutade omorganisationen av det högre skolväsendet eller till följd av inrättande å orten av kommunal flickskola eller högre allmänt läroverk för flickor,

b) före den 1 mars 1927 vunnit anställning med full tjänstgöring vid sådan enskild läroanstalt,

c) vid tiden för entledigandet varit under minst fem år anställd med full tjänstgöring vid statsunderstödd enskild läroanstalt.

Denna kungörelse gäller tills vidare intill utgången av juni 1937.

Som regel gäller, att tjänstgöring vid enskilda läroanstalter icke kan tillgodoräknas för lönetur vid allmänt läroverk. Såsom redan antytts har dock undantag härifrån gjorts för nyssnämnda lärarinnor, som varit anställda vid statsunderstödda enskilda läroanstalter men överflyttats till ämneslärarinetjänst vid allmänt läroverk. Enligt riksdagens skrivelse nr 104/1932 och den i anledning därav utfärdade kungörelsen nr 95/1932 äga ifrågevarande lärarinnor under en övergångstid av tio år, räknat från och med den

1 juli 1928, av sina tjänstår såsom ämneslärarinnor vid högre flickskola, enskild mellanskola eller högre goss- och samskola tillgodoräkna sig så många lönetursår utöver tre, dock högst tio, att, bortsett från dyrtidstillägg, deras löneförmåner såsom ämneslärarinnor vid allmänt läroverk i regel ej komma att understiga vissa av dem vid frånträdandet av befattningarna vid den enskilda skolan uppburna löneförmåner. Enligt samma bestämmelser kan efter Kungl. Maj:ts prövning i varje särskilt fall sådan föreståndarinna eller ämneslärarinna vid statsunderstödd enskild mellanskola, högre flickskola eller högre goss- och samskola, som före den 1 mars 1927 blivit anställd med full tjänstgöring vid dylik läroanstalt och efter den 30 juni 1928 erhåller ordinarie ämneslärarinetjänst vid allmänt läroverk i annan ordning än genom överflyttande, under en övergångstid av tio år, räknat från och med den 1 juli 1928, tillerkännas samma lönetursrätt som nyss nämnts, dock endast om avgången från den enskilda skolan kan anses föranledd av den genom 1927 års riksdags beslut inledda omorganisationen av det högre skolväsendet.

Föreliggande förslag. I skrivelse den 31 augusti 1936 har *skolöverstyrelsen* framlagt förslag om förlängning av ifrågavarande bestämmelser.

Beträffande föreskrifterna om överflyttning har överstyrelsen yttrat:

I den mån sådant entledigande vid enskild läroanstalt, varom här vore fråga, berodde på 1927 års omorganisation och vad därmed sammanhänge, hade verkningarna väsentligen redan gjort sig gällande, i det att 76 sådana lärarinnor blivit överflyttade — 1929 1, 1930 5, 1931 14, 1932 22, 1933 10, 1934 11, 1935 8, 1936 5 — och en tillämpning av bestämmelserna på nya fall torde endast undantagsvis komma i fråga efter den 1 juli 1937. Dock hade överstyrelsen anledning antaga, att enstaka sådana fall komme att inträffa, varför en förlängning av bestämmelserna av denna anledning syntes påkallad. I den mån åter entledigandet berodde på ombildning av en enskild skola till kommunal flickskola, vore denna omvandling säkerligen icke ännu på långt när avslutad, varför en förlängning av bestämmelsernas giltighet av denna anledning vore oundgängligen nödvändig. Överstyrelsen ville alltså föreslå, att giltighetstiden för kungörelsen nr 25/1932 förlängdes. Därvid syntes emellertid en ändring i bestämmelserna böra ske för de fall, då upprättandet av kommunal flickskola varit orsaken till entledigandet, så att bestämmelserna bringades i överensstämmelse med vad som gällde i fråga om ersättning åt entledigade lärarinnor. Utgångspunkten för anställningen syntes sålunda i sistnämnda fall böra sättas till den 1 mars 1928 i stället för den 1 mars 1927. Likaså torde här böra införas ett alternativ, vilket innebure en viss utvidgning av överflyttningsrätten, så att entledigad lärarinna vid enskild skola, vilken ombildades till kommunal flickskola, måtte kunna överflyttas, därest hon under 10 år före entledigandet vunnit anställning med full tjänstgöring vid enskild läroanstalt, oberoende av tidpunkten för anställningen i övrigt. Hur förhållandena vid en enskild skola, vilken icke i och för sig närmare berördes av 1927 års omorganisation, skulle utveckla sig med anledning av tillkomsten år 1928 av kommunala flickskolor, vore dock svårt att bedöma långt i

förväg för både ledningen av de särskilda skolorna och de vid dem anställda befattningshavarna, varför det knappast syntes billigt att binda deras överflyttningsrätt vid det villkoret, att de skulle hava varit anställda före den 1 mars 1928. Beträffande giltighetstiden föresloge överstyrelsen, att denna sattes till tiden den 1 juli 1937—den 30 juni 1945.

Samtidigt syntes det också vara lämpligt att vidtaga motsvarande förlängning av ovannämnda kungörelse nr 95/1932 angående rätt för ämneslärarinna vid allmänt läroverk att för lönetur tillgodoräkna sig tjänstgöring vid statsunderstödd enskild läroanstalt, ehuru giltighetstiden för denna kungörelse utginge först den 1 juli 1938. Beträffande denna kungörelse hade överstyrelsen föreslagit vissa förändringar motsvarande vad som nyss föreslagits beträffande överflyttningen, så att konsekvens skulle komma att råda mellan bestämmelserna i de olika kungörelserna.

Statskontoret har i utlåtande den 17 november 1936 förklarat sig finna en utsträckning av giltighetstiden för bestämmelserna om överflyttande och om lönetursrätt vad anginge lärarinna, som blivit entledigad till följd av inrättande å orten av kommunal flickskola, vara av skälighetshänsyn motiverad. Däremot funne statskontoret tveksamt, huruvida giltighetstiden för bestämmelserna borde utsträckas att gälla för så lång tid, som föreslagits, jämväl vad anginge lärarinna, vars entledigande föranletts av andra orsaker. Med hänsyn till den ringa omfattning, vari bestämmelserna syntes komma att vinna tillämpning i fråga om lärarinnor av sistangivna kategori, ville statskontoret dock icke motsätta sig, att giltighetstiden för ifrågavarande bestämmelser utsträcktes på sätt som föreslagits.

Jag biträder statskontorets uppfattning och tillstyrker alltså en förlängning av ifrågavarande bestämmelser i huvudsaklig överensstämmelse med vad skolöverstyrelsen föreslagit. Det lärer få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela i ämnet erforderliga föreskrifter. Därvid torde, såsom överstyrelsen förutsatt, böra tillses, att bestämmelserna bringas i närmare överensstämmelse med vad som gäller eller må komma att gälla beträffande ersättning åt vissa lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läroanstalter.

Det torde icke vara erforderligt att underställa riksdagen annan del av detta ärende än den, som rör bestämmelserna om lönetursrätt. Eriuras må, att i förutberörda avlöningsreglemente för ordinarie lärare vid statens undervisningsväsen föreslås en bestämmelse om tillgodoräkning av tid, varunder lärare utom statens tjänst utfört sådant arbete av direkt allmännyttig beskaffenhet, som i avseende å sin art och omfattning finnes ur det allmännas synpunkt svara mot, vara jämförbart med eller av högre värde än det arbete, han har att utföra å befattningen. Denna bestämmelse är visserligen till innebörden likartad med de bestämmelser, som enligt vad nyss sagts böra underställas riksdagen. Eftersom emellertid sistnämnda bestämmelser i jämförelse med de i avlöningsreglementet föreslagna, vilka avse en pröv-

Departement-
schefen.

ning i de individuella fallen, hava en mera generell karaktär och äro motiverade av särskilda förhållanden, lärer riksdagen böra, såsom tidigare skett, fatta särskilt beslut i ärendet. Hemställan härom torde böra göras i det följande.

4. Begränsning av lärjungeantalet i undervisningsavdelningarna vid de allmänna läroverken.

Gällande bestämmelser. Enligt § 44 mom. 3 läroverksstadgan (S. F. S. nr 109/1933) må i varje för viss årsklass bestämd avdelning undervisas i realskolan högst 35 samt å gymnasiet och lyceet högst 30 lärjungar, såvida icke skolöverstyrelsen efter framställning av vederbörande rektor annorlunda bestämmer.

Föreliggande förslag. Skolöverstyrelsen har i skrivelse den 31 augusti 1936 förklarat sig finna starka skäl föreligga för en revision av nämnda bestämmelser och som ett första steg i riktning mot en begränsning av elevnumerären i klassavdelningarna föreslagit en sänkning av lärjungeantallet i realskolans högsta klass till 30.

Överstyrelsen har yttrat följande:

Den av Kungl. Maj:t den 31 december 1918 tillsatta skolkommisionen hade, erinrar överstyrelsen, med styrka framhållit, att massmetoder, som icke toge tillbörlig hänsyn till de särskilda lärjungeindividernas olika anlag och utveckling, måste anses utgöra de största hinder för en undervisning och uppfostran enligt de av kommissionen angivna riktlinjerna, och att fördenskull antalet av de i en klass samtidigt undervisade lärjungarna borde så inskränkas, att läraren finge bättre tillfälle till en individuell behandling av dessa än nu ofta i större klasser vore fallet. I proposition till 1927 års riksdag angående omorganisation av det högre skolväsendet m. m. föreslog och Kungl. Maj:t sänkning av det normala högsta lärjungeantalet såväl i realskolans klasser som i gymnasiets ringar. I sitt anförande till statsrådsprotokollet den 18 februari 1927 yttrade departementschefen, att man borde räkna med ett normalt högsta lärjungeantal av 30 i realskolans och kommunala mellanskolans klasser samt 25 i gymnasiets ringar. 1927 års riksdag anförde, att i den mån det av departementschefen angivna programmet för det inre arbetets omläggning vid läroverken medförde utgifter, och framställningar följaktligen komme att göras hos riksdagen, förutsatte riksdagen, att dessa måtte åtföljas av erforderliga utredningar för frågans allsidiga och fullständiga bedömande. Härvid syntes särskilt böra uppmärksammas den av departementschefen ifrågasatta nedsättningen i högsta medgivna antalet lärjungar i realskolans klasser och gymnasiets ringar. Riksdagen ansåge sig icke kunna taga bestämd ställning till detta förslag, innan dylik utredning föreläge, och hade därför vid sina beräkningar rörande organisationen utgått från då gällande bestämmelser i detta avseende¹⁾.

Under den tid, som förflutit, sedan riksdagens anförda uttalande gjordes, hade, erinrar överstyrelsen, från åtskilliga håll framställningar gjorts om åtgärder för begränsning av lärjungeantalet i varje avdelning bland annat

¹⁾ Dessa bestämmelser överensstämde i sak med de nu gällande.

i augusti 1929 av rektorer vid under utbildning till samrealskolor stående kommunala mellanskolor, i februari 1930 av läroverkslärarnas riksförbund, i augusti 1934 av pedagogiska mötet i Sigtuna samt i juni 1935 och i augusti 1936 av Fredrika Brömer-förbundet. Slutligen hade 1936 års riksdag i anledning av en inom andra kammaren väckt motion anhållit, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning rörande möjligheterna för minskning av det fastställda maximiantalet lärjungar i de högre allmänna läroverkens klasser.

Den minskning av avdelningarnas storlek, som av Kungl. Maj:t föreslogs vid 1927 års riksdag, skulle komma att, i sin helhet genomförd, medföra ganska avsevärda ekonomiska konsekvenser för statsverket. Belysande vore i detta hänseende en av 1927 års skolsakkunniga utförd beräkning, enligt vilken en minskning av lärjungeantalet till högst 30 i varje avdelning å realskolans stadium och till högst 25 å gymnasialstadiet för läsåret 1929—1930 skulle hava medfört en utgiftsökning av omkring 1,775,000 kronor. Överstyrelsen ansåge sig därför vid detta tillfälle böra begränsa sig till att föreslå partiella åtgärder. Enligt överstyrelsens mening kunde alldeles särskilda skäl anföras för ett sänkande av maximitalet lärjungar i avdelningar, tillhörande realskolans högsta klass. Lärjungarna tillhörde samma åldersstadium som sina kamrater i det fyraåriga gymnasiets första ring. De krav, som måste ställas på undervisningen, vore ingalunda mindre än i denna ring; tvärtom måste undervisningen i realskolans högsta klass fylla den dubbla uppgiften att å ena sidan bereda lärjungarna för den examen, de under året ginge att avlägga, och å andra sidan även bibringa dem sådana insikter och arbetsvanor, som kunde sätta dem i stånd att med framgång upptaga fortsatta studier å det treåriga gymnasiet. Realskolans avslutningsklass finge därigenom, åtminstone i fråga om vissa ämnen, för gymnasiet en så grundläggande betydelse, att det i varje fall måste anses högeligen önskligt, att undervisningen, i vad avsåge de mera begåvade lärjungarna, kunde förlänas en i någon mån gymnasial karaktär. Detta åter förutsatte, att läraren icke genom över hövan stora lärjungesiffror hindrades att i sin undervisning tillämpa individualiserande metoder.

Även avslutningsklassens organisatoriska ställning i skolsystemet gäve åt densamma en viss särställning. I läroverk med två eller flera parallella linjer å realskolans stadium fördelades nybörjarna vid sitt inträde i läroverket på första klassens olika avdelningar och finge sedan i regel under en följd av år följa sina klasskamrater såsom medlemmar av en mera varaktig arbetsgemenskap. Däruti inträdde ofta en ändring, då lärjungarna skulle inträda i realskolans avslutningsklass. En del av lärjungarna överginge till fyraårigt gymnasium, det sammanlagda lärjungeantalet sjönke under det för avdelningarnas upprätthållande stadgade minimum, och någon av klasserna måste uppgå i en annan eller i olyckligaste fall utslås på två eller flera andra avdelningar. Därigenom sönderbrötes den under en följd av år framvuxna arbetsgemenskapen, och lärjungarna utsattes just vid ingången av det för dem viktiga avslutningsåret för en miljöändring, karakteriserad även av lärarbyten, vilka vid skälig minskning av klassavdelningarnas storlek i många fall skulle ha kunnat undvikas.

Om den ifrågasatta begränsningen av maximitalet till högst 30 lärjungar varit genomförd vid början av höstterminen 1936 och strikt tillämpats, skulle sammanlagt 17 avdelningar kunnat komma till stånd utöver de höstterminen 1935 i verkligheten förefintliga, nämligen 8 avdelningar vid högre

allmänna läroverk och 9 vid samrealskolor. Det vore dock icke uteslutet, att i ett eller annat fall klassavdelning i praktiken skulle hava bibehållits odelad, även om detta icke genom särskilda bestämmelser anbefallts, enär vid vissa läroverk reservklassrum saknades och möjlighet icke alltid torde erbjuda sig att i skolans närhet förhyra tjänliga lokaler.

Realskolans avslutningsklass beräknades höstterminen 1937 komma att omsluta i runt tal 300 lärjungar mer än vad fallet varit höstterminen 1935. En del av dessa kunde givetvis finna rum i ofullständigt besatta klasser, och för andra komme säkerligen nya avdelningar att upprättas, även om grunderna för uppdelningen i avdelningar icke underginge någon ändring. Försiktigheten bjöde dock att antaga, att den motsedda ökningen av lärjungenumerären skulle föranleda någon ökning jämväl av antalet av de avdelningar, som med nu gällande bestämmelser komme att omfatta mellan 30 och 35 lärjungar. Måhända kunde denna ökning komma att visa sig stark nog att mer än uppväga de nyss anförda omständigheter, som i särskilda fall kunde omöjliggöra en eljest tillåten uppdelning, och överstyrelsen hade därför ansett sig böra räkna med en ökning av avdelningarnas antal med omkring 18 såsom följd av den ifrågasatta begränsningen av lärjungeantalet per avdelning.

Det ofta framförda önskemålet om en begränsning av lärjungeantalet i undervisningsavdelningarna har, såsom av det föregående inhämtas, varit föremål för 1936 års riksdags uppmärksamhet. Riksdagens behandling av ärendet utmynnade i en anhållan hos Kungl. Maj:t om utredning rörande möjligheterna att minska det fastställda maximiantalet lärjungar i de högre allmänna läroverkens klasser (skrivelse nr 256). Det är enligt min mening angeläget att i detta avseende söka åvägabringa mera tillfredsställande förhållanden vid våra skolor, där ej minst vid de allmänna läroverken och med dem jämförliga läroanstalter alltför stora klasser ofta förekomma och utgöra ett allvarligt hinder för ett gott undervisningsresultat. En generell, hela undervisningsväsendet avseende sänkning av elevnumerären skulle emellertid medföra för statsverket mycket kännbara ekonomiska konsekvenser. I likhet med skolöverstyrelsen anser jag därför lämpligt att söka vinna förbättringar på detta område genom partiella reformer, som råda bot, där sådan är mest av nöden.

Att härvid början göres med realskolans högsta klass synes mig välmotiverat. Överstyrelsen har närmare utvecklat de olägenheter, som följa av den nuvarande höga lärjungesiffran för denna klass, och jag kan i allo ansluta mig till de synpunkter på frågan, som överstyrelsen anlagt. Jag vill därför tillstyrka en ändring avseende nämnda undervisningsstadium. Möjligen kan någon tvekan råda om vilket lärjungeantal, som bör fastställas såsom förutsättning för klassuppdelning. I ett av de utskottsutlåtanden, som lågo till grund för 1936 års riksdags berörda beslut (andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 5), framskymtar den meningen, att redan en sänkning av elevantalet i de allmänna läroverkens klasser från 30 till 28, respektive 35 till 32 skulle komma att bliva av stort värde, om det skulle visa sig möta stora svårigheter av ekonomisk art att få till stånd

Departement-
schefen.

den eljes åsyftade sänkningen. Härvid synes utskottet hava utgått från att berörda sänkning skulle vidtagas i alla klasser och ringar. Om man emellertid, såsom jag förutsätter, i stället av ekonomiska skäl väljer vägen att successivt genomföra sänkningen inom de särskilda skolstadierna, torde det vara lämpligast att beträffande det stadium, som nu är i fråga, taga steget fullt ut och föreskriva det för gymnasiet gällande maximiantalet lärjungar, eller 30. Jag anser mig därför böra även i fråga om denna detalj ansluta mig till överstyrelsens förslag. De härav för de allmänna läroverkens del uppstående merkostnaderna motsvara avlöningen för något över 22 extralärare, d. v. s. vid nuvarande löneförhållanden ett belopp av omkring 70,000 kronor, fränsett dyrtidstillägg och andra ifrågavarande lärare tillkommande löneförmåner.

Under förutsättning att riksdagen anvisar för ändamålet erforderliga anslagsmedel, i vilket hänseende jag i det efterföljande ämnar framlägga förslag, torde Kungl. Maj:t böra meddela de bestämmelser, som föranledas av vad ovan anförts.

Såsom påpekades i det andra av de ovannämnda utskottsutlåtandena (första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 11), gälla samma skäl, som tala för en sänkning av maximiantalet elever vid de allmänna läroverken, även beträffande motsvarande statsunderstödda läroanstalter, såsom kommunala mellanskolor och kommunala flickskolor. Jag har också i annat sammanhang föreslagit, att medel ställas till förfogande för att möjliggöra vidtagande av motsvarande åtgärder, som nyss av mig förordats för de allmänna läroverkens del, även vid nyssberörda kommunala läroanstalter. Under punkten 130 i 1937 års åttonde huvudtitel har jag framlagt förslag i berörda hänseende beträffande privatläroverken.

5. Omfattningen av folkskoleseminarieorganisationen under budgetåret 1937/1938.

Nuvarande förhållanden. Beträffande den av 1936 års riksdag beslutade folkskoleseminarieorganisationen hänvisas till det föregående. Riksdagen uttalade sig för en elevnumerär av 24 i klassavdelningarna.

Enligt Kungl. Maj:ts beslut hava under läsåret 1936—1937 intagits 24 elever i första klassen av envar av de 10 fyraåriga linjerna och 24 elever i envar av tre studentlinjer (en i Karlstad, en i Linköping och en i Stockholm). Inalles hava således innevarande läsår i folkskoleseminarierna intagits ($10 \times 24 + 3 \times 24 =$) 312 elever. Seminarieorganisationen tillåter, om tänkbara marginaler icke tagas i betraktande, en utexamination av 384 elever per år.

Föreliggande förslag. Skolöverstyrelsen har i skrivelse den 10 november 1936 framlagt förslag i fråga om omfattningen av folkskollärarytbildningen under nästa budgetår, varöver *statskontoret* den 22 december 1936 avgivit utlåtande.

Av överstyrelsens skrivelse inhämtas följande:

Lärartillgången under läsåret 1935—1936. Enligt rapporter från folkskoleseminariernas rektorer rörande anställningsförhållandena för de lärare, som utexaminerats under de tre senaste åren, hade antalet arbetslösa bland dessa lärare den 15 oktober 1935 varit 115 (97 manliga och 18 kvinnliga) och den 16 mars 1936 66 (63 manliga och 3 kvinnliga). Enligt en undersökning, som företagits genom Sveriges folkskolläraryrksförbunds försorg, hade antalet ofrivilligt arbetslösa den 1 maj 1936 bland de manliga folkskollärare, som utexaminerats under tiden 1924—1935, varit 79, av vilka 66 tillhörde de senaste tre årgångarna. I båda dessa undersökningar saknades dock uppgift rörande rätt många av de lärare, undersökningen avsett att omfatta. Arbetslösheten kunde alltså ha varit något större, än vad nu nämnda siffror angäve. — A andra sidan tjänstgjorde under läsåret ett antal pensionerade eller icke kompetenta lärare såsom vikarierande folkskollärare. Detta antal hade vid vårterminens slut enligt folkskolinspektörernas rapporter varit 42.

Av de vid vårterminens slut tjänstgörande folkskollärarna vore 801 anställda såsom vikarier för tjänstlediga lärare, vilket antal utgjorde 5,2 procent av lärartjänsternas antal. Detta procenttal vore detsamma som medelprocenttalet tjänstlediga vid samma tidpunkt under de nio senaste åren, och antalet vikarier kunde därför sägas ha varit fullt normalt, även om det varit något större än under de närmast föregående åren.

I stort sett syntes alltså tillgången på lärare ha ungefärligen motsvarat behovets under det gångna läsåret. Ett mindre överskott hade dock förefunnits, och antalet av de vid vårterminens slut arbetslösa lärarna torde

kunna uppskattas till 75 à 100. Detta överensstämde rätt väl med vad överstyrelsen år 1935 i sin framställning rörande seminarieorganisationen under läsåret 1936—1937 anförde i fråga om lärartillgången vid slutet av vårterminen 1936. Överstyrelsen uppskattade nämligen den då väntade arbetslösheten till omkring 120.

Lärartillgången under läsåret 1936—1937. Även under höstterminen 1936 hade rektorerna vid folkskoleseminarierna lämnat rapporter rörande de under de tre senaste åren utexaminerade elevernas anställningsförhållanden den 15 oktober. Dessa visade, att 59 manliga och 4 kvinnliga eller sammanlagt 63 folkskollärare av dessa årgångar varit arbetslösa vid nämnda tidpunkt. Det övervägande flertalet av dessa hade utexaminerats från seminarier i södra Sverige. Rapporterna utvisade bland annat även, att mer än hälften av de utexaminerade nu innehade anställning för helt läsår samt att de, som endast hade anställning för kortare tid än hel termin, utgjorde 6,2 procent av antalet utexaminerade.

Enligt från den av Sveriges allmänna folkskolläraryörening anordnade platsförmedlingsbyrån inhämtade upplysningar voro 91 lärare, därav 69 manliga och 22 kvinnliga, den 15 oktober 1936 anmälda hos byrån såsom platssökande. Av dessa voro 56 utexaminerade under de tre senaste åren. 55 voro från Götaland, 34 från Svealand och 2 från Norrland. Till jämförelse nämnes, att antalet platssökande vid samma tidpunkt år 1935 var 172, av vilka de flesta även då voro från södra Sverige.

Av dessa uppgifter framginge, att arbetsförhållandena under innevarande termin för de utexaminerade lärarna vore gynnsammare än de närmast föregående åren, samt att någon egentlig arbetslöshet under läsåret 1936—1937 icke torde vara att befara.

Lärarbehovet under de närmast kommande åren. 1932 års seminariesakkunniga hade företagit en omfattande utredning rörande det framtida folkskollärarbehovet i vårt land. Denna utredning hade bland annat givit vid handen, att antalet folkskollärare (inklusive vikarier), vilket dittills visat en alltjämt stigande kurva, skulle år 1933 ha nått sitt maximum, och att det därefter under åren 1933—1941 skulle successivt nedgå från 16,054 till 15,418, för att sedan sjunka i en sannolikt ännu hastigare fallande kurva.

I sitt utlåtande den 15 november 1935 över de sakkunnigas betänkande hade överstyrelsen kunnat visa, att nyssnämnda siffror vore alltför låga, och att de sakkunnigas beräkningar över nedgången i lärarantalet varit alltför pessimistiska. Rapporter, som folkskolinspektörerna lämnat, hade nämligen visat, att lärarantalet stigit under såväl 1934 som 1935 och att en ytterligare stegring väntades år 1936.

De rapporter rörande lärarbehovet, som folkskolinspektörerna lämnat överstyrelsen år 1936, visade att den förutsagda senast nämnda stegringen inträffat, och att folkskollärarbehovet vid vårterminens slut 1936 varit större än något föregående år. Antalet folkskollärare utgjorde då 16,331. Rapporterna förutsade därjämte en stegring till cirka 16,400 år 1937 samt ett lärarbehov av mellan 16,300 och 16,400 folkskollärare under tiden till och med 1941. Under detta sistnämnda år skulle i så fall ett behov föreligga av åtminstone 900 lärare mera än vad de sakkunniga förutsagt.

Det vore alltså tydligt, att det sjunkande barnantalet i vårt land icke ännu utövat det inflytande på folkskolorganisationen, som de sakkunniga beräknat, och att rationaliseringsåtgärder icke vidtagits i den utsträckning,

att de inverka sänkande på det sammanlagda behovet av folkskollärare. Givetvis hade också införandet av ett sjunde skolår på många platser ökat antalet läraravdelningar. Riksdagens beslut om obligatoriskt införande av sjuårig skolplikt komme givetvis fortfarande att i många år framåt motverka en eljest inträdande nedgång i lärarbehovet.

Det syntes alltså sannolikt, att den starka nedgång i lärarbehovet, som de sakkunniga ansett skulle taga sin början redan år 1933, och som givetvis med tiden måste bli följden av det allt lägre barnantalet och rationaliseringsåtgärder inom folkskolan, ännu under någon tid komme att låta vänta på sig.

Under sådana förhållanden vore det tydligt, att folkskollärarytbildningen måste under de närmast kommande åren ske i större omfattning än vad som ansetts normalt för den seminarieorganisation, som nu funnes, och vars kapacitet grundats på de sakkunnigas beräkningar. I sin förut nämnda skrivelse den 15 november 1935 hade överstyrelsen förordat en vidare organisation än vad de sakkunniga föreslagit och därjämte framhållit, att en helt annan examenskapacitet erfordrades, därest riksdagen komme att besluta införande av ett sjunde skolår. Den seminarieorganisation, som 1936 års riksdag antagit, ägde emellertid en viss elasticitet och medgäve en rätt stor ökning av examinationen. Av det förut här ovan anförda framginge, att det torde bli nödvändigt att nu använda denna möjlighet till utökning av folkskollärarytbildningen.

Intagning av elever vid folkskoleseminarierna år 1937. Lärarbehovet under de närmast kommande åren kunde approximativt beräknas med hjälp dels av de siffror rörande beräknad avgång av lärare, som återfunnes i 1932 års seminariesakkunnigas betänkande (sid. 124), och som grundade sig på beräkningar utförda av f. d. byråchefen E. Göransson, dels av de uppgifter rörande förändringen av antalet lärartjänster, som nu senast lämnats av folkskolinspektörerna. Då dessa senare uppgifter, på sätt förut nämnts, avveke från dem, som lämnats år 1935, komme givetvis överstyrelsens här nedan beräknade siffror för lärarbehovet under läsåren 1936—1941 att vara högre än motsvarande siffror, som överstyrelsen meddelade i sina beräkningar den 15 november 1935 och som återfunnes i tabell å sid. 171 i propositionen nr 100/1936.

Enligt vad överstyrelsen på grundval av föreliggande uppgifter kunnat beräkna, skulle under femårsperioden 1936/1941 behovet av nya lärare utgöra sammanlagt $(450 + 390 + 400 + 350 + 400 =)$ 1,990. För att fylla detta behov kunde följande lärare påräknas:

1) De lärare, som utexaminerats år 1936	372
2) De nuvarande eleverna vid folkskoleseminarierna, vilka beräknades komma att utexamineras under åren 1937—1940 $(348 + 336 + 17 + 234 =)$	935
3) Ovan beräknade överskott på lärare vårterminen 1936, högst . . .	100
Summa 1,407.	

Då ett mindre antal av dessa lärare — beräknat till omkring 45 — torde komma att övergå till annan verksamhet och då alltså endast ett antal av omkring 1,360 av ovan nämnda lärare komme att stå till förfogande för att fylla nyssnämnda behov av 1,990 lärare, torde ytterligare ett antal — måhända 600 à 700 $(1,990 - 1,360 = 630)$ — lärare böra utexamineras under nämnda femårsperiod.

Då de elever, som komme att intagas i fyraårig linje år 1937, icke utexaminerades förrän år 1941, måste tydligen den nyssnämnda bristen fyllas genom intagning av elever i studentlinje åren 1937 och 1938 (utexaminerades respektive 1939 och 1940) samt i småskolläraryrinnelinjen år 1937 (utexaminerades 1940). Även om samtliga föreliggande möjligheter till utexamination å nämnda linjer utnyttjades, kunde dock icke bristen helt afhjälpas.

Sannolikheten för att lärarbehovet bleve så stort, som ovan antagits, vore i första hand beroende av i vad mån de gjorda förutsägelserna vore riktiga. De nu här framlagda beräkningarna måste därför givetvis vara rätt osäkra. Så mycket torde dock vara riktigt, att den lärarbrist, som överstyrelsen i sin skrivelse den 15 november 1935 antagit komma att inträffa år 1940, nu hotade att inträffa ett par år tidigare, och att intagning av elever vid folkskoleseminarier år 1937 torde böra ske i så stor utsträckning, att vissa av de reservmöjligheter, som organisationen medgäve, utnyttjades.

På grund av vad nu anförts, ansåge sig överstyrelsen böra föreslå, att intagning av elever skulle ske *dels* i den omfattning, som avsetts såsom normalt för den nuvarande seminarieorganisationen, d. v. s. intagning i första klass av fyraårig linje vid seminarierna i Falun, Göteborg, Kalmar, Karlstad, Linköping, Luleå, Lund, Stockholm, Umeå och Uppsala, av tvåårig studentlinje vid seminarierna i Göteborg, Linköping, Lund, Umeå och Uppsala samt av tvåårig linje för småskollärarinnor i Falun, *dels ock* ytterligare i en avdelning av första klass av fyraårig linje vid seminariet i Luleå och i första klass av tvåårig studentlinje i Stockholm.

Härigenom skulle i första klass av fyraårig linje komma att intagas ($11 \times 24 =$) 264 elever, i första klass av studentlinje ($6 \times 24 =$) 144 elever och i första klass av linje för småskollärarinnor 24 elever, eller sammanlagt ($264 + 144 + 24 =$) 432 nya elever, av vilka 144 kunde väntas bliva utexaminerade år 1939, 24 år 1940 och 264 år 1941.

I likhet med föregående år ville överstyrelsen lämna nedanstående översikt av lärartillgång och lärarbehov under läsåren 1936—1942, grundad på ovan anförda beräkningar och antaganden. I denna översikt vore beräknat, att intagning i studentklass komme att ske under åren 1938 och 1939 endast i den utsträckning, organisationen normalt skulle omfatta, d. v. s. fem studentlinjer varje år.

Såsom av tabellen framginge, kunde den intagning av elever, som överstyrelsen nu föresloge, icke hindra, att viss brist på lärare måhända skulle uppstå redan under läsåret 1939—1940. För att hindra detta skulle flera studentavdelningar behöva intagas år 1937, en åtgärd, som överstyrelsen emellertid ansett sig icke kunna förorda, då tillräckligt antal sökande till flera avdelningar, än vad överstyrelsen ovan föreslagit, kanske icke kunde påräknas. Till de två manliga studentklasser — i Karlstad och Linköping — som intagits år 1936, hade nämligen antalet sökande nätt och jämt överstigit antalet disponibla platser, under det att ett tillfredsställande antal sökande anmält sig till den kvinnliga studentklassen i Stockholm. Visserligen vore att märka, att de nya bestämmelserna rörande tvåårig studentlinje icke blivit för allmänheten bekanta förrän i början av juli månad. Många studenter, som eljest måhända sökt sig till sådan linje, hade därför

Lärartillgång och lärarbehov läsåren 1936—1942.

	1936—1937	1937—1938	1938—1939	1939—1940	1940—1941	1941—1942
Överskott, respektive brist under föregående läsår . .	+ 100	+ 12	— 40	— 114	— 308	— 340
Antal utexaminerade närmast föregående vårtermin	372	348	336	17 } 144 } 161	234 } 24 } 378 120 }	264 } 24 } 408 120 }
Antal lärare, som beräknas omedelbart övergå till annan verksamhet	10	10	10	5	10	10
För folkskolan disponibla lärare vid läsårets början . .	462	350	286	42	60	58
Beräknat lärarbehov	450	390	400	350	400	350
Beräknat överskott, respektive brist .	+ 12	— 40	— 114	— 308	— 340	— 292

icke haft kunskap om de utbildningsmöjligheter, som funnits, andra hade icke på den korta tid, som återstått till inträdesproven, kunnat medhinna erforderlig komplettering av sin studentexamen. Men även om det därför vore att hoppas, att tillströmningen till studentlinjen under kommande år skulle bli bättre än år 1936, hade överstyrelsen icke vågat föreslå — utöver de ordinarie fem studentavdelningarna — mer än en avdelning, nämligen i Stockholm, där man under alla förhållanden torde kunna påräkna tillräckligt antal sökande. För att dock i viss mån motverka den befärade lärarbristen, hade överstyrelsen föreslagit intagning av en extra avdelning av den fyraåriga linjens första klass i Luleå. Det hade med ledning av föreliggande siffror varit fullt försvarligt att föreslå ytterligare ökning av intagningen å fyraårig linje, men då siffrorna på lärarbehovet för de år, som icke låge oss allra närmast, vore mycket osäkra, hade överstyrelsen icke vågat föreslå ytterligare åtgärder för examinationens höjande. — Att den föreslagna parallellklassen förlades till Luleå vore lämpligt ur den synpunkten att det — såsom framginge av det föregående — syntes vara behövt med en ökad examination i Norrland.

Hur klassavdelningarna vid folkskoleseminarierna fördelade sig under innevarande läsår och — enligt överstyrelsens nu framlagda förslag — läsåret 1937—1938, framginge av följande översikt (sid. 238).

I enlighet med 1936 års riksdags beslut rörande den nya seminarieorganisationen borde endast manliga elever intagas vid seminarierna i Karlstad, Linköping och Uppsala, endast kvinnliga vid seminarierna i Falun, Kalmar och Stockholm, under det att såväl manliga som kvinnliga elever borde intagas vid övriga seminarier. I varje klassavdelning borde intagas 24 elever. Rörande proportionen mellan manliga och kvinnliga elever i klassavdelningarna vid seminarierna, torde Kungl. Maj:t kunna senare bestämma i samband med utfärdande av övriga bestämmelser i fråga om intagningen.

¹ Intagna 1937. ² Intagna 1938. ³ Intagna 1939.

	1 9 3 6 — 1 9 3 7		1 9 3 7 — 1 9 3 8	
Falun	I ⁴ , III ⁴ , 2 IV ⁴ = 4	avdelningar.	I ⁴ , II ⁴ , IV ⁴ , I ⁵ *) = 4	avdelningar.
Göteborg . .	I ⁴ , II ⁴ , 2 III ⁴ , IV ⁴ = 5	»	I ⁴ , II ⁴ , III ⁴ , 2 IV ⁴ , I ² = 6	»
Kalmar . . .	I ⁴ , III ⁴ , IV ⁴ = 3	»	I ⁴ , II ⁴ , IV ⁴ = 3	»
Karlstad . .	I ⁴ , III ⁴ , 2 IV ⁴ , I ² = 5	»	I ⁴ , II ⁴ , IV ⁴ , II ² = 4	»
Linköping. .	I ⁴ , III ⁴ , 2 IV ⁴ , I ² = 5	»	I ⁴ , II ⁴ , IV ⁴ , I ² , II ² = 5	»
Luleå	I ⁴ , 2 III ⁴ , IV ⁴ = 4	»	2 I ⁴ , II ⁴ , 2 IV ⁴ = 5	»
Lund	I ⁴ , 2 III ⁴ , 2 IV ⁴ = 5	»	I ⁴ , II ⁴ , 2 IV ⁴ , I ² = 5	»
Stockholm .	I ⁴ , III ⁴ , IV ⁴ , I ² = 4	»	I ⁴ , II ⁴ , IV ⁴ , I ² , II ² = 5	»
Umeå	I ⁴ , 2 III ⁴ , 2 IV ⁴ = 5	»	I ⁴ , II ⁴ , 2 IV ⁴ , I ² = 5	»
Uppsala . . .	I ⁴ , 2 III ⁴ , IV ⁴ = 4	»	I ⁴ , II ⁴ , 2 IV ⁴ , I ² = 5	»
Växjö	III ⁴ , IV ⁴ = 2	»	IV ⁴ = 1	»

Statskontoret har anfört följande:

De lärarkandidater, som intoges å fyraårig linje hösten 1937, bleve icke utexaminerade förrän våren 1941. Med hänsyn härtill och då såsom skolöverstyrelsen påpekade beräkningarna av lärarbehovet för år, som icke låge oss allra närmast, vore mycket osäkra, kunde statskontoret icke tillstyrka intagning av elever å fyraårig linje utöver den normala organisationen. De av skolöverstyrelsen angivna siffrorna å den befarade lärarbristen syntes närmast böra föranleda intagning av ytterligare en klass elever å den tvååriga studentlinjen. Statskontoret, som icke vore i stånd att bedöma, huruvida tillräckligt antal sökande till så många studentavdelningar kunde påräknas, ansåge sig emellertid böra tillstyrka allenast en extra studentklass. Huruvida emellertid denna borde förläggas till seminariet i Stockholm syntes statskontoret tveksamt. Härigenom skulle nämligen vid sagda seminarium komma att finnas en avdelning mer än som detsamma vid full organisation skulle omfatta. Å andra sidan skulle seminariet i Karlstad, som för närvarande hade fem avdelningar, för nästa läsår få en avdelning mindre. Ehuru seminariet i Stockholm vore avsett för kvinnliga elever men det i Karlstad för manliga, torde på grund av vad sålunda anförts ur kostnadssynpunkt kunna ifrågasättas, om icke en eventuell extra studentavdelning borde förläggas till sistnämnda seminarium.

Sedan härefter rektorn vid folkskoleseminariet i Karlstad gjort framställning om att en ny avdelning om 24 elever måtte intagas i studentkursen vid sagda folkskoleseminarium, har skolöverstyrelsen i utlåtande den 11 december 1936 förklarat sig finna det klokast att icke ytterligare utöka antalet studentklasser utöver vad av överstyrelsen enligt det föregående ifrågasatts, förrän större erfarenheter rörande rekryteringen vunnits.

Departementschefen.

I propositionen nr 100/1936 underströk jag, att alla beräkningar rörande det i framtiden erforderliga antalet folkskollärare bure och måste bära ovisshetens prägel. Jag fann det i frågans dåvarande läge lämpligast att plan-

*) Eleverna i I⁵ genomginge år 1937 blott en sommarkurs, och seminariet i Falun komme därför under läsåret 1937—1938 endast att omfatta 3 avdelningar.

lägga organisationen av folkskoleseminarierna efter det av 1932 års seminariesakkunniga angivna talet för examinationen, därest sjunde skolår infördes, d. v. s. efter en examination av 384 lärare per år, samt att härutöver räkna med betryggande marginaler för en eventuellt erforderlig utvidgning av lärarproduktionen. Riksdagen godtog i huvudsak denna uppfattning. Skolöverstyrelsen hade, vad intagningen av elever i folkskoleseminarierna för innevarande läsår beträffar, ifrågasatt intagning i alla de fyraåriga linjer, som skulle ingå i seminarieorganisationen, och dessutom i fyra studentlinjer. Jag uttalade den meningen, att det ännu vore motiverat att iakttaga en viss försiktighet vid lossandet på de senare årens restriktioner i fråga om elevintagning vid seminarierna i sådana linjer, vilkas elever skulle inom den närmaste framtiden utexamineras som folkskollärare, och föreslog därför den ändringen i överstyrelsens förslag, att år 1936 skulle igångsättas — förutom berörda fyraåriga linjer — endast tre studentlinjer. Riksdagen anslöt sig till min uppfattning vad angick studentlinjerna. I fråga om de fyraåriga linjerna framhöll riksdagen behovet av att en tillfredsställande marginal bibehölles mellan tillgång och efterfrågan på tillgängliga folkskollärare och ansåg på grund därav — under påpekande av att denna marginal för närvarande vore i minsta laget — att intagning borde innevarande läsår ske vid ytterligare en fyraårig linje, d. v. s. vid inalles tio sådana linjer. Enligt det ovanstående fattade sedermera Kungl. Maj:t beslut i överensstämmelse härmed.

Nu har skolöverstyrelsen med stöd av den erfarenhet rörande det framtida behovet av folkskollärare, som vunnits under ytterligare ett år, ifrågasatt *ej blott* att intagning av elever skulle för nästa läsår ske i hela den omfattning, som ansetts såsom normal för den av 1936 års riksdag beslutade folkskoleseminarieorganisationen, d. v. s. i första klassen vid 10 fyraåriga linjer och vid 6 tvååriga, *utan även* att den marginal i seminarieorganisationen, som i anslutning till vad ovan anförts beretts genom samma års riksdags beslut, nu skulle tagas i anspråk så till vida, att härutöver intagning skulle ske i första klassen vid ytterligare en fyraårig linje och en studentlinje. Statskontoret har anmält invändningar mot överstyrelsens förslag och förordat intagning av elever för nästa läsår — förutom i den omfattning, som ansetts normal för organisationen — vid en extra studentklass.

En blick på seminarieorganisationens utveckling och en jämförelse mellan de under de senaste tjugo åren verkställda prognoserna rörande behovet av folkskollärare å ena sidan och det i verkligheten sig yppande behovet å den andra, bära vittnesbörd om lämpligheten av en viss återhållsamhet vid prövningen av förslag, som innebära hastiga förändringar i examinationskapaciteten. Utan att ingå på någon detaljbedömning av överstyrelsens kalkyler eller av det material, på vilket dessa vila, vill jag emellertid i anknytning till 1936 års riksdags ovanberörda uttalande framhålla, att det kan vara önskvärt att något vidga marginalen mellan det utexaminerade

antalet folkskollärare och det faktiska behovet av sådana lärare. Med hänsyn härtill kan det vara tillrådligt att under ett eller annat år för utbildning av folkskollärare taga i anspråk även de lokalreserver, som genom 1936 års riksdags beslut beretts inom seminarieorganisationen.

Trots de betänkligheter, jag eljes hyser mot att redan nu gå utöver den organisationsram, som angivits genom 1936 års riksdags omförmälda beslut, vill jag med hänsyn till den utredning, skolöverstyrelsen framlagt, förorda ett sådant steg, för så vitt angår de närmaste åren. I betraktande av de föreliggande beräkningarnas osäkerhet anser jag emellertid i likhet med statskontoret tillrådligt, att denna tillfälliga utvidgning begränsas till *en* examinationsavdelning, vilken, såsom statskontoret framhållit, bör utgöras av en tvåårig studentlinje, eftersom en sådan snabbast ger effekt. Den extra examinationsavdelningen torde böra förläggas till seminariet i Stockholm. Anslagsberäkningarna i det följande grundas på nu angivna förutsättning.

6. Omfattningen av småskoleseminarieorganisationen under budgetåret 1937/1938.

Nuvarande förhållanden. Den av 1936 års riksdag beslutade småskoleseminarieorganisationen framgår av det föregående. Liksom i fråga om folk-skoleseminarierna uttalade sig riksdagen för ett elevantal av 24 i småskoleseminariernas klassavdelningar.

Med hänsyn till den rådande arbetslösheten bland småskollärarinnorna hava under innevarande läsår i första klassen intagits allenast 12 elever vid ettvart av småskoleseminarierna i Haparanda, Härnösand, Landskrona, Lycksele, Skara och Strängnäs, alltså inalles 72 elever. Fullt utnyttjad, dock utan hänsynstagande till förefintligen marginaler, förmår organisationen utbilda 240 småskollärare per år.

Utredningar rörande arbetslösheten bland småskollärarinnorna. I skrivelse nr 313/1935 anhöll riksdagen, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning och för 1936 års riksdag framlägga förslag rörande åtgärder för avhjälpan av rådande arbetslöshet bland småskollärarinnor. Sedan skolöverstyrelsen anbefallts inkomma med utredning och förslag i ämnet, avgav överstyrelsen den 30 september 1935 sådan utredning.

Av utredningen framgick, att av de under åren 1921—1933 examinerade småskollärarinnorna 85 procent lyckats erhålla lärarbefattning. Överstyrelsen drog härav den slutsatsen, att i stort sett ett sådant urval gjort sig gällande, att det vore de klenast meriterade, som stått sig sämst i den hårda konkurrensen. Uppenbarligen funnes det många personer med småskollärarexamen i dessa gamla årgångar, som, även om de skulle vara disponibla, icke vore önskvärda, när det gällde att rekrytera lärartjänsterna vid småskolorna.

Det hade enligt överstyrelsens mening varit önskligt, att för en utredning angående möjligheten att bereda arbetslösa lärarinnor ökad tillgång till arbetstillfällen kunnat läggas till grund en såvitt möjligt fullständig undersökning om arbetsförhållandena beträffande samtliga de elever, som utexaminerats från småskoleseminarierna under exempelvis de tio senaste åren med beaktande av ovan antydda synpunkter. Det hade emellertid varit för överstyrelsen omöjligt att på den korta tid, som stått till buds, kunna åstadkomma en dylik allsidig arbetslöshetsstatistik. Överstyrelsen hade därför nödgats låta sig nöja med de utredningar på området, som verkställts av lärarorganisationerna. På grundval bland annat härav beräknade överstyrelsen antalet arbetslösa för de senaste 15 åren till 870.

Utredningen utmynnade i förslag om *dels* införande av frivillig förtidsavgång för småskollärarinnor, som uppnått 55 års ålder, varvid dessa skulle komma i åtnjutande av hel pension — under första året förstärkt så, att den komme att motsvara hela den kontanta lagstadgade lönen — *dels* ock meddelande av bestämmelser om begränsning av läraravdelningarnas stor-

lek. Däremot avstyrktes ett förslag om sänkning av pensionsåldern. De av överstyrelsen förordade åtgärderna beräknades komma att öka antalet inom de närmaste åren lediga småskollärartjänster med i runt tal 400.

Statskontoret förklarade sig i utlåtande den 6 december 1935 anse det ofrånkomligt, att en förnyad utredning verkställdes, som i första hand toge sikte på de individuella fallen. Först efter en dylik individuell undersökning och granskning syntes till bedömande böra upptagas spörsmålet om arten och omfattningen av de hjälpåtgärder, som kunde ifrågakomma.

Statens pensionsanstalt anförde i utlåtande den 30 november 1935, att anstalten icke kunde för sin del tillstyrka, att staten vidtog åtgärder av den innebörd, som ifrågasattes, i varje fall icke under givna förutsättningar. Det skulle nämligen enligt anstaltens mening medföra betänkliga konsekvenser, därest den omständigheten, att vissa vid allmänna undervisningsanstalter avlagda examina berättigade till tillträde i det allmännas tjänst, skulle föranleda till att staten i samband med vidtagen omorganisation, besparings- eller rationaliseringsåtgärd droge försorg om alla dem, som inriktat sig på eller avlagt dylik examen men icke i beräknad ordning vunne anställning hos det allmänna.

Särskilt betänkliga måste dylika ingripanden från statens sida i förevarande fall anses vara, då, såsom överstyrelsen framhållit, den tillgängliga statistiken utvisade, att omkring 85 procent av de under åren 1921—1933 utexaminerade småskollärarinnorna lyckats erhålla lärarbefattning samt att det väl måste antagas, att i stort sett ett sådant urval gjort sig gällande, att det vore de klenast meriterade, som blivit utan anställning.

Pensionsanstalten hade intet att erinra mot att pensionsanstaltens reglemente ändrades därhän, att den möjliggjorde en frivillig förtidspensionering i huvudsaklig överensstämmelse med de regler, som gällde enligt de nya pensionsbestämmelserna för statens civila och militära befattningshavare. En dylik reglementsändring torde dock böra företagas endast i sammanhang med en allmän revision av reglementets bestämmelser och borde såvitt möjligt omfatta samtliga i anstalten delaktiga befattningshavare. Pensionsanstalten ville emellertid härvid erinra, att nämnda bestämmelser angående förtidspensionering i fråga om statens befattningshavare huvudsakligen torde ha föranletts av en önskan att bereda en tjänsteman möjlighet till frivillig avgång, då han på grund av ålder icke längre besatte full arbetskapacitet, men mindre av de sociala skäl, som i förevarande fall åberopats.

Ordföranden i pensionsanstaltens styrelse, läroverksadjunkten Olof Olsson framhöll i särskilt yttrande, att det förslag i fråga om frivillig förtidspensionering, som överstyrelsen upptagit och närmare utformat, syntes vara det i den nuvarande situationen bäst lämpade.

Med anledning av överstyrelsens ifrågavarande utredning och förslag gjordes framställningar av *styrelsen för Sveriges småskollärarinneförening* och av *Svenska kvinnoföreningars samarbetskommitté*. Småskollärarinneföreningens styrelse avstyrkte förslaget om frivillig förtidspensionering för småskollärarinnor och yrkade, att avhjälpandet av arbetslösheten bland småskollärarin-

norna måtte ske genom sänkning av barnantalet till 20 i småskolans läraravdelningar. Kvinnoföreningarnas samarbetskommitté anslöt sig till förslaget om barnantalets minskning i småskolavdelningarna och yrkade avslag på förslaget om frivillig förtidspensionering.

Sedermera anbefallde Kungl. Maj:t den 7 februari 1936 skolöverstyrelsen att *dels* i ämnet verkställa förnyad utredning, innefattande en såvitt möjligt fullständig undersökning rörande de särskilda fallen av arbetslöshet bland dem, som utexaminerats från småskoleseminarierna från och med år 1921, ävensom beräkningar rörande det allmännas kostnader för nya lärartjänster och undervisningslokaler vid en allmän begränsning av elevnumerären i småskolans läraravdelningar till högst 24 respektive högst 20 per avdelning, *dels ock* i ärendet avgiva det förnyade utlåtande och förslag, som kunde föranledas av ovan förmälda utredning.

Med skrivelse den 10 november 1936 har skolöverstyrelsen framlagt förnyad utredning i ärendet, åtföljd av åtskilliga tabellbilagor, och i samband därmed anfört följande:

1. *Arbetslösheten bland småskollärarinnorna.* I enlighet med de av statskontoret lämnade anvisningarna hade överstyrelsen sökt komma i förbindelse med såvitt möjligt samtliga småskollärarinnor, vilka utexaminerats från småskoleseminarium efter år 1920 och vore eller befarade bliva arbetslösa och som därför ville komma i åtanke vid utredningen, för att sätta envar i tillfälle att lämna en redogörelse för sina förhållanden.

Tillkännagivande i ämnet hade utsänts till rikets folkskolinspektörer, till samtliga skolstyrelser (skolråd) i riket, till småskoleseminariernas nuvarande och förutvarande rektorer samt till folk- och småskollärarnas organisationer med anmodan till dem alla att bringa innehållet i överstyrelsens meddelande till de arbetslösa lärarinnornas kännedom. Vidare hade meddelande införts såsom annons i skoltidningar och, efter hänvändelse från överstyrelsen, såsom notis i mera än 300 svenska tidningar, varjämte detsamma även utsänts i radio.

Genom nu angivna åtgärder nåddes uppenbarligen alla de lärarinnor, som borde bliva föremål för arbetslöshetsutredningen, av överstyrelsens uppmaning om adressanmälan. Sådan anmälan inkom också från 2,608 lärarinnor. Till samtliga dessa utsände överstyrelsen ett frågeformulär av innehåll, som framgår av en vid överstyrelsens utredning fogad bilaga.

Det slutliga resultatet blev, att 1,731 lärarinnor insände fullständiga deklARATIONER i enlighet med det föreliggande formuläret. Då emellertid 10 av dessa uppgiftsgivare innehade ordinarie anställning, hade endast 1,721 uppgifter blivit föremål för statistisk bearbetning.

Dessa 1,721 lärarinnor hade att börja med delats i tvenne grupper, *dels* sådana, som vid uppgifternas avgivande i slutet av april månad icke innehade någon skoltjänstgöring och sålunda vore i denna mening arbetslösa, *och dels* sådana, som innehade längre eller kortvarigare anställning såsom lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor eller såsom biträdande lärarinnor vid folkskolor. Den förra gruppen omfattade 535 och den senare 1,186 anmälda.

a) *De, som i slutet av april månad 1936 saknade anställning såsom småskollärarinnor.*

Utredningen omfattade de från småskoleseminarierna under 15-årsperioden 1921—1935 utexaminerade småskollärarinnor. Hela antalet utexaminerade under denna period utgjorde 6,530. Av dessa hade, såsom ovan angivits, 535, vilket utgjorde 8.2 procent, anmält sig sakna skoltjänstgöring.

Av de sålunda deklarerade arbetslösa 535 lärarinnorna voro 128 gifta och 407 ogifta eller änkor. I 118 fall hade de gifta lärarinnorna uppgivit, vilka yrken eller anställningar deras män innehade.

I redogörelserna ingingo också uppgifter om annan anställning och samsättning efter avlagd småskolläraryxamen än skoltjänstgöring. Dessa uppgifter hade avsett följande tre förhållanden: vistats i hemmet, haft avlönad anställning i andras hem och innehaft annan avlönad anställning, varvid arten och tiden här för angivits. De sålunda lämnade uppgifterna hade givit vid handen, att ett antal av 98 övergått till annat förvärvsarbete av den art och omfattning, att vederbörande därav mer eller mindre varaktigt hade sin försörjning. Av de 535 i den meningen arbetslösa, att de icke innehade sådan skoltjänstgöring, vartill småskolläraryxamen berättigade, återstode sålunda 437.

I deklara tionsformulären begärdes ock individuella uppgifter om, huruvida vederbörande lärarinna vore beredd att för framtiden var som helst mottaga lärarbefattning, eller om hon eventuellt endast kunde mottaga anställning såsom vikarie inom något visst begränsat område. Uttalandena härom vore i de flesta fall otvetydiga men i vissa fall svävande. En så noggrann tolkning som möjligt av de givna svaren gäve vid handen, att 137 av annan anledning än övergång till annat förvärvsarbete vore förhindrade att mottaga skoltjänstgöring, möjligen med undantag av vikariat i hembygden. Av dessa 137 vore 78 gifta och 59 ogifta.

Härav framginge sålunda, att det återstode (437 — 137 =) 300 i verklig mening arbetslösa lärarinnor, vilka angivit sig vara oförhindrade att mottaga lärarbefattning, där sådan kunde erhållas. Huruvida detta i verkligheten vore möjligt för alla dessa 300 torde emellertid kunna anses tvivelaktigt, enär icke mindre än 50 av denna kategori vore gifta (ej änkor). I fortsättningen räknades dock med 300 ofrivilligt arbetslösa småskollärarinnor i slutet av april 1936, vilket utgjorde 4.6 procent av hela antalet under de 15 åren från seminarierna utexaminerade.

I detta sammanhang ville överstyrelsen erinra därom, att Sveriges småskollärarinneförening under de senaste åren gjort noggranna beräkningar över de från år 1930 examinerade småskollärarinnornas anställningsförhållanden. Enligt dessa beräkningar hade av de under dessa år utexaminerade 1,280 lärarinnorna 203 (15.9 procent) antingen övergått till annan verksamhet (114), hindrats att söka (36, varav 11 döda) eller uraktlåtit att lämna uppgifter (53). Av de övriga hade 923 (72.1 procent) erhållit lärarbefattning och 154 (12 procent) voro ofrivilligt arbetslösa.

Enligt överstyrelsens undersökning voro de ofrivilligt arbetslösa, som utexaminerats under samma 6-årsperiod, 139 (10.9 procent). Skillnaden i resultatet (154 mot 139) kunde i någon mån bero på att för undersökningarna använts olika metoder, samt därpå, att ett antal lärarinnor kunnat under tiden den 1 mars—slutet av april erhålla anställning.

I nedanstående tabell lämnas vissa jämförelser mellan antalet ofrivilligt arbetslösa enligt verkställda undersökningar på skilda tider, i den mån exakta siffror finnas tillgängliga:

Examensår	Antal exami- nerade	Ofrivilligt arbetslösa						
		Enligt översty- relsens räkning 1 mars 1930	Enligt Sveriges småskol- lärarinneförenings räk- ning den 1 mars			Enligt överstyrelsens räkning		
			1935	1936	Minsk- ning	April 1936	15 okto- ber 1936	Minsk- ning
1929	314	90				21		69
1930	310		45	27	18	23		
1931	273		42	25	17	25		
1932	351		89	37	52	36		
1933	155		55	34	21	27		
1934	97		29	16	13	19		
		Summa	260	139	121			
1935	94			15		9	7	2
1936	77						11	

Av denna översikt framginge, yttrar överstyrelsen, att de arbetslösa av 1929 års årgång, som år 1930 utgjorde 90, till april 1936 nedgått till 21 och sålunda minskat med 69. Antalet arbetslösa bland under 5-årsperioden 1930—1934 examinerade, som den 1 mars 1935 utgjorde 260, hade den 1 mars 1936, alltså under ett år, nedgått till 139, minskning sålunda med 121. Vidare hade de arbetslösa av 1935 års årgång, som den 1 mars 1936 utgjorde 15, till den 15 oktober samma år minskats till 7, sålunda med 8, och av de på våren 1936 utexaminerade 77 vore den 15 oktober 11 arbetslösa.

Även om dessa jämförelser endast utgjorde stickprov, visade de dock en bestämd tendens i fråga om arbetslöshetens nedgång under de senaste åren.

Arbetslösheten bland lärarinnorna fördelade sig ojämnt i de olika länen. Minst vore arbetslösheten i landets sydligaste och störst i dess nordligaste delar. Endast på Norrbottens län komme 73 arbetslösa (24.3 procent) och i de 5 norrlandslänen tillsammans förekomme 139 arbetslösa, vilket utgör 46.3 procent av hela antalet. Minsta antalet arbetslösa förekomme i Gotlands och Kristianstads län med vardera 1, Stockholms och Värmlands län med vardera 3, Södermanlands och Kronobergs län med vardera 4, Uppsala län med 5, Älvsborgs län med 6 samt Blekinge och Skaraborgs län med 7 vardera.

Av de 300 arbetslösa lärarinnorna hade flertalet efter avlagd examen haft kortare eller längre skoltjänstgöring. 25 hade haft tjänstgöring under så gott som hela denna tid, för 143 hade skoltjänstgöringen växlat mellan 1—5 terminer, 66 hade haft mindre än 1 termins tjänstgöring, och likaledes 66 hade varit arbetslösa hela den nämnda tiden.

För att erhålla en översikt över kvaliteten av de lärarinnor, som icke lyckats erhålla anställning, såvitt denna framginge av i småskollärarexamen erhållna betyg, anmodades uppgiftsgivarna att i enlighet med formuläret angiva betygssumman i avgångsbetyget för insikter och färdigheter — däri inräknade även vitsord, som erhållits i efterprövning — samt betyget för undervisningsskicklighet och i fallenhet för lärarkallet. Enligt det för små-

skollärarexamen gällande betygsformuläret vore det högsta antalet betygsenheter, som kunde givas för insikter och färdigheter, 42, och det lägsta antalet 14. Medeltalet vore 28.

Betygsstatistiken visade, att av de arbetslösa lärarinnorna hade 7 det lägsta möjliga betyget i insikter och färdigheter, 28 det lägsta betyget i undervisningsskicklighet och 32 det lägsta betyget för fallenhet för lärarkallet. Ett 90-tal kunde sägas ha ett medelgott betyg i insikter och färdigheter ($24-29\frac{1}{2}$), omkring 200 under och 3 över medelmåttan. I undervisningsskicklighet hade 136 medelgott betyg (2), 133 under och 29 över medelmåttigt. För fallenhet hade 250 medelbetyget (2), 32 lägsta betyget (1) och 16 högsta betyget (3).

Härnadan lämnas en sammanställning mellan examensbetygen för dem, som vore arbetslösa och för dem, som lyckats erhålla tjänster såsom extra ordinarie och vikarier. Då det statistiska underlaget i förra fallet vore 298 och i det senare 767, anfördes icke de absoluta utan endast procenttalen.

Betygsenheter	Procenttal	
	För extra ordinarie och vikarier	För arbetslösa
I kunskaper och färdigheter: under 15	0.66	2.39
15— $17\frac{1}{2}$	6.88	9.55
18— $20\frac{1}{2}$	18.79	22.18
21— $23\frac{1}{2}$	31.15	35.49
24— $26\frac{1}{2}$	30.35	24.24
27— $29\frac{1}{2}$	9.34	5.12
30— $32\frac{1}{2}$	2.49	0.69
33— $35\frac{1}{2}$	0.39	0.34
För undervisningsskicklighet: 1	3.52	9.40
1 $\frac{1}{2}$	29.07	35.26
2	55.28	45.64
2 $\frac{1}{2}$	12.13	8.73
3	0	1.00
För fallenhet för lärarkallet: 1	4.96	10.74
2	89.70	83.89
3	5.34	5.37

Översikten visade, att i stort sett de i tjänst varande lärarinnorna hade de bättre betygen. Dock bekräftades även den erfarenheten, att många lärarinnor med höga examensbetyg icke lyckats erhålla anställning, och att bland de anställda funnes många med synnerligen kläna examensmeriter. Icke ens i tider med stort överflöd på småskollärarinnorna tillsattes lärartjänsterna — detta gällde särskilt de icke-ordinarie — med de mest meriterade utan snarare med hänsyn till bekvämligheten att kunna erhålla någon, som ryckte in i arbetet. Därtill komme, att vid anställande av småskollärarinnor personliga hänsyn av varjehanda slag ofta finge göra sig gällande framför ett objektivt bedömande av vederbörandes meriter. Anmärk-

ningsvärt vore, att icke mindre än 200 lärarinnor med en betygssumma understigande 21 kunnat erhålla anställning, helst som med genomgående låga betyg i kunskaper och färdigheter oftast följde även låga vitsord i undervisningsskicklighet och i fallenhet för lärarkallet.

Det vore givetvis vanskligt att med hänsyn till examensbetyg sätta en viss gräns, nedanför vilken en lärare icke borde anses vara lämplig. Emellertid torde i nu förevarande fall kunna sägas, att både bland dem, som hade anställning och bland de arbetslösa, ett stort antal hade så klena betygsmeriter, att de knappast kunde anses vara önskvärda lärarkrafter. I all synnerhet gällde detta om de äldre lärarinnor, som examinerats på 1920-talet med klena betyg och sedan dess haft liten eller ingen praktik. I varje fall kunde tagas för givet, att nu åsyftade kategori av lärarinnor icke kunde komma i fråga till ordinarie tjänster eller befattningar med anställning tills vidare, sedan genom de nya bestämmelserna i folkskolestadgan angående lärarval ett mera objektivt förfaringssätt med hänsyn till meriter måste tillämpas vid dylika val.

b) *De lärarinnor, som i slutet av april månad 1936 innehade lärarbefattning.*

Överstyrelsen hade formulerat sitt upprop till småskollärarinnorna angående adressanmälan sålunda, att utredningen skulle omfatta dem, vilka vore eller befarade att bli arbetslösa. Med anledning därav hade uppgifter i enlighet med frågeformuläret lämnats även av ett stort antal lärarinnor, som i slutet av april innehade någon läraranställning. Av de 1,186 sålunda anmälda vore 56 anställda tills vidare vid mindre folkskola eller såsom biträdande lärare vid folkskola, 264 innehade extra ordinarie befattning, och 866 vore vikarierande lärare, därav 227 uppehöll vakanta tjänster och 639 vore vikarier för tjänstlediga lärare. Av tjänstledighetsvikarierna hade 191 uppgivit, att de vore hindrade att mottaga annan befattning, och vad omfattningen av deras tjänstgöring anginge hade 407 innehaft dylikt vikariat en eller flera terminer, medan för 232 vikariatstjänstgöringen omfattat allenast delar av lästermin.

Anmälda lärare med icke-ordinarie anställning i förhållande till det befintliga verkliga antalet framginge av följande sammanställning.

	Extra ordinarie lärare	Vakansvikarier	Tjänstledighetsvikarier
Hela antalet befintliga vid slutet av vårterminen 1936	478	410	824
Hos överstyrelsen anmälda	264	227	639

Antalet anmälda vikarier, som uppgivit sig vara oförhindrade att mottaga tjänstgöring, voro 609.

Vad anginge omfattningen av den anställning, som i tjänst varande lärarinnor, vilka förklarat sig oförhindrade att mottaga lärarbefattning, innehaft under åren 1933—slutet av april 1936, hade 346 haft anställning hela eller nästan hela tiden, 342 hade tjänstgjort 2 intill 5 terminer, 62 intill 2 terminer och 43 mindre än 1 termin. Av dessa senare vore dock 15 examinerade år 1935.

Det vore uppenbart, att de lärarinnor, som vore extra ordinarie och vakansvikarier, från det allmännas sida fyllde ett för handen varande behov

av lärare, och att de för närvarande icke kunde räknas såsom arbetslösa. När det vore fråga om en arbetslöshetsräkning och om åtgärder för arbetslöshetens avhjälpande, kunde dessa kategorier dock icke lämnas obeaktade. Under normala förhållanden skulle ju dessa lärarinnor vinna befordran, därigenom att de vakanta tjänsterna återbesattes och de extra ordinarie i större eller mindre utsträckning förändrades till ordinarie. Men under nuvarande förhållanden, då organisationen av folkskoleväsendet måste anpassas efter barnantalets minskning och pågående rationaliseringsåtgärder medförde indragning av lärartjänster, vilken indragning i första rummet drabbade de skolformer, där småskollärarynnorna hade sin anställning, ginge utvecklingen i motsatt riktning. I stället för att vinna befordran måste de icke-ordinarie småskollärarynnorna i stor utsträckning lämna sina befattningar och bli arbetslösa.

Under åren 1931—1936 hade icke mindre än 745 lärartjänster, som uppehållits av småskollärarynnor, indragits, och under åren 1936—1938 kunde ytterligare 257 sådana tjänster indragas. Dessa indragningar drabbade givetvis i första hand de nuvarande extra ordinarie befattningshavarna och vakansvikarierna.

Vad beträffade gruppen vikarier för tjänstlediga lärare, vore det uppenbart, att ett behov av sådana alltid föreläge, och att detta måste tillgodoses. Tjänstledighetsvikariernas antal hade vid slutet av vårterminen 1936 varit 824 eller 6.67 procent av hela antalet lärartjänster. Ett vikariebehov av denna omfattning syntes vara större än det normala. Nedginge detta till tidigare omfattning, som varit omkring 5 procent, vore det uppenbart, att ett stort antal av dessa tjänstledighetsvikarier bleve överflödigt och i sin ordning ökade antalet arbetslösa. Överstyrelsen återkomme längre fram till detta spörsmål, när fråga bleve om behovet av särskilda åtgärder för arbetslöshetens bekämpande.

2. *Kostnadsberäkningar.* Utredningsdirektiven innefattade även beräkningar rörande det allmännas kostnader för nya lärartjänster och undervisningslokaler vid en allmän begränsning av elevnumrären i småskolans läraravdelningar till högst 24 respektive högst 20 per avdelning.

Beträffande detaljerna i överstyrelsens i berörda hänseenden verkställda beräkningar hänvisas till handlingarna i ärendet.

Enligt de föreliggande uppgifterna skulle vid en omorganisation av undervisningsavdelningarna på småskolestadiet på sådant sätt, att barnantalet per avdelning icke i något fall komme att överstiga 24, i det hela erfordras 447 nya avdelningar.

Härnadan göres en sammanställning av de samlade kostnaderna i olika hänseenden, fränsett dyrtidstillägg, avseende budgetåret 1936/1937, därest reformen då varit genomförd.

Årliga kostnader (barnantalet högst 24)			Summa
Ä n d a m å l	Statens	Kommunernas	
Lärarlöner	608,032	38,248	646,280
Lärbostäder	36,423	150,659	187,082
Undervisningslokaler	96,129	148,562	244,691
Övriga kostnader	17,568	171,995	189,563
Summa	758,152	509,464	1,267,616

En omorganisation av undervisningsavdelningarna på småskolestadiet på sådant sätt, att barnantalet per avdelning icke i något fall komme att överstiga 20, krävde 1,160 nya avdelningar.

De samlade kostnaderna, beräknade på sätt ovan angivits, skulle utgöra:

Årliga kostnader (barnantalet högst 20)			S u m m a
Ä n d a m å l	Statens	Kommunernas	
Lärarlöner	1,572,687	169,711	1,742,398
Lärbostäder	92,254	432,872	525,126
Undervisningslokaler	282,541	421,516	704,057
Övriga kostnader	42,278	490,062	532,340
Summa	1,989,760	1,514,161	3,503,921

3. *Behovet av särskilda åtgärder.* Den enligt det ovanstående ådagalagda arbetslösheten vore vida mindre än den, som 1935 års riksdag räknade med i sin skrivelse nr 313. Vid bedömandet av läget bleve det dock missvisande att stanna endast vid de nu anförda siffrorna. Såsom överstyrelsen ovan anført, kunde under de närmaste två åren icke mindre än 257 småskollärartjänster indragas. Även om man räknade med att ett antal av de lärarinnor, som innehade dessa till indragning bestämda tjänster, kunde på grund av förflyttning eller lagstadgad företrädesrätt erhålla andra befattningar, torde man dock kunna räkna med, att ett stort antal extra ordinarie lärarinnor och vakansvikarier genom dessa organisatoriska åtgärder komme att mista sina nu innehavda befattningar. Överstyrelsen saknade fullständiga uppgifter om övertaliga småskollärartjänster efter läsåret 1937—1938. Men givetvis komme indragning av sådana tjänster att fortgå, alltefter som nativitetssminskningen gjorde sig gällande. På grund av bestämmelser i kungörelsen nr 32/1936 om tillsättning i vissa fall av lärare vid folk- och småskolor m. m. verkställde folkskolinspektörerna nu en utredning angående antalet lärartjänster, som kunde indragas intill den 1 juli 1940. Resultatet av denna utredning bleve känt först längre fram mot slutet av år 1936. Men redan nu kunde överstyrelsen draga den slutsatsen, att indragningen av sådana lärartjänster, vid vilka småskollärarinnor vore anställda, komme att bli mycket kraftig. Indragningen av övertaliga tjänster torde ock kunna väntas komma att ske i långt snabbare tempo än hittills, därest i samband med en väntad ny lönereglering skyldigheten för lärarna att underkasta sig tvångsförflyttning komme att utvidgas. Det vore vanskligt att försöka anförä exakta tal för fall, som icke vore med säkerhet kända. Men överstyrelsen hölle dock före, att ett antal av minst 250 extra ordinarie och vikarier komme att under de närmaste åren bli tjänstlösa på grund av genomförda rationaliseringsåtgärder av olika slag. Till sådana åtgärder hörde ock den centralisering av skolväsendet, som särskilt i Norrland kunde genomföras med tillhjälp av skolhem och inackordering av skolbarn, ett system som på grund av statsmakternas kraftiga understödjande vunne allt större tillämpning.

Ytterligare borde tagas hänsyn till en omständighet, som överstyrelsen förut berört, nämligen det osedvanligt stora antalet vikarier för tjänstlediga småskollärarinnor, som funnits vid slutet av vårterminen 1936, ett antal som uppgått till 824. Motsvarande siffror vid slutet av vårterminerna 1934

och 1935 utgjorde 713 respektive 696, sålunda i båda fallen ett vikariebehov, som med över 100 understigit 1936 års siffra. Under höstterminerna minskades vikariebehovet med ytterligare 100—200, så att sagda behov motsvarade ungefärligen talen 500—600. Härav torde kunna dragas den slutsatsen, att av de 824 tjänstledighetsvikarierna vid slutet av vårterminen 1936 ett antal av omkring 200 kunde befaras redan vara arbetslösa.

I samband med frågan om vikariebehovet och tillgång på vikarier borde ytterligare en sak beaktas. Överstyrelsen hade i det föregående under hänvisning till en statistisk utredning påvisat, hurusom ett betydande antal examinerade lärarinnor både bland de arbetslösa och bland dem, som lyckats erhålla vikariat, vore så klenit meriterade, att de icke kunde anses önskvärda, när det gällde tillsättning av lärartjänster. Man måste emellertid räkna med, att de funnes såsom en reserv, när det gällde besättande av mer eller mindre tillfälliga vikariat. Detsamma gällde givetvis även flertalet i den grupp av 235 lärarinnor, som på grund av giftermål och andra orsaker förklarat sig hindrade att i obegränsad utsträckning mottaga lärarinnetjänst. Ofta stode de till buds såsom vikarier vid skolor i hemtrakterna. Dessa omständigheter bidroge i sin mån till att fördröja ett rationellt avvecklande av arbetslösheten bland småskollärarinnorna och vore sålunda ägnade att stärka behovet av särskilda åtgärder härför.

Skulle man med hänsyn till vad överstyrelsen sålunda anført göra ett försök att summera ihop tillgången av de småskollärarinnor, som vid undersökningens verkställande voro, eller som under de närmaste åren verkligen kunde befaras bliva arbetslösa, erhöles ett approximativt tal av $(300 + 250 + 200 =) 750$. Härtill komme antalet av dem, som utexaminerades under de båda närmaste åren, nämligen $(10 + 48 =) 58$.

Mot den sålunda beräknade lärartillgången av ett 800-tal lärarinnor gällde det nu att väga det beräknade lärarbehov, som kunde uppkomma på grund av inträffade vakanser å befintliga lärartjänster under de närmaste åren. Härvid kunde tjäna till ledning en av de sakkunniga för utredning rörande åtgärder för beredande av ökade möjligheter att indraga lärartjänster vid folkskoleväsendet år 1933 gjord undersökning av avgångsfrekvensen inom lärarkåren på grund av pensionering m. m. Av denna undersökning framginge, att antalet småskollärare, lärare vid mindre folkskolor och biträdande lärare vid folkskolor, som under 6-årsperioden 1932—1938 uppnådde 60 år (pensionsåldern), uppginge till i medeltal 203 per år. Vidare framginge, att medeltalet avgångna på grund av annan anledning (sjukdom m. m.) utgjort i medeltal 35 under 5-årsperioden 1927—1932. Räknades med samma avgångsfrekvens i det följande, skulle sålunda hela antalet vakanta tjänster under de båda närmaste åren kunna beräknas till $(406 + 70 =) 476$. Man skulle sålunda vid tiden 1938—1939 kunna räkna med ett antal av omkring $(800 - 476 =) 324$ övertaliga lärarinnor, eller ett något större antal, ifall tjänstindragningarna bleve större, än som ovan beräknats. Med hänsyn till detta förhållande syntes särskilda åtgärder för utökande av anställningsmöjligheterna vara berättigade.

4. *Förslag.* Överstyrelsen har vidhållit det förslag rörande frivillig förtidsavgång, som överstyrelsen framlagt i sin ovanberörda utredning av den 30 september 1935. Vidare har överstyrelsen på anförda skäl ifrågasatt åtgärder för delning av klassavdelningarna på småskolestadiet vid ett lärjungeantal av i regel 24.

Statskontoret har i utlåtande den 9 januari 1937 framhållit, att de av överstyrelsen framlagda siffrorna rörande arbetslösheten bland småskollärarinnorna gåve vid handen, att de invändningar, statskontoret i ovanberörda utlåtande riktade mot den tidigare utredningen, voro befogade. Antalet av de enligt överstyrelsen i egentlig mening arbetslösa, för skoltjänstgöring disponibla utgjorde nämligen enligt den av överstyrelsen nu verkställda beräkningen i slutet av april månad 1936 endast 300, eller således avsevärt mindre än överstyrelsen tidigare förmodat. Statskontoret ansåge emellertid icke heller, att sagda siffra kunde läggas till grund för en eventuell hjälpaktion.

Till utvecklande härav har ämbetsverket framhållit följande:

Enligt vad som framginge av utredningen, vore icke mindre än 50 av de 300 lärarinnorna gifta. Dessa borde enligt statskontorets mening icke här medräknas.

Vidare utvisade utredningen, att av de 300 lärarinnorna halva antalet erhöillit sin utbildning under en tid, då — såsom överstyrelsen i sitt första utlåtande yttrade — »den ringa utsikten att kunna erhålla lärartjänst bevisligen stått fullkomligt klart för de å seminarierna inträdessökande». I sitt tidigare utlåtande i ärendet yttrade statskontoret, bland annat, att det torde få anses ligga i sakens natur, att den, som skaffade sig utbildning för en tillämnad levnadsbana, själv hade att taga den risk, som kunde uppstå genom försämrade konjunkturer å banan. Nu omhandlade lärarinnor hade icke kommit i nuvarande läge på grund av en för dem oförutsebar konjunkturförsämring utan hade skaffat sig sin utbildning, medvetna om svårigheterna att inom den närmaste tiden efter deras utexamination från seminariet erhålla anställning. Vid sådant förhållande syntes särskilda hjälpåtgärder till förmån för ifrågavarande lärarinnor icke kunna tillstyrkas.

25 av de enligt överstyrelsen i egentlig mening arbetslösa lärarinnorna hade under de sista tre läsåren haft anställning hela eller så gott som hela tiden. Det syntes med fog kunna ifrågasättas, om dessa lärarinnor verkligen borde inräknas bland de arbetslösa. Därjämte visade tabellen, att av ifrågavarande 300 lärarinnor ett antal av 80, som under läsåren 1933—1936 icke haft någon eller högst obetydlig tjänstgöring, utexaminerats så tidigt som under tioårsperioden 1921—1930. Orsaken till arbetslösheten torde i flertalet av dessa fall få anses vara, att vederbörande vore mindre lämpade för skoltjänst. Denna grupp lärarinnor syntes följaktligen böra utelämnas vid den beräkning, varom nu vore fråga.

Vad statskontoret sålunda anför, torde giva vid handen, att antalet i egentlig mening arbetslösa, för tjänstgöring disponibla och lämpade lärarkrafter, till vilka anledning förelåg att i förevarande avseende taga hänsyn, måste väsentligen reduceras. Sannolikt kunde det kvarvarande antalet icke sättas högre än till omkring 150 lärarinnor.

Den av riksdagen begärda utredningen avsåge sådana småskollärarinnor, som för närvarande vore utan anställning. Skolöverstyrelsen hade emellertid tillika verkställt en uppskattning av det ytterligare antal småskollärarinnor, som under de närmaste två åren bleve tillgängligt för tjänstgöring. För utrönande härav borde till ovannämnda antal läggas dels den lärarpersonal, vilken under sagda båda år på grund av rationaliseringsåtgärder ansåges bliva utan tjänst, av överstyrelsen uppskattad till 250 lärarinnor,

dels en del av det under vårterminen 1936 osedvanligt stora antalet tjänstledighetsvikarier, av överstyrelsen angivet till omkring 200 lärarinnor, dels slutligen de 58 lärarinnor, vilka beräknades komma att utexamineras under åren 1937 och 1938. Antalet till tjänstgöring disponibla lärarkrafter under de närmaste två åren skulle således bliva sammanlagt ($150 + 250 + 200 + 58 =$) omkring 650.

Med ledning av en av de sakkunniga för utredning rörande åtgärder för beredande av ökade möjligheter att indraga lärartjänster vid folkskoleväsendet år 1933 gjord undersökning (statens offentliga utredningar 1933: 5, sid. 8) av avgångsfrekvensen inom lärarkåren på grund av pensionering m. m. hade överstyrelsen härefter beräknat behovet av nya lärarkrafter under de närmaste båda åren till sammanlagt 476. Därest sagda siffra vore riktig, skulle efter 1938 års utgång en viss arbetslöshet vara rådande bland småskolläraryrinnorna. Överstyrelsen hade emellertid vid sin kalkyl råkat utgå från en felaktig uppgift angående det av de sakkunniga beräknade medeltalet per år för av annan anledning än pensionering avgående lärarinnor, i det att detta medeltal av överstyrelsen förutsatts vara 35 i stället för 174. Då årligen cirka 203 lärarinnor kunde antagas bliva pensionerade, skulle sålunda enligt sagda sakkunnigas beräkningar antalet lediga tjänster under en tvåårsperiod bliva 754. Detta antal överstege med omkring 100 nyssberörda antal lediga lärarkrafter. Emellertid hade 1932 års seminariesakkunniga låtit verkställa ingående beräkningar (statens offentliga utredningar 1935: 44, sid. 144) över antalet varje år avgående småskolläraryrinnor och hade därvid beräknat avgångsfrekvensen under åren 1937—1938 till icke mindre än 850. Nämda antal under de närmaste två åren avgående överstege med ytterligare 100 den av statskontoret ovan uppskattade tillgången på lärarkrafter under sagda år.

Enligt överstyrelsens beräkningar borde den verkliga tillgången på småskolläraryrinnor under de närmaste två åren uppskattas till omkring 800. En jämförelse med behovet under samma tid av nya lärarinnor enligt 1932 års seminariesakkunnigas beräkningar gäve vid handen, att — från överstyrelsens egen utgångspunkt — anställning under de kommande två åren borde kunna beredas såväl antalet för tjänstgöring disponibla arbetslösa småskolläraryrinnor som ock övrig under sagda år tillgänglig småskolläraryrpersonal. Med hänsyn till möjligheten att erhålla lärartjänst syntes således läget för småskolläraryrinnorna icke vara sådant, att särskilda åtgärder vore påkallade.

Statskontoret har därför avstyrkt, att några som helst åtgärder i det ifrågasatta avseendet vidtoges.

Föreliggande förslag angående omfattningen av småskoleseminarieorganisationen under budgetåret 1937/1938. I skrivelse den 10 november 1936 har skolöverstyrelsen gjort framställning rörande elevintagningen under nästa läsår och till en början lämnat följande översikt över dessa seminariers klass- och elevantal ävensom övningsskola under läsåret 1936—1937:

Småskoleseminarier	1 9 3 6 — 1 9 3 7				
	Klassavdelningar och elever	Övnings-skolavdelningar	Utexaminerade		
			1937	1938	1939
Strängnäs	I 12	3	—	12	—
Landskrona	II 10, I 12	3	10	12	—
Skara	I 12	3	—	12	—
Härnösand	I 12	3	—	12	—
Lycksele	I 12	3	—	—	12
Haparanda	I 12	3	—	—	12
Växjö	—	—	—	—	—
Summa			10	48	

Efter att hava erinrat om ovanberörda av överstyrelsen verkställda utredning rörande arbetslösheten bland småskollärarinnorna har överstyrelsen därefter yttrat:

För de åren 1935 och 1936 utexaminerade lärarinnorna ställde sig tjänstgöringsförhållandena den 15 oktober 1936 enligt rektorernas uppgifter på så sätt, att av de år 1935 utexaminerade 94 lärarinnorna vore 7 och av de år 1936 utexaminerade 77 lärarinnorna vore 11 ofrivilligt utan skoltjänstgöring.

I 1932 års seminariesakkunnigas betänkande (sid. 144), funnes vissa av byråchefen Göransson gjorda beräkningar beträffande avgångsfrekvensen inom småskolekåren och behovet av nya lärare. Enligt dessa skulle det beräknade behovet av nya småskollärare uppgå till för år 1935: 28, år 1936: 117, år 1937: 174, år 1938: 310, år 1939: 361 och år 1940: 378. Dessa beräkningar vore gjorda med hänsyn till vissa teoretiska förutsättningar, vilka emellertid icke alltid stämde med de erfarenhetsmässiga förhållandena och alltså icke kunde under de närmaste åren tjäna såsom säkert underlag för bedömandet av elevintagningen vid småskoleseminarierna. Härvid måste enligt överstyrelsens mening ännu någon tid hänsyn tagas dels till det betydande överskottet på användbara lärarinnor och dels till de dolda reserver av i tjänst varande lärarinnor, vilka på grund av rationaliseringsåtgärder och därmed följande indragningar av tjänster bleve arbetslösa. Beträffande sistnämnda förhållanden finge överstyrelsen erinra därom, att hela antalet tjänster vid småskolor och mindre folkskolor ävensom biträdande tjänster vid folkskolor från år 1931 till år 1936 minskat med 745, och att en ytterligare minskning komme att ske intill år 1938 med 257, vilket sammanlagt utgjorde en minskning av 1,002 tjänster.

Denna minskning av lärartjänster med därav följande minskning av det behövliga antalet lärarkrafter komme givetvis att fortgå i den mån nativtetsminskningen gjorde sig gällande. Det borde härvid särskilt beaktas, att även de mest önskvärda rationaliseringsåtgärder givetvis hindrades eller fördröjdes, i samma mån hänsyn — såsom billigtvis borde ske — måste tagas till befattningshavarna, så att dessa icke tvingades att lämna sina tjänster utan möjlighet att erhålla nya och sålunda nödgades att öka de redan förut arbetslösas skara.

Enligt överstyrelsens mening borde det sålunda ligga i såväl lärarnas som i det allmännas intresse, att de arbetslösa och eljest övertaliga lärarinnorna bereddes anställningsmöjligheter, och att sådana åtgärder härför tillgripes, som vore *snabbt* verkande. Det mest rationella sättet torde vara det, som staten under en följd av år redan tillämpat, nämligen en stark begränsning av elevintagning och lärarexamination vid småskoleseminarierna. Det vore överstyrelsens mening att denna anordning borde, för att det avsedda syftet måtte vinnas, tillgripas ännu något år. Men det vore tillika överstyrelsens uppfattning att det, ifall verkligt effektiva åtgärder vidtoges, icke behövde dröja särdeles länge, innan behov föreläge att i full utsträckning taga i anspråk den nya seminarieorganisationens examinationskapacitet.

Överstyrelsen finge alltså föreslå, att även budgetåret 1937/1938 en begränsning vidtoges i såväl klassantalet som elevantalet vid småskoleseminarierna.

Vad först beträffade klassernas antal, finge överstyrelsen anföra följande.

Den utredning beträffande arbetslösheten bland småskollärarinnorna, som överstyrelsen verkställt, visade bland annat, att läraröverskottet fördelade sig påfallande olika inom landets nordliga och dess sydligare delar. Detta överskott vore sålunda mindre i landets södra delar än i Norrland. Störst vore arbetslösheten inom Norrbottens län (73) och bland de lärarinnor, som utexaminerats från seminarierna i Haparanda (46) och Murjek (32). Med hänsyn härtill funne överstyrelsen riktigast, att någon nyintagning icke ägde rum vid seminariet i Haparanda år 1937. Seminariets lärare erhöles full sysselsättning under vårterminerna, så länge fortbildningskurser för i tjänst varande lärarinnor då anordnades vid seminariet. De dåliga lokalförhållandena vid seminariet i Haparanda motiverade ock, att ytterligare uppskov med intagning av ny klassavdelning där medgäves.

Från organisatoriska och praktiska synpunkter syntes hinder ej möta för intagning av en första klassavdelning i det blivande småskoleseminariet i Växjö redan läsåret 1937—1938, då ännu en klass, den fjärde, funnes kvar vid folkskoleseminariet. En dylik kombination av folk- och småskoleseminarium under ledning av folkskoleseminariets rektor hade förut funnits både i Landskrona, Skara och Härnösand. Emellertid ville överstyrelsen ifrågasätta, huruvida det beslutade nya småskoleseminariet borde börja sin verksamhet redan år 1937, då behovet av stark inskränkning i småskoleseminariernas verksamhet, såsom överstyrelsen ovan framhållit, fortfarande gjorde sig gällande, och då de förutvarande dubbelseminarierna ännu icke tillnärmelsevis kunnat träda i full verksamhet. Det vore uppenbarligen ett önskemål, att åtminstone något dubbelseminarium snarast komme att få arbeta i sådan form. Överstyrelsen ville därför föreslå, att i stället för intagning av en första klass i Växjö och en i Landskrona tvenne avdelningar av klass I intoges vid seminariet i Landskrona. En sådan anordning vore emellertid närmast motiverad av rent sakliga skäl. Medan i de län i mellersta och östra Sverige, vilka för det blivande seminariet i Växjö komme att utgöra ett naturligt rekryteringsområde, överskottet på småskollärarinnor vore relativt avsevärt, funnes sådant överskott endast i ringa omfattning i rikets sydligaste delar. Sålunda hade i april månad i Blekinge län funnits 7, i Kristianstads län 1 och i Malmöhus län 10 arbetslösa lärarinnor. Dessa kunde med all sannolikhet erhålla befattningar under de närmaste båda åren.

Enligt vad överstyrelsen under hand inhämtat av vederbörande rektor,

vållade ett uppskov med påbörjande av verksamheten vid småskoleseminariet i Växjö inga olägenheter beträffande folkskoleseminariets verksamhet under läsåret 1937—1938.

I övrigt ville överstyrelsen föreslå, att en klassavdelning (I) intoges vid seminarierna i Strängnäs, Skara, Härnösand och Lycksele.

I fråga om antalet elever per klassavdelning har överstyrelsen anfört följande:

Vad beträffade klassernas storlek, hade Kungl. Maj:t under de senaste åren bestämt, att i varje klassavdelning skulle intagas allenast 12 elever. Överstyrelsen ville nu föreslå, att elevantalet i de båda föreslagna avdelningarna i klass I vid seminariet i Landskrona skulle bestämmas till 15 i vardera avdelningen, vilket vore samma tal, som Kungl. Maj:t bestämde för de båda klassavdelningar, som hösten 1933 intogos vid småskoleseminariet i Strängnäs. Huruvida även vid de övriga seminarierna, där en ny elevavdelning skulle intagas, numerären borde stanna vid 12 eller eventuellt några högre siffror, torde tills vidare böra få bli en öppen fråga och längre fram efter riksdagens beslut i seminariefrågan, då läget kunde något bättre bedömas, bestämmas av Kungl. Maj:t. I nedanstående översikt över den av överstyrelsen nu föreslagna organisationen för småskoleseminarierna under budgetåret 1937/1938 räknade överstyrelsen med intagningsstalet 12 vid seminarierna i Strängnäs, Skara, Härnösand och Lycksele.

Småskoleseminarierna skulle alltså enligt överstyrelsens förslag under budgetåret 1937/1938 erhålla följande organisation:

Seminari er	Klassavdelningar och elever	Övnings- skolavdel- ningar	Utexamineras		
			1938	1939	1940
Strängnäs	II 12 I 12	3	12	12	—
Landskrona	II 12 I 15 I 15	4	12	30	—
Skara	II 12 I 12	3	12	12	—
Härnösand	II 12 I 12	3	12	12	—
Lycksele	II 12 I 12	3	—	12	12
Haparanda	II 12 —	3	—	12	—
Växjö	—	—	—	—	—
Summa			48	90	12 + in- tagna 1938

Statskontoret har i utlåtande den 5 december 1936 förklarat sig icke vilja framställa annan erinran mot den av överstyrelsen föreslagna nyintagningen av elever vid seminarierna, än att allenast en avdelning syntes böra inrättas vid seminariet i Landskrona samt att denna avdelning borde omfatta endast 12 elever.

Redan när jag i samband med den 1936 års riksdag förelagda frågan om småskoleseminariernas organisation (propositionen nr 100) anmälde över-

Departement-
schefen.

styrelsens då föreliggande utredning rörande arbetslösheten bland småskollärarinnorna, fann jag anledning påpeka, att vad i ärendet förekommit syntes giva vid handen, att läget på detta område icke vore så elakartat, som den av överstyrelsen beräknade arbetslöshetssiffran läte förmoda, om vid beräkningen av antalet arbetslösa hänsyn toges endast till sådana arbetslösa, som vore önskvärda som undervisare i småskolan och som stode till förfogande för lärarverksamhet. Antalet i egentlig mening arbetslösa, för skoltjänstgöring disponibla lärare är enligt överstyrelsens nu föreliggande, kompletterande utredning väsentligt lägre än tidigare antagits. De slutsatser, statskontoret dragit av det av överstyrelsen företedda statistiska materialet, giva till och med stöd för den förmodan, att den förefintliga, jämförelsevis obetydliga arbetslösheten bland de för skoltjäustgöring lämpliga småskollärarinnorna är en övergående företeelse. I varje fall lärer efter den numera verkställda grundliga utredningen i ämnet kunna fastslås, att förhållandena på området, vilka under de senaste åren varit föremål för mycken uppmärksamhet, icke nu motivera några särskilda ingripanden från statsmakternas sida. Jag anser mig alltså icke kunna förorda, att i anledning av ovanberörda riksdagsskrivelse nr 313/1935 vidtagas särskilda åtgärder utöver den, som statsmakterna med hänsyn till förefintligt överskott av småskollärarinnor tillgripit under de senare åren, nämligen inskränkning av nyintagningen av elever vid småskoleseminarierna.

En sådan inskränkning anser jag nämligen påkallad även för nästa budgetår särskilt med tanke på ovissheten om vad de pågående rationaliseringsåtgärderna kunna komma att medföra i fråga om indragning av förefintliga tjänster. Den av nativitetsminskningen framkallade situationen på detta område manar enligt min mening allttjämt till försiktighet vid nyintagningen. Jag anser mig därför kunna tillstyrka överstyrelsens härutinnan framlagda förslag med den ändringen, att vid småskoleseminariet i Landskrona intages endast *en* klassavdelning i stället för, såsom överstyrelsen föreslagit, två. Att vid sistnämnda seminarium intaga två klassavdelningar med så lågt elevantal som 15 synes icke böra ifrågakomma. Befinnas förhållandena i Landskronaseminariets uppland därtill föranleda, lärer Kungl. Maj:t vara oförhindrad att föreskriva, att vid den avdelning av första klassen, som bör uppehållas vid seminariet under nästa läsår, skall intagas exempelvis normalt antal elever, d. v. s. 24.

Kostnadsberäkningarna i det följande äro grundade på den sålunda förordade nyrekryteringen av elever till småskoleseminarierna.

7. Biträden åt folkskolinspektörerna.

1936 års riksdag. Sedan en följd av år utgår till ordinarie och av Kungl. Maj:t förordnad folkskolinspektör ävensom till å ledig befattning vikarierande folkskolinspektör ersättning för expenser. Beträffande tillkomsten av nämnda förmån och det belopp, varmed ersättningen utgått vid olika tider, finnes redogörelse lämnad i 1936 års statsverksproposition, åttonde huvudtiteln, sid. 367—369, vartill här må hänvisas. Med bifall till Kungl. Maj:ts därom framställda förslag beslöt 1936 års riksdag höja ifrågavarande expensersättning från 500 kronor till 700 kronor för varje inspektör. Tillika uttalade riksdagen i sin skrivelse nr 8/1936 — under framhållande av angelägenheten av att åtgärder vidtoges för att dels frigöra inspektörerna från mycket av dem redan nu åliggande arbete, som lika väl kunde utföras av mindre kvalificerade arbetskrafter, dels ock skapa möjligheter för inspektörerna att möta de nya uppgifter, som pålagts dem genom det pågående organisatoriska omdaningsarbetet inom folkskolan — att riksdagen icke funnit det av Kungl. Maj:t i detta hänseende framlagda förslaget om ökad expensersättning tillfredsställande. Riksdagen anförde härom följande:

Den ökning av expensersättningen, som förordats, kunde givetvis betyda en avlastning av mindre kvalificerat administrativt arbete för de folkskolinspektörer, som för dylikt ändamål anställdes särskild arbetskraft. Emellertid torde man icke kunna vara övertygad om att detta alltid bleve förhållandet, och då förfelades syftemålet med den höjda expensersättningen.

Det torde vara erforderligt, att man undersökte, om icke andra utvägar kunde komma ifråga för att nå det av riksdagen uppställda målet, nämligen ett frigörande av folkskolinspektörerna för deras egentliga, viktiga verksamhet. En tänkbar utväg, som i detta hänseende icke syntes böra lämnas utan beaktande, funne riksdagen vara en liknande den, som redan kommit till användning vid läroverken genom anordningen med biträden å rektors-expeditionerna. Kostnaderna för nämnda anordning vid läroverken uppginge icke till något avskräckande belopp; för 137 allmänna läroverk utgjorde de sålunda för innevarande budgetår tillhoppa 60,125 kronor.

Riksdagen funne sig alltså böra framhålla önskvärdheten av att denna fråga med det snaraste bleve föremål för utredning. Denna utredning torde böra så bedrivas, att förslag i ämnet om möjligt kunde föreläggas redan 1937 års riksdag.

I avvaktan på denna utredning funne sig riksdagen böra som ett provisorium för nästkommande budgetår medgiva den föreslagna ökningen av expensersättningen till 700 kronor för varje inspektör.

Föreliggande förslag. Genom beslut den 15 maj 1936 anbefallde Kungl. Maj:t, som samma dag utfärdade kungörelse (nr 200) om expensersättning åt folkskolinspektörer för budgetåret 1936/1937, skolöverstyrelsen, att — med

beaktande av vad riksdagen sålunda anfört — verkställa utredning angående åtgärder till frigörande i möjligaste mån av folkskolinspektörerna från dem åvilande mindre kvalificerat administrativt arbete, ävensom i samband med avgivande av framställningar, avsedda att föreläggas 1937 års riksdag, till Kungl. Maj:t inkomma med förslag i ämnet.

Sådant förslag har skolöverstyrelsen framlagt i skrivelse den 31 augusti 1936. Överstyrelsen har i ärendet anfört bland annat följande:

Såväl Kungl. Maj:t som riksdagen hade i likhet med överstyrelsen funnit, att lättnad borde beredas folkskolinspektörerna i fråga om expeditionsgöromålen. Principiell meningsskiljaktighet hade förelegat egentligen endast i fråga om det sätt, varpå ifrågavarande lättnad borde beredas dem.

Med anledning av Kungl. Maj:ts åläggande av den 15 maj 1936 hade överstyrelsen anmodat vederbörande ordinarie och av Kungl. Maj:t förordnade folkskolinspektörer att till överstyrelsen inkomma med yttrande i ämnet. Dylika yttranden hade inkommit från 49 av de 52 folkskolinspektörerna.

Av dessa yttranden framginge, att ett verkligt behov föreläge för inspektörerna att bliva befriade från en del av de tyngande expeditionsgöromålen, såsom maskinskrivning, förande av diaries, ordnande och registrering av arkivalier, uppgifter i samband med utredningar, förberedande granskning av statsbidragsrekvisitioner m. m. Behovet av expeditionshjälp växlade givetvis, då detta måste vara beroende på en del förhållanden, som sammanhänge med folkskolinspektionsområdenas olika omfattning och skolväsendets allmänna anordning i skilda delar av landet. Medeltalet timmar, då dylik hjälp skulle behöva anlitas, utgjorde enligt inspektörernas uppgifter cirka 360. Kostnaderna per timme för erhållande av dylik hjälp hade av inspektörerna uppskattats till mellan en krona och tre kronor, beroende bland annat på de kvalifikationer, som kunde anses erforderliga för de olika arbetsuppgifter, som kunde påläggas dessa biträden.

Med ledning av de avgivna yttrandena och med den kännedom om folkskolinspektörernas arbetsförhållanden, överstyrelsen ägde, funne överstyrelsen det mest ändamålsenliga sättet att lösa här förevarande spørsmål vara det, att ett begränsat anslag ställdes till förfogande att mot redovisningsskyldighet användas till arvoden åt biträden på folkskolinspektörsexpeditionerna.

Anslagets storlek borde givetvis bestämmas med hänsyn till omfattningen av det arbete, för vilket här ifrågavarande anslagsmedel skulle utgöra ersättning. Överstyrelsen ville i detta sammanhang erinra om den avsevärda ökning även av de administrativa göromålen å folkskolinspektörsexpeditionerna, som uppstode på grund av de två senaste riksdagarnas beslut rörande folkskoleväsendet. Utan att närmare ingå på någon redogörelse för de betydande nya arbetsuppgifter, som pålagts folkskolinspektörerna, ville överstyrelsen dock framhålla, att från och med innevarande redovisningsår folkskolinspektörerna skulle medverka vid upprättande av förslag till besättande av ordinarie folk- och småskollärartjänster genom att till skolråden avgiva yttrande över de av dessa upprättade förslagen. Visserligen skulle skolråden uppgöra förteckning över de sökandes meriter enligt av överstyrelsen fastställt formulär, men innan inspektören avgåve sitt yttrande, måste han givetvis granska och eventuellt korrigera densamma, vilket, då antalet sökande vore stort, innebure ett synnerligen tidsödande arbete, som lämpligen kunde utföras av ett biträde.

Redan härav följde, att överstyrelsen ansåge erforderligt, att folkskolinspektörerna bereddes möjlighet att såsom biträde anlita personer, åt vilka kunde anförtros även något mera kvalificerat arbete än enkel renskrivning, skrivning av adresser o. d. Biträdet borde kunna i inspektörens frånvaro tillhandagå allmänheten med upplysningar och besvara förfrågningar, förberedelsevis granska för att vid behov komplettera inkomna handlingar tillförlitligt siffergranska statsbidragsrekvisitioner m. m.

Med hänsyn till det nu sagda och till den väsentliga ökning av folkskolinspektörernas expeditionsgöromål, som blivit en följd av flera nytillkomna bestämmelser på folkskoleväsendets område, ansåge överstyrelsen, att det belopp, som mot redovisningsskyldighet borde ställas till varje folkskolinspektörs förfogande för att användas till arvode åt biträde, icke borde sättas lägre än 450 kronor eller samma belopp, vilket satts som norm för arvode till biträde vid rektorsexpedition vid folkskoleseminarium, vilket vore anordnat som enkelseminarium.

För ändamålet skulle alltså erfordras ett belopp av 52×450 eller 23,400 kronor. Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda de bestämmelser för beloppets utgående, som kunde anses erforderliga.

Överstyrelsen hade funnit anledning att i samband med utredningen rörande behovet av särskilt anslag till arvode åt expeditions- och skrivbiträde åt folkskolinspektörerna, taga under övervägande även frågan om expensersättning till folkskolinspektörerna.

Expensersättningen hade varit avsedd att täcka kostnaderna för expeditionsrum, telefon, skrivmaterialier, tryckning av cirkulärskrivelser, renskrivningsarbete och dylikt. Anställdes expeditionsbiträde med särskilt arvode, torde kostnader för renskrivningsarbete icke vidare böra beräknas utgå från anslaget till expenser, vilket borde innebära en viss lättnad i fråga om anslagets tillräcklighet. Å andra sidan medförde anställandet av ett biträde med tjänstgöring å inspektörsexpeditionen liksom ock de nya omfattande arbetsuppgifter, som pålagts inspektörerna, ökade expensutgifter.

Vid bedömande av frågan huruvida beviljande av anslag till biträde skäligen kunde medföra nedsättning av det belopp, varmed ersättning för expenser för närvarande utginge till folkskolinspektörerna, hade överstyrelsen ansett sig hava ledning av vissa från inspektörerna inhämtade upplysningar. Det framginge av de mera specificerade uppgifter, som lämnats av 43 folkskolinspektörer rörande deras expensutgifter, att dessa utgifter — frånsett kostnader för expeditionsrum samt för belysning, uppvärmning och städning av detsamma ävensom för eventuell skrivbiträdeshjälp — redan för närvarande uppginge till i avrundat tal sammanlagt 15,050 kronor per år eller i medeltal för varje inspektör omkring 350 kronor. Därvid vore att märka, att, såsom flera av dessa inspektörer särskilt påpekat, med de av dem uppgivna kostnaderna vissa ändamål dock icke kunnat på önskvärt sätt tillgodoses (t. ex. inbindning av arkivalier, anskaffning av vissa behövliga kontorsutensilier såsom duplikator, räknemaskin m. m.), varjämte nödvändigheten att mer än skäligt avstå från att använda avgiftsbelagda telefonsamtal, för vilka kostnaderna skulle bestridas ur ersättningen för expenser, medförde ytterligare belastning av det redan förut tyngande expeditionella skrivarbetet.

Av det nu anförda framginge, att även om ett särskilt belopp beviljades till arvode åt skrivbiträde, åtginge ungefär hälften av expensanslaget, 700 kronor, till bestridande av expensutgifter, som icke avsåge tillhandahållande

av expeditiionsrum. Det torde få anses själfallet, att det kvarstående beloppet, i medeltal omkring 350 kronor, icke kunde täcka kostnader för möblerat expeditiionsrum med lyse, uppvärmning och städning. Vid sådant förhållande borde enligt överstyrelsens mening någon nedsättning i nu utgående expensanslag icke ifrågakomma.

Enligt skolöverstyrelsens förslag skulle för nästa budgetår i avlöningsstaten för folkskolinspektionen under anslagsposten till särskilda löneförmåner till ordinarie och icke-ordinarie tjänstemän uppföras en delpost å 23,400 kronor till arvode åt biträden vid folkskolinspektörsexpeditionerna. Vidare skulle det nu utgående beloppet för expensersättning, 700 kronor, bibehållas oförändrat. Beträffande övriga i avlöningsstaten ingående poster ifrågasatte överstyrelsen icke någon ändring. Anslagets slutsumma skulle vid bifall till överstyrelsens förslag höjas från 434,000 kronor med 23,400 kronor till 457,400 kronor.

Statskontoret har i avgivet utlåtande den 15 oktober 1936 anført följande:

Med hänsyn till vad 1936 års riksdag i skrivelse nr 8 anført beträffande arbetshjälp åt statens folkskolinspektörer ville statskontoret icke motsätta sig, att ett begränsat anslag ställdes till förfogande att mot redovisningsskyldighet användas till arvoden åt biträden på folkskolinspektörernas expeditioner. Ej heller ville ämbetsverket motsätta sig förslaget att biträdenas arvode bestämdes till 450 kronor årligen. En förutsättning för bifall till överstyrelsens förslag i dessa delar syntes dock böra vara, att den av 1936 års riksdag medgivna förhöjningen av expensposten med 200 kronor till 700 kronor icke finge kvarstå efter det medel till ovanberörda arvoden beviljats. Höjningen i fråga betecknades av riksdagen uttryckligen såsom ett för innevarande budgetår gällande provisorium, och tillräckliga skäl för dess bibehållande under ovan angivna omständigheter hade, såvitt statskontoret kunde finna, icke av skolöverstyrelsen anförts.

Till arvoden åt inspektörernas biträden erforderliga medel torde i avlöningsstaten böra uppföras såsom särskild anslagspost och icke, på sätt överstyrelsen föreslagit, såsom delpost under anslagsposten till särskilda löneförmåner till ordinarie och icke-ordinarie tjänstemän.

**Departement-
schefen.**

Det för 1936 års riksdag framlagda och av riksdagen biträdda förslaget om höjning av folkskolinspektörernas expensersättning avsåg att bereda inspektörerna en önskvärd lättnad i deras expeditiionsarbete. Riksdagen ställde sig emellertid tveksam, huruvida härigenom folkskolinspektörerna kunde i tillräcklig mån bliva frigjorda från dem åvilande mindre kvalificerat administrativt arbete. Denna fråga tarvade enligt riksdagens mening ytterligare utredning. Skolöverstyrelsen har nu verkställt den åsyftade utredningen och i samband därmed framlagt förslag om att ett begränsat anslag skulle ställas till förfogande att mot redovisningsskyldighet användas till arvoden åt biträden på folkskolinspektörernas expeditioner. Arvodena skulle bestämmas till 450 kronor för år. För ändamålet skulle för de 52 expeditionerna erfordras ($52 \times 450 =$) 23,400 kronor. I likhet med statskontoret

biträder jag skolöverstyrelsens ifrågavarande förslag. Enligt mitt förmenande kommer vid bifall till detsamma det av riksdagen uttalade önskemålet med avseende å folkskolinspektörernas verksamhet att bliva tillgodosett. Emot det för ändamålet beräknade beloppets storlek har jag intet att erinra. Ifrågavarande belopp, 23,400 kronor, torde i avlöningsstaten för folkskolinspektionen böra uppföras såsom en särskild anslagspost till avlöningar till icke-ordinarie personal. Till denna fråga återkommer jag i det följande. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda de närmare bestämmelser för anslagspostens disponerande, som må kunna anses erforderliga.

Vidkommande expensersättningen framgår av den av skolöverstyrelsen verkställda utredningen, att även om ett särskilt belopp beviljas till arvode åt skrivbiträde å folkskolinspektörsexpedition, omkring hälften av den varje inspektör under innevarande budgetår tillkommande expensersättningen, 700 kronor, kommer att åtgå till bestridande av expensutgifter, som icke avse tillhandahållande av expeditjonsrum. Det återstående beloppet, i medeltal cirka 350 kronor, torde icke förslå för täckande av kostnader för möblerat expeditjonsrum med lyse, värme och städning. På grund härav har överstyrelsen ansett någon nedsättning av expensersättningen icke böra ifrågakomma. Statskontoret har däremot — under framhållande av, att riksdagen betecknade höjningen för innevarande budgetår allenast såsom ett provisorium — ansett, att expensposten vid beviljande av särskilda anslagsmedel till arvoden åt biträden å expeditionerna åter borde minskas till tidigare utgående belopp, eller 500 kronor för varje inspektör. För egen del ansluter jag mig till den av statskontoret hävdade meningen. I enlighet härmed bör föreskrivas, att folkskolinspektör, som är tjänstledig, skall av honom tillkommande expensersättning till sin vikarie avstå 200 kronor för år (nu 300 kronor), såvida icke Kungl. Maj:t i särskilt fall bestämmer, att han skall avstå högre belopp, samt att till vikarie för folkskolinspektör, som åtnjuter semester, skall utgå ersättning för expenser med ett belopp, beräknat efter 200 kronor för år (nu 300 kronor).

III. Anslagsbehov för budgetåret 1937/1938.

Löneregleringen förutsättes enligt det föregående skola träda i kraft den 1 januari 1938. För förra hälften av budgetåret 1937/1938 skulle alltså tillämpas nu gällande löner och avlöningsstater, för senare hälften av samma budgetår de nya lönerna och avlöningsstaterna. För vart och ett av de av löneregleringen berörda avlöningsanslagen skulle med andra ord för nästa budgetår komma att gälla två avlöningsstater. Avlöningsmedlen för varje institution torde böra det oaktat bestridas från ett och samma anslag, som alltså till beloppet bör motsvara summan av de båda avlöningsstaterna.

Anslagsfrågorna för nästa budgetår behandlas nedan i den ordning, i vilken vederbörande anslag nu äro i riksstaten uppförda.

Rörande beräkningen av avlöningsanslagen må i övrigt följande allmänna synpunkter anföras.

På grund av konstruktionen av det nu gällande lönesystemet falla de till befattningshavarna utgående lönerna icke med lika belopp på budgetårets båda hälfter. Eftersom höstterminen innehåller mindre antal läsveckor än vårterminen blir belastningen å avlöningsanslagen större under vårterminen än under höstterminen. Vid fördelningen av anslagsmedlen mellan de båda avlöningsstater, som enligt vad nyss sagts böra för vart och ett av de här ifrågakommande avlöningsanslagen gälla för nästa budgetår, skulle den teoretiskt riktigaste vägen vara att verkställa en utskiftning av ifrågakommande avlöningsmedel efter lästerminernas längd. Då emellertid de för var och en av de båda lästerminerna avsedda avlöningsmedlen skola bestridas från ett och samma anslag, har en sådan proportionell fördelning icke ansetts behövlig. De för ett visst ändamål för helt budgetår vid oförändrade löneförhållanden beräknade anslagsmedlen föreslås i det följande skola som regel med halva beloppet uppföras å den avlöningsstat, som skall gälla för förra delen av nästa budgetår. På motsvarande sätt förfäres vid beräkningen av den avlöningsstat, som skall gälla för den senare delen av budgetåret.

Den valda anordningen medför, att medelsåtgången under förra delen av budgetåret torde komma att exempelvis i fråga om de poster, ur vilka skola bestridas lön till extra ämneslärare, understiga det belopp, varmed posterna uppföras i avlöningsstaten för nämnda del av budgetåret. Som en allmän förutsättning bör dock gälla, att den anslagsfördelande myndigheten icke för vederbörande ändamål använder större belopp än som enligt mina i det följande framlagda förslag avses skola tagas i anspråk. Därest så befinnes

påkallat, läser Kungl. Maj:t framdeles böra meddela närmare föreskrifter i ämnet.

Vid den efterföljande beräkningen av avlöningsanslagen för nästa budgetår uppskattas till en början det för vederbörande avlöningsändamål erforderliga anslagsbeloppet, därest nuvarande avlöningsbestämmelser skulle oförändrade tillämpas under hela nästa budgetår. Därefter verkställas med ledning härav beräkningar rörande de förändringar i medelsdispositionen, som påkallas av löneregleringen. Avlöningsstaterna för den senare delen av budgetåret föreslås skola utformas efter de principer, som numera vanligen följas i fråga om nyreglerade verk. De särskilda delposterna beräknas efter gängse grunder. Sålunda beräknas anslagsposterna till avlöningar till tjänstemän å ordinarie stat och å övergångsstat till summan av de efter högsta förekommande löneklass å respektive dyrorter, med tjänstepensionsavdrag reducerade lönerna för de tjänstemän, vilkas löner skola bestridas ur vederbörande post. Delposterna till avlöningsförhöjningar m. m. till övrig icke-ordinarie personal beräknas i allmänhet till så stora belopp, som skulle erfordras, om samtliga extra ordinarie befattningshavare skulle avlönas enligt tredje löneklassen inom vederbörande lönegrad.

Det möter stora svårigheter att verkställa mer exakta beräkningar av exempelvis de delposter till grundavlöningar till övrig icke-ordinarie personal, vilka böra uppföras i avlöningsstaterna för senare delen av nästa budgetår. Vad exempelvis de allmänna läroverken beträffar, saknas kännedom om huru många av de icke-ordinarie lärarna, som komma att erhålla extra ordinarie anställning under vårterminen 1938, om de icke-ordinarie lärarnas fördelning mellan de olika dyrorterna och huru många timlärare, som komma att finnas anställda. Beräkningarna av nämnda delposter hava därför som regel måst ske approximativt. Det är först under hösten 1937 möjligt att med större grad av säkerhet utföra ifrågavarande beräkningar. I det följande kommer att föreslås, att delposterna i fråga — vad de allmänna läroverken beträffar som en definitiv åtgärd och vad övriga läroanstalter angår som en tillfällig anordning — betecknas förslagsvis, dock med vissa maximeringsföreskrifter. Därest vederbörande poster med hänsyn till omständigheter, som nu icke kunna förutses, skulle visa sig otillräckliga, förefinnes alltså — om sistnämnda förslag bifalles — möjlighet att anvisa medel för ändamålet utöver de belopp, som beräknats i avlöningsstaterna. Den besparing, som enligt det ovanstående kan beräknas komma att uppstå under vissa av de i avlöningsstaterna för förra hälften av budgetåret uppförda posterna, kommer i så fall att motvägas av en merutgift under motsvarande poster i avlöningsstaterna för senare delen av budgetåret.

Liknande svårigheter möta vid beräkningen av ett par andra poster i avlöningsstaterna för senare delen av budgetåret 1937/1938. Även dessa poster — de angivas närmare i det följande — böra tillfälligtvis för förra halvåret

1938 betecknas förslagsvis, dock med rätt för vederbörande myndighet att överskrida posten först efter Kungl. Maj:ts medgivande.

De särskilda lönetillägg och lönefyllnader samt den s. k. övergångslön, som enligt avsnittet »Övergångsanordningar» här ovan böra utgå, synas böra bestridas från de i avlöningsstaterna uppförda anslagsposterna till avlöningar till tjänstemän å ordinarie stat och å övergångsstat, respektive — i förekommande fall — från anslagsposterna till avlöningar till icke-ordinarie personal. Från förstnämnda poster bör också avföras lönen — frånsett dyrtidstillägg — för de ordinarie befattningshavare, som icke vilja övergå på den nya lönestaten, dock med visst undantag, varom förmåles i det följande (sid. 302).

Det har ansetts behövt att på grund härav höja vederbörande anslagsposter allenast försåvitt angår berörda övergångslön.

1. Förslagsanslaget till Högre lärarinneseminariet: Avlöningar.

Detta anslag är nu uppfört med 249,600 kronor. Den för anslaget gällande avlöningsstaten återfinnes å sid. 411 ff. i statsliggaren för budgetåret 1936/1937.

Skolöverstyrelsen har i skrivelse den 31 augusti 1936, under förutsättning att seminariets hittillsvarande organisation bibehölles orubbad för budgetåret 1937/1938, tillstyrkt vissa av seminariets vikarierande rektor framförda förslag om *dels* höjning på grund av uppflyttningar i högre lönegrad av delposten till ålderstillägg till tjänstemän å ordinarie stat från förslagsvis 13,915 kronor med 837 kronor till 14,752 kronor, *dels ock* höjning av delposten till arvoden åt extra lärare och timlärare från 37,220 kronor med 1,000 kronor till 38,220 kronor för att bereda medel till eventuell delning av klasser i hushållsgöromål och slöjd vid normalskolan. Överstyrelsen har föreslagit, att ifrågavarande anslag på grund härav måtte för nästa budgetår uppföras med ett till 251,437 kronor höjt belopp.

Beträffande förslaget om delning av klass har jag från *seminariets rektor* införskaffat en promemoria, av vilken inhämtas följande:

Klassdelning i slöjd. Klasserna 1⁷—5⁷ samt 1⁴—2⁴, i vilka slöjd vore obligatorisk, vore samtliga delade, då lärjungetalet i alla klasser överskred 16. Nu ifrågasattes delning av klass 7⁷, där ämnet ävenledes vore obligatoriskt, men där rektor i vissa fall kunde medgiva befrielse. Då den blivande 7⁷ läsåret 1937—1938 med ledning av lärjungetalet i nuvarande 6⁷ kunde beräknas uppgå till 26 lärjungar, måste förutsättning för klassdelning anses föreligga. Kostnaden härför uppginge till 240 kronor (3 timmar à 80 kronor).

Klassdelning i hushållsgöromål. Av klasserna 4⁷, 6⁷ samt 3⁴, där ämnet förekomme, hade endast 4⁷ hittills varit delad. De övriga klasserna hade visserligen haft ett lärjungetal, som överstigit 16, och sålunda varit berättigade till delning, men på grund av bristande lokalutrymme hade undervisning icke kunnat anordnas i större omfattning än som skett. Sedan statens skolköksseminarium, dit undervisningen i hushållsgöromål varit förlagd, numera erhållit större lokaler genom inflyttning i förutvarande Almquistska samskolans byggnad, kunde undervisning anordnas i den omfattning, som gällande föreskrifter tillåte. Nu ifrågasattes sålunda delning av blivande klass 6⁷ läsåret 1937—1938 med beräknat elevantal av 29 samt 3⁴ med beräknat elevantal av 25. Kostnaden härför uppginge till 680 kronor (4 timmar à 80 kronor + 4,5 timmar à 80 kronor).

Hos Kungl. Maj:t hava *lärarinnor vid högre lärarinneseminariet och den därmed förenade normalskolan för flickor* gjort framställning beträffande hyresbidrag åt ifrågavarande lärarinnor. Av framställningen inhämtas:

Enligt gällande bestämmelser åtnjöte lektorer och adjunkter (för närvarande alla manliga) vid högre lärarinneseminariet och normalskolan hyres-

bidrag. Dessa skulle tills vidare utgå med samma belopp som de av kommunen beviljade hyresbidragen till lektorer och adjunkter vid de allmänna läroverken i Stockholm. Ämneslärarinnorna, övningslärarna (alla kvinnliga), vikarierande kvinnliga adjunkter samt extra och vikarierande ämneslärarinnor åtnjöte icke hyresbidrag. Detta förhållande torde bero på att det tidigare ej funnits några kvinnliga lärare vid de allmänna läroverken i Stockholm.

Samtliga ordinarie kvinnliga ämneslärare och -lärarinnor, ordinarie kvinnliga övningslärare samt vikarierande kvinnliga lektorer, adjunkter och ämneslärarinnor vid de allmänna läroverken i Stockholm uppbure emellertid numera sedan åtskilliga år tillbaka hyresbidrag, ämneslärarinnorna enligt beslut av stadsfullmäktige den 16 december 1929 och övriga lärarinnor enligt de bestämmelser, som redan gällde för motsvarande manliga befattningsinnehavare.

På grund av dessa förhållanden hade den egendomliga situation inträtt, att samtliga här ovan nämnda lärarkategorier vid högre lärarinneseminariet med undantag för lektorer och adjunkter nu hade och sedan flera år haft lägre löneförmåner än motsvarande befattningsinnehavare vid de allmänna läroverken i Stockholm, vilket icke borde hava varit av statsmakterna avsett.

Detta synnerligen ogynnsamma förhållande torde rättas, och full kompensation utgå för den förlust lärarinnorna lidit på grund av uteblivna hyresbidrag. Skulle Stockholms stad även framdeles, sedan en lönereglering för de allmänna läroverkens och högre lärarinneseminariets lärare blivit genomförd, komma att utbetala hyresbidrag till lärarna vid de allmänna läroverken i Stockholm, torde det vara riktigt och rimligt, att staten utanordnade hyresbidrag i motsvarande utsträckning och med samma belopp icke endast, som nu vore fallet, till manliga utan även till kvinnliga lärare vid högre lärarinneseminariet.

I skrivelsen hemställes, att till samtliga ordinarie ämneslärarinnor, ordinarie kvinnliga övningslärare och till en extra ämneslärarinna vid högre lärarinneseminariet måtte av statsmedel utbetalas hyresbidrag retroaktivt med samma belopp, som utginge till motsvarande lärarkategorier vid de allmänna läroverken i Stockholm, och från och med den tid Stockholms stadsfullmäktiges beslut att utanordna hyresbidrag till sistnämnda lärare trädde i kraft, samt att samtliga ordinarie ämneslärarinnor, ordinarie kvinnliga övningslärare samt extra och vikarierande kvinnliga lektorer, adjunkter och ämneslärarinnor vid högre lärarinneseminariet måtte för framtiden och så länge hyresbidrag utbetalades till allmänna läroverkens lärare i Stockholm tillerkännas hyresbidrag med samma belopp och enligt samma grunder, som gällde eller komme att bli gällande för motsvarande lärargrupper vid de allmänna läroverken i Stockholm.

Departementschefen.

Anslagsbehov vid nuvarande löneförhållanden. På de av rektor anförda skälen torde delposten till arvoden åt extra lärare och timlärare böra höjas med 1,000 kronor. Delposten till ålderstillägg, som i avlöningsstaten betecknats förslagsvis, lär för närvarande icke behöva uppräknas. I det följande kommer att föreslås, att den nu ur en särskild delpost å förslagsvis

500 kronor utgående arvodesförhöjningen åt vissa extra ordinarie ämneslärare må utgå jämväl för tiden efter den 1 juli 1937, dock icke längre än intill den 1 januari 1938. På grund härav torde kunna för nästa budgetår beräknas en minskning med 200 kronor i nyssnämnda delpost, som alltså bör upptagas med förslagsvis 300 kronor. Den ovannämnda framställningen om rätt för även andra lärare än manliga lektorer och adjunkter att erhålla hyresbidrag efter samma grunder, som gälla för motsvarande lärargrupper vid de allmänna läroverken i Stockholm finner jag berättigad, dock bör hyresbidrag icke utgå retroaktivt.

Enligt verkställda beräkningar uppgå kostnaderna för ifrågavarande nya hyresbidrag, vilka böra gäldas av statsmedel, till sammanlagt 9,550 kronor för helt budgetår räknat. Då det synes skäligt, att befattningshavarna komma i åtnjutande av sagda löneförmån redan från den 1 juli 1937, bör den i avlöningsstaten uppförda delposten å 10,700 kronor till hyresersättningar och hyresbidrag beräknas till 20,250 kronor.

Anslaget skulle alltså för nästa budgetår vid i stort sett oförändrade avlöningsförhållanden beräknas till $(249,600 + 1,000 - 200 + 9,550 =) 259,950$ kronor och disponeras på följande sätt:

Utgifter:

1. Avlöningar till tjänstemän å ordinarie stat:

a. Lön och (i förekommande fall) tjänstgöringspenningar . . . kronor 139,565

Avlöningsstater.

	Lön	Tjänstgöringspenningar	Summa
<i>Högre lärarinneseminariet.</i>			
Rector	5,000	2,500	7,500
1 lektor	3,900	1,900	5,800
8 lektorer	31,200	15,200	46,400
1 adjunkt	2,700	1,600	4,300
1 adjunkt	2,700	1,600	4,300
1 övningsskollärare	2,100	1,300	3,400
3 övningsskollärare	6,300	3,900	10,200
1 ämneslärarinna	2,200	1,400	3,600
2 ämneslärarinnor	4,400	2,800	7,200
1 ämneslärarinna	2,000	1,200	3,200
7 ämneslärarinnor	14,000	8,400	22,400
1 lärare i teckning	2,640	—	2,640
1 lärarinna i gymnastik	1,575	—	1,575
1 lärare i musik	1,680	—	1,680
1 lärarinna i handarbete	2,040	—	2,040
<i>Statens skolköksseminarium och hushållsskola.</i>			
1 lärarinna i hushållsgöromål, tillika biträdande föreståndarinna	2,000	1,000	3,000
1 lärarinna i hushållsgöromål	2,200	—	2,200
3 lärarinnor i hushållsgöromål	6,600	—	6,600
1 lärarinna i handarbete	1,530	—	1,530
Summa kronor	—	—	139,565

b. Ålderstillägg, <i>förslagsvis</i>	kronor	13,915	
c. Fyllnadsarvoden åt vikarier, <i>förslagsvis</i>	»	6,000	159,480
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t:			
a. Grundbelopp:			
1) Arvoden åt extra lärare och timlärare	kronor	38,220	
2) Arvodesförhöjning åt vissa extra ordinarie ämneslärare, <i>förslagsvis</i>	»	300	
3) Arvoden åt timlärarinnor vid vissa kurser (parallellkurser), <i>förslagsvis</i>	»	6,000	
4) Understöd åt extra ordinarie lärare vid förfall på grund av sjukdom, <i>förslagsvis</i>	»	100	
5) Vissa arvoden till ordinarie lärare m. m.	»	7,150	
<i>Anm.:</i> Ur denna post utgår arvode med 500 kronor till rektor, lektor och adjunkt.			
			51,770
b. Vikariatersättningar m. m., <i>förslagsvis</i>	kronor	100	51,870
3. Särskilda löneförmåner till ordinarie och icke-ordinarie tjänstemän:			
a. Tillfällig löneförbättring åt lärare, <i>förslagsvis</i>	kronor	38,600	
b. Tillfällig löneförbättring åt vaktmästare och eldare	»	650	
c. Provisorisk avlöningsförbättring, <i>förslagsvis</i>	»	12,400	
d. Hyresersättningar och hyresbidrag	»	20,250	71,900
Summa kronor			283,250.

Särskilda uppbördsmedel:

Termins- och inskrivningsavgifter	kronor	23,300
Nettoutgift kronor		259,950.

Anslagsbehov vid lönereglering. Den personalförteckning, som bör från och med den 1 januari 1938 gälla för högre lärarinneseminariet, bör upptaga de befattningshavare, som nu äro uppförda å de under den ovanberörda posten till lön och tjänstgöringspenningar intagna avlöningsstaterna.

Den nu till lärare vid högre lärarinneseminariet m. fl. läroanstalter och befattningshavare utgående provisoriska avlöningsförbättringen bör utgå intill dagen för den föreslagna löneregleringens ikraftträdande, d. v. s. för småskoleseminariernas lärare till och med den 30 juni 1938 och för övriga ifrågakommande befattningshavare till och med den 31 december 1937. Jag gör härutinnan hemställan i det följande.

Avlöningsstaten för förra delen av budgetåret 1937/1938 bör innefatta de i sammanställningen här ovan uppförda delposterna, vilka dock med lämpliga avrundningar böra reduceras till hälften. Sådan reduktion bör dock av skäl, som framgår av det redan sagda, ej vidtagas i fråga om delposten till arvodesförhöjning åt vissa extra ordinarie ämneslärare, vilken bör upptagas med hela det i sammanställningen angivna beloppet. Slutsumman av sagda avlöningsstat utgör 130,100 kronor.

I avlöningsstaten för senare delen av budgetåret 1937/1938 har i anslagsposten till avlöningar till tjänstemän å ordinarie stat, som enligt läroverkslönesakkunnigas beräkningar bör för helt budgetår upptagas med i runt tal 297,600 kronor och alltså i förevarande halvårs stat bort

utgöra 148,800 kronor, inlagts jämväl den övergångslön, som de ordinarie befattningshavarna skola äga uppbära vid ingången av januari 1938, d. v. s. enligt de sakkunnigas beräkningar 12,400 kronor. Posten har därför uppförts med 161,200 kronor.

Under anslagsposten till Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t: Grundbelopp hava beräknats medel — förutom för 3 arvoden à 960 kronor för helt år till tre biträdande föreståndarinnor — för arvoden åt biträde å rektorsexpeditionen, bibliotekarie, läkare, vaktmästare, tillika portvakt, och eldare, vilka nu bestridas ur delposten till vissa arvoden till ordinarie lärare m. m. Sagda arvoden uppgå för helt budgetår till sammanlagt 7,530 kronor, vadan posten uppförts med 3,765 kronor. Ur delposten till vikariatsersättningar m. m. avses skola, såsom nu är fallet, bestridas kostnaderna för vikarie för vaktmästaren. Anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal har beräknats i anslutning till av läroverkslönesakkunniga lämnade uppgifter och med beaktande av vad ovan anförts rörande delning av klass under nästa läsår vid undervisning i hushållsgöromål och slöjd i normalskolan. Försiktigtvis torde delposten till grundavlöningar till övrig icke-ordinarie personal — som en övergångsarrangöring för denna del av budgetåret 1937/1938 — böra betecknas förslagsvis. Kungl. Maj:t bör dock föreskriva, att posten ej får utan Kungl. Maj:ts medgivande överskridas. Den under anslagsposten till särskilda löneförmåner till ordinarie och icke-ordinarie tjänstemän upptagna delposten till tillfällig löneförbättring åt vaktmästare och eldare motsvarar den nu för ändamålet uppförda delposten. Avlöningsstatens slutsumma uppgår till 193,900 kronor.

Det erforderliga anslaget för budgetåret 1937/1938 blir således $(130,100 + 193,900 =)$ 324,000 kronor.

2. Förslagsanslaget till Allmänna läroverken: Avlöningar.

A. Anslagsbehov vid nuvarande löneförhållanden.

Detta anslag, som nu är uppfört med 16,000,000 kronor, disponeras jämlikt en avlöningsstat, som jämte därvid fogade bestämmelser finnes införd å sid. 419 ff. i statsläggaren för budgetåret 1936/1937.

Skolöverstyrelsen har i skrivelse den 31 augusti 1936 gjort framställning om anslag för ändamålet för nästa budgetår. *Statskontoret* har avgivit utlåtanden rörande vissa delar av överstyrelsens förslag.

Beträffande de särskilda i avlöningsstaten ingående posterna må följande anföras:

Avlöningar till tjänstemän å ordinarie stat: Lön och (i förekommande fall) tjänstgöringspenningar. Delposten är uppförd med 9,751,200 kronor.

1928 års riksdag bemyndigade Kungl. Maj:t att, då för realskolestadiet avsedd ordinarie ämnesläraryrkebefattning vid samläroverk skulle tillsättas, besluta, huruvida befattningen skulle kungöras ledig såsom adjunktbeftattning eller ämnesläraryrkebefattning. Riksdagen, vars nämnda bemyndigande avsåg tiden till och med budgetåret 1930/1931, har sedermera vid olika tillfällen och senast för budgetåret 1936/1937 lämnat Kungl. Maj:t enahanda bemyndigande, därvid dock förutsatts, att proportionen mellan antalet manliga och kvinnliga lärare ej ändras i vidare mån än som framgår av skolöverstyrelsens på sin tid i ärendet avlåtna, å sid. 21 i propositionen nr 231/1928 återgivna förslag.

1935 års riksdag beslutade (skrivelse nr 8, punkten 77), att vid de allmänna läroverken skulle inrättas 294 ordinarie ämnesläraryrkebefattningar, därav från och med den 1 juli 1937 3 lektorstjänster, 9 adjunktstjänster och en ämnesläraryrkesbefattning.

Skolöverstyrelsen har nu i sin nyssberörda skrivelse framlagt förslag om dels ombildning av rektorstjänster, dels ock inrättande av nya ordinarie ämnesläraryrke- och övningsläraryrkestjänster. Härvid har överstyrelsen utgått från att det ovanberörda av överstyrelsen framlagda förslaget om inrättande av nya statliga gymnasier ävensom ett av överstyrelsen framlagt förslag rörande omorganisation av vissa högre allmänna läroverk för flickor vunnit bifall. Av överstyrelsens skrivelse inhämtas:

Rektorstjänster. Någon ny rektorstjänst erfordrades icke, men rektorstjänsterna vid samrealskolorna i Eslöv, Motala och Skellefteå borde vid bifall till förslaget om inrättande av nya statliga gymnasier på dessa platser ombildas till rektorstjänster vid högre allmänna läroverk.

Lektorstjänster. Vid bifall till sistberörda förslag borde 2 lektorstjänster upprättas vid vart och ett av läroverken i Eslöv, Motala och Skellefteå, eller sammanlagt 6 lektorstjänster. Likaså borde tillkomma 2 tjänster av detta slag vid vart och ett av de under upprättande varande högre allmänna läroverken i Lidingö och i Bromma i Stockholm. Vidare borde i enlighet med extralärarsakkunnigas förslag upprättas ytterligare ett lektorat vid högre realläroverket i Göteborg. De tre sistnämnda tjänsterna (Bromma och Göteborg) finge anses vara innefattade redan i 1935 års riksdags beslut om upprättande av 3 nya lektorstjänster från och med den 1 juli 1937. Vid det under upprättande varande högre allmänna läroverket i Haparanda borde likaså tillkomma en ny lektorstjänst.

Umeå läroverk hade endast 6 lektorstjänster. Redan med den i 1927 års specialplaner beräknade storleken av läroverkets gymnasium — 8 avdelningar — vore detta ett jämförelsevis lågt antal lektorstjänster. Läroverket hade emellertid att uppvisa en särskilt stor utvidgning av sin organisation efter år 1927 både i vad gällde gymnasiet och realskolan, och gymnasiet hade innevarande läsår ej mindre än 12 avdelningar. Antalet lärjungar å gymnasiet var höstterminen 1929 114 och hade höstterminen 1935 vuxit till 271 samt beräknades för innevarande läsår komma att uppgå till omkring 340. Med hänsyn till realskolans storlek vore denna ansvällning av gymnasiet att anse såsom sannolik även i fortsättningen. Upprättande av ett gymnasium i Skellefteå kunde icke förväntas minska lärjungeantalet å gymnasiet i Umeå i sådan utsträckning, att någon mera väsentlig ändring i sistnämnda gymnasiums storlek inträdde, även om någon avlastning skulle vinnas. Till jämförelse kunde nämnas, att högre allmänna läroverken i Kalmar, Karlskrona, Kristianstad och Norrköping med en konstant gymnasieorganisation av respektive 10, 11, 10 och 10 avdelningar hade respektive 8, 8, 7 och 8 lektorstjänster. Överstyrelsen ansåge det under sådana förhållanden erforderligt, att högre allmänna läroverket i Umeå erhöles åtminstone en ny lektorstjänst och att denna upprättades från och med nästa budgetår.

Utöver de 3 av 1935 års riksdag beslutade tjänsterna skulle alltså tillkomma 10 lektorstjänster, varför medel borde upptagas i budgeten för år 1937/1938 för sammanlagt *13 nya lektorstjänster*.

Adjunktstjänster. De 9 adjunktstjänster, som enligt 1935 års riksdags beslut skulle upprättas från och med den 1 juli 1937, borde fördelas mellan vissa av överstyrelsen angivna läroverk. Bland dessa läroverk befunne sig det under upprättande varande läroverket i Bromma i Stockholm, som borde erhålla 5 tjänster. Utöver dessa tjänster finge överstyrelsen med hänsyn till beslutad eller föreslagen omorganisation av vissa läroverk föreslå upprättande av 2 nya adjunktstjänster vid högre allmänna läroverket i Lidingö samt 1 adjunktstjänst vid vart och ett av högre allmänna läroverken i Haparanda, Strängnäs och högre allmänna läroverket för flickor i Stockholm. Sammanlagt skulle alltså för budgetåret 1937/1938 upprättas 5 adjunktstjänster utöver de av 1935 års riksdag beviljade och medel sålunda anslås till *14 nya adjunktstjänster*.

Ämneslärarinnetjänster. Den nya ämneslärarinnetjänst, som enligt 1935 års riksdags beslut skulle inrättas från och med den 1 juli 1937, borde förläggas till högre allmänna läroverket i Bromma.

Beträffande ämneslärarinneinstitutionen ansåge sig överstyrelsen icke böra framställa något förslag till definitiv anordning, förrän de olika frågor, vilka

vore föremål för undersökning av 1936 års lärarutbildningssakkunniga, blivit utredda. Tills vidare syntes alltså samma bestämmelse som tidigare böra gälla, nämligen att överstyrelsen, då för realskolestadiet avsedd ordinarie ämneslärarbefattning vid samläroverk skulle tillsättas, skulle till Kungl. Maj:t avgiva förslag, huruvida befattningen borde kungöras ledig såsom adjunktstjänst eller ämneslärarinnebefattning.

Övningslärartjänster. Då de förutvarande samrealskolorna i Haparanda och Lidingö stode under utbildning till högre allmänna läroverk, finge överstyrelsen föreslå, att de nuvarande teckningslärar- och gymnastiklärarbefattningarna vid dessa skolor måtte från och med nästa budgetår ombildas till motsvarande befattningar vid högre allmänna läroverk. Samma ombildning borde även ske av musiklärartjänsten vid Lidingö läroverk, medan överstyrelsen icke i år ansåge sig kunna föreslå upprättande av ordinarie musiklärarbefattning vid högre allmänna läroverket i Haparanda, då detta läroverk för i år endast tilldelats 11 undervisningstimmar i musik. Högre allmänna läroverket för flickor i Örebro hade icke ännu erhållit några ordinarie övningslärartjänster, men överstyrelsen ansåge sig kunna nu föreslå, att en ordinarie teckningslärartjänst upprättades vid detta läroverk från och med nästa budgetår.

Flickläroverken tillhörde de läroverk, som uppvisade det högsta timtalet i ämnet slöjd för flickor. Upprättande av ordinarie tjänster i detta ämne syntes följaktligen särskilt starkt motiverat vid dessa läroverk. Med hänsyn till gällande bestämmelser angående lärarnas vid de allmänna läroverken avlönning hade det emellertid hittills icke varit möjligt, då dessa bestämmelser endast upptogte handarbetslärarinnetjänster vid samrealskolor. Överstyrelsen hade därför i skrivelse den 14 januari 1935 föreslagit vissa ändringar i löneförfattningen för att möjliggöra upprättande av lärarinnebefattningar i slöjd för flickor vid de högre allmänna läroverken för flickor. Behovet av sådana tjänster hade för varje år gjort sig allt starkare gällande. Till belysning härav ville överstyrelsen nämna, att för innevarande budgetår följande antal timlärartimmar i detta ämne beviljats de högre allmänna läroverken för flickor, nämligen flickläroverket i Stockholm 20 timmar, i Göteborg 20 timmar, i Malmö 24 timmar och i Hälsingborg 16 timmar. Vid högre allmänna samläroverk hade ordinarie slöjdlärarinnetjänster under de senaste åren upprättats genom överflyttning från mindre skolor i sådana fall, där antalet veckotimmar uppgått till minst 14. Det läroverk, där behovet av en dylik tjänst vore allra störst, vore högre allmänna läroverket i Bromma med icke mindre än 28 timmar innevarande läsår.

Med hänsyn till nämnda förhållanden finge överstyrelsen föreslå, dels att erforderliga ändringar i gällande löneförfattning måtte vidtagas, dels ock att 5 nya lärarinnetjänster i slöjd för flickor måtte från och med budgetåret 1937/1938 upprättas, nämligen en vid vart och ett av de högre allmänna läroverken för flickor i Stockholm, Göteborg, Malmö och Hälsingborg samt en vid högre allmänna läroverket i Bromma i Stockholm.

Kostnadsberäkningar. Avlönningarna till *rektorer* ökades med ($3 \times 1,100 =$) 3,300 kronor, till *lektorer* med ($15 \times 5,800 =$) 75,400 kronor och till *adjunkter* med ($14 \times 4,300 =$) 60,200 kronor. Beträffande *ämneslärarinnor* räknade överstyrelsen, då ett antal sådana tjänster i år anslagits lediga till ansökan i vanlig ordning, med att det för adjunktskompetenta lärarinnor beräknade merarvodet borde något ökas, exempelvis från 53,000 till 55,000 kronor. Då en ny ämneslärarinnebefattning föreslagits till inrättande,

borde sålunda avlöningarna till ämneslärarinnor ökas med $(2,800 + 2,000 =) 4,800$ kronor. Anslaget till *teckningslärare* ökades med $(1,800 + 2 \times 650 =) 3,100$ kronor, till *musiklärare* med 765 kronor, till *gymnastiklärare* med $(2 \times 1,025 =) 2,050$ kronor och till *lärarinnor i slöjd för flickor* med $(5 \times 480 =) 2,400$ kronor.

Sammanlagt skulle sålunda inträda en kostnadsökning av $(3,300 + 75,400 + 60,200 + 4,800 + 3,100 + 765 + 2,050 + 2,400 =) 152,015$ kronor.

Statskontoret har i utlåtande den 17 november 1936 tillstyrkt överstyrelsens förslag i vad avser ändringar i gällande lönebestämmelser.

Överstyrelsens i skrivelse den 14 januari 1935 framlagda förslag inneburo i huvudsak, att beteckningen »lärarinna i kvinnligt handarbete» skulle i anslutning till benämningen av ämnet enligt läroverksstadgan och undervisningsplanerna utbytas mot beteckningen »lärarinna i slöjd för flickor», att möjlighet skulle beredas att upprätta sådana befattningar även vid de högre allmänna läroverken för flickor *samt att* den skyldighet att tjänstgöra utöver minimitjänstgöringen, som kunde åläggas sådan lärarinna, skulle utsträckas från 18 veckotimmar till samma antal, som gällde i fråga om gymnastiklärare och musiklärare, d. v. s. till 32 veckotimmar, dock icke utan eget medgivande till mer än sammanlagt 28 veckotimmar. Visserligen uppnåddes, yttrar överstyrelsen, icke för närvarande ett så högt timtal som 28 eller 32 vid något läroverk i ämnet slöjd för flickor, men å andra sidan täckte det nuvarande maximiantalet av 18 undervisningstimmar för närvarande icke behovet vid två av läroverken i fråga, nämligen högre allmänna läroverken i Gävle och Umeå, vilka uppvisade 22, respektive 20 veckotimmars undervisning. I stället för en maximiavlöning av 2,088 kronor för 18 veckotimmars undervisning syntes sålunda bära fastställas en maximiavlöning av 3,712 kronor för 32 veckotimmars undervisning. Själva grunden för avlöningen förutsattes därvid oförändrad: ordinarie handarbetslärarinnas lön vore beräknad efter 80 kronor för veckotimme i första och 116 kronor för veckotimme i fjärde och sista avlöningsgraden.

Statskontoret förklarade sig i utlåtande den 14 februari 1935 icke vilja motsätta sig, att en vidgning av undervisningsskyldigheten komme till stånd, för den händelse så ansåges av praktiska skäl erforderligt. Då hittills högre timantal per vecka än 22 icke någonstades visat sig behövt, torde emellertid en så betydande ökning, som överstyrelsen föreslagit, knappast vara påkallad. Vidare har ämbetsverket erinrat om att ämbetsverket i ett tidigare utlåtande anfört, att meningen knappast torde hava varit att begränsa användandet av ordinarie personal för undervisning i kvinnlig slöjd till samrealskolorna, utan att de nuvarande bestämmelserna fått en snävare formulering än som i själva verket varit härutinnan avsedd. De i detta avseende föreslagna ändringarna i avlöningsbestämmelserna torde under sådana förhållanden närmast få anses innebära ett förtydligande av sagda bestämmelser, och det ville därför synas statskontoret som om riksdagens medgivande till ändringarna i fråga knappast vore behövt.

Departement-
schefen.

Överstyrelsens förslag rörande ombildning av rektorstjänsterna vid samskolorna i Eslöv, Motala och Skellefteå till rektorstjänster vid högre allmänna läroverk står i överensstämmelse med vad jag ovan förutsatt vid behandlingen av frågan om utbyggande av nämnda skolor med statliga gymnasier och ger mig alltså icke anledning till erinran.

Av de av överstyrelsen föreslagna 13 nya lektorstjänsterna belöpa 6 på nyssnämnda av mig förordade förslag om inrättande av nya statliga gymnasier och 6 på av riksdagen redan fattade beslut. Förslaget torde följaktligen böra i dessa delar biträdas. Den återstående lektorstjänsten är avsedd för högre allmänna läroverket i Umeå, vilket nu, såsom överstyrelsens utredning ger vid handen, förfogar över ett i förhållande till gymnasiets omfattning alltför ringa antal lektorstjänster. Även detta enligt min mening välgrundade förslag läser böra bifallas.

13 av de ifrågasatta 14 nya adjunktstjänsterna betingas av utav riksdagen redan fattade beslut. Förslaget om inrättande av den fjortonde adjunktstjänsten, avsedd för högre allmänna läroverket för flickor i Stockholm, sammanhänger med ett av överstyrelsen i skrivelser den 8 januari 1934 och den 31 augusti 1936 framlagt förslag om ändrad organisation av de högre allmänna läroverken för flickor i Stockholm, Göteborg, Malmö och Hälsingborg, åsyftande att åstadkomma dubbel anknytning av realskolan till folkskolan och att vid vissa av dessa läroverk inrätta fyraårig latinlinje vid sidan av eller i stället för den nuvarande treåriga. Sistnämnda förslag, som i vissa avseenden synes vara beaktansvärt, har emellertid befunnits tarva ytterligare utredning och torde därför icke kunna föreläggas 1937 års riksdag. Det erforderliga antalet nya adjunktstjänster kan därför begränsas till 13.

I överensstämmelse med 1935 års riksdags beslut torde en ny ämneslärarinnetjänst böra upprättas från och med den 1 juli 1937. Med hänsyn till att ovisshet ännu råder om ämneslärarinneinstitutionens framtida ställning bör det dock få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om eventuellt anstånd med åtgärder för tillsättning av nämnda tjänst. Riksdagen torde vidare böra för ytterligare ett budgetår förlänga det tidigare givna bemyndigandet för Kungl. Maj:t att, då för realskolestadiet avsedd ordinarie ämneslärarbefattning vid samläroverk skall tillsättas, besluta, huruvida befattningen skall kungöras ledig såsom adjunktsbefattning eller ämneslärarinnebefattning. Detta bemyndigande läser alltså böra gälla oavsett att riksdagen, såsom i annat sammanhang föreslås, godkänner personalförteckning för de allmänna läroverken, att tillämpas från och med den 1 januari 1938.

Överstyrelsens förslag i fråga om inrättande av nya övningslärtjänster och omändring av vissa redan befintliga sådana tjänster anser jag mig kunna biträda. Vad särskilt angår förslaget om inrättande av ordinarie lärarinnetjänster i slöjd för flickor vid högre allmänna läroverk för flickor, vilket förslag jag finner vara genom den föreliggande utredningen väl motiverat, må

framhållas, att Kungl. Maj:t enligt det ovan framlagda förslaget till avlöningsreglemente lär kunna besluta om inrättande av sådana övningslärartjänster i kvinnlig slöjd även vid de nyssnämnda läroanstalterna, i den mån riksdagen anvisar anslagsmedel för sådant ändamål. De av överstyrelsen framlagda förslagen rörande benämningen av dessa tjänster m. m. hava i huvudsak tillgodosetts genom ifrågavarande löneregleringsförslag. De nya avlöningsbestämmelserna skola emellertid som nämnts träda i kraft den 1 januari 1938. Dessförinnan torde allenast böra vidtagas en mindre jämkning i gällande avlöningsgrunder i syfte att möjliggöra inrättandet från och med den 1 juli 1937 av ifrågavarande nya tjänster vid de högre allmänna läroverken för flickor. Denna ändring lär Kungl. Maj:t i anslutning till vad statskontoret anfört kunna på egen hand vidtaga. Med hänsyn till den korta tid, som återstår, innan de nya lönebestämmelserna enligt det föregående skola träda i kraft, torde det icke vara behöfligt att i övrigt ändra de nu gällande föreskrifterna.

I övrigt har jag ingen erinran att framställa mot överstyrelsens beräkningar av förevarande delpost, som alltså vid oförändrade avlöningsgrunder borde för nästa budgetår höjas med nedannämnda belopp:

Ombildning av 3 rektorstjänster vid realskolor till rektorstjänster vid högre allmänna läroverk ($3 \times 1,100 =$)	kronor	3,300
13 lektorstjänster à 5,800	»	75,400
13 adjunktstjänster à 4,300	»	55,900
1 ämneslärarinnetjänst	»	2,800
Merkostnad på grund av ökat antal adjunktskompetenta ämneslärarinnor	»	2,000
1 teckningslärartjänst	»	1,800
Ombildning av 2 teckningslärartjänster vid realskolor till teckningslärartjänster vid högre allmänna läroverk ($2 \times 650 =$)	»	1,300
Ombildning av musiklärartjänst vid realskola till musiklärartjänst vid högre allmänt läroverk	»	765
Ombildning av 2 gymnastiklärartjänster vid realskolor till gymnastiklärartjänster vid högre allmänna läroverk ($2 \times 1,025 =$)	»	2,050
5 lärarinnor i kvinnligt handarbete ($5 \times 480 =$)	»	2,400
Summa kronor		147,715

Förevarande delpost skulle alltså vid oförändrade avlöningsgrunder för nästa budgetår beräknas till ett med i runt tal 148,000 kronor till 9,899,200 kronor förhöjt belopp.

Avlöningar till tjänstemän å ordinarie stat: Ålderstillägg. Delposten är nu uppförd med förslagsvis 1,430,000 kronor.

Skolöverstyrelsen har under åberopande av detaljerade kalkyler beräknat delposten för nästa budgetår på följande sätt:

Med den fördelning i lönegrader, som förefanns vid slutet av vårterminen 1936, uppginge ålderstilläggen till 1,369,369 kronor. Då de flesta av det stora antalet under vårterminen 1936 utnämnda nya adjunkter icke vid slutet av denna termin hunnit få dem tillkommande ålderstillägg, torde beloppet böra höjas med 50,000 kronor. Den ännu så länge automatiskt fortgående ökningen av ålderstilläggen motsvarade för nästa budgetår en merutgift av 24,000 kronor. De nya lärarbefattningar, som inrättats under budgetåret 1936/1937, torde påkalla en ökning med 15,500 kronor. Summan av de anförda beloppen utgjorde i runt tal 1,459,000 kronor, med vilket belopp delposten borde uppföras för nästa budgetår.

Departementschefen.

Förevarande delpost torde vid oförändrade avlöningsbestämmelser kunna beräknas till jämnt 1,460,000 kronor, motsvarande en anslagshöjning med 30,000 kronor.

Avlöningar till tjänstemän å ordinarie stat: Fyllnadsarvoden åt vikarier. Denna delpost är nu uppförd med förslagsvis 90,000 kronor.

Skolöverstyrelsen har uppskattat medelsbehovet för nästa budgetår till oförändrat belopp.

Departementschefen.

Jag ansluter mig till överstyrelsens förslag och beräknar sålunda vid nuvarande avlöningsbestämmelser för budgetåret 1937/1938 oförändrade anslagsmedel till fyllnadsarvoden åt vikarier.

Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t: Arvoden åt extra ämneslärare. Förevarande delpost, ur vilken bestridas arvoden till extralärare och timlärare samt därjämte, intill ett belopp av 2,000 kronor, kostnader för föreläsningar i sexuella frågor för eleverna i högsta ringen av gymnasiet, är nu uppförd med 1,032,300 kronor.

Av punkten 119 i 1936 års åttonde huvudtitel framgår, att antalet extralärare (inklusive evalverade timlärartimmar, varvid 24 sådana timmar beräknats motsvara en extralärare) under läsåren 1930—1936 utgjorde respektive 260, 333, 374, 403, 427 och 357, samt att antalet för innevarande budgetår uppskattats till 340. Minskningen av antalet extralärare kan återföras på 1935 års riksdags beslut om inrättande av nya ordinarie lärartjänster vid de allmänna läroverken.

Vid beräkningen av anslagsbehovet för ifrågavarande ändamål har under de senaste budgetåren tillämpats i stort sett följande förfaringssätt. Med utgångspunkt från det beräknliga antalet klassavdelningar vid de allmänna läroverken under det läsår, anslagsberäkningen avsett, har erhållits en approximativ uppgift rörande det erforderliga antalet extralärare och timlärare. Härutöver har tagits hänsyn till att anslaget skall *dels* lämna tillgång till bestridande av arvoden åt extralärare, som biträda vid inträdesprövningar efter vårterminens slut, *dels* bereda möjlighet att upprätta nya avdelningar av första klassen i realskolan och första ringen av gymnasiet i sådana fall, då

eljest ett större antal inträdessökande skulle komma att avvisas, dels och innesluta viss reserv. För upprättande av ifrågavarande nya klassavdelningar beräknades under läsåret 1934—1935 10 extralärare och under läsåren 1935—1937 15 extralärare vara erforderliga. Dock förutsattes för sistnämnda två läsår, att det skulle ankomma på Kungl. Maj:t att inom ramen av det till arvoden åt extralärare anvisade anslagsbeloppet besluta om upprättande av nämnda parallellavdelningar. Som reserv har under de tre senaste budgetåren beräknats ett belopp, motsvarande avlöningen till 10 extralärare med full tjänstgöring.

Kungl. Maj:t har genom beslut den 15 maj 1936 medgivit, att skolöverstyrelsen finge — utan hinder av den av 1927 års riksdag bestämda planen för läroverksorganisationen — fatta beslut om uppdelning av klass, ring eller krets i parallellavdelningar, varvid dock tillfälliga parallellavdelningar icke finge upprättas i första klassen av realskolan eller första ringen av gymnasiet, där sådana parallellavdelningar icke upprättats redan läsåret 1935—1936. Samtidigt har emellertid Kungl. Maj:t förklarat Sig likväl vilja, på framställning av skolöverstyrelsen, meddela beslut om upprättande av dylika parallellavdelningar i de fall, där eljest ett större antal inträdessökande kunde förväntas bli avvisade från berörda klasser och ringar. Därefter har Kungl. Maj:t genom beslut den 17 juli och den 3 september 1936 medgivit, att av förevarande delpost finge utgå arvoden åt tillhopa 22 extralärare och åt timlärare med sammanlagt $28\frac{1}{2}$ veckotimmars undervisning för upprättande av nya avdelningar av realskolans första klass och gymnasiets första ring.

Skolöverstyrelsen har nu påpekat, att den belastning av anslaget, som inträdde genom oförmålda beslut, dock till en del motvägdes av besparingar, vilka uppkommit såsom en följd av att vid några läroverk parallellavdelningar av realskolans första klass eller gymnasiets första ring, vilka under läsåret 1935—1936 varit vid läroverket inrättade, innevarande budgetår visat sig obehövliga. Detta hade inträffat i 11 särskilda fall, och då därigenom 12 extralärare samt timlärare med en undervisning av 8,5 veckotimmar blivit överflödiga, hade för ökning av begynnaravdelningarnas antal i verkligheten endast 10 extralärare och 20 timlärartimmar behövt tagas i anspråk.

Antalet klassavdelningar, inklusive nyupprättade klassavdelningar i realskolans första klass och gymnasiets första ring, komme att för innevarande år uppgå till 1,846, eller 9 mer än det av överstyrelsen år 1935 beräknade. Såsom en följd av den tämligen goda överensstämmelsen mellan det beräknade och det behövliga totalantalet avdelningar hade även anslaget i sin helhet visat sig motsvara vad som med sträng sparsamhet vore erforderligt. Den reserv — arvoden till 10 extralärare — som med hänsyn till osäker-

heten i beräkningarna ansågs nödvändig vid anslagets bestämmande, hade innevarande budgetår endast till en del behövt tagas i anspråk.

För läsåret 1937—1938 beräknade överstyrelsen det erforderliga antalet klassavdelningar vid oförändrade grunder för lärjungarnas fördelning på undervisningsavdelningar till omkring 1,896, inklusive de nya parallellavdelningar av realskolans första klass och gymnasiets första ring, som även nästa år torde komma att visa sig erforderliga.

Överstyrelsen hade därvid på grund av erfarenheterna under innevarande läsår ansett sig böra utgå ifrån att å ena sidan som följd av ökad tillströmning till nybörjarklasserna å vissa orter tillsammans omkring 20 nya avdelningar av sistnämnda slag torde komma att visa sig behövliga och å andra sidan som följd av en lokal minskning i tillströmningen till läroverken å andra orter omkring 10 innevarande år förefintliga avdelningar av samma slag skulle kunna indragas. Av de 50 avdelningar, med vilka läroverksorganisationen enligt överstyrelsens beräkning för budgetåret 1937/1938 komme att ökas, skulle följaktligen 10 tillhöra antingen realskolans eller gymnasiets första årsklass. Av övriga avdelningar vore 8 avsedda för fortsatt utbyggande av högre allmänna läroverket i Bromma i Stockholm, 2 för högre allmänna läroverket i Haparanda, 2 för högre allmänna läroverket i Lidingö och 1 för det av 1936 års riksdag beslutade realgymnasiet vid högre allmänna läroverket i Strängnäs. Vid nya elementarskolan beräknades vidare 2 nya avdelningar bli erforderliga på grund av detta läroverks pågående omorganisation, vid högre realläroverket i Göteborg 1 avdelning för utbyggandet av detta läroverks lyceilinjé samt vid högre latinläroverket å Norrmalm i Stockholm och högre latinläroverket i Göteborg, varest klassiska linjer vore anordnade, i vardera fallet 1 ny avdelning. Däremot inginge i ovanstående siffror icke de nya avdelningar, vilka vid bifall till av överstyrelsen gjorda framställningar angående ombildning av samrealskolan i Skellefteå till högre allmänt läroverk, förstärkande av kommunala gymnasierna i Eslöv och Motala och upprättande av femåriga realskolelinjer vid vissa högre allmänna läroverk för flickor och vid samrealskolan i Boden skulle från och med läsåret 1937—1938 komma att inrättas.

Till jämförelse erinrar överstyrelsen om att ökningen av antalet avdelningar för innevarande läsår beräknades till 42 vid andra klasser än den första, vartill komme nybörjaravdelningar, vilka torde hava uppskattats till omkring 13. Den till sammanlagt 50 avdelningar beräknade tillväxten av läroverksorganisationen vid början av läsåret 1937—1938 skulle alltså med 5 avdelningar understiga den för innevarande läsår motsedda och med 13 avdelningar den i år faktiskt inträffade ökningen.

Ovanstående beräkning av antalet undervisningsavdelningar hade utförts under förutsättning av oförändrade grunder för lärjungarnas fördelning på undervisningsavdelningar. Vid ett biträdande av överstyrelsens i det föregående berörda förslag om minskning av lärjungemaximum i realskolans högsta klass från 35 till 30 skulle tillkomma ytterligare 18 avdelningar. Den totala ökningen skulle alltså utgöra $(50 + 18) = 68$ avdelningar.

Med utgångspunkt från det erfarenhetsmässigt grundade antagandet, att för varje ny avdelning erfordrades i genomsnitt $1\frac{1}{4}$ lärare, skulle således för de nya avdelningarna erfordras 85 extralärare. Då innevarande år ett antal av 330 extralärare visat sig behövt — marginalen å 10 extralärare oräknad — erfordrades alltså för läroverken i det hela vid oförändrad organisation och oförändrat antal ordinarie lärare ($330 + 85 =$) 415 extralärare. Vid bifall till överstyrelsens förutberörda förslag om inrättande av 21 nya ordinarie lärartjänster från och med budgetåret 1937/1938, skulle antalet erforderliga extralärare komma att minskas med 21 och följaktligen utgöra 394, fortfarande under förutsättning av oförändrad organisation av de allmänna läroverken, vartill emellertid torde böra liksom föregående år läggas en säkerhetsmarginal av förslagsvis 10 extralärare. Antalet extralärare komme därigenom att ökas till 404.

Med hänsyn till erfarenheterna från de nu i det närmaste avslutade förordnandena för höstterminen 1936 ansåge sig överstyrelsen kunna räkna med att av dessa extralärare omkring 150 lärare komme att utgöras av kvinnliga lärare. Av de manliga torde omkring 170 äga behörighet till adjunktstjänst och således bliva berättigade till ett årligt arvode av 3,300 kronor. För övriga manliga lärare, 84 till antalet, torde man alltså böra räkna med ett arvode av 2,900 kronor. Av de kvinnliga extra lärarna torde omkring 70 äga behörighet till adjunktstjänst och således bliva berättigade till ett årligt arvode av 3,000 kronor. För återstoden eller 80 lärare borde beräknas ett arvode av 2,600 kronor. Den sammanlagda kostnaden för extralärarna kunde alltså beräknas till $(170 \times 3,300 + 84 \times 2,900 + 70 \times 3,000 + 80 \times 2,600 =)$ 1,222,600 kronor.

Härtill borde emellertid läggas *dels* de till 16,500 kronor beräknade kostnaderna för de 5 extralärare, som erfordrades vid bifall till överstyrelsens förutberörda förslag rörande ombildning av samrealskolan i Skellefteå till högre allmänt läroverk, förstatligande av kommunala gymnasierna i Eslöv och Motala samt omorganisation av vissa högre allmänna läroverk för flickor och av samrealskolan i Boden, *dels*, liksom skett under de senaste budgetåren, 3,000 kronor till arvoden åt extra ordinarie lärare, vilka skulle biträda vid inträdesprovningar efter vårterminens slut, *dels ock* medel för bestridande av de kostnader för föreläsningar i sexuella frågor, vartill anslag under innevarande budgetår för första gången beviljats.

Vad sistnämnda anslagsfråga beträffar, har överstyrelsen, efter att hava erinrat om att de härför avsedda anslagsmedlen för innevarande år vore maximerade till 2,000 kronor, yttrat följande:

En av överstyrelsen tidigare verkställd kostnadsberäkning hade givit vid handen, att det fulla realiserandet av det föreliggande programmet för undervisning av detta slag skulle medföra en kostnad av 5,220 kronor. Då det icke kunde förväntas, att en ny och i det hela tämligen oförsökt verksamhet omedelbart skulle vinna större omfattning, ansåg sig överstyrelsen i sina petita för innevarande budgetår böra stanna vid förenämnda belopp av 2,000 kronor. Det hade emellertid visat sig, att den nya undervisnings-

grenen redan under detta första verksamhetsår omfattats med ganska stort förtroende. Rektorernas anslagsäskanden slutade på sammanlagt 2,880 kronor, och man torde hava grundad anledning antaga, att till ett följande år ytterligare anslagsbehov skulle framträda. På grund härav hemställde överstyrelsen om ett till 3,000 kronor förhöjt belopp för ändamålet.

Under förutsättning av bifall till överstyrelsens här framlagda förslag borde delposten till arvoden åt extra ämneslärare för budgetåret 1937/1938 alltså bestämmas till $(1,222,600 + 16,500 + 3,000 + 3,000 =)$ i runt tal 1,245,000 kronor.

Departementschefen.

Skolöverstyrelsen har vid sina beräkningar av antalet för nästa läsår erforderliga extralärare beaktat de redan beslutade ändringarna i läroverksorganisationen och denna organisations tillväxt på grund av det ökade lärjungeantalet. Mot överstyrelsens härutinnan verkställda beräkningar har jag ingen erinran att framställa. Vidare har överstyrelsen i sina kalkyler dels förutsatt bifall till vissa av överstyrelsen framförda förslag om ändringar i nämnda organisation, dels ock utgått från att lärjungemaximum i realskolans högsta klass skulle minskas från 35 till 30. Sistnämnda förslag har jag i det föregående biträtt. Överstyrelsens kalkyler rörande det härav föranledda merbehovet av extralärare torde kunna godtagas. Vad däremot angår de nyssberörda ändringarna i läroverksorganisationen, har jag, såsom av det förut anförda inhämtas, funnit mig böra tillstyrka, att framställning avlättes till 1937 års riksdag allenast beträffande utbyggande av realskolorna i Eslov, Motala och Skellefteå med statliga gymnasier. Då för detta ändamål erfordras 2 extralärare för nästa läsår och överstyrelsen beräknat 5 sådana lärare vara behövliga vid ett genomförande av samtliga de av överstyrelsen ifrågasatta ändringarna i läroverksorganisationen, kan alltså det av överstyrelsen för nästa läsår beräknade antalet extralärare minskas med 3.

Då det för innevarande läsår varit behöfligt att endast till en del taga i anspråk den för läsåret beräknade reserven av 10 extralärare och Kungl. Maj:t vid förefallande behov lärer kunna anvisa medel för ändamålet från det för de allmänna läroverken avsedda förslagsanslaget till diverse oförutsedda behov, torde det icke vara erforderligt att för nästa budgetår beräkna anslagsmedel för den av överstyrelsen förordade reserven av 10 extralärare. Tilläggas må, att jag i det följande kommer att tillstyrka, att vederbörande anslagspost i den avlöningsstat för de allmänna läroverken, som avses skola gälla från och med den 1 januari 1938, betecknas förslagsvis.

Förslaget om höjning till 3,000 kronor av de till föreläsningar i sexualhygien avsedda medlen giver jag min anslutning. Mot överstyrelsens beräkningar i övrigt har jag ingen annan erinran att framställa, än att förevarande anslagsmedel på grund av det förutberörda förslaget om utvidgning av provärsinstitutionen bör höjas med 3,200 kronor.

Det av överstyrelsen beräknade beloppet av 1,245,000 kronor bör alltså å ena sidan minskas med ett belopp, motsvarande lönen för $(3+10=)$ 13 extralärare, d. v. s. med omkring 40,000 kronor, å andra sidan höjas med 3,200 kronor och alltså vid oförändrade löneförhållanden uppskattas till ett belopp av 1,208,200 kronor, innebärande en anslagshöjning av 175,900 kronor.

Ur delposten avses alltså för nästa budgetår skola bestridas — förutom ovannämnda av den utvidgade provärsinstitutionen betingade timlärarkostnader — avlöning för 396 extralärare, de till 3,000 kronor beräknade kostnaderna för arvoden åt extralärare, vilka biträda vid inträdesprövningar efter vårterminens slut, samt dessutom intill ett belopp av högst 3,000 kronor kostnader föreläsningar i sexuella frågor för eleverna i högsta ringen av gymnasiet.

Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:ts Arvodesförhöjning åt vissa extra ordinarie ämneslärare. Denna delpost är uppförd med förslagsvis 20,000 kronor.

Arvodesförhöjningen har utgått från och med budgetåret 1928/1929 och har avsett att bereda sådana läroverkslärare, som i följd av 1927 års läroverksreform under längre tid komme att upprätthålla extra ordinarie ämneslärarbefattning, gottgörelse för försenad befordran till ordinarie tjänst. 1935 års riksdag har — i samband med beslut om inrättande under budgetåren 1935/1938 av ett stort antal ordinarie ämneslärarbefattningar — medgivit, att arvodesförhöjningen finge efter i övrigt oförändrade grunder utgå under varterdera av budgetåren 1935/1937 till sådana extra ordinarie lärare, som före budgetåret 1935/1936 kommit i åtnjutande av dylik förhöjning.

Skolöverstyrelsen har emellertid föreslagit, att medel skulle anvisas för ändamålet jämväl för budgetåret 1937/1938.

Under vårterminen 1936 funnes, anför överstyrelsen, vid de allmänna läroverken anställda 122 lärare, som åtnjöt arvodesförhöjning. För läsåret 1936—1937 eller endast för höstterminen 1936 hade vid de allmänna läroverken hittills förordnats 121 sådana lärare, och ytterligare några kunna möjligen komma att förordnas. Av ifrågavarande lärare med arvodesförhöjning, förslagsvis beräknade till 125, hade de manliga behörighet till adjunktstjänst och de kvinnliga till adjunktstjänst och ämneslärarinnebefattning. En och annan hade möjligen även behörighet till lektorstjänst.

Genom beslut av 1935 och 1936 års riksdagar hade vid allmänna läroverk från och med den 1 juli 1936 inrättats 123 adjunktstjänster och 1 ämneslärarinnebefattning. För närvarande funnes dessutom lediga 20 adjunktstjänster, beträffande vilka tjänsteförslag ej avgivits, och 8 ämneslärarinnebefattningar. Ytterligare ett mindre antal sådana ämneslärartjänster vid de allmänna läroverken torde bli ledigförklarade och tillsatta före ingången av budgetåret 1937/1938.

Av det anförda framginge, att antalet ordinarie tjänster väl räckte till för beredande av ordinarie anställning åt samtliga extra ordinarie ämnes-

lärare med arvodesförhöjning. Det vore emellertid icke alldeles visst, att samtliga de ifrågavarande lärarna kunde erhålla ordinarie tjänst före ingången av nästa budgetår, enär en del av platserna torde komma att besättas med transportsökande och lärare, anställda vid andra skolformer, enär vidare en del yngre extra ordinarie ämneslärare i andra avseenden kunde vara bättre meriterade än sådana sökande, som kommit i åtnjutande av arvodesförhöjning, och därför måste givas företräde, och enär slutligen ämneskombinationerna kunde lägga hinder i vägen. Man måste alltså, enligt överstyrelsens mening, räkna med, att ett fåtal sådana extra ordinarie ämneslärare, varom nu vore fråga, under budgetåret 1937/1938 eller viss del därav ännu icke erhållit ordinarie anställning. Då det skulle vara hårt att beröva dessa lärare en löneförmån, som de en gång kommit i åtnjutande av, ville överstyrelsen föreslå, att ett mindre belopp till arvodesförhöjning måtte uppföras i avlöningsstaten även för budgetåret 1937/1938, förslagsvis 5,000 kronor.

Statskontoret har i utlåtande den 17 oktober 1936 ställt sig tveksamt till förslaget om utsträckning av berörda övergångstid. På grund av den ringa omfattning, vari, enligt vad överstyrelsen upplyste, arvodesförhöjningar komme att utgå under budgetåret 1937/1938, ville ämbetsverket emellertid icke motsätta sig, att ett förslagsanslag av 5,000 kronor anvisades för ändamålet.

Departementsschefen.

Med hänsyn till de av överstyrelsen anförda skälen torde ifrågavarande löneförmån enligt i övrigt oförändrade grunder böra utgå jämväl för tiden efter den 1 juli 1937, dock icke längre än intill den 1 januari 1938, då den i det föregående föreslagna löneregleringen avses skola träda i kraft. Riksdagens medgivande härtill lärer böra inhämtas. Det av överstyrelsen beräknade anslagsbeloppet torde böra reduceras till hälften, d. v. s. till 2,500 kronor. Erinras må, att överstyrelsens förslag har avseende jämväl å motsvarande lärare vid högre lärarinneseminariet och folkskoleseminarierna.

Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t: Arvoden åt lärare i manlig slöjd. För budgetåret 1932/1933 utgick till förevarande ändamål ett belopp av 56,800 kronor. Härefter vidtogs en synnerligen kraftig beskränning av anslagsmedlen, i det att för budgetåren 1933/1935 allenast 5,000, respektive 4,600 kronor upptogs, avsedda för avlöande av sådana slöjdlärare, vilka hade sin väsentliga utkomst av sin anställning vid läroverken. För budgetåret 1935/1936 ökades anslagsbeloppet till 16,500 kronor samtidigt med att nyssberörda begränsning bortföll. Förevarande delpost är för innevarande budgetår uppförd med 34,000 kronor.

Skolöverstyrelsen har för budgetåret 1937/1938 föreslagit en ytterligare anslagshöjning till 54,400 kronor. Överstyrelsen har yttrat:

Den för löpande budgetår vidtagna höjningen hade visat sig otillräcklig. Rektorernas petita hade för innevarande läsår utvisat ett behov av ytterli-

gare 137 lärartimmar, motsvarande en kostnad av 11,645 kronor, och detta ehuru omkring 25 av de läroverk, vilka under läsåret 1932—1933 åtnjöto förmånen av slöjdundervisning, nu underlåtit att göra sina behov gällande, måhända såsom en följd av svårigheterna att för ett mycket litet antal veckotimmar förvärva fullgoda lärarkrafter.

De inkomna rekvisitionerna vittnade dock i sin mån om det intresse för slöjdundervisningens återupptagande, vilket otvivelaktigt vore tillfinnandes vid läroverken. Enligt överstyrelsens mening talade starka skäl för upptagandet inom den närmaste framtiden av manlig slöjd såsom obligatoriskt undervisningsämne vid de allmänna läroverken. Med hänsyn till kostnaderna och i viss mån även med tanke på de svårigheter att anordna undervisningen, som måhända i ett eller annat fall på grund av otillräckliga lokaler skulle yppa sig, hade överstyrelsen, ehuru icke utan tvekan, funnit sig icke för närvarande bära ifrågasätta någon ändring i fråga om slöjdens ställning som frivilligt ämne.

Vid sådant förhållande ansåge sig överstyrelsen kunna stanna vid att föreslå en sådan höjning av det nuvarande anslaget, som kunde beräknas motsvara det fulla behovet av timmar till frivillig slöjd. Beräknade man, att under nästkommande budgetår slöjdundervisningen skulle återupptagas vid åtminstone de flesta av de läroverk, där sådan undervisning tidigare varit anordnad men för innevarande läsår icke ifrågasatts, skulle man för nästkommande budgetår hava att motse en ökning av antalet lärartimmar med i runt tal 100 lärartimmar, motsvarande i genomsnitt 2 slöjddavdelningar vid vart och ett av dessa läroverk. Då för innevarande år 537 lärartimmar rekvirerats av vederbörande rektorer, skulle det totala behovet för budgetåret 1937/1938 kunna uppskattas till 637 eller avrundat 640 lärartimmar. Denna siffra låge visserligen absolut taget något under 1932 års nivå, och dess karaktär av minimisiffra bleve ännu mera påtaglig, om man även toge i betraktande den ansvällning, lärjungenumerären vid de allmänna läroverken under senare år undergått, men överstyrelsen föreställde sig likväl, att en slöjdundervisning av föreslagen omfattning skulle visa sig tillfyllest för mötande av de mera påtagliga behoven i fråga om frivillig undervisning i manlig slöjd. För ändamålet erfordrades ett anslag å $(85 \times 640 =)$ 54,400 kronor.

Det praktiskt betonade inslaget i den högre skolundervisningen bör enligt min mening stärkas. En ytterligare höjning av här ifrågavarande anslagsmedel skulle främja detta syfte. En avsevärd förbättring synes kunna vinnas genom en anslagshöjning av förslagsvis 10,000 kronor, motsvarande kostnaderna för ytterligare omkring 115 lärartimmar. Jag anser mig bära tillstyrka, att denna delpost för nästa budgetår vid oförändrade avlöningsförhållanden beräknas till 44,000 kronor.

Departementsschefen.

Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:ts Arvoden åt lärarinnor i hushållsgöromål. Till detta ändamål anvisade 1930 års riksdag 7,200 kronor och 1931 års riksdag 6,000 kronor. Sedan anslaget varit in-

draget under budgetåren 1932/1935, anvisades av 1935 års riksdag 6,100 kronor och av 1936 års riksdag 12,800 kronor.

Skolöverstyrelsen har för nästa budgetår ifrågasatt en höjning av delposten till 16,000 kronor.

Det nu utgående anslaget motsvarade, framhåller överstyrelsen, 160 lärartimmar. Behovet av undervisning i hushållsgöromål innevarande år hade emellertid enligt vederbörande rektors framställningar uppgått till sammanlagt 180 lärartimmar.

Den av Kungl. Maj:t den 17 mars 1933 utfärdade timplanen för ämnet hushållsgöromål skulle på grund av till timplanerna fogad särskild bestämmelse tills vidare icke tillämpas, och då vid ett stort antal läroverk lämpliga lokaler för denna undervisning ännu icke stode till buds, hölle överstyrelsen före, att ifrågavarande timplan icke heller under de närmaste åren kunde träda i tillämpning. Däremot ansåge överstyrelsen det viktigt, att för varje år anslag för ändamålet funnes tillgängliga i så stor utsträckning, att en på frivillighetens väg framväxande undervisning icke genom anslagens otillräcklighet hämmades. Överstyrelsen ansåge sig därför böra föreslå någon jämkning uppåt av anslaget, så att de redan nu yppade behoven och i viss utsträckning även latent behov, vilka under nästa läsår kunde beräknas komma att framträda, skulle kunna skäligen tillgodoses. Överstyrelsen föreställde sig, att i detta syfte ett anslag av 16,000 kronor, motsvarande 200 lärartimmar à 80 kronor, skulle visa sig någorlunda tillräckligt.

**Departement-
schefen.**

I anslutning till vad jag i det föregående yttrat rörande anslag till arvoden åt lärare i manlig slöjd vill jag tillstyrka överstyrelsens föreliggande förslag. Förevarande delpost bör alltså vid oförändrade avlöningsförhållanden för nästa budgetår beräknas till 16,000 kronor.

Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t: Extra arvoden åt lärare i övningsämnen. Ur förevarande delpost, som är uppförd med 632,100 kronor, utgå följande belopp, nämligen:

till extra arvoden åt teckningslärare	kronor 286,400
» » » » gymnastiklärare	» 185,000
» » » » musiklärare	» 87,400
» » » » lärarinnor i slöjd för flickor	» 73,300
Summa kronor 632,100.	

Beträffande beräkningen av de till ifrågavarande extra arvoden vid oförändrade avlöningsförhållanden för nästa budgetår erforderliga anslagsmedlen må anföras följande:

1. Extra arvoden åt teckningslärare. 1935 års riksdag (skrivelse nr 8, punkten 86) medgav, att den frivilliga teckningsundervisningen å gymnasiet finge återupptagas med en veckotimme vid vart och ett av de högre allmänna läroverken eller sålunda med omkring 50 veckotimmar.

Skolöverstyrelsen har anför, t,

att det faktiska behovet av extra timmar åt teckningslärare för innevarande läsår uppgått till 2,424 timmar. För nästa år beräknade överstyrelsen en ökning av antalet klassavdelningar med 50, förutom de avdelningar, som eventuellt tillkomme vid bifall till överstyrelsens förslag om ombildning av vissa realskolor till högre allmänna läroverk och inrättande vid vissa läroverk av femåriga realskolelinjer. I medeltal erfordrades för envar av dessa avdelningar 2 timmar för undervisning i teckning och välskrivning, varför man för undervisningen i under läsåret 1937—1938 nyupprättade avdelningar torde böra beräkna omkring 100 veckotimmar. Vid oförändrad tilldelning av frivillig teckning skulle följaktligen antalet inom ramen av nuvarande läroverksorganisation erforderliga extra timmar för teckningslärare kunna uppskattas till 2,524, varav 2,474 för obligatorisk undervisning och 50 för frivillig sådan.

Då emellertid den nuvarande inskränkningen av teckningsundervisningen varit till kännbart avbräck för vissa kategorier av realgymnasiets lärjungar och från skilda håll bekymmer uttalats över ämnets försämrade ställning, ville överstyrelsen föreslå en förhöjning av antalet frivilliga veckotimmar från nuvarande 50 till 150.

Vid bifall till överstyrelsens förslag i sistberörda avseende skulle man således, under förutsättning av oförändrad organisation och oförändrat antal ordinarie lärare, hava att räkna med ett behov under läsåret 1937—1938 av tillsammans 2,624 extra veckotimmar för teckningslärare, varav 2,474 för obligatorisk undervisning och 150 för frivillig teckning.

Emellertid hade överstyrelsen i annat sammanhang hemställt om upprättande från och med läsåret 1937—1938 av en teckningslärartjänst vid högre allmänna läroverket för flickor i Örebro och ombildande från och med samma tidpunkt av teckningslärartjänsterna vid läroverken i Haparanda och Lidingö till teckningslärartjänster vid högre allmänt läroverk. Därigenom skulle de ordinarie lärarnas tjänstgöringsskyldighet ökas med $(15+5+5=)$ 20 veckotimmar, så att i verkligheten endast 2,604 extra timmar bleve erforderliga. Kostnaderna för denna undervisning torde böra beräknas efter den för innevarande år konstaterade medelkostnaden av 118 kronor per veckotimme.

Enär såväl uppskattningen av de behövliga timsummorna som av genomsnittskostnaderna vore utförd utan marginal, torde vid beräkningen av detta anslag, på sätt vid bestämmandet av anslaget till arvoden åt extra ämneslärare sedan några år varit fallet, en lämpligt avvägd reserv böra beräknas. Den vid sistnämnda anslag fogade reserven, 10 extralärararvoden, motsvarade approximativt lärarbehovet i läsåmnen vid 9 avdelningar; i överensstämmelse därmed syntes marginalen å nu ifrågavarande anslag böra sättas lika med 18 veckotimmar, motsvarande 2 veckotimmar i envar av dessa avdelningar. Inalles torde man följaktligen vid oförändrad läroverksorganisation hava att räkna med $(2,604+18=)$ 2,622 veckotimmar och ett motsvarande anslag å $(2,622 \times 118=)$ 309,396 kronor.

Den av överstyrelsen gjorda framställningen om inrättande av gymnasier vid läroverken i Eslöv, Motala och Skellefteå vållade en å dessa gymnasier belöpande merutgift å tillhops 1,150 kronor under gymnasiernas första verksamhetsår. För tecknings- och välskrivningsundervisningen i de av överstyrelsen föreslagna nya avdelningarna av klass 1° vid samrealskolan i Boden och högre allmänna läroverken för flickor i Stockholm, Göteborg,

Malmö och Hälsingborg beräknades arvoden uppgående till sammanlagt 1,845 kronor.

Vid bifall till överstyrelsens förslag i sin helhet skulle följaktligen för budgetåret 1937/1938 erfordras ett anslag till arvoden för extra timmar åt teckningslärare av $(309,396 + 1,150 + 1,845 =)$ i avrundat tal 312,400 kronor.

I ett vid överstyrelsens utlåtande fogat särskilt uttalande har undervisningsrådet *August Johansson* yttrat sig till förmån för 220 veckotimmars frivillig teckningsundervisning under nästa läsår.

Departement-
mentschefen.

Med hänsyn till de betydande höjningarna i övrigt av de för de allmänna läroverken avsedda anslagsmedlen anser jag mig icke böra för nästa budgetår räkna med någon utökning av den frivilliga teckningsundervisningen. De av överstyrelsen för ändamålet beräknade anslagsmedlen kunna alltså minskas med $(118 \times 100 =)$ 11,800 kronor. Då jag enligt det föregående icke ämnar tillstyrka framställning till riksdagen om ändrad organisation av berörda i Boden, Stockholm, Göteborg, Malmö och Hälsingborg belägna läroanstalter, bör det av överstyrelsen för extra arvoden åt teckningslärare äskade anslagsbeloppet vidare minskas med 1,845 kronor. I övrigt har jag ingen annan erinran att framställa mot överstyrelsens anslagskalkyler än att jag, i konsekvens med den ståndpunkt, jag i det föregående intagit till ett av överstyrelsen framfört förslag om beräkning av viss anslagsmarginal under delposten till arvoden åt extra ämneslärare, icke finner det behövt att beträffande förevarande anslag till extra arvoden åt teckningslärare räkna med den av överstyrelsen ifrågasatta reserven om 18 veckotimmar, motsvarande 2,124 kronor.

Förevarande delpost bör alltså för nästa budgetår vid oförändrade avlösningsförhållanden beräknas till $(312,400 - 11,800 - 1,845 - 2,124 =)$ 296,631 kronor eller i avrundat tal 297,000 kronor, motsvarande en anslagshöjning av 10,600 kronor.

2. Extra arvoden åt gymnastiklärare. *Skolöverstyrelsen* har anfört,

att det för innevarande läsår enligt rektorernas framställningar behövligen antalet extratimmar för gymnastik uppginge till 1,901 veckotimmar. Då behovet i anslagskalkylerna för innevarande budgetår beräknats till allenast 1,762 timmar och kostnaden per timme därjämte visat sig överstiga den till 105 kronor beräknade, hade även välmotiverade framställningar om tilldelning av extra gymnastiktimmar måst lämnas utan avseende. Överstyrelsen hade likväl, i avvaktan på en av överstyrelsen planerad noggrann undersökning av alla de omständigheter, som vid de olika läroverken kunde inverka på behovet av gymnastiktimmar, funnit sig böra vid detta tillfälle utgå från det för innevarande läsår beviljade antalet extra gymnastiktimmar och därtill endast lägga så många timmar, som motsvarade de för läsåret 1937—1938 beräknade 50 nya avdelningarna, d. v. s. 100 gymnastiktimmar. Överstyrelsen beräknade alltså 1,862 extra timmar för den obligatoriska

gymnastiken under läsåret, under förutsättning av oförändrad läroverksorganisation och oförändrat antal ordinarie gymnastiklärare.

Däremot funne sig överstyrelsen nu böra ifrågasätta ett återupptagande i begränsad omfattning av den vid läroverken tidigare försöksvis bedrivna hållningsrättande gymnastiken, i vilket avseende yttras:

I timplanerna för rikets allmänna läroverk angäves, att å tid utom timplanen och i den utsträckning därtill anslagna medel lämnade tillgång särskild hållningsrättande gymnastik skulle kunna meddelas åt de lärjungar, som efter skolläkarens bestämmande därav vore i behov. Anslag för försöksverksamhet på detta område beviljades senast av 1931 års riksdag. För fullföljande av dessa försök under läsåret 1932—1933 åskade Kungl. Maj:t av 1932 års riksdag ett anslag, motsvarande arvoden för 173 veckotimmar. Med hänsyn till den då inbrytande ekonomiska depressionen hade riksdagen emellertid icke funnit sig böra bevilja anslaget.

Ehuru det vid läroverken torde varit allmänt bekant, att för innevarande budgetår medel icke stode till buds för hållningsrättande gymnastik, hade i icke mindre än 25 fall vederbörande rektorer antingen begärt anslag till sådan gymnastik eller åtminstone framhållit angelägenheten av att densamma snarast möjligt måtte återupptagas. Så anförde exempelvis rektor vid högre allmänna läroverket i Östersund: »Det torde icke vara det minsta tvivel underkastat, att behovet av sådan hållningsgymnastik är stort vid detta läroverk liksom säkerligen de flesta svenska läroverk i vår tid — all idrottslig verksamhet till trots. Särskilt inom gymnasiet märker man år från år allt flera lärjungar, vilkas fysiska hållning, vare sig de sitta, gå eller stå, lämnar mycket övrigt att önska. En väl och målmedvetet använd veckotimme för korrigerande och motverkande av bristerna i här ifrågasatt avseende skulle givetvis vara på sin plats.» Rektor vid Vasa real-skola i Stockholm hade meddelat, att under läsåret 1935—1936 hållningsrättande gymnastik utan kostnad för statsverket kunnat meddelas lärjungar, som i särskilt hög grad varit i behov därav, tillsammans inemot ett femtiotal. Undervisningen hade omfattat 1½ veckotimme, och varje lärjunge hade erhållit dylik undervisning två gånger i veckan, varje gång 15 minuter. Verksamheten hade visat påtagligt goda verkningar.

Överstyrelsen utginge emellertid från att försöken nu borde upptagas blott i mindre skala. Därvid torde vid ett eller annat läroverk försök böra göras med ett förhållandevis stort timantal, så utmätt, att ett antal lärjungar skulle kunna erhålla en någorlunda omfattande individuell behandling, och samtidigt vid andra läroverk försök med en tilldelning av blott en eller annan veckotimme, under vilken varje särskild elev, som därav funnes hava behov, skulle kunna göras förtrogen med de grupper av rörelser, som särskilt vore ägnade att motverka hos honom konstaterade hållningsdefekter, och därigenom sättas i stånd att på egen hand fullfölja arbetet och utnyttja den vunna färdigheten. Även en sådan i viss mån rådgivande verksamhet torde äga sitt obestriddliga värde, enär lärjungarna icke alltid på egen hand kunde förvärva insikt om sina egna hållningsdefekter och än mindre utan anvisningar från lärarens sida göra något för att motarbeta desamma.

Med hänsyn till den mycket begränsade omfattning, den föreslagna verksamheten vore avsedd att erhålla, ansåge överstyrelsen arvoden för 50 veckotimmar vara ett för närvarande väl avvägt belopp. Timsumman för de extra gymnastiktimmarna skulle därigenom höjas till 1,912.

Därest det av överstyrelsen i annat sammanhang framställda förslaget angående ombildande av gymnastiklärartjänsterna vid läroverken i Haparanda och Lidingö till gymnastiklärartjänster vid högre allmänt läroverk vunne riksdagens bifall, kunde antalet extra timmar reduceras med 16 timmar.

Slutligen ville överstyrelsen även för denna delpost föreslå en reserv, som enligt i det föregående tillämpade principer icke torde böra uppskattas lägre än 18 veckotimmar.

Inklusive reserven skulle alltså behovet av extra timmar för gymnastik under läsåret 1937—1938 under förutsättning av oförändrad läroverksorganisation böra beräknas till $(1,862 + 50 - 16 + 18 =)$ 1,914 timmar. På grund av under innevarande budgetår gjorda erfarenheter torde beräknade medelkostnaden böra höjas till 106 kronor per timme. Det inom ramen av nuvarande organisation erforderliga anslaget torde alltså böra beräknas till $(1,914 \times 106 =)$ 202,884 kronor.

För genomförande av de av överstyrelsen enligt det föregående föreslagna organisationsändringarna erfordrades ytterligare ökning av anslaget, nämligen med inalles 1,265 kronor för de föreslagna gymnasierna i Eslöv, Motala och Skellefteå och inalles 2,060 kronor för de nya avdelningarna av klass 1⁵ vid samrealskolan i Boden och högre allmänna läroverken för flickor i Stockholm, Göteborg, Malmö och Hålsingborg. Hela det för extra arvoden åt gymnastiklärare under budgetåret 1937/1938 erforderliga anslaget skulle således uppgå till $(202,884 + 1,265 + 2,060 =)$ 206,209 kronor eller avrundat nedåt 206,200 kronor.

Departem-
entschefen.

Det av överstyrelsen framlagda förslaget om att anslagsmedel åter måtte upptagas för hållningsrättande gymnastik anser jag vara synnerligen behjärtansvärt. Jag tillstyrker därför, att, på sätt överstyrelsen hemställt, ett arvodesbelopp, motsvarande 50 veckotimmars undervisning, avsättes för ändamålet. Å andra sidan bör det av överstyrelsen beräknade anslagsbehovet av skäl, som framgå av vad jag ovan yttrat rörande anslag till extra arvoden åt teckningslärare, minskas *dels* med ett belopp, motsvarande den av överstyrelsen beräknade anslagsreserven, d. v. s. 1,908 kronor, *dels ock* med ovanberörda belopp av 2,060 kronor. Förevarande anslagsmedel böra alltså för nästa budgetår vid oförändrade avlöningsvillkor beräknas till $(206,200 - 1,908 - 2,060 =)$ 202,232 kronor eller i avrundat tal 202,200 kronor. Anslagshöjningen utgör 17,200 kronor.

3. Extra arvoden åt musiklärare. *Skolöverstyrelsen* har erinrat, att det för innevarande budgetår till extra arvoden åt musiklärare anvisade beloppet av 87,400 kronor motsvarade 747 veckotimmar efter en genomsnittskostnad av 117 kronor per timme. I verkligheten hade för innevarande läsår 754 veckotimmar beviljats till en genomsnittlig kostnad av icke fullt 116 kronor per veckotimme. Rektorernas framställningar utvisade ett behov av sammanlagt 935 veckotimmar. Den nödvändiga reduktionen hade väsentligen drabbat de för undervisning i instrumentalmusik begärda timmarna.

Överstyrelsen har vidare, efter att hava påpekat, att ämnet musik vore ett av de ämnen, beträffande vilka 1933 års tim- och undervisningsplaner på grund av övergångsbestämmelser ännu icke trätt i kraft, ifrågasatt, att

förevarande anslagsmedel skulle för budgetåret 1937/1938 så avpassas, att hela det för läroverkens sångundervisning och den teoretiska musikundervisningen enligt sagda undervisningsplan erforderliga timantalet från och med höstterminen 1937 kunde tagas i anspråk, medan för detta år ingen väsentlig ändring i instrumentalmusikens ställning skulle företagas. Sammanlagt tarvade musikundervisningen vid de allmänna läroverken efter ikraftträdandet, såvitt anginge sångundervisningen och den teoretiska musikundervisningen, av 1933 års timplan arvoden för 2,050 veckotimmar. Då vid bifall till överstyrelsens i annat sammanhang framställda förslag om ombildning från och med läsåret 1937—1938 av en musiklärartjänst vid högre allmänna läroverket i Lidingö till musiklärartjänst vid högre allmänt läroverk, skulle nästkommande budgetår finnas 52 lärare vid högre allmänna läroverk och 31 vid samrealskolor med en sammanlagd tjänstgöringsskyldighet av 1,059 veckotimmar, skulle alltså för läsåret 1937—1938 avses $(2,050 - 1,059 =)$ 991 extratimmar för musiklärare, alltså en ökning med 237 i jämförelse med innevarande år. Under antagande av oförändrad genomsnittskostnad per veckotimme under budgetåret 1937/1938 skulle det för året erforderliga anslaget till extra arvoden åt musiklärare komma att belöpa sig till $(991 \times 116 =)$ 114,956 kronor.

I detta belopp inginge icke de kostnader, som skulle uppstå, i händelse, på sätt överstyrelsen föreslagit, vissa samrealskolor med början läsåret 1937—1938 ombildades till högre allmänna läroverk eller femårig realskolelinje inrättades vid några läroverk, där sådan för närvarande ej förefunnes. Anslagsökningen vid dessa organisationsändringar skulle uppgå till sammanlagt 870 kronor för de nya gymnasier i Eslöv, Motala och Skellefteå och sammanlagt 1,280 kronor för de nya avdelningarna av den femåriga realskolan vid samrealskolan i Boden och högre allmänna läroverken för flickor i Stockholm, Göteborg, Malmö och Hälsingborg.

Hela det för extra timmar åt musiklärare för budgetåret 1937/1938 erforderliga belopp belöpte sig således till $(114,956 + 870 + 1,280 =)$ 117,106 kronor eller avrundat 117,100 kronor,

Ehuru jag väl inser det önskvärda i en förbättrad musikundervisning vid de allmänna läroverken, finner jag mig på grund av de betydande höjningarna i övrigt av läroverksanslaget icke böra för närvarande räkna med den ökning av förevarande anslagsmedel, som överstyrelsen föreslagit i syfte att möjliggöra ett realiserande i viss utsträckning av 1933 års undervisningsplan. Jag förordar därför blott så stor höjning av ifrågavarande anslagspost, som betingas av tillkomsten av nya klassavdelningar. Enligt under hand från överstyrelsen införskaffade uppgifter kan vid oförändrad organisation det ytterligare erforderliga antalet extra timmar uppskattas till 60 för läsåret 1937—1938 och anslagsmedlen alltså till $(116 \times 60 =)$ 6,960 kronor. Vid bifall till det förut framförda förslaget rörande ombildning av en musiklärartjänst i Lidingö bör emellertid sistnämnda siffra minskas med ett belopp, motsvarande 6 veckotimmar, d. v. s. 696 kronor. Den därvid erhållna resten bör å andra sidan höjas med ett belopp av 870 kronor, belöpande på det i det föregående framlagda förslaget om inrättande av vissa nya statliga gymnasier.

Departementsschefen.

Till förevarande ändamål bör alltså för nästa budgetår vid oförändrade avlöningsförhållanden beräknas ett belopp av $(87,400 + 6,960 - 696 + 870 =)$ i runt tal 94,400 kronor, innebärande en anslagshöjning av 7,000 kronor.

4. Extra arvoden åt lärarinnor i slöjd för flickor. *Skolöverstyrelsen* har erinrat,

att dessa anslagsmedel för innevarande budgetår beräknades under den förutsättningen, att det erforderliga antalet veckotimmar skulle komma att uppgå till 953 med en medelkostnad av 77 kronor. Kostnaden hade något överstigit den beräknade. Till följd därav hade anslaget endast medgivit anordnande av 946 veckotimmars undervisning. Rektorernas anslagskrav hade motsvarat 993 veckotimmar. Anslaget syntes alltså ha varit väl knappt beräknat. Som en följd därav hade praktiskt taget all frivillig slöjd för innevarande läsår måst indragas. Även om en eller annan av rektorernas framställningar befunnits mindre starkt motiverad, syntes det dock framgå, att anslaget, för att helt fylla sitt ändamål, icke bort sättas lägre än till ett belopp, motsvarande 970 veckotimmar.

Ökningen av antalet slöjdvadlningar från innevarande läsår till läsåret 1937—1938 å det stadium av realskolan, där obligatorisk slöjd för flickor förekomme, torde böra beräknas till omkring 20, motsvarande en till 40 veckotimmar uppskattad ökning av antalet extra undervisningstimmar vid oförändrat antal ordinarie lärare i ämnet. Om emellertid de av överstyrelsen i annat sammanhang föreslagna 5 nya lärarinnetjänsterna i kvinnligt handarbete inrättades, komme ytterligare sammanlagt 30 timmar att uppehållas av ordinarie lärarinnor. I verkligheten skulle följaktligen då antalet extra timmar i slöjd för flickor uppgå till $(970 + 40 - 30 =)$ 980 veckotimmar. Kostnaden för dessa extra timmar utgjorde efter en medelkostnad av 77 kronor 50 öre per veckotimme $(980 \times 77.5 =)$ 75,950 kronor.

Om i överensstämmelse med överstyrelsens förslag femåriga realskollinjer från och med läsåret 1937—1938 upprättades vid vissa läroverk, skulle kostnaden ökas med tillhoppa 1,750 kronor.

Hela det för budgetåret 1937/1938 erforderliga anslaget uppginge följaktligen till 77,700 kronor.

Departementsschefen.

Den av överstyrelsen beräknade anslagssumman bör, såsom av det föregående framgår, minskas med omförmälda belopp å 1,750 kronor. I övrigt har jag, som ovan tillstyrkt inrättandet av de av överstyrelsen berörda fem nya lärarinnetjänsterna i kvinnlig slöjd, intet att erinra mot kostnadsberäkningarna för nästa budgetår. Förevarande anslagsmedel böra alltså vid oförändrade avlöningsförhållanden upptagas med $(77,700 - 1,750 =)$ 75,950 kronor, eller i avrundat tal 76,000 kronor, motsvarande en anslagshöjning med 2,700 kronor.

5. Sammanfattning. I det föregående har jag vid oförändrade avlöningsförhållanden beräknat

till extra arvoden åt teckningslärare	kronor 297,000
» » » » gymnastiklärare	» 202,200
» » » » musiklärare	» 94,400
» » » » lärarinnor i slöjd för flickor	» 76,000

eller tillhoppa kronor 669,600.

Förevarande delpost bör alltså i avlöningsstaten för de allmänna läroverken vid nuvarande avlöningsbestämmelser för nästa budgetår beräknas till sammanlagt 669,600 kronor. Anslagshöjningen utgör (669,600 — 632,100 =) 37,500 kronor.

Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t: Arvoden åt lärare vid inbyggda praktiska realskollinjer. 1933 års riksdag medgav, att försök finge vidtagas med i allmänt läroverk eller kommunal mellanskola inbyggda praktiska realskollinjer till ett antal av högst tre (jfr propositionen nr 161 och riksdagens skrivelse nr 257). I anledning härav igångsattes under läsåret 1933—1934 sådana försök vid tvenne allmänna läroverk, nämligen Vasa realskola i Stockholm (teknisk linje) och samrealskolan i Säffle (handelslinje). Under läsåret 1934—1935 tillkom en handelslinje vid samrealskolan i Nässjö. 1935 års riksdag medgav inrättandet av ytterligare tre linjer av ifrågavarande art och uppförde på grund härav förevarande delpost med 14,200 kronor, avsett att bestrida merkostnaden för samtliga sex linjer. Med början av läsåret 1935—1936 kom en fjärde dylik linje till stånd vid samrealskolan i Arvika (handelslinje). Från och med läsåret 1936—1937 har en huslig linje anordnats vid högre allmänna läroverket för flickor i Hälsingborg och en handelslinje vid samrealskolan i Tidaholm. Samtliga av riksdagen beviljade sex linjer äro sålunda tagna i bruk. För innevarande budgetår är ifrågavarande delpost uppförd med förslagsvis 13,000 kronor.

Skolöverstyrelsen har beräknat anslagsbehovet under budgetåret 1937/1938 för nämnda sex linjer till sammanlagt 20,270 kronor. Ökningen är betingad av tillkomsten av andra årskursen vid vardera av de praktiska linjerna vid högre flickläroverket i Hälsingborg och samrealskolan i Tidaholm.

Med hänsyn till den stora betydelse, som dessa praktiska försökslinjer måste tillmätas, liksom ock till det stegrade intresse, för vilket de vore föremål å skilda orter, ansåge sig emellertid överstyrelsen böra räkna med upprättandet av ytterligare tre linjer. Överstyrelsen funne emellertid tiden vara inne för att dessa linjer överfördes från försöksstadiet och infogades som ett fast led i vår högre undervisning. De försök, som anstälts, hade genomgående utfallit fördelaktigt, och ifrågavarande skolors rektorer hade vitsordat linjernas gynnsamma inverkan på lärjungarnas intresse och framsteg i studierna. Kungl. Maj:t syntes sålunda böra erhålla bemyndigande att efter vederbörlig framställning medgiva upprättande vid allmänt läroverk eller kommunal mellanskola av inbyggd praktisk linje. De bestämmelser, som hittills utfärdats i form av kungl. brev, torde böra erhålla karaktären av en för dessa linjer gällande kungörelse eller stadga.

Linjernas förekomst inom skolorganisationen komme, även om försöksstadiet nu uppgåves, att vara beroende på riksdagens beslut så till vida, som riksdagen ägde möjlighet att uppställa de villkor och restriktioner, som den funne påkallade. Överstyrelsen hade, såsom nyss anförts, räknat med att tre nya linjer av denna typ skulle tillkomma under budgetåret 1937/1938. Överstyrelsen räknade därvid med en linje av vartdera slaget, även

om anslaget icke borde bindas vid något villkor av denna art, då möjlighet syntes böra hållas öppen att upprätta handelslinje, teknisk linje eller huslig linje allt efter den efterfrågan, som kunde visa sig inträda.

Beträffande kostnaderna för dessa nya linjer ansåge sig överstyrelsen böra räkna med att en första årskurs av teknisk linje droge en merkostnad av minst 850 kronor samt att en hushållslinje kunde upprättas utan någon merkostnad. Därvid vore emellertid förutsatt, att linjens upprättande icke vore förenat med ökning i totalantalet avdelningar, utan att en allmän linje i vartdera fallet ersattes av en teknisk, respektive hushållslinje. Skulle lärjungefördelningen mellan linjerna bliva sådan, att en avdelning i någotdera fallet tillkomme, bleve kostnaderna givetvis större, även om de, med hänsyn till möjlighet av samläsning i stor utsträckning, likväl begränsades. I fråga om den tredje linjen, handelslinjen, ansåge sig överstyrelsen försiktigtvis böra räkna med detta alternativ, att en ny avdelning tillkomme, dock med samläsning med den allmänna linjen i fråga om övningsämnen helt och hållet och beträffande de teoretiska ämnena i väsentlig utsträckning. Vid sådant förhållande beräknade överstyrelsen den sammanlagda kostnaden för en första årskurs av förenämnda linje till 2,250 kronor. För de tre till nyinrättande föreslagna praktiska linjerna skulle alltså det totala anslagsbehovet för budgetåret 1937/1938 belöpa sig till $(850 + 0 + 2,250 =) 3,100$ kronor. Då de förutvarande sex linjerna beräknats draga en kostnad av 20,270 kronor, erfordrades alltså för sagda ändamål ett sammanlagt belopp å $(20,270 + 3,100 =) 23,370$ kronor eller avrundat nedåt 23,000 kronor.

Skolöverstyrelsen har sedermera i skrivelse den 23 december 1936 till komplementering av nämnda framställning framlagt förslag angående arvoden åt lärare vid inbyggda praktiska realskollinjer, i vilket hänseende hänvisas till handlingarna i ärendet. Vad de allmänna läroverken beträffar, har överstyrelsen i skrivelsen även till behandling upptagit frågan om redovisningen av de på berörda linje belöpande löneutgifterna:

Överstyrelsen hade såsom beräkningsgrund för anslaget vid de ovan nämnda kalkylerna använt den *merkostnad*, som beräknats uppkomma genom inrättande av linjerna i fråga. Överstyrelsen hade nämligen funnit det vara av intresse och värde att kunna någorlunda exakt beräkna de särskilda kostnader, som betingats av denna försöksanordning. Vissa praktiska olägenheter vore emellertid förbundna med en sådan beräkning av anslaget. Om exempelvis en avdelning å handelslinjen samläst med en avdelning å den allmänna linjen under 4 veckotimmar i engelska, men dessutom haft 1 veckotimme särskild undervisning, syntes det föga lämpligt, att lärarens avlöning skulle uppdelas på två anslag.

Ville man undvika denna olägenhet, syntes två alternativ erbjuda sig. Antingen kunde det särskilda anslaget till arvoden åt lärare å den praktiska linjen helt slopas och anslaget uppdelas på övriga anslag till avlöning av lärare, eller också kunde det särskilda anslaget begränsas till att endast avse undervisningen i de s. k. praktiska ämnena (handels-, tekniska och hushållsämnen). Av olika skäl vore överstyrelsen mest böjd för att förorda det senare alternativet. Framför allt erhöles man genom att bibehålla ett särskilt anslag alltså en approximativ uppskattning av merkostnaden för den ifrågavarande anordningen. I själva verket utgjorde kostnaden för undervisning i praktiska ämnen huvudposten inom ifrågavarande särskilda anslag, alldenstund lärjungarna å den praktiska linjen vanligen hade en

avsevärt mindre undervisning i teoretiska ämnen än lärjungarna å den allmänna linjen och det endast vore i vissa speciella ämnen å handelslinjen, respektive den tekniska linjen, som lärjungarna erhöle någon timmes undervisning mer än de övriga lärjungarna. Även om anslaget vid begränsning till att avse allenast de praktiska läroämnena icke komme att täcka fullt hela merkostnaden, bleve denna dock tämligen nära identisk med anslagsbeloppet.

En viss minskning av anslaget skulle under sådana förhållanden kunna göras med en motsvarande höjning närmast av extraläraryrkesanslaget. Då emellertid denna minskning, respektive höjning bleve skäligen obetydlig, funne överstyrelsen icke tillräcklig anledning föreligga att nu ifrågasätta någon ändring i de tidigare angivna beloppen.

Överstyrelsen har tillagt följande, vilket har avseende å både de allmänna läroverken och de kommunala mellanskolorna:

Därest en reglering av vid allmänna läroverk och kommunala mellanskolor anställda lärares avlöningsförhållanden skulle komma till stånd vid 1937 års riksdag, torde de jämkningar i de av överstyrelsen föreslagna beloppen böra vidtagas, vilka erfordrades för att de föreslagna grunderna för avlöningen skulle kunna tillämpas. Samtidigt ville överstyrelsen emellertid framhålla, att dessa grunder föreslagits i avvaktan på en mera omfattande erfarenhet än den, som för närvarande föreläge, och att den sålunda föreslagna relationen mellan lärarnas i teoretiska och lärarnas i praktiska läroämnen avlöningsförmåner kunde komma att inom en jämförelsevis nära framtid visa sig tarva en justering.

Frågan om avlöningsförmåner stode i nära samband med frågan om vederbörande lärares kvalifikationer. Några särskilda behörighetsvillkor för undervisning i praktiska läroämnena hade tills vidare icke uppställts, utan vederbörandes kompetens hade fått prövas av skolans rektor och skolöverstyrelsen. Med hänsyn till svårigheten att å mindre orter erhålla kompetent lärarkraft för dessa uppgifter torde det vara rådligast att tills vidare bibehålla detta förfaringssätt. I och för sig vore det givetvis önskvärt, såsom överstyrelsen framhållit i utlåtande den 24 april 1931 över 1927 års skolsakkunnigas utredning och förslag rörande praktiska bildningslinjer på realskolans åldersstadium, att kvalifikationerna för här ifrågasättande lärare kunde stabiliseras vid krav på genomgång av tekniska högskolan eller handelshögskolan eller på därmed fullt jämförlig utbildning. För närvarande torde detta emellertid icke vara möjligt, och så länge det icke gällde ordinarie lärare utan vanligen endast timlärare, torde den individuella prövningen av kompetensen från fall till fall få anses vara tillfyllest.

Jag är med skolöverstyrelsen ense om att de hittillsvarande resultaten av försöken med praktiska realskollinjer utfallit så fördelaktigt, att fullgoda skäl föreligga för att infoga denna så betydelsefulla utbildningsform som en fast beståndsdel av läroverksorganisationen. Härvid avser jag ej blott de allmänna läroverken utan också de kommunala mellanskolorna. I annat sammanhang torde jag få tillfälle återkomma till motsvarande, de högre folkskolorna berörande fråga. I enlighet med överstyrelsens förslag torde Kungl. Maj:t böra hos riksdagen utverka bemyndigande att efter vederbörlig

framställning medgiva upprättande vid allmänt läroverk eller kommunal mellanskola av inbyggd praktisk linje i huvudsaklig överensstämmelse med de linjer av denna art, som hittills upprättats. Jag gör nedan hemställan i detta syfte.

Vid behandlingen av läroverkslärarnas löneregleringsfråga har jag i vissa hänseenden tagit ställning även till spörsmålet om löneförmånerna för de lärare, som anlitas för undervisningen vid dessa linjer. Jag hänvisar härutinnan till det föregående. Jag saknar anledning att i detta sammanhang närmare ingå på den av överstyrelsen vidrörda frågan om fastställande av särskilda behörighetsvillkor för undervisning i praktiska läroämnena. Jag förutsätter, att överstyrelsen även i fortsättningen har sin uppmärksamhet riktad på detta spörsmål.

Jag torde senare få tillfälle återkomma till frågan om arvodesgrunderna vid i kommunala mellanskolor inbyggda praktiska realskollinjer och om statsbidrag till sådana linjer.

I likhet med överstyrelsen anser jag det riktigast, att från förevarande delpost bestridas arvodeskostnader för undervisning i de praktiska läroämnena, alltså för de ämnen, som äro för utbildningslinjerna karakteristiska. Ifrågakommande löneförbättringar och dyrtidstillägg böra givetvis avföras från de för dessa ändamål särskilt avsedda anslagsmedlen. För att markera delpostens ändamål torde det vara lämpligt att giva den benämningen »Arvoden åt lärare i praktiska läroämnena vid inbyggda praktiska realskollinjer».

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att i sinom tid utfärda de bestämmelser, som föranledas av vad ovan anförts. Jag vill redan nu framhålla, att det synes lämpligt att genom en särskild stadga reglera de praktiska linjerna.

Mot överstyrelsens anslagsberäkningar har jag ingen erinran att framställa. Jag förordar alltså, att posten för nästa budgetår — med utgångspunkt från nuvarande löneförhållanden — beräknas till förslagsvis 23,000 kronor, motsvarande en anslagshöjning av 10,000 kronor.

Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t: Understöd åt extra ordinarie lärare vid förfall på grund av sjukdom. Denna delpost är nu uppförd med förslagsvis 8,000 kronor.

Skolöverstyrelsen har icke funnit anledning föreligga att för nästa budgetår ändra beloppet.

Departementschefen. Vid hittillsvarande avlöningsförhållanden torde delposten böra beräknas till oförändrat belopp, 8,000 kronor.

Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t: Arvoden åt skolläkare. Ur denna delpost, som för innevarande budgetår är uppförd med förslagsvis 100,600 kronor, bestridas *dels* fasta arvoden åt skolläkare till ett belopp av 51,600 kronor, *dels ock* rörliga arvoden åt skolläkare till ett belopp av förslagsvis 49,000 kronor. Fast arvode utgör 500 kronor vid högre allmänt läroverk, utom vid läroverken i Bromma i Stockholm, i Haparanda och i Lidingö, där det utgår med 400 kronor, samt 300 kronor vid realskola. Rörligt arvode utgår med 1 krona för varje under höstterminen närvarande lärjunge (jämför punkt 152 av 1933 års åttonde huvudtitel).

Skolöverstyrelsen har hemställt om en ökning av posten till 102,000 kronor för nästa budgetår.

Under budgetåret 1937/1938 inginge, anför överstyrelsen, högre allmänna läroverket i Bromma i Stockholm i sitt fjärde arbetsår, vadan såväl gymnasiet som den fyraåriga realskolan vore fullständiga. Gymnasiet vid högre allmänna läroverket i Haparanda komme att omfatta tre ringar av det fyraåriga latینگymnasiet, varjämte det treåriga realgymnasiet vore fullt utbildat; vid kommunala gymnasiet i Lidingö komme det fyraåriga gymnasiets tre lägsta ringar att vara förstatligade. Vid vart och ett av de två förstnämnda läroverken, vilka då kunde betraktas som fullständiga högre allmänna läroverk, torde det fasta arvodet till skolläkaren böra utgå med 500 kronor och vid högre allmänna läroverket i Lidingö med 450 kronor, vilket i jämförelse med motsvarande arvoden för innevarande budgetår för dessa läroverk innebure en ökning med tillhoppa 250 kronor. Vid bifall till av överstyrelsen i annat sammanhang framställt förslag angående ombildning av samrealskolan i Skellefteå till högre allmänt läroverk och förstatligande av kommunala gymnasierna i Eslöv och Motala torde vidare ett fast arvode å 350 kronor böra beräknas åt skolläkarna vid vart och ett av dessa läroverk. Delposten för fasta arvoden åt skolläkare skulle därigenom ytterligare ökas med 150 kronor. Då fasta arvoden åt skolläkarna vid övriga läroverk torde böra utgå med oförändrade belopp enligt fastställda grunder, torde den till ifrågasvarande arvoden avsedda delposten böra fastställas till $(51,600 + 250 + 150 =)$ 52,000 kronor.

Anslagsmedlen för rörliga arvoden torde med hänsyn till stegrat lärjungeantal böra höjas med 1,000 kronor till 50,000 kronor.

Den av överstyrelsen föreslagna höjningen med 400 kronor av de för fasta arvoden avsedda anslagsmedlen vill jag tillstyrka. Däremot har jag ej funnit erforderligt att nu räkna med en höjning av det för rörliga arvoden beräknade anslagsbeloppet. Anmärkas må, att den höjning av sistnämnda belopp, som enligt det föregående erfordras vid bifall till förslaget om inrättande av nya statliga gymnasier, är så obetydlig, att den ej torde behöva här tagas i betraktande.

Förevarande delpost bör alltså uppräknas med 400 kronor och följaktligen bestämmas till förslagsvis 101,000 kronor.

Departementschefen.

Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:ts Arvoden åt tillsyningslärare, kvinnliga sakkunniga och första lärarinnor. Denna delpost är nu uppförd med 42,050 kronor.

Skolöverstyrelsen har för nästa budgetår beräknat dels en minskning av posten med 300 kronor på grund av att två tjänster som första lärarinnor ombildats till ämneslärarinnebefattningar, dels ock en ökning av densamma med 100 kronor med hänsyn till den successiva utvidgningen av det högre allmänna läroverket i Bromma i Stockholm samt i följd härav hemställt, att för ifrågavarande ändamål måtte för nästa budgetår beräknas ett belopp av 41,850 kronor.

Departementschefen. I enlighet härmed beräknar jag förevarande delpost vid oförändrade löneförhållanden för nästa budgetår till 41,850 kronor.

Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:ts Särskilda arvoden vid provårsläroverk. Denna delpost är nu uppförd med 91,800 kronor.

Departementschefen. Vid bifall till mitt i det föregående framlagda förslag om provisorisk utvidgning av provårsinstitutionen bör förevarande delpost höjas med 14,400 kronor till 106,200 kronor.

Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal: Arvoden åt bibliotekarier. Denna delpost är nu uppförd med 63,000 kronor.

Skolöverstyrelsen har för nästa budgetår funnit sig böra föreslå en ökning av delposten med ett till 500 kronor avrundat belopp för att möjliggöra förhöjda arvoden till de alltjämt under utbyggnad varande läroverken i Bromma i Stockholm, i Haparanda och i Lidingö.

Departementschefen. Överstyrelsens förslag torde böra biträdas och posten alltså höjas med 500 kronor. Härutöver lär den emellertid, såsom framgår av vad ovan anförts rörande inrättande av nya statliga gymnasier, böra höjas med 300 kronor. Posten bör alltså för nästa budgetår beräknas till 63,800 kronor.

Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal: Arvoden åt biträden å rektors-expeditionerna. Denna delpost är nu uppförd med 62,700 kronor.

Enligt gällande grunder utgå ifrågavarande arvoden endast vid läroverk med minst 6 klassavdelningar och vid dessa läroverk dels i form av ett grundarvode, till beloppet beroende av läroverkets karaktär och läge, dels ock vid läroverk med minst 7 klassavdelningar i form av ett efter lärjungeantalet växlande tilläggsarvode.

Skolöverstyrelsen har hemställt, att förevarande delpost måtte för nästa budgetår höjas med 1,900 kronor till 64,600 kronor. Av överstyrelsens framställning inhämtas:

I fråga om grundarvoden beräknades höjning dels med tillhoppa 510 kronor för genomförande av den föreslagna ombildningen av envar av samrealskolorna i Eslöv, Motala och Skellefteå till högre allmänt läroverk och dels med 80 kronor för beredande av arvode åt skrivbiträde vid ännu en av samrealskolorna, vilken kunde antagas vid början av läsåret 1937—1938 uppnå det för utgående av grundarvode stipulerade antalet lärjungeavdelningar. Detta motvägdes dock delvis av att nya elementarskolan i Stockholm, vars karaktär av en statens provskola numera i det väsentliga upphört, hädanefter icke torde bära tillerkännas högre grundarvode än det, som utginge till högre allmänna läroverk i Stockholm utan provärsfunktioner, varigenom 75 kronor besparades. Å de för tilläggsarvoden avsedda anslagsmedlen beräknades en höjning med 1,350 kronor, beroende på emotsedd ökning av antalet lärjungar vid läroverk med minst 7 klassavdelningar.

I det föregående har jag beräknat en höjning av förevarande delpost med allenast 280 kronor på grund av förslaget om inrättande av nya statliga gymnasier. Det av överstyrelsen angivna anslagsbeloppet bör alltså minskas med 230 kronor. Det ovan framlagda förslaget om utvidgning av provärsinstitutionen medför å andra sidan en höjning av nämnda anslagsbelopp med 2,400 kronor.

Departementschefen.

I övrigt lämnar jag överstyrelsens kalkyler utan erinran. Förevarande delpost bör alltså höjas med $(1,900 - 230 + 2,400 =)$ 4,070 kronor eller med i runt tal 4,000 kronor till 66,700 kronor.

Särskilda löneförmåner till ordinarie och icke-ordinarie tjänstemän: Tillfällig löneförbättring. Förevarande delpost är nu uppförd med förslagsvis 2,179,000 kronor.

Skolöverstyrelsen har beräknat medelsbehovet för nästa budgetår till i runt tal 2,197,000 kronor.

Enligt i det föregående verkställda beräkningar uppstår för nästa budgetår en merkostnad för tillfällig löneförbättring å 7,577 kronor, därest statliga gymnasier inrättas på sätt ovan ifrågasatts. På grund härav och i anledning av överstyrelsens beräkningar torde förevarande delpost bära för nästa budgetår vid oförändrade avlöningsförhållanden beräknas till i runt tal 2,190,000 kronor, innebärande en anslagshöjning med 11,000 kronor.

Departementschefen.

Särskilda löneförmåner till ordinarie och icke-ordinarie tjänstemän: Provisorisk avlöningsförbättring. Förevarande delpost är nu uppförd med förslagsvis 446,650 kronor.

Skolöverstyrelsen har beräknat kostnaderna för den provisoriska avlöningsförbättringen under budgetåret 1937/1938 till 449,000 kronor.

Departementschefen.

Nyssberörda förslag om inrättande av nya statliga gymnasier medför enligt det föregående en för budgetåret 1937/1938 med 780 kronor ökad utgift för provisorisk avlöningsförbättring. På grund härav och i avrundningssyfte torde förevarande delpost med biträdande i övrigt av överstyrelsens kalkyler böra för nästa budgetår vid nuvarande avlöningsförhållanden beräknas till 450,000 kronor, innebärande en anslagshöjning av 3,350 kronor.

Särskilda löneförmåner till ordinarie och icke-ordinarie tjänstemän: Personliga lönetillägg åt vissa ordinarie övningslärare. Från denna delpost, nu uppförd med förslagsvis 4,500 kronor, utgår till vissa ordinarie lärare i övningsämnen vid de allmänna läroverken, som erhållit anställning före den 1 mars 1927, ersättning för på grund av 1927 års skolreform minskade avlöningsförmåner.

Skolöverstyrelsen har med hänsyn till den minskade medelsåtgången hemställt, att förevarande delpost måtte för nästa budgetår bestämmas till 4,000 kronor.

Departementschefen.

Jag biträder överstyrelsens förslag och beräknar alltså ifrågavarande delpost vid oförändrade avlöningsförhållanden för budgetåret 1937/1938 till 4,000 kronor.

Särskilda löneförmåner till ordinarie och icke-ordinarie tjänstemän: Vissa ersättningar. Från förevarande delpost, som nu är uppförd med förslagsvis 1,300 kronor, bestridas vissa hyresersättningar och ersättningar för minskning i löneinkomster åt lärare, i vilkas avlöningsförmåner ingå donationsmedel m. m.

Departementschefen.

I delposten ingår nu ett belopp å 1,000 kronor till hyresersättning åt rektor vid nya elementarskolan i Stockholm. Sedan Stockholms stad den 27 januari 1936 åtagit sig att från och med läsåret 1936—1937 tillhandahålla rektor vid läroverket bostad eller hyresersättning, bör posten minskas med nämnda belopp till 300 kronor.

Sammanfattning. Vid bifall till de ovan framställda förslagen skulle de särskilda posterna i avlöningsstaten för de allmänna läroverken för nästa budgetår vid oförändrade löneförhållanden beräknas till efterföljande belopp (ökningarna, respektive minskningarna angivas inom parentes):

Avlöningsstat.

Utgifter:

1. Avlöningar till tjänstemän å ordinarie stat:			
a. Lön och (i förekommande fall)			
tjänstgöringspenningar	kronor 9,899,200 (+148,000)		
b. Ålderstillägg, <i>förslagsvis</i>	» 1,460,000 (+ 30,000)		
c. Fyllnadsarvoden åt vikarier, <i>förslagsvis</i>	» 90,000	11,449,200 (+178,000)	
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t:			
a. Arvoden åt extra ämneslärare	kronor 1,208,200 (+175,900)		
b. Arvodesförhöjning åt vissa extra ordinarie ämneslärare, <i>förslagsvis</i>	» 2,500 (— 17,500)		
c. Arvoden åt lärare i manlig slöjd	» 44,000 (+ 10,000)		
d. Arvoden åt lärarinnor i hushållsgöromål	» 16,000 (+ 3,200)		
e. Extra arvoden åt lärare i övningsämnen	» 669,600 (+ 37,500)		
f. Arvoden åt lärare i praktiska läroämnen vid inbyggda praktiska realskollinjer, <i>förslagsvis</i>	» 23,000 (+ 10,000)		
g. Understöd åt extra ordinarie lärare vid förfall på grund av sjukdom, <i>förslagsvis</i>	» 8,000		
h. Arvoden åt skolläkare, <i>förslagsvis</i>	» 101,000 (+ 400)		
i. Arvoden åt tillsyningslärare, kvinnliga sakkunniga och första lärarinnor	» 41,850 (— 200)		
j. Särskilda arvoden vid provårsläroverk	» 106,200 (+ 14,400)	2,220,350 (+233,700)	
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal:			
a. Arvoden åt bibliotekarier	kronor 63,800 (+ 800)		
b. Arvoden åt biträden å rektors-expeditionerna	» 66,700 (+ 4,000)	130,500 (+ 4,800)	
4. Särskilda löneförmåner till ordinarie och icke-ordinarie tjänstemän:			
a. Tillfällig löneförbättring, <i>förslagsvis</i>	kronor 2,190,000 (+ 11,000)		
b. Provisorisk avlöningsförbättring, <i>förslagsvis</i>	» 450,000 (+ 3,350)		
c. Personliga lönetillägg åt vissa ordinarie övningslärare, <i>förslagsvis</i>	» 4,000 (— 500)		
d. Vissa ersättningar, <i>förslagsvis</i>	» 300 (— 1,000)	2,644,300 (+ 12,850)	
Summa kronor		16,444,350	

Särskilda uppbördsmedel:

Bidrag från Stockholms stad	kronor 15,000
Nettoutgift kronor 16,429,350 (+ 429,350)	

Förevarande avlöningsanslag bör alltså vid oförändrade bestämmelser rörande avlöning åt lärare vid de allmänna läroverken för nästa budgetår beräknas till 16,429,350 kronor, vilket enligt det ovanstående motsvarar en anslagshöjning med 429,350 kronor.

B. Anslagsbehov vid lönereglering.

I den personalförteckning för de allmänna läroverken, som enligt vad jag nedan hemställer bör av riksdagen godkännas för tillämpning tills vidare från och med den 1 januari 1938, har antalet befattningshavare beräknats med utgångspunkt från de av läroverkslönesakkunniga lämnade uppgifterna rörande antalet befattningshavare under budgetåret 1936/1937 (se avsnittet I. 6. De allmänna läroverken) men med iakttagande av de jämkningar, som föranledas av de i det föregående föreslagna organisatoriska förändringarna inom läroverksorganisationen. Rektorernas fördelning på avlöningsgrupper har skett i samråd med läroverkslönesakkunniga. Vad särskilt angår adjunkterna, innefattar det av de sakkunniga uppgivna antalet av 1,245 adjunkter enligt lämnad uppgift jämväl de förutnämnda 44 adjunkter, vilka sakna formell behörighet som adjunkt och vilka därför avsetts skola placeras å övergångsstat i 22:a lönegraden. Då emellertid enligt uppgift 15 av dessa adjunkter äro förordnade som rektorer och i deras ställe utnämnts adjunktskompetenta lärare, vilka föreslagits skola avlönas i 23:e lönegraden, lär det vara nödvändigt att under rubriken »Tjänstemän å ordinarie stat» upptaga — med inräknande jämväl av de 13 adjunkter, som enligt det föregående skola under nästa budgetår nyanställas — (1,245 + 13 =) 1,258 adjunkter och dessutom under rubriken »Tjänstemän å övergångsstat» uppföra de nyssberörda 44 tjänsterna. Eftersom inom läroverksorganisationen för nästa budgetår ej skola finnas fler än 1,258 adjunkts-tjänster, bör i personalförteckningen införas en anmärkning om att antalet uppehållna adjunktstjänster — å ordinarie stat och å övergångsstat — ej får överstiga sistnämnda antal.

Den avlöningsstat för förra delen av budgetåret 1937/1938, vilken av Kungl. Maj:t bör föreläggas riksdagen för godkännande, har beräknats på samma sätt som motsvarande stat för högre lärarinneseminariet. Staten slutar, såsom framgår av min hemställan i det följande, å ett belopp av 8,216,400 kronor.

I fråga om beräkningen av avlöningsstaten för senare delen av budgetåret 1937/1938 må följande anföras.

Enligt av läroverkslönesakkunniga verkställda kalkyler och med beaktande av vad i det föregående föreslagits rörande inrättande av nya ordinarie lärartjänster kunna anslagsposterna till tjänstemän å ordinarie stat, respektive å övergångsstat beräknas till i avrundade tal förslagsvis 18,300,000 kronor, respektive 220,000 kronor, d. v. s. för senare hälften av nästa budgetår till 9,150,000 kronor, respektive 110,000 kronor. Sistnämnda belopp